

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME PROGRAMI

**MAKRO EKONOMİK GÖSTERGELERİN TÜRK BANKACILIK
SEKTÖRÜ PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİLERİ**

DOKTORA TEZİ

Gülay ÇİZGİCİ

MAYIS-2017

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME PROGRAMI

**MAKRO EKONOMİK GÖSTERGELERİN TÜRK BANKACILIK
SEKTÖRÜ PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİLERİ**

DOKTORA TEZİ

Gülay ÇİZGİCİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa EMİR

MAYIS-2017

TRABZON

ONAY

Gülay ÇİZGİCİ tarafından hazırlanan Makro Ekonomik Göstergelerin Türk Bankacılık Sektörü Performansı Üzerine Etkileri adlı bu çalışma 19/06/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oy birliği/oy çokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim dalında **doktora tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hüseyin DAĞLI (Başkan)

Prof. Dr. Mustafa EMİR (Danışman)

Prof. Dr. Mutlu Başaran ÖZTÜRK (Üye)

Doç. Dr. Zehra ABDİOĞLU (Üye)

Doç. Dr. Hasan AYAYDIN (Üye)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım .../.../2017

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEŒ
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Gülay ÇİZGİCİ

26.05.2017

ÖNSÖZ

Bankacılık gözetim ve denetim otoriterleri tarafından oluşturulan CAMELS, mevduat bankalarının sahip oldukları riskin derecelemesinin tespitinde kullanılmaktadır. Bu sistem, bankaların yükümlülüklerini zamanında ve tam olarak yerine getirip getirmeyeceklerini çeşitli oranlar kullanarak belirlemektedir. Fon transferinin en önemli kurumlarından olan bankaların performansları finansal sistem üzerinde dolayısıyla ekonomik sistem üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Büyüme, enflasyon gibi makro ekonomik göstergeler, finansal sistemin gelişmişlik düzeyinin ve sağlıklı işleyişinin önemli belirleyicilerindendir. Bu çalışmada, Makro Ekonomik Göstergelerin Türk Bankacılık Sektörü Performansı Üzerine Etkilerinin ne olduğu CAMELS Analizi kullanılarak araştırılmış ve sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Doktora eğitimim süresince ve bu çalışmanın her aşamasında değerli önerileriyle bana yol gösteren, ilgi, sabır, yardım ve her türlü desteğini benden esirgemeyen tez danışmanım sayın hocam Prof. Dr. Mustafa EMİR'e sonsuz şükran ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın uygulama kısmının meydana getirilmesindeki tüm aşamalarda değerli katkı, yardım ve bilgilerini benden esirgemeyen sayın hocalarım Prof. Dr. Harun TERZİ, Doç. Dr. Zehra ABDİOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Dilek TANDOĞAN ve Öğr. Gör. Dr. Seval AKBULUT BEKAR'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca destek ve sabırlarıyla her zaman yanımda olan değerli ailem ve mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Trabzon Mayıs, 2017

Gülay ÇİZGİCİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	IX
ABSTRACT	X
TABLolar LİSTESİ	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XII
GRAFİKLER LİSTESİ	XIII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIV
GİRİŞ.....	1-6

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BANKALARDA PERFORMANS ANALİZİ	7-42
1.1. Performans Kavramı ve Tanımları	7
1.2. Performans Türleri.....	9
1.2.1. Dar ve Geniş Anlamda Performans.....	9
1.2.2. Mutlak ve Bağlı Performans	11
1.2.3. Formüle Dayalı ve Subjektif Performans.....	11
1.2.4. Finansal ve Finansal Olmayan Performans.....	12
1.3. Performans Unsurları.....	13
1.4. Performans Ölçümü ve Değerleme Süreci	16
1.4.1. Performans Ölçümü	16
1.4.2. Performans Ölçümünün Amacı.....	19
1.4.3. Performans Değerleme Süreci.....	21
1.5. Performans Ölçümünün Bankalarda Kullanım Alanları	22
1.6. Banka Performansını Etkileyen Faktörler	27
1.6.1. İçsel Faktörler.....	28

1.6.2. Dışsal Faktörler	32
1.7. Bankalarda Performans Ölçümünde Kullanılan Uzaktan Gözetim Sistemleri.....	35
1.7.1. PATROL Derecelendirme Sistemi.....	36
1.7.2. ORAP Derecelendirme Sistemi.....	37
1.7.3. BOPEC Derecelendirme Sistemi	38
1.7.4. GIRAFE Derecelendirme Sistemi.....	39
1.7.5. PEARLS Derecelendirme Sistemi	39
1.7.6. CAMELS Derecelendirme Sistemi	41

İKİNCİ BÖLÜM

2. CAMELS DERECELENDİRME SİSTEMİ.....	43-78
2.1. Bankalarda Denetim ve Gözetim.....	44
2.1.1. Basel Uzlaşıları	45
2.1.2. Bankaların Etkin Gözetim ve Denetimine İlişkin Temel Prensipler.....	51
2.2. Uzaktan Gözetim ve Yerinde Denetim	55
2.2.1. Yerinde Denetim (On-Site)	56
2.2.2. Uzaktan Gözetim (Off-Site)	58
2.3. CAMELS Derecelendirme Sisteminin Oluşturulması.....	60
2.4. CAMELS Derecelendirme Bileşenleri	62
2.4.1. “C” Sermaye Yeterliliği	62
2.4.2. “A” Aktif Kalitesi	65
2.4.3. “M” Yönetim Kabiliyeti	66
2.4.4. “E” Karlılık	70
2.4.5. “L” Likidite	72
2.4.6. “S” Piyasa Riskine Duyarlılık	74
2.5. Türkiye’de CAMELS Derecelendirme Sisteminin Kullanımı	76
2.5.1. Finansal Analiz Amacıyla Kullanımı.....	76
2.5.2. Gözetim Amacıyla Kullanımı	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. LİTERATÜR TARAMASI	79-111
3.1. CAMELS Performans Endeksi Konusunda Literatür	80
3.2. CAMELS Performans Endeksi ile Makro Ekonomik Göstergeler Arasındaki İlişki Konusunda Literatür	95

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ PERFORMANS ANALİZİ VE ZAMAN SERİSİ UYGULAMASI	112-159
4.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	114
4.2. Çalışmanın Katkısı ve Özgünlüğü	115
4.3. Çalışmanın Kısıtları	116
4.4. Türk Bankacılık Sektörü Performans Analizi: CAMELS Dereceleme Sistemi	120
4.4.1. Bankacılık Sektörü ve Banka Grupları Performans Endekslerinin Karşılaştırılması	120
4.4.2. Yerli ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının Performans Endekslerinin Karşılaştırılması	122
4.4.3. Performans Endeksi Bileşenlerinin Analizi	123
4.4.3.1. Sermaye Yeterliliği Performans Endekslerinin Karşılaştırılması ...	124
4.4.3.2. Aktif Kalitesi Performans Endekslerinin Karşılaştırılması	125
4.4.3.3. Yönetim Kabiliyeti Performans Endekslerinin Karşılaştırılması ...	127
4.4.3.4. Karlılık Performans Endekslerinin Karşılaştırılması	129
4.4.3.5. Likidite Performans Endekslerinin Karşılaştırılması	131
4.4.3.6. Piyasa Riskine Duyarlılık Performans Endekslerinin Karşılaştırılması	133
4.5. Veri Seti	135
4.6. Ekonometrik Yöntem	137
4.6.1. Birim Kök Testleri	137
4.6.2. Vektör Otoregresif (VAR) Model	140
4.6.3. Varyans Ayırıştırması	141

4.6.4. Etki Tepki Analizi	142
4.7. Ekonometrik Bulgular	142
4.7.1. Tanımlayıcı İstatistikler	142
4.7.2. Birim Kök Testleri Sonuçları	143
4.7.3. Vektör Otoregresif (VAR) Model Sonuçları.....	145
4.7.4. Varyans Ayrıştırması Sonuçları	149
4.7.5. Etki Tepki Analizi Sonuçları.....	153
SONUÇ VE ÖNERİLER	160
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	169
ÖZGEÇMİŞ	184

ÖZET

Finansal sistemin önemli bir bileşeni olan bankaların performanslarının incelenmesi, hem ekonomi hem de finans alanlarında önemli bir ilgi alanı oluşturmaktadır. Bu anlamda bankaların düzenli ve etkin çalışmasının bir ölçütü olarak çeşitli performans değerlendirme yöntemlerinin kullanılması mümkündür. Uzaktan gözetim amacıyla kullanılan CAMELS dereceleme sistemi, finansal göstergeleri birlikte değerlendiren önemli performans değerlendirme araçlarından birisidir. Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı Türkiye’de finansal sistemin önemli bileşenlerinden biri olan bankacılık sektörünün finansal performansının makro ekonomik göstergelerle olan ilişkisini incelemektir.

Çalışmada, Türkiye’de faaliyette bulunan 3 kamusal sermayeli ve 7 özel sermayeli banka ile Türkiye’de kurulmuş ve/veya Türkiye’de şube açmış 12 yabancı sermayeli, toplam 22 mevduat bankasına ait 2003:Q3-2016:Q2 dönemi verileri kullanılmıştır. VAR analizi ile veriler analiz edilmiş ve sonuçlar irdelenmiştir. Türk Bankacılık Sektörünün, hem genel olarak hem de gruplar bazında CAMELS analizi yapılmış, ayrıca her bir CAMELS bileşeni için performanslar değerlendirilmiştir. Bunlara ilave olarak ekonominin önemli belirleyicileri olan tüketici fiyat endeksi, gayri safi yurtiçi hasıla ve faiz değişkenlerinin Türk Bankacılık Sektörü performansı üzerindeki etkileri nedensellik analizi kullanılarak araştırılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre; sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve likidite bileşenlerinde yabancı sermayeli mevduat bankaları, yönetim kabiliyeti ile karlılık bileşenlerinde kamusal sermayeli mevduat bankaları ve piyasa riskine duyarlılık bileşeninde ise özel sermayeli mevduat bankalarının en yüksek performansı gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca Türk Bankacılık Sektörü performansı ile tüketici fiyat endeksi ve faiz oranı arasında çift yönlü, gayri safi yurtiçi hasıla ile tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: CAMELS, Finansal Performans, Bankacılık Sektörü, Zaman Serisi Analizi, VAR Analizi

ABSTRACT

Examining the performance of banks, an important component of the financial system, forms a point of interest in economy and finance. Within this context, it is possible to use different performance rating methods as a criterion of regular and effective action of the banks. CAMELS rating system, which is an off-site monitoring system, is one of the most important performance evaluation tools that evaluate financial indicators together. In this respect, the main goal of this study is to analyze the financial performance of the banking sector, which is one of the significant components of the financial system in Turkey, and macroeconomic indicators.

In this study, the data of 2003:Q3-2016-Q2 period belonging to 22 deposit banks were used, including 3 state-owned and 7 private deposit banks in Turkey and 12 foreign capital banks established and/or opened branches in Turkey and the data were analyzed by using the VAR method. The CAMELS Analysis of the Turkish Banking Sector has been made both in general and in groups and performances were also evaluated for each CAMELS component. In addition to these, the effects of the variables of consumer price index, gross domestic product and interest rates, which are important determinants of the economy on the performance of the Turkish Banking Sector, were investigated by using causality analysis. According to the results, it is determined that the foreign deposit banks have the highest performance for the dimension of the capital adequacy, asset quality and liquidity; the state-owned banks have highest performance for the dimension of the management capability and earnings; and the private deposit banks have the highest performance for the market sensitivity dimension. Moreover, Turkish Banking Sector Performance has a two-way causality relationship with consumer price index and interest rates and an one-way causality relationship with gross domestic product.

Key Words: CAMELS, Financial Performance, Banking Sector, Time Series Analysis, VAR Analysis

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	İşletme Performansı Ölçümünde Finansal ve Finansal Olmayan Kriterler.....	18
2	CAMELS Bileşenlerinin Derecelemesi.....	61
3	CAMELS Notları ve Limitler.....	77
4	CAMELS Performans Endeksi Konusunda Literatür	92
5	CAMELS Performans Endeksi ve Makro Ekonomik Göstergeler Konusunda Literatür	110
6	Mikro ve Makro İhtiyati Göstergeler	113
7	Çalışmaya Dahil Edilen Mevduat Bankalar	115
8	Çalışmada Kullanılan Oranlar ve Ağırlıkları	118
9	Veri Seti.....	136
10	Tanımlayıcı İstatistikler.....	143
11	ADF Birim Kök Testi Sonuçları	144
12	PP Birim Kök Testi Sonuçları	145
13	Optimal Gecikme Uzunluğu.....	146
14	VAR (4) Modeli Nedensellik Testi Sonucu	147

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil Nr.</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Performans Ölçümü ile Ürün ve Hizmet Kalitesi Arasındaki İlişki	23
2	Bileşik CAMELS Değeri Hesaplanma Aşaması	119
3	Değişkenler Arası Nedensellik İlişkilerinin Yönü ve İstatistiksel Anlamlılığı.....	149

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik Nr.</u>	<u>Grafik Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Genel ve Grup Bazında CAMELS Performans Endeksi.....	121
2	Yerli ve Yabancı Sermayeli Bankaların CAMELS Performans Endeksi	123
3	Sermaye Yeterliliği Performans Endeksi	124
4	Aktif Kalitesi Performans Endeksi.....	126
5	Yönetim Kabiliyeti Performans Endeksi.....	129
6	Karlılık Performans Endeksi	131
7	Likidite Performans Endeksi	132
8	Piyasa Riskine Duyarlılık Performans Endeksi.....	134
9	AR Karakteristik Polinomun Ters Kökleri.....	147
10	CAMELS Varyans Ayrıştırması (%)	150
11	TÜFE Varyans Ayrıştırması (%).....	151
12	FAİZ Varyans Ayrıştırması (%).....	152
13	GSYH Varyans Ayrıştırması (%).....	153
14	CAMELS'in Etki-Tepki Fonksiyonları.....	154
15	TÜFE'nin Etki-Tepki Fonksiyonları	154
16	FAİZ'in Etki-Tepki Fonksiyonları	155
17	GSYH'nın Etki-Tepki Fonksiyonları	156
18	CAMELS'in Birikimli Etki-Tepki Fonksiyonları	157
19	TÜFE'nin Birikimli Etki-Tepki Fonksiyonları	157
20	FAİZ'in Birikimli Etki-Tepki Fonksiyonları	158
21	GSYH'nın Birikimli Etki-Tepki Fonksiyonları	159

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADF	: Genişletilmiş Dickey-Fuller
AIC	: Akaike Bilgi Kriteri (Akaike Info Criteria)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	: Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements)
BOPEC	: Banka Holding Şirketi İçerisinde İştiraklerin Durumu, Diğer Banka Dışı İştirakler, Ana Şirket, Karlılıklar ve Sermaye Yeterliliği (BHC's Bank subsidiaries, Other nonbank subsidiaries, Parent company, Earnings and Capital Adequacy)
CAEL	: Sermaye Yeterliliği, Aktif Kalitesi, Karlılık, Likidite (The Adequacy of Capital, The Quality of Assets, The Quality and Level of Earnings, The Adequacy of Liquidity)
CAMEL	: Sermaye Yeterliliği, Aktif Kalitesi, Yönetim Kabiliyeti, Karlılık, Likidite (The Adequacy of Capital, The Quality of Assets, The Capability of Management, The Quality and Level of Earnings, The Adequacy of Liquidity)
CAMELS	: Sermaye Yeterliliği, Aktif Kalitesi, Yönetim Kabiliyeti, Karlılık, Likidite, Piyasa Riskine Duyarlılık (The Adequacy of Capital, The Capability of Management, The Quality of Assets, The Quality and Level of Earnings, The Adequacy of Liquidity, The Sensitivity of Market Risk)
DF	: Dickey-Fuller
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senedi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FDIC	: Ulusal Mevduat Sigorta Kurumu (Federal Deposit Insurance Corporation)
FDICIA	: Federal Mevduat Sigorta Kurumu Gelişim Yasası (Federal Deposit Insurance Corporation Improvement Act)
FED	: ABD Merkez Bankası (Federal Reserve Bank)

FFIEC	: Federal Finansal Kurumlar İnceleme Komitesi (Federal Financial Institutions Examination Council)
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HQ	: Hannan-Quin
IMF	: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MPI	: Makro İhtiyati Göstergeler (Macro Prudential Indicators)
NCUA	: Ulusal Kredi Birliği Yönetimi (National Credit Union Administration)
OCC	: Ulusal Para Denetleme Kurumu (Office of the Comptroller of Currency)
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation For Economic Cooperation and Development)
ORAP	: Önleyici Eylemin Organizasyonu ve Güçlendirilmesi (Organization and Reinforcement of Preventive Action)
PATROL	: Sermaye Yeterliliği, Karlılık, Kredi Kalitesi, Organizasyon, Likidite (Capital Adequacy, Profitability, Credit Quality, Organization and Liquidity)
PEARLS	: Koruma, Etkili Finansal Yapı, Aktif Kalitesi, Getiri ve Maliyet Oranları, Likidite, Büyümenin İşaretleri (Protection, Effective Finansal Structure, Asset Quality, Rates of Return and Costs, Liquidity, Signs of Growth)
PP	: Philips-Perron
ROA	: Aktif Karlılığı (Return On Assets)
ROE	: Özsermaye Karlılığı (Return On Equity)
ROD	: Risk Odaklı Denetim Yaklaşımı
SIC	: Schwarz Bilgi Kriteri (Schwarz Info Criteria)
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UFIRS	: Tekdüze Finansal Kurumlar Derecelendirme Sistemi (Uniform Financial Institutions Rayting System)
WOCCU	: Dünya Kredi Birliği Konseyi (The World Council of Credit Unions)
VAR	: Vektör Otoregresif (Vektor Autoregressive)

GİRİŞ

Bankacılık sektörünün sağlam ve istikrarlı olması bankalarda etkin risk yönetimi, gözetimi ve denetimi ile sağlanmaktadır. Finansal kurumların dolayısıyla bankaların faaliyetlerinin düzenlenmesinde, denetim ve gözetimin yapısı ve süreci açısından teorik olarak herhangi bir optimal sistem veya standart bulunmamaktadır. Söz konusu düzenlemeler, denetim ve gözetimler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ülkelerin siyasi politikaları, bankaların finansal pozisyonlarının kamuyu aydınlatma niteliği ve kapsamı, finansal sistemin büyüklüğü ve gelişmişliği, finansal gelişme karmaşıklığı, bankaların sayısı ve büyüklüğü ile düzenleme ve denetim için teknolojik ve insan kaynaklarının kullanılabilirliği bu farklılıklara neden olan en önemli faktörlerdendir.

1974 yılında kurulan Basel Bankacılık Denetleme Komitesi, denetim konularında bankacılık üzerinde düzenli bir işbirliği için bir forum sağlamaktadır. Komitenin amacı, denetim konuları, yaklaşımları ve tekniklerini paylaşmak ve uluslararası işbirliğini geliştirerek, küresel finansal sistemin mevcut veya ortaya çıkan risklerini belirlemeye yardımcı olmaktır. Komite bu amaçla bankacılık sektöründeki gelişmeler ve finansal piyasalar hakkında bilgi alışverişini sağlamakta ve uluslararası bankacılık faaliyetlerini düzenleyerek denetimin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bankacılık denetleme faaliyetlerinin dünya çapında kalitesini yükselterek finansal istikrarı güçlendirmekte ve denetim otoriterleri ile işbirliğini sağlamaktadır. Komite, bankaların denetim ve gözetim faaliyetleri için dünya genelinde bir otoriteye sahiptir ancak, geliştirdiği standartların herhangi bir yasal yaptırımını bulunmamaktadır. Bu standartlar ülkeler için bir tavsiye niteliği taşımakta ve yol gösterici olarak kullanılmaktadır. Komite 1988 yılında bankalar için asgari sermaye gereksinimlerinin yer aldığı bir uzlaşma kümesi yayınlamıştır. Basel I olarak bilinen bu uzlaşmada, bankalarda kredi riski üzerinde durulmuş ve sermaye gereksinimi ve risk ağırlıklarının yapısı tanımlanmıştır. Basel I'de uluslararası varlığı olan bankaların risk ağırlıklı varlıklarının % 8'ine eşit sermaye tutmaları gerektiği ortaya koyulmuştur. Uzlaşmanın en önemli işlevi tüm ülkelerde bankacılık uygulamasını standartlaştırmaktır. Basel uzlaşımında piyasa değerlerinin yerine, sermayenin defter

değerinin esas alınarak hesaplanması, ülkeler arasında ve risk ağırlıklarının tanımlanmasında farklılıkların olması, risk ağırlığının hesaplanmasında kredi riskinden başka, piyasa riski, likidite riski ve bankalar için iflas riskinin önemli kaynağı olabilecek operasyonel risklerin yer almaması uzlaşının eksik yönlerini oluşturmaktadır.

Komite 2004 yılında bankalarda sermaye yeterliliğini ve risk yönetimini revize ederek daha esnek olan ve risk ile risk seviyesindeki değişikliği daha gerçekçi ele alan asgari sermaye standartlarını belirleyerek bireysel banka başarısızlıklarını önlemeye katkıda bulunmak için Basel II uzlaşısını yürürlüğe koymuştur. Basel II, asgari sermaye gereksinimi standart kurallarını geliştirmek ve genişletmek, bankanın sermaye yeterliliği ve iç değerlendirme sürecinin denetimi ve gözden geçirilmesi ve piyasa disiplini güçlendirmek ve sağlam bankacılık uygulamalarını teşvik etmeyi içeren üç yapısal bloktan oluşmaktadır. Basel II'yi oluşturan üç yapısal blokla beraber, etkin bir bankacılık sektörünün oluşturulmasıyla beraber finansal istikrarın sağlanması hedeflenmiştir. 2008 yılında yaşanan küresel finansal krizle beraber bankalarda etkinliğin ve istikrarın sağlanmasında Basel II'nin yetersiz kaldığı görülmüştür. Basel II'nin bankaların borç konusunda açık bir düzenlemesinin olmaması ve finansal riski göz ardı etmesi komitenin yeni bir uzlaşma gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu nedenle, komite, bankaların aşırı borç almaması ve kısa vadeli fonlara fazla güvenmemesini sağlamak için 2010 yılında Basel III normlarını önermiştir. Basel III, dört yaşamsal bankacılık parametresine odaklanarak daha esnek bir bankacılık sektörünü geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bunlar; Sermaye, kaldıraç, fonlama ve likiditedir. Basel III, bankacılık sektörünün düzenlenmesi, denetimi ve risk yönetimini güçlendirmek için diğer uzlaşılara göre daha kapsamlı bir reform sistemi olarak geliştirilmiştir. Bu reformlarla beraber uzlaşma, kaynak ne olursa olsun bankacılık sektörünün finansal ve ekonomik kaynaklı şokları emme kabiliyetini artırmayı, risk yönetimini geliştirmeyi, bankaların şeffaflık ve açıklamalarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu hedeflerle beraber ya banka düzeyinde ya da mikro finansmana dayalı düzenleme, bireysel bankacılık kurumlarının stres dönemlerine direncini arttırmaya yardımcı olmaktadır.

Basel Komitesi, bankaların aranan asgari sermaye yeterliliği ve risk ölçümü ile ilgili uzlaşılara ilave olarak ayrıca bankacılık denetim ve gözetimini etkinleştirmek amacıyla 1997 yılında yayınlanan ve 2006 yılında güncelleştirilen bir dizi temel prensip

geliştirmiştir. Temel Prensipler, 25 maddeden oluşmakta ve tüm ülkeler ile uluslararası alanda faaliyet gösteren denetim ve gözetim otoriterleri tarafından ve diğer kamu yetkilileri tarafından esas alınan bir kaynak niteliğindedir. Bu prensipler, ulusal gözetim ve denetim otoriterlerini, denetim faaliyetlerini düzenlemek ve güçlendirmek için bireysel olarak makro ekonomik ve finansal istikrarı teşvik etmeyi amaçlayan çalışmalar yapmayı teşvik etmektedir. 1997 yılında yayınlanan temel prensipler; Etkin bankacılık gözetim ve denetimi için ön koşullar, faaliyet izni ve yapı, bankaların ihtiyati yönetimine ilişkin düzenlemeler ve yükümlülükler, aralıksız banka gözetimine ilişkin yöntemler, bilgi verme yükümlülükleri, gözetim ve denetim otoriterlerinin yasal yetkileri ve sınır ötesi bankacılık ilkelerinden oluşmaktadır. Bankaların etkin gözetim ve denetimine ilişkin temel prensipler revize edilerek kurumsal yönetim ve aydınlatma ile şeffaflık ilkelerinin eklenmesiyle 2012 yılında tekrar yayınlanmıştır.

Bankacılıkta etkin risk yönetimi, gözetim ve denetimi için kullanılan bilgiler yerinde denetim ve uzaktan gözetim araçlarından elde edilmektedir. Yerinde denetim, denetim otoriterleri ile ülke merkez bankaları düzenleme kuruluşları tarafından, bireysel olarak bankaların performansının belirlenmesi ve finansal durumunun değerlendirilmesi için geliştirilen bir sistemdir. Yerinde denetimin amacı, sorunlu bankaları belirlemek ve onları detaylı incelemeye alarak başarısızlığı önlemek için düzeltici faaliyetler geliştirmektir. Uzaktan gözetim, bankaların yıllık veya üç aylık finansal verilerine dayalı olarak sahip olduğu riski denetim ekranları ve ekonometrik modellerle ortaya koymak için geliştirilen bir sistemdir. Bankalarda denetim faaliyetlerinin daha güvenilir sonuçlar vermesi için yerinde denetim, uzaktan gözetim ile tamamlanmaktadır.

CAMELS derecelendirme sistemi, gözetim ve denetim otoriterleri tarafından oluşturulan, mevduat bankalarının denetimi sırasında sahip oldukları riskin derecelemesinin tespitinde kullanılan bir sistemdir. Hem periyodik olarak yapılan yerinde denetim faaliyetlerinde, hem de uzaktan gözetim faaliyetlerinde kullanılan önemli araçlardan biridir. Bu sistem, bankaların sermaye yeterliliğinin tespitinde ve etkin risk yönetiminde yükümlülüklerini zamanında ve tam olarak yerine getirip getiremeyeceklerini çeşitli oranlar kullanarak belirlemektedir. CAMELS derecelendirme sistemi, bankanın finansal sağlamlığı ve güvenilirliğini birçok faktörün birlikte kullanılmasını esas alan altı temel bileşenin değerlendirilmesi ve bunların derecelendirilmesine dayanan bileşik bir

performans derecesi ile ölçmektedir. CAMELS adını 6 temel bileşenin İngilizce adlarının baş harflerinden almaktadır. Bu bileşenler; Sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim kabiliyeti, karlılık, likidite ve piyasa riskine duyarlılıktır. CAMELS derecelendirme sistemi, bir bankanın yönetsel, operasyonel ve finansal uygunluk performansının değerlendirilmesine dayanmaktadır.

Yapılan bu açıklamalardan hareketle, makro ekonomik göstergeler ve bankacılık sektörü arasındaki ilişkiyi araştıran bu çalışmanın temelde iki amacı vardır¹: Bunlardan birincisi, Türk Bankacılık Sektörü performansını, hemen hemen tüm kriterlerle değerlendiren CAMELS dereceleme sistemi ile analiz ederek ortaya koymaktır. İkinci amaç ise, makro ekonomik göstergelerin Türk Bankacılık Sektörü üzerine etkilerinin nedensellik analizi ile araştırılıp ilişkilerin ortaya konulmasıdır. Diğer bir ifade ile makro ekonomik göstergelerin bankacılık performansını etkileyip etkilemediğinin irdelenmesidir.

Bu iki temel amaç çerçevesinde çalışmada öncelikle, makro ekonomik göstergeler ve bankacılık sektörü performansı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar ele alınıp değerlendirilmiş ve araştırmalarda bankacılık sektörü performansına yapılan vurgunun önemine dikkat çekilmiştir. Söz konusu bu çalışmalarla Türkiye’de, yıllar bazında kamusal-özel ve yabancı sermayeli banka ayrımı ele alınıp karşılaştırma yapılarak araştırılmış veya uluslararası notlama sistemleri üzerine odaklanılmıştır. Ancak Türkiye’de makro ekonomik göstergeler ve bankacılık sektörü performansını ölçen CAMELS dereceleme sistemi arasındaki ilişki üzerinde çok fazla durulmamıştır. Bu çalışmada bileşik CAMELS değeri hesaplanarak analiz yapılmış, daha sonra elde edilen bankacılık sektörü performans değişkeni ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişkiler Vektör Otoregresif (VAR) modeli ile araştırılmıştır. Türkiye’de Bileşik CAMELS değeri ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışma ile literatüre katkı sağlanacaktır.

Literatürdeki eksiklikler göz önüne alınarak, literatüre katkı sağlamak nedeniyle çalışmanın amacı, makro ekonomik göstergelerin Türk Bankacılık Sektörü performansına

¹ Türk Bankacılık sektörü performans analizi ve zaman serisi uygulamasında, yatırım ve kalkınma bankaları yapıları gereği çalışma dışı tutulmuştur. Dolayısıyla çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankaları esas alınmış ve Türk Bankacılık Sektörü olarak ifade edilmiştir.

etkisinin belirlenmesidir. Bu amacın yanında bankacılık sektörünün performansı, CAMELS dereceleme sistemine göre sektör, gruplar ve bileşenler bazında da inceleme konusu yapılmıştır.

Bu amaçlar çerçevesinde oluşturulan çalışma dört bölüm olarak tasarlanmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle "performans", "performans türleri", "performans unsurları", "performans ölçümü ve değerlendirilmesi", "performans ölçümünün bankalarda kullanım alanları" ve "banka performansını etkileyen faktörler" konularına değinilmiş ve banka performansına etki eden göstergeler incelenmiştir. Daha sonra bankalarda performans ölçümünde kullanılan uzaktan gözetim sistemlerine değinilmiş ve "PATROL, ORAP, BOPEC, GIRAFE, PEARLS VE CAMELS dereceleme sistemleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde, CAMELS dereceleme sistemi çerçevesinde, "bankalarda denetim ve gözetim", "uzaktan gözetim ve yerinde denetim", "CAMELS derecelendirme sisteminin oluşturulması", "CAMELS bileşenleri" konuları ile "Türkiye'de CAMELS dereceleme sisteminin kullanımı" irdelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, literatürde yer alan bankacılık sektörü performans endeksi olarak kullanılan CAMELS dereceleme sistemi ile ilgili çalışmalar irdelenmiştir. Bu çalışmalar iki farklı şekilde ele alınmıştır. Bunlardan ilki, CAMELS dereceleme sistemi ile banka performanslarının ölçme ve değerlendirmesini içeren çalışmalardır. Bu çalışmalar CAMELS değeri ile bankaları kamusal, özel ve yabancı sermayeli banka olarak, yıllar itibariyle veya Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)'na devredilip devredilemeyeceği konularını karşılaştırarak analiz eden çalışmalardır. Diğeri ise makro ekonomik göstergeler ve CAMELS arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalardır. Literatürde yer alan bu çalışmaların çoğunluğunda bankacılık sektörü performansı ile ekonomik büyüme, enflasyon ve faiz oranları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada bankacılık sektörü performansı ile söz konusu göstergeler arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik çalışmalar irdelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, ilk olarak Türk Bankacılık Sektörü performans analizi CAMELS dereceleme sistemine göre yapılmış ve sonuçlar irdelenmiştir. Bu analizler, bankacılık sektörü, kamusal-özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları, yerli

ve yabancı sermayeli mevduat bankaları ve bileşenler olarak ayrı ayrı yapılmıştır. Daha sonra makro ekonomik göstergeler ve bankacılık sektörü performansı arasındaki ilişkiyi araştırmaya yönelik olarak ampirik analiz yapılmış ve yapılan ampirik analiz sonuçları irdelenmiştir. Bu kısımda ilişkinin yönünü ortaya koymaya yönelik olarak VAR nedensellik analizi kullanılmıştır.

Genel değerlendirme ve sonuç bölümünde ise analiz ve bulgular ortaya konulup birlikte değerlendirilmiş, bu bulgulardan yola çıkılarak görüş ve öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BANKALARDA PERFORMANS ANALİZİ

Ekonomik sistemi oluşturan en önemli unsurlardan biri finansal sistemdir. Finansal sistem bir ekonomide fonların tasarruf sahiplerinden yatırım sahiplerine aktarımını sağlayan bir sistem veya organizasyon olarak tanımlanmaktadır. Finansal sistem, tasarruf sahipleri, yatırım sahipleri, aracılık yapan finansal kurumlar, finansal araçlar ve fon transferinde uygulanan kurallar olmak üzere beş unsurdan oluşmaktadır (Çıkrıkçı, 2005: 24). Fon transferini gerçekleştiren en önemli finansal kurumlardan biri bankalardır. Bankaların performanslarını ve bu performansların çeşitli belirleyicilerini ortaya koymak, gelişmekte olan ekonomilerde finansal sistemin temeli olarak hizmet veren bankacılık sektörünün hayatta kalma ve büyümesini teşvik etme amaçlı yapılan adımlardır. 1940'lı yıllarda banka başarısızlıklarıyla beraber Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) yaşanan büyük depresyon banka performanslarına ilgiyi büyük ölçüde artırmıştır. Devam eden yıllarda banka performansına verilen önem aşama aşama artmıştır. Ülke ekonomileri için bankalar ve performans hassasiyetleri önemli olduğundan, düzenleyici kuruluşlar, bankaları gelecekte en azından sürekliliklerini garanti altına almak için çeşitli yönetmelikler oluşturmuşlardır (Matthew ve Esther, 2012: 82).

Bankacılık sektörünün performansı bir ülkenin finansal istikrarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Ekonomideki fonların transferinde üstlendikleri önemli rol nedeniyle, bankaların performansı finansal sistem dolayısıyla ekonomik sistem üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır.

1.1. Performans Kavramı ve Tanımları

Performans, günlük hayatta çok sık karşılaşılan ve farklı şekillerde tanımlanan bir kavram olmakla beraber tanımlamaları birbirine yakın anlamlar içermektedir.

Performans, “başarım” olarak tanımlanmakta ve Fransızca “performance” kelimesinin Türkçe’ye dönüştürülmüş şekli olan performans kelimesi olarak kullanılmaktadır. Performans yapılan iş, uygulama, icraat; herhangi bir olayı veya durumu başarma isteği ve gücü; kişinin yapabileceği en iyi derece ve herhangi bir eserini, oyunu, işi vb. ortaya koyarken gösterilen başarı olarak tanımlanmaktadır (TDK, <http://www.tdk.gov.tr/>, 29.07.2016).

Performans, amaçlı ve planlanmış faaliyetler sonucunda elde edileni, nicel (miktar) ve/veya nitel (kalite) olarak ortaya koyan bir kavramdır. Dolayısıyla, belirlenmiş olan bir hedefe ulaşım seviyesinin ölçümünü göstermektedir. Bu sonuç mutlak ya da nispi olarak bir takım terimlerle açıklanabilmektedir. Performans seviyesinin belirlenebilmesi için, gerçekleştirilen faaliyetin sonucunun herhangi bir şekilde değerlendirilmesi gereklidir. Değerlendirmeye esas alınan ölçünün anlaşılabilir, anlatılabilir, somut ve objektif olması önemlidir. Değerler ölçüm sistemi sonucunda belirlenir ve bu değerlerin her biri performans göstergesi olarak kabul edilir. İyi-kötü, yeterli-yetersiz, başarılı-başarısız, birinci-onuncu vb. performans göstergelerine örnek olarak verilebilir (DPT, 2000: 74). Diğer bir tanıma göre performans, bir iş görenin veya bir grubun ilgili oldukları birimin ve/veya işletmenin amaçlarına kalite ve miktar olarak katkılarının bütünü şeklinde tanımlanmaktadır (Bayram, 2006: 48).

Performansı tanımlamak için genel olarak, hizmette etkinlik ve üretimde verimlilik ve tutumluluk kavramları kullanılmaktadır (Kubalı, 1998: 28). Söz konusu performans, genel olarak sadece bireyin değil, aynı zamanda bir grubun veya bir işletmenin belirlenen zaman diliminde, iş ile ilgili ulaşılması istenen hedefe ve planlanan noktaya ne kadar varabildiğini nicel ve nitel olarak göstermektedir (Uysal, 2015: 33).

Performans hedefin önceden belirlenen ölçütlere uygun olarak yerine getirilme derecesi olarak da tanımlanmaktadır. Yapılan bu tanımda performansın amacın gerçekleştirilme oranını gösterdiği anlaşılmaktadır (Güçlü ve Diğerleri, 2004: 90).

Performans kavramını işletmeler açısından ele aldığımızda, herhangi bir işletmenin beşeri ve nesnel olarak sahip olduğu tüm varlıklarını öncelikle belirlediği bir süre içerisinde belirlediği bir hedefe ulaşmak için kullanması, sonrasında var olan potansiyelini

ne derece etkin kullandığının belirlenmesidir. Böylelikle performans, sözkonusu potansiyeli gerçekleştirirken kendi içerisinde bir takım ölçüm teknikleri ve seviyeleri olan bir çeşit başarı olarak tanımlanmaktadır (Arıçelik, 2010: 4).

Yukarıda yapılan tüm tanımlamalara bakıldığında, performans kavramının nicel ve/veya nitel olmak üzere iki temel unsurunun olduğu görülmektedir. Nicel unsurlar, genel olarak işletmelerin finansal durumunu gösteren geçmiş dönemlere ve/veya cari döneme ait finansal tablolar ve raporlardan oluşmaktadır. Nitel unsurlar ise, işletmelerin faaliyet konularını oluşturan mal ve/veya hizmetlerinin özellikleri, müşteri memnuniyeti, personel yapısı, işletme yönetiminin kalitesi vb. konuları kapsamaktadır (Arıçelik, 2010: 4).

Performans, farklı unsurların, faktörlerin bir araya gelmesinden oluşan bir kavram olarak düşünülmektedir. Söz konusu unsurlar zaman içerisinde farklılık göstermektedir. Bazı unsurlar önemini yitirmekte, bazıları daha fazla önem arz etmekte, bazı unsurlar ise yeni ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber söz konusu unsurlar işletmelerin faaliyet konuları ile ilgili mal ve/veya hizmete göre de farklılaşabilmektedir. Bazı işletmelerde kalite ön plana çıkarken bazı işletmelerde ise miktar öne çıkmaktadır. Ancak literatürde yapılan bütün tanımlamalarda verimlilik, ekonomiklik ve etkinlik performansın değişmeyen unsurları olarak kabul edilmektedir (Özer, 2009: 6).

1.2. Performans Türleri

Performans, farklı unsurlardan ve faktörlerden oluşan bir kavramdır. Bu özelliği nedeniyle bu kavrama çok farklı boyutlardan bakılmaktadır. Performans ölçümünün hedefi, hedefe ulaşmak için kullanılan yöntem veya performans ölçümünde kullanılan unsurların parasal olup olmamasına göre farklı ayrımlar yapılmaktadır. Bu ayrımlardan bazıları; dar ve geniş anlamda, mutlak ve nispi, formüle dayalı ve sübjektif ile finansal ve finansal olmayan performansdır (Hilton ve Diğerleri, 2005: 838).

1.2.1. Dar ve Geniş Anlamda Performans

Bir işletmede performansa dar veya geniş açıdan yaklaşılabilir. Dar anlamda performans, işletme çalışanlarının bireysel performansı olarak tanımlanırken, geniş anlamda

performans ise tüm işletmeye yönelik olarak algılanan performans şeklinde tanımlanmaktadır. Yüksek performanslı işletmeler oluşturmada ana unsur yüksek performans becerilerine, yetkinliklerine sahip bireylerle çalışmaktır. Bireysel performans, işletmenin amaçlarına ulaşabilmesi için bireyin kullandığı yetkinliklerdir. Bunlar sadece işe yönelik görevleri değil aynı zamanda işe yönelik olmayan görevleri ve davranışları da içermektedir. İşe yönelik olmayan yetkinliklere takım çalışması, müşteri odaklılık, istekli ve coşkulu olma işletme kültürünü sahiplenme örnek olarak verilebilir (Barutçugil, 2002: 46). Geniş anlamda kullanılan işletme performansı, işletme amacının veya görevinin yerine getirilme derecesi esas alınarak, işletme amaçlarının gerçekleştirilmesi için gösterilen tüm çabaların değerlendirilmesidir (Akal, 2011: 17). Bankalar açısından performans, çalışanın bireysel performansından, şube, bölge ve genel müdürlük performansına doğru dar anlamdan geniş anlama doğru değerlendirme yapılmaktadır.

Bir işletmede performans artışı ya da azalışı, hem işletme boyutunda, hem de bireysel boyutta değerlendirilmelidir. Bireyler çalışma yaşamı içinde belirli konularda çalışma (proje gibi) yapacakları zaman bir takım içinde de bir araya gelebilmektedirler. Ancak bu durumda takım performansından söz edilirken takımın performansının da bireylerin performanslarının bir göstergesi olduğu dikkate alınmalıdır (Özmutaf, 2007: 43).

Performans kültürünün yüksek olduğu işletmelerde, çalışanlar günlük operasyonel faaliyetlerini gerçekleştirirken işin bir parçası olarak işletme performansını da sürekli geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla, çalışanlar genel performansın önemli unsurlarını etkilemekte ve bu unsurları kontrol etmektedirler (Robson, 2004: 138).

İşletmenin performansını bir bütün olarak değerlendirmek, yöneticileri işbirliği ve bilgi paylaşımı yapmaları konusunda teşvik etmekte ve işletme içerisindeki tüm hareketlerinin etkisini artırmaktadır. Yöneticilerin bu hareketleri, yöneticilerin performansları ile işletme performansının birbiriyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Çalışanlar kendi hareketleri ve performans sonuçları arasında çok güçlü bir ilişki gördüğü zaman teşvikler çok işe yaramaktadır. Bireysel performanstan işletmedeki genel performansa doğru gidildiğinde, bireyin performans değerinin etkisinin azaldığı görülmektedir. Birçok işletme, bölüm yöneticilerini hem bireysel hem de birim performansına göre değerlendirmektedir (Hilton ve Diğerleri, 2005: 838).

1.2.2. Mutlak ve Bağıl Performans

Bir performans başka birinin performansına karşı mutlak veya bağıl olarak değerlendirilebilir. Mutlak performans değerlendirmesi, bireysel performansı önceden belirlenmiş hedef veya beklentilere göre kıyaslamaktadır. Söz konusu bu performansta bireyin performansı diğer çalışanların performansları ne kadar iyi veya ne kadar kötü olursa olsun onlardan etkilenmeden değerlendirilmektedir. Bağıl performans değerlendirmesinde ise bireysel performans başkalarının performanslarıyla karşılaştırılmaktadır.

Bağıl performans değerlendirmesi, yüksek performans için çalışanları motive etmektedir. Bu değerlendirmenin bir dezavantajı olarak performansı kötü olan çalışanlar için teşvik sağlamaması gösterilebilir. Diğer bir yandan mutlak performans değerlendirilmesindeki belirleyici hedeflerin zor olması, bu hedefleri etkisiz hale getirmektedir (Hilton ve Diğerleri, 2005: 839).

1.2.3. Formüle Dayalı ve Subjektif Performans

İşletmelerde, formüle dayalı performans değerlendirmesi doğru ve kanıtlanabilir kazanımları esas alması nedeniyle tercih edilmektedir. Formüle dayalı değerlendirmeler öncelikle doğru, güvenilir ve doğrulanabilir ölçütler gerektirmektedir. Çatışma, hile ve fikir ayrılığı performansı muhtemel iyileştirmeye teşvik etmekte, ancak yeterli tedbir olmadığı zamanlarda işletmenin performansını ciddi anlamda zedelemektedir. Performans değerlendirilirken formüle dayandırılması işletmelerde belirlenen hedeflerin de formülle ifade edilmesinden kaynaklanmaktadır.

İşletmeler, nicel olmayan kriterler de kullanarak subjektif diğer bir ifade ile öznel performans değerlendirmesi de kullanabilir. Subjektif performans değerlendirmesinin avantajı, formüllenebilecek faktörleri göz önüne almasıdır. Subjektif performans değerlendirmesi, hile formülüne dayalı değerlendirmelere fırsat vermemektedir ve formül sayıları üzerinde oynanması eğilimine karşı koymaktadır. Formüle dayalı performansın avantajı yöneticilerin ne beklediğini ve beklentiler sonucunda ne kazanacaklarını kesin

olarak biliyor olmalarıdır. Subjektif yaklaşımda ise bazen kayırma, siyasi manevra gibi yaklaşımlara sebep olabilmektedir (Hilton ve Diğerleri, 2005: 841).

Banka yöneticileri sektör normları, yöneticilerinin sorumluluk düzeyleri ve yönetici katılımının değerlendirilmesine dayalı subjektif değerlendirmeler ile birlikte net faiz marjı, aktif getirisi, gelir artışı ve aktif karlılığını içeren formüle dayalı performans değerlendirmesini birlikte yapmaktadırlar.

1.2.4. Finansal ve Finansal Olmayan Performans

Finansal performans, maliyet kontrolü, gelir artışı, kazanç ve artık gelir gibi finansal hedeflerin başarısını yansıtmaktadır. Finansal olmayan performans, operasyonel, organizasyonel, sosyal ve çevresel faktörlerden oluşmaktadır.

Finansal performans değerleri genellikle aşağıda verilen kıstasların seviyelerini veya artışlarını içermektedir:

- Gelirler,
- Giderler,
- Nakit akışı,
- İşletme geliri (olağanüstü durumlardan ve vergilerden öncesi ve sonrası),
- Yatırım getirisi (aktif toplam veya özsermaye),
- Artık gelir veya ekonomik katma değer,
- Borsa fiyatı.

Borsa fiyatı dışındaki tüm faktörler muhasebenin kazançları ile ilgili rakamlara dayanmaktadır. İşletme geliri, yatırım getirisi ve artık gelir veya ekonomik katma değer işletme performansını ölçmede kullanılan en yaygın faktörlerdir.

İşletmelerin, performans değerlendirmelerinde teşvik sistemine finansal olmayan ölçütler eklemelerinin en büyük avantajları; karın başlıca göstergeleri üzerine odaklanmak ve finansal ve finansal olmayan performans arasındaki zaman darlığının bilinmesidir.

Finansal olmayan performansın teşvik planlarında getirileri olduğu gibi, olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Bu olumsuz yönleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Performans ölçüm ve destekleyici bilgi sistemlerinin maliyetindeki artış,
- Performans ölçümlerinin geçerliliğinin raporlanmasının ve doğrulanmasının maliyetindeki artış,
- Finansal ve finansal olmayan ölçütler arasındaki uygun dengeyi belirlemedeki zorluk,
- Genel performans üzerine odaklanma eksikliğine yol açan çok fazla ölçütün sebep olduğu “aşırı bilgi yüklemesi” tehlikesi,
- Performans ölçütlerinin geçerliliği hakkındaki anlaşmazlıkların artması,
- Birden çok ölçüt içeren formüle dayalı teşvik planlarında yapılan hilelerin artması.

Finansal olmayan performansta ölçütler kendi maliyetlerinden daha fazla değerli olabilirken, finansal performans da zamansal olarak çabaların karşılığını vermeyebilir. Sadece finansal performansa veya sadece finansal olmayan performansa göre değerlendirme yapan işletmeler olduğu gibi, her iki değerlendirmeyi de kullanan işletmeler de bulunmaktadır.

1.3. Performans Unsurları

Performans, farklı unsurların bir araya gelmesiyle oluşan bir kavramdır. Performans çalışmaları için kullanılan bu unsurlar genellikle birbirlerinin yerine kullanılmakla beraber her biri farklı anlam içermektedir. Bu unsurlar işletmelerin faaliyet alanına göre farklılık göstermekte ve unsurların zaman içerisinde önem derecesi değişmektedir. Ekonomiklik, etkinlik, verimlilik, yenilik, karlılık ve kalite performansın değişmeyen unsurları olarak kabul edilmektedir (Özer, 2009: 6; Aksoy, 2011: 17).

Ekonomiklik: İşletmelerde mümkün olan en az maliyetle girdi kaynaklarından en yüksek kalitede üretim gelirinin elde edilmesidir. Diğer bir ifade ile istenilen amaca en düşük maliyetli kaynaklarla ve en uygun zamanda ulaşmayı gerçekleştirmektir. Üretim ile

maliyet arasındaki ilişkiyi veren bu performans unsuru üretimin parasal karşılığı/girdilerin maliyeti şeklinde hesaplanmaktadır.

Etkinlik: Performans kavramının diğer bir boyutu etkinliktir. Etkinlik, bir işletmenin tespit ettiği politika, proje ve aldığı tedbirlerle önceden saptanan amacının ne ölçüde gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla, işletmenin amaçlarına ulaşmada gösterdiği başarı ve sağlamlık derecesini göstermektedir (DPT, 2000: 75). İşletmelerde etkinliğin ölçümünde genellikle klasik amaç modeli kullanılmakta ve etkinlik örgütün amaçları ile ilgili bir kavram olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla, etkinlik, işletmenin amaçlarına ne ölçüde ulaşabildiğini değerlendirmektedir. Etkinlik işletmelerde performansı yansıtan en önemli unsur olarak kabul edilmektedir. Bunun nedeni; bir işletmede elde edilen sonuçların, yöneticilerin ve çalışanların bilgi ve becerilerinden, kullanılan teknolojik kapasite ve yöntemlere ve dış çevreye bağlı bütün çabaların toplam ürünü olmasından kaynaklanmaktadır. Etkinlik, gerçekleşen çıktı/beklenen çıktı formülü ile hesaplanmaktadır. Bu hesaplardan elde edilen sonuç birden büyük ise sistem olması gerekenden daha etkin, birden küçük ise beklenenden daha az etkin olduğu, dolayısıyla düşük bir performans göstermiş olduğu kabul edilmektedir (Akal, 2011: 37). Etkinlik, işletmelerde bir faaliyet için oluşturulan hedefin ne düzeyde başarıldığı ile ilgilidir. Söz konusu bu faaliyetin beklenilmedik veya olumsuz etkilerinin olduğu durumlarda, etkinlik olumlu ve olumsuz sonuçlara göre yorumlanmaktadır (Özer, 2009: 7).

Verimlilik: İşletmenin hedefleri göz önünde bulundurularak, belirli bir girdi (kaynak harcaması) ile maksimum çıktıya (ürün ve/veya hizmet) ulaşmak veya belirli bir çıktıyı (ürün ve/veya hizmet) minimum kaynak harcaması ile elde etmek verimlilik olarak tanımlanmaktadır (Akal, 2011: 46). Girdi/çıktı şeklinde hesaplanan bu unsur işletmenin kaynaklarından ne derece iyi yararlandığını göstermektedir. Çıktı ile girdi arasındaki ilişkiyi veren verimlilik, eldeki kaynaklarla mümkün olan en çok ürünün ve/veya hizmetin elde edilmesi ya da aynı ürünün ve/veya hizmetin giderek daha az kaynaklarla elde edilmesini göstermektedir. Özel işletmelerde genellikle verimliliğin ölçütü olarak kar kullanılmakta ve kar çıktının bir ölçütü olarak ele alınmaktadır. Kamu işletmelerinde ise kar elde etmek amacı ilk planda yer almadığından, bu işletmelerde verimliliğin ölçülmesinde karın kullanılabilmesini güçleştirmektedir (DPT, 2000: 75). Verimlilik en

genel anlamda, işletmenin hedeflerini de göz önünde tutarak, kaynaklardan optimum düzeyde yararlanmayı göstermektedir (Candan, 2007: 53).

Yenilik: İşletmelerin kar sağlamak, topluma hizmet sunmak dolayısıyla sürekliliğini sağlamak genel nitelikli amaçlarını oluşturmaktadır. İşletmelerin sürekliliği ise tüketici beklentilerine, gereksinimlerine ve isteklerine cevap verebilecek ve onları tatmin edebilecek ürün ve/veya hizmetleri sunmalarına bağlıdır (Öztek, 2005: 22). Bu gereklilik işletmeleri yenilik yapmaya itmektedir. Yenilik işletme dışından kaynaklanan bir olgudur. Diğer bir ifade ile yenilik, tüketiciye ve pazara yöneliktir. Yenilikte tüketici ihtiyaçlarından, gereksinimlerinden başlamak, yeni teknoloji ve yeni bilgiye daha kısa ve kolay yoldan ulaşmayı sağlamaktadır. Söz konusu yenilikte yüksek kar veya düşük maliyet aranmamakta, daha iyinin ve daha etken olmanın getireceği yarar dikkate alınmaktadır. Yenilik uzun vadede kar beklentisini artırmakta ancak ürün yaşam eğrisi dikkate alındığında kar beklentisinin azalarak devam edeceği düşünülmektedir. Ürünler tüketicilerde sağladıkları tatmin düzeyine göre talep edilmekte ve pazarda işlem görmektedir. Dolayısıyla, ürün gerileme dönemine girdiğinde işletmenin pazardaki varlığının teorik olarak son bulması beklenmektedir. İşletme ürün gerileme dönemine girmeden önce olgunluk döneminde yeni ürünü pazara sunmak için hazırlamış olmalıdır. Bir ürün pazardan çekilirken diğer bir ürün pazara sunulurken işletmenin sürekliliği sağlanmış olmaktadır (Öztek, 2005: 22).

Karlılık: Kar bir işletmede toplam gelirler ile toplam maliyetler arasındaki olumlu farktır. Gelirler ve giderler arasında olumsuz fark ise zarar olarak ifade edilmektedir. Karlılık, yatırılmış bir sermaye ile bir işletmenin veya herhangi bir yatırım konusunun, o dönem içinde gelir sağlayabilme olanağı olarak tanımlanmaktadır (Demirci, 2009: 47). İşletmelerde belirli bir sermaye ile ne kadar çok kazanç elde edilirse, karlılığında o kadar yüksek olması beklenmektedir. Performans unsurlarından olan karlılık işletmelerde farklı şekillerde hesaplanmaktadır. Kar/sermaye en genel hesaplama şekli olmakla beraber, net kar/net satışlar, net kar/özsermaye, net kar/toplam aktifler oranları da karlılık hesaplamalarında kullanılmaktadır.

Bir işletmede, karlılık hem içsel belirleyiciler hem de dışsal belirleyiciler tarafından belirlenmektedir. İçsel belirleyiciler işletmeye özgü yönetim performansı ile ilgilidir.

Dışsal belirleyiciler ise işletme yönetimi ile ilgili olmakla beraber işletmelerin performans ve faaliyetlerini etkileyen ekonomik ve yasal çerçeve ile pazar ve rakip işletmeler ile ilgilidir (Sarıtaş ve Saray, 2012: 29).

Kalite: İşletmelerde kaynakların verimli kullanımını sağlayan, ürün ve/veya hizmetlere kullanım uygunluğunu kazandıran, işletmelerin tüketici ihtiyaçlarına uygun üretim ve hizmet anlayışını benimsemelerini, dolayısıyla sorumluluklarını olumlu yönde gerçekleştirmelerine olanak sağlayan performans boyutudur (Aksoy, 2011: 19). Kalite, bir ürünün veya hizmetin belirlenen ve ileride ortaya çıkabilecek gereksinimleri karşılayabilme yetenekleri ile ilgili özelliklerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Kalite tasarım, üretim, satın alma, pazarlama, insan kaynakları gibi işletmedeki tüm organizasyonel birimlerin birlikte uyumlu ve planlı çalışmalarıyla gerçekleşmektedir (Demirci, 2009: 268).

1.4. Performans Ölçümü ve Değerleme Süreci

Performans, günümüzde hem akademik olarak hem de işletme düzeyinde stratejik yönetim de dahil olmak üzere bir çok yönetim dalları için ilgi çeken ve sürekli yenilenen bir olgudur (Venkatraman ve Ramanujam, 1986: 801).

Son yıllarda hemen hemen her alanda meydana gelen gelişmeler ve değişimler, işletmelerin yapılarının ve işlevlerinin değişmesine, rekabet ortamının artmasına, dolayısıyla artan rekabet ortamı içerisinde işgörenin ve/veya işletmenin performansına etkisini büyük oranda artırmıştır (Helvacı, 2002: 156). Söz konusu bu değişimler performans ölçümünü gündeme getirmiştir.

1.4.1. Performans Ölçümü

Performans ölçümü bir işletmenin önceden belirlediği amaçlara ve hedeflere göre ortaya çıkardığı ürünleri, hizmetleri ve/veya sonuçları birlikte değerlendirmesinde analitik bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, bir işletmenin kullandığı kaynakları, ürettiği ürünleri ve/veya hizmetleri, elde ettiği sonuçları takip etmesi için düzenli ve

sistemik olarak veri toplaması, bunları analiz etmesi ve raporlaması sürecidir (Yörüker ve diğerleri, 2003: 9).

İşletme performansı önceleri işletmelerde sadece finansal performans olarak ele alınmış ve tek boyutlu bir kavram olarak düşünülmüştür. Bu düşünceden hareketle işletmelerde yatırım karlılığı, özsermaye karlılığı, satış karlılığı gibi ölçüler yanında piyasa değeri/defter değeri, Tobin Q oranı gibi hem muhasebe hem de finansal değişkenlerle performans ölçülmüştür (Işıl, 2008: 10). 1980'lerden sonra ulusal ve uluslararası düzeydeki rekabet şartları performans ölçümünde finansal performansta geleneksel ölçütlerin yetersiz olduğunu ve işletmelerde hem finansal hem de finansal olmayan (itibar, memnuniyet, kalite, vb.) ölçütleri izlemek gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Objektif ölçüm, mutlak finansal performans değerleri yani nicel veriler yoluyla, subjektif ölçüm ise rakiplere veya işletme beklentilerine göre performans ile ilgili düşünceler sorularak ölçülmektedir (Küçükkancabaş ve diğerleri, 2006: 134). Venkatraman ve Ramanujam (1986)'a göre finansal kriterler (objektif) ve finansal olmayan (subjektif, operasyonel) kriterler arasında yüksek ilişki olduğu, bu nedenle her iki ölçümün birlikte işletmelerde performans ölçümünde kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Lee ve diğerlerine (2004)'e göre işletme performansı işletme, satıcı, müşteri ve pazar bölümlendirme analizini kapsayan finansal olmayan performans ile çalışan başına satışlardaki yıllık yüzde değişim ve satışlardaki yıllık yüzde değişimi kapsayan finansal performans olmak üzere iki bölümde incelenebilir. Dolayısıyla, işletmelerde performans ölçümlerinin, finansal ve finansal olmayan ölçümlerin her ikisini de içerecek şekilde yapılması durumunda daha gerçekçi sonuçlar ortaya konulmaktadır.

İşletme performansının ölçümünde kullanılan geleneksel finansal ölçütler karlılık, maliyet ve verimlilik faktörleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bununla beraber performans ölçümlerinde kullanılan zaman, esneklik, kalite, itibar memnuniyet gibi finansal olmayan kriterlerin birçoğu finansal kriterlerden türetilmiştir (Yıldız, 2011: 181).

Bir işletmenin performansını değerlendirirken işletmenin karlılığa dayalı geleneksel tedbirleri yetersiz kalmaktadır. İşletmenin tüm paydaşlarının memnuniyetini ölçmek için kullanılan işletme faaliyetlerinin kalitesini değerlendirmede finansal olmayan performansın da kullanılması gerekmektedir (Chakravarthy, 1986: 437). Performans ölçümünde finansal

performans ve finansal olmayan performans ölçütleri aynı anda kullanılabilir. Finansal ölçütlerden özsermaye karlılığı ve toplam aktif karlılığı gibi karlılıkla ilgili ölçütler kullanılmakta iken, rakiplere göre karlılık, çalışan memnuniyeti ile imajı ve şerefiye gibi finansal olmayan ölçütler de kullanılabilir (Singh, 1986: 572).

Teknolojinin, pazarlamanın veya yönetim gücünün performans ölçütleri üzerinde etkileri olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Lopez-Cabarcos ve diğerleri, 2015: 2). Dolayısıyla, performans ölçümünde kullanılan ölçütler farklı özelliklere göre sınıflandırılmaktadır. Bu şekilde yapılan sınıflandırmalardan en yaygın olanı finansal ve finansal olmayan ölçütlerdir. Finansal ölçütler işletmelerin finansal tablolarındaki muhasebe verilerinden elde edilmektedir. Söz konusu verilerin güvenilirliğinin yüksek, herkes tarafından veriye ulaşımın kolay ve anlaşılabilir olması ve karlılıktan bahsetmesi literatürde daha fazla kullanılmasını sağlamaktadır (Turan ve Bayyurt, 2013: 34).

Yıldız (2010), işletme performansı ölçümünde kullanılan finansal ve finansal olmayan kriterleri Tablo 1’de özetlenmiştir. Söz konusu kriterler içerisinde satışlar ve satışlarda artış ile aktif karlılığı hem objektif hem de subjektif kriterler olarak performans ölçümünde kullanılmaktadır.

Tablo 1: İşletme Performansı Ölçümünde Finansal ve Finansal Olmayan Kriterler

Finansal Kriterler	Finansal Olmayan Kriterler
1. Aktif Karlılığı	1. Karlılık ve Karlılık Artışı
2. Tobin Q Oranı	2. Satışlar ve Satışlardaki Artış
3. Özsermaye Karlılığı	3. Piyasa Payı ve Artışı
4. PD / DD Oranı	4. Yeni Ürün Çıkarma Başarısı
5. Hisse Başına Kazanç Oranı	5. Genel İşletme Performansı
6. Piyasa Değeri	6. Aktif Karlılığı ve Artışı
7. Yatırımın Geri Dönüş Oranı	7. Satış Karlılığı
8. Satışlar ve Satışlardaki Artış	8. Müşteri Memnuniyeti
9. Diğer (Otel doluluk oranı, tahliye edilen hasta sayısı, çalışan başına satışlar vb)	9. İtibar ve İmaj
	10. Rekabet Üstünlüğü
	11. Diğerleri (sektör liderliği, çalışan memnuniyeti, kaliteli ürün sunma, yatırımın geri dönüş oranı, patent sayısının fazla olması vb)

Kaynak: Yıldız, 2010: 182

Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında finansal ölçütlerle işletme performansının ölçümünün, işletmenin belirlenen stratejik amaçlara ve hedeflere ulaşmada çok önemli olduğu ancak yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu eksiklik, işletme performans ölçümünün yapılmasında “Performans Karnesi” (Balanced Scorecard) anlayışının doğmasına neden olmuştur. Performans ölçümünde kullanılan performans karnesi ile performans ölçümünde hem finansal performans ölçütleri hem de finansal olmayan performans ölçütleri kullanılarak işletmelerin performanslarının çok boyutlu olarak ölçülmesi sağlanmıştır.

Performans karnesi, işletmenin stratejik boyutlarını açıklayan ve stratejik ölçümler arasında denge sağlayarak bu boyutların bütünleştirilmesini gerçekleştirmektedir. Bu doğrultuda yöneticilerin işletmelerini değerlendirme biçimleri ile zaman ve kaynaklarını kullanım şekillerini önemli ölçüde etkileyen bir sistem olarak tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla, çeşitli ölçüm şekilleriyle stratejiler arasında bağlantı kurulmasını sağlamakta ve müşteriler, kalite, kar, insan kaynakları, yenilik, esneklik ve öğrenme gibi öncelikli yönetim değerlerini destekleyen geniş çaplı performans ölçüm kriterleri kullanmaktadır. Performans karnesi bir performans ölçüm sistemi olmasının yanında, aynı zamanda bir işletmede uzun dönemli stratejik amaçlara ulaşılması için çalışanların sahip olduğu enerji, yetenek ve spesifik bilgileri yönlendirebilen bir yönetim sistemi olarak kabul edilmektedir (Karaman, 2009: 412).

Performans karnesi ile işletmeler belirledikleri stratejilerini ve vizyonlarını eyleme dönüştürme imkanına sahip olmaktadır. Bu sayede belirlenmiş kurumsal stratejiler, birimler tarafında benimsenmekte ve böylelikle işletme içinde bir bütünlük sağlanmaktadır (Coşkun, 2006: 28).

1.4.2. Performans Ölçümünün Amacı

Performans ölçümü, işletmenin önceden belirlenen stratejik amaçları ve hedefleri gerçekleştirmede ne kadar ilerleme gösterdiğini, işletmenin güçlü ve zayıf yönlerini göstermekte ve işletmenin gelecekteki önceliklerinin belirlenmesine yardımcı olmaktadır (Yenice, 2006: 58).

Performans ölçümü, bir işletmenin bütününe kapsayacak şekilde sistematik yapılabileceği gibi, geçici bir süre için ve/veya belirli bir amaç için de yapılabilmektedir. İşletmeler genel olarak belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını dolayısıyla başarılı olup olmadıklarını belirlemek için performans ölçümü yapabilecekleri gibi kendine özgü nedenlerden dolayı da performans ölçümü yapabilmektedirler (Yıldız, 2010: 180).

Flapper ve diğerleri (1994)'ne göre, bir işletmenin başarısı ve sürekliliği, onu hedeflerine ulaştıran yol olarak tanımlanan performansına bağlıdır. Burada yapılan tanımlamada işletmelerde performans ve performans ölçümünün işletmenin sürekliliği ve başarısı ile sıkı ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Otley (1999) de Flapper ve diğerleri gibi, hedeflere başarılı bir şekilde ulaşmak için yüksek performans gösteren bir işletmenin başarılı olduğunu varsaymaktadır.

İşletmelerde performans ölçümü, tahminlerde bulunmak ve karar vermek için kullanılan önemli bir yardımcı olarak düşünülmektedir. Performans ölçümü, işletmeden işletmeye değişmekte ve performans ölçümünde işletmelerin kendine özgü bazı nedenleri bulunmaktadır. Genel olarak performans ölçümü aşağıdaki nedenlerden dolayı yapılmaktadır (Parker, 2000: 63):

- Başarıyı tespit etmek,
- Müşteri ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığını tespit edilmek, müşteriye gerekli ürünün ve/veya hizmetin nasıl sunulması gerektiğini tespit etmek,
- Faaliyet süreçlerini anlamaya yardımcı olmak ve neyin biliniyor neyin bilinmediğini ortaya koymak,
- Darboğaz, israf gibi mevcut ve iyileştirilmesi gereken problemleri tespit etmek,
- Varsayım olmayan duygu, inanç veya sezgi olgusuna dayanmayan kararları sağlama almak,
- Gerçekte olan, planlanan düzenlemeleri göstermek.

Performans ölçümü yukarıda sayılan nedenlerden ötürü işletmelerde tercih edilmesinin yanında, aynı zamanda nasıl, ne zaman ve ne için kullanılacağı bakımından da eleştiri almaktadır.

1.4.3. Performans Değerleme Süreci

Performans değerlendirme, bir işletmedeki çalışanların, belirli bir süre içerisinde çalışmalarının veya yeteneklerinin önceden belirlenmiş ölçütlere göre birçok yönden sistemli olarak ölçülmesi ve gelişme potansiyellerinin ortaya çıkarılmasıdır. Dolayısıyla, performans değerlemesi, çalışanların görevlerini ne ölçüde iyi yaptıklarını, eksikliklerini ve gelişme potansiyellerini saptamaya yönelik çalışmaların bütünüdür. Diğer bir ifade ile bir çalışanın veya bir işletmenin iş performansını gözden geçirme ve değerlendirme sistemi olarak ele alınmaktadır (Bingöl, 2003: 274).

Performans değerlendirme ile bireyin, herhangi bir konudaki etkinliği ve başarı düzeyi belirlenmeye çalışılmaktadır. Ancak başarıyı ve etkinliği doğru ve tarafsız ölçmek kolay olmamaktadır. Bunun önemli iki nedeni bulunmaktadır. Bunlar; değerlendirme yapılanın bir insan olması ve performansın subjektif bir kavram olmasıdır. Bununla beraber, başarı değerlendirme, insan kaynakları için vazgeçilmez unsurlar arasındadır. Performans değerlendirme, işletme çalışanın tanımlanmış olan görev ve sorumluluklarını belirli bir zaman diliminde gerçekleştirme düzeyini ortaya koymaktadır. Bunun sonucunda çalışan, kendi çalışmalarının sonuçlarını görür ve bireysel başarısının sonuçlarını değerlendirme olanağına sahip olur. İşletme ise performans değerlemesi ile çalışanın işinin gereklerini ne oranda gerçekleştirdiğini, çalışanın ilgi ve yeterliklerinin işe ne düzeyde yansıdığını, çalışanın iş başarısını, görev tanımındaki standartlara ulaşıp ulaşmadığını belirleme olanağına sahip olmaktadır (Tuncer, 2011: 260).

İşletmelerde performans değerlendirme temelde iki amaç taşımaktadır. Bunlardan ilki, çalışanın iş performansı hakkında bilgi edinmek ve edinilen bu bilgiyi stratejik planlama, ücret artışı, eğitim-geliştirme ve yetiştirme, kariyer planlaması, personel seçme ve yerleştirme, terfi ve işten çıkarma gibi yönetimin alacağı kararlarda kullanmaktır. Diğer amaç ise değerlendirme sonuçlarının çalışana bildirilerek eksikliklerini görmesini ve bu eksiklikleri düzeltmesi için yapması gerekenleri kendisine bildirmektir (Bakan ve Kelleroğlu, 2003: 106).

Performans değerlemenin işletmelerde çeşitli işlevleri, amaçları vardır. Bu işlevler performans değerlemenin önemini işletmeler açısından daha somut hale getirmektedir. Performans değerlemenin işlevleri aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Bingöl, 2003: 278):

- Çalışanların işlerini ne kadar iyi yaptıklarını ve işe uyum gösterip göstermediklerinin tespiti,
- İşletme yönetimi ve çalışanlar arasında iletişimi sağlamak,
- Çalışanın bireysel performansının geliştirilmesine olanak sağlamak,
- Hem işletme hem de çalışanın eğitim ve geliştirme faaliyetlerine yol göstermek,
- Performansa bağlı ödüllendirme sağlamak,
- İşletmede kalması ve çıkarılması gereken çalışanlar hakkında karar vermek,
- İşe alma ve terfi kararlarını almada yönetime gerekçe sunmak,
- Yöneticilerin dengeli ve tutarlı karar almalarını sağlamak,
- Gözetimi etkinleştirmek ve dürüst yönetim anlayışı yayarak güven oluşturmak,
- Çalışanların moralini yükseltmek.

Performans değerlendirme her işletmedeki faaliyetlere göre basamaklar oluşturularak yapılmaktadır. Performans değerlendirme sürecinin basamakları aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Kantos, 2013: 80):

- Performans standartlarını oluşturulmak,
- Standartların beklentileri ile bağlantısını sağlanmak,
- Performansı ölçmek (performans ölçülürken personel gözlemleri, istatistiksel raporlar, sözlü raporlar ve yazılı raporlar kaynak olarak kullanılmaktadır),
- Fiili performans ile standartlar arasında bağlantı kurmak,
- Değerlendirmeyi işletme çalışanları ile tartışmak,
- Gerekli düzeltici faaliyetleri başlatmak.

1.5. Performans Ölçümünün Bankalarda Kullanım Alanları

Performans, işletmelerin amaçlarına ulaşma düzeyini göstermektedir. Bir işletmenin başarısını ve bu başarının sürekliliği performans ölçümü ile sağlanmaktadır

(Esmer ve Bağcı, 2016: 18). İşletmelerde yönetim, performans hedeflerini belirleme, performansı ölçme ve belirlenen hedefler ile ulaşılan performansı karşılaştırma faaliyetlerini yürütmektedir. Bu faaliyetler sonucunda ulaşılan performans ile belirlenen hedefler arasındaki farkları belirlemek ve bu farkların giderilmesi için önlemler almak yönetiminin kontrol işlevinin gereğini oluşturmaktadır. Hedefler ile ulaşılan performans karşılaştırıldığında sonuç yeterli görülürse bir sonraki dönemde de aynı performansın devamı için çalışılmakta, sonuç yetersiz görülürse bunun nedeni araştırılmakta ve sorunu çözüme kavuşturarak performansın artırılmasına çalışılmaktadır (Çoşkun, 2006: 29). Yönetim performansı arttırmak için öncelikle işletme kapasitesini bilmeli ve rakipleriyle mücadele edebilecek düzeyde performansını yükseltmelidir. Bu doğrultuda finansal performans; işletmelerin kendi durumunu görebilmek, rakipleriyle olan mücadelesinde ne düzeyde olduğunu kavrayabilmek ve kapasitesine göre gelecek planlaması yapabilmek için gerekli olan bir göstergedir. Bu gösterge aynı zamanda işletmenin kârlılığını maksimize etmeyi amaçlamaktadır (Esmer ve Bağcı, 2016: 18).

Bankalarda performans ölçümü, teknolojik gelişmelere ve ekonomik ortamda yaşanan değişime paralel olarak düzenlenmelidir. Söz konusu düzenlemeler yüksek katma değer yaratma, talebe göre hizmet sunma, esneklik ve pazara uyum, süreç kontrolü, hizmet süresinin kısaltılması, israfın önlenmesi ve çalışanların performansını artırma gibi konuları da dikkate alarak yapılmalıdır (Çoşkun, 2006: 29). Bütün işletmelerde performans ölçümü ile gerçekleştirilmek istenen genel amaç üretilen ve/veya sunulan mal ve/veya hizmetlerin kalitesinin artırılmasıdır. Şekil 1’de performans ölçümü ile ürün ve hizmet kalitesi arasındaki ilişki gösterilmiştir.

Şekil 1: Performans Ölçümü ile Ürün ve Hizmet Kalitesi Arasındaki İlişki

Kaynak: Yenice, 2000: 58

Şekil 1’deki süreç ile performans ölçümü ile yeterli veya yetersiz performansın ortaya çıkarılması sağlanmaktadır. Bunun sonucunda işletmeler üzerinde bu yolla kamuoyu

baskısı oluşturulmakta ve daha kaliteli mal ve hizmet üretimine yol açması hedeflenmektedir.

Bankalarda performans ölçümü yönetime, bankanın içinde bulunduğu durumunu ortaya koyan ve hemen her alanda kullanacağı bilgileri sağlamaktadır. Söz konusu bu bilgiler bankalarda, stratejik planlama ve yatırımlar, insan kaynakları ve yönetim alanları, bütçeleme, satınalma ve birleşmeler, denetim ve gözetim ile risk yönetimi uygulamaları gibi alanlarda kullanılmaktadır (Beycan, 2007: 22).

Stratejik Planlama ve Yatırımlar: Bankalar diğer bütün işletmeler gibi belirlemiş oldukları stratejik hedefler doğrultusunda hem büyümek hem de teknolojik gelişmelere ayak uydurmak amacıyla faaliyetlerini genişletmekte ve yeni yatırımlar yapmaktadırlar. Yeni şube açılması, belirlenen noktalara para çekme makineleri kurulması, yeni çağrı merkezi oluşturmak veya var olanı yenilemek, teknolojinin gerektirdiği internet bankacılığı ile ilgili alt yapının oluşturulması gibi yatırımlar gerçekleştirilmektedir. Banka bu yatırımları gerçekleştirmeden önce stratejik planlama yapmakta, hedefler belirlemekte ve daha sonra uygulamaya geçmektedir. Tüm bu faaliyetleri gerçekleştirmede performans ölçüm sonuçlarından yararlanmaktadır. Söz konusu yatırımın karlılığının düzeyi, kullanılacak kaynakların uygunluğu ve verimliliği, yatırımın kendini ne kadar sürede amorti edeceği gibi konular performans ölçümü sonucunda açıklığa kavuşmaktadır.

İnsan Kaynakları ve Yönetim Alanları: Finansal performans ölçümü diğer işletmelerde olduğu kadar bankalar açısından da büyük öneme sahiptir. Finansal performans ölçütleri somut ve ölçülebilir özelliklerinden dolayı değerlendirme sonucunda elde edilen sonuçlarda daha somut olmaktadır. Dolayısıyla, banka çalışanlarına prim, ödül, teşvik, ikramiye veya terfi gibi konularda performans ölçüm sonucunda elde edilen bilgiler banka yönetimine kaynak sağlamaktadır. Çalışanların ücretlendirilmesi ve yan ödeme programlarının veya söz konusu programlardaki değişikliklerin performans üzerinde olumlu veya olumsuz etki gösterip göstermediği yapılacak değerlendirme sonucunda belirlenmektedir. Performans değerlemesi, hem banka çalışanının hem de bankanın eğitim ve geliştirme faaliyetlerinde katkı sağlayıcı ve yol gösterici görev üstlenmektedir (Bingöl, 2003: 279).

Bütçeleme: İşletmelerde bütçe hazırlanmadan önce, bütçe döneminin hedefleri ve faaliyet düzeyi belirlenmekte, işletmenin üretim kapasitesi, finansal olanakları, piyasanın genel durumu gibi işletme içi ve işletme dışı koşullar göz önüne alınmaktadır. Bütçe hazırlanmadan bu koşullar ne kadar iyi gözlenir ve net olarak açıklığa kavuşturulursa hedeflerin belirlenmesi de o kadar kolay olmaktadır (Haftacı, 2007: 2). Banka yöneticileri de bütçe hazırlama aşamasında bankanın geçmiş dönemlere ait hedef ve ulaşılan performans analizine dikkat etmektedir. Bunun ana nedeni bankanın karlılık düzeyini belirleyen en önemli unsurlardan birinin bütçeleme olmasıdır. Bütçeler geçmiş dönem bütçe performans analizleri dikkate alınarak gelecek dönemler için hazırlanmaktadır. Dolayısıyla, gerçekçi ve kabul edilebilir bir bütçe oluşturmak için banka yöneticilerinin gerekli performans analizleri yaparak hedefler ortaya koymaları gerekmektedir.

Satınalma ve Birleşmeler: Geçmişten günümüze kadar bankalarda satınalma ve birleşme işlemleri çeşitli nedenlerle tercih edilmektedir. Bu nedenler zamana ve ülkeden ülkeye farklılık göstermekle beraber birleştirilen bankaların mali yapısındaki bozukluktan kaynaklanmakta veya bankanın gelirlerinin arttırılması amaçlanmaktadır. Bu işlemlerdeki temel amaç oluşturulan yeni yapının operasyonel olarak daha etkin çalışması, piyasa payının ve karlılığının arttırılmasıdır. Ulusal anlamda yapılan bu tür işlemlerde ölçek ekonomisinden yararlanmak, operasyonel maliyetleri azaltmak, dağıtım kanallarının etkinliğini arttırmak, sektör payını yükseltmek hedeflenmektedir. Uluslararası işlemlerde ise hedef, alan ekonomilerinden yararlanmaktır. Bu tür işlemlerde farklı pazarlara yetersiz veya eksik bilgi ile girmek yerine o bölgede var olan bir banka ile birleşerek girme riski çeşitlendirme yaparak dağıtım imkanı sağlamaktadır.

Satınalma ve birleşme nedenlerinden bir diğeri ise verimlilik ve etkinliğin arttırılmasının amaçlanmasıdır (Hacıoğlu Deniz ve Işık, 2011: 59). Dolayısıyla, banka yöneticilerin satınalma ve birleşme işlemlerine karar verirken çok detaylı analiz yapmaları gerekmektedir. Söz konusu işlemlerden önceki ve sonraki performanslar karşılaştırılarak beklenen hedef performansa ulaşıp ulaşılmadığı belirlenmelidir.

Denetim ve Gözetim: Bankalarda denetim iki şekilde yapılmaktadır. Bunlar bankaların kendilerinin yaptıkları iç denetim ve bağımsız denetçiler tarafından yapılan denetim ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yapılan

bağımsız dış denetimdir. Banka yöneticileri çalışanların verimli ve düzgün çalışmasını sağlamak ve şubelerdeki kayıp ve kaçakları önlemek için her çalışanın görev ve yetkilerinin net olarak yer aldığı iç kontrol sistemleri oluşturmaktadır. Oluşturulan bu iç kontrol sistemine uyulup uyulmadığını kontrol etmek için şubeler sürekli olarak denetime tabi tutulmaktadır. Bu denetimler banka müfettişleri tarafından yapılmakta ve iç denetim olarak adlandırılmaktadır. Yapılan iç denetimler bankacılık alanında uzman olan ve yetki belgesini almış dış denetçiler tarafından yapılan bağımsız dış denetimle pekiştirilmektedir. Dış denetim sonuçları kamuoyu ile internet aracılığıyla paylaşılmaktadır. Bağımsız dış denetimlerin amaçlarından biri bankaların güvenilir bilgi sunmalarının sağlamaktır. Bankalarda her iki şekilde de yapılan denetim faaliyetleri için gerekli olan veriler performans değerlendirme ile sağlanmaktadır.

Bankalar bahsedilen bu iki denetimden başka BDDK tarafından da gözetim altında tutulmaktadır. BDDK bankaların yetki sorumluluk sınırlarını belirlemekte ve koyduğu kurallara uyulup uyulmadığını denetlemektedir (Adem Altay, Editör Aydın Karapınar, 2013: 187). Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de düzenleyici ve denetleyici otoritelerinin varlığı ve üstlendikleri görevler bankacılık sektörü için büyük öneme sahiptir. Finansal piyasalarla ilgili güven ve istikrarı sağlamada bu otoritelerin varlığı ve denetleyiciliği yeterli olmamakla birlikte, bunların sürekliliği ve yapılan işin kaliteli olması da önem taşımaktadır. BDDK’na ilave olarak, TMSF ve Türkiye Bankalar Birliği (TBB) bu alanda faaliyet gösteren önemli kuruluşlardandır. Bankanın finansal açıdan ne durumda olduğu ve sektörü olumlu veya olumsuz etkileyip etkilemeyeceği, yasalara ve mevzuatlara uyup uymadığı, kullandığı kredilerin geri dönüp dönmediği, dolayısıyla devrinin TMSF’na yapılmasının uygun olup olmadığı performans değerlemesi ile ortaya konulmaktadır.

Resmi gazetenin 01/11/2005 tarihinde yayınlanan sayısında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 29. maddesinde “Bankalar, maruz kaldıkları risklerin izlenmesi, kontrolünün sağlanması, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu ve değişen koşullara uygun, tüm şube ve konsolidasyona tabi ortaklıklarını kapsayan yeterli ve etkin bir iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi kurmak ve işletmekle yükümlüdürler” ifadesi yer almaktadır (Bankacılık Kanunu, 2005: madde 29). Yukarıda bahsedilen denetim ve gözetim faaliyetlerinin yapılması etkin ve gerçekçi bir performans değerlendirme ile

sağlanmaktadır. Bu şekilde yapılan değerlendirme finansal sistemin dolayısıyla ülke ekonomisinin istikrarının izlenmesinde büyük katkı sağlamaktadır.

Risk Yönetimi Uygulamaları: Finansal sistemin en önemli paydaşlarından olan bankalar faaliyetleri esnasında çeşitli risklerle karşılaşmaktadır. Bu riskler; kredi riski, likidite riski, piyasa riski, operasyonel risk, faiz oranı riski, kur riski, ülke ve transfer riski, mevzuata ilişkin yetersiz bilgi riski ve itibar riskidir. Söz konusu bu riskler piyasanın kendi iç dinamikleri sonucu ortaya çıkan ve azaltılabilen, ancak tamamen ortadan kaldırılamayan riskler ile bankadan bankaya değişiklik gösteren ve çeşitli korunma faaliyetleri ile azaltılabilen risklerdir.

Bankaların karşılaştıkları bu risklerin tespit edilmesi ve yönetimi büyük öneme sahiptir. Risk yönetimi, bankaların karlılık içerisinde faaliyetlerine devam etmesi için gerekli düzenlemeleri sağlamak, organizasyon yapısını ve bankanın kazanma gücünü korumak; organizasyonda oluşabilecek beklenmeyen kayıpların en düşük maliyetle minimize edilmesi için gerekli olan kaynakların ve faaliyetlerin planlanması, organizasyonun yönetilmesi ve kontrol süreçlerini kapsamaktadır (Emhan, 2009: 209). Söz konusu bu faaliyetler ise etkin bir performans ölçümü ve değerlemesi ile sağlanmaktadır.

1.6. Banka Performansını Etkileyen Faktörler

Bankacılık sektörünün sağlıklı işleyişini ve istikrarını sağlamak, bu sektörde faaliyet gösteren bankaların performansının belirlenmesi ve ölçümü ile yakından ilgilidir. Güçlü ve karlı bankacılık sektörünün varlığı finansal istikrarın sağlanmasında önemli bir görev üstlenmektedir (Taşkın, 2011: 289). Bankaların performansını etkileyen birçok faktör olmakla beraber bu faktörleri genel olarak iki başlık altında incelemek mümkündür. Bunlar aktif büyüklüğü, personel kalitesi ve giderleri, sermaye yeterliliği, likidite ve karlılık ile risk yönetimi gibi içsel faktörler, gayrisafi yurtiçi hasıla, enflasyon, faiz oranları gibi dışsal faktörler olarak sınıflandırılabilir. İçsel faktörler bankaya özgü ve kontrol edilebilir faktörler, dışsal faktörler ise banka yönetimiyle ilişkisi olmayan ancak finansal kurumların performans ve opsiyonlarını etkileyen kontrol edilemeyen ekonomik ve yasal çevre faktörleridir (Sarıtaş ve Saray, 2012: 29).

1.6.1. İçsel Faktörler

Banka performansını etkileyen içsel faktörler bankadan bankaya değişmekte ve uygulanan politikalar sonucunda performansa olumlu ve/veya olumsuz etkileri azaltılmakta ve/veya artırılmaktadır. Bu faktörler aşağıdaki gibidir:

Aktif Büyüklüğü: İçsel faktörlerden biri olan bankanın aktif büyüklüğü, bankanın performansını etkileyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır (Dilvin, 2011: 294). Banka büyüklüğü, bankaların finansal sistem içerisinde ölçek ekonomisinden kaynaklanan avantajlarının bulunup bulunmadığını belirlemek için kullanılmakta ve toplam aktif, toplam özsermaye veya toplam mevduat olarak ifade edilmektedir (Alp ve Diğerleri, 1997: 4). Aktif kalitesinin belirlenmesinde kullanılan oranlar bankaların finansal performansının belirlenmesinde en fazla etkiye sahip olan oranlardır (Ecer, 2013: 187).

İskenderoğlu ve diğerleri (2012)'e göre aktif büyüklüğü ile özsermaye büyüklüğünün bankaların aktif karlılığı (ROA) ve özsermaye karlılığı (ROE) üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Dolayısıyla, büyüme ve büyüklüğün karlılık üzerindeki pozitif etkisi, bankaların ölçek ekonomisinden yararlanarak büyümeleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bankaların ekonomideki modern aracılık teorisine göre büyük bankaların küçük bankalara göre başarısız olma olasılığı (to big too fail) daha az olmakta ve bu maliyetleri minimum kılmaktadır (Boyd ve Runkle, 1993: 48).

Faaliyet Giderleri (Personel Kalitesi ve Giderleri): Bankanın performansını etkileyen bu faktör banka tarafından kontrol edilebilmekte, etkin yönetim ve uygulanan politikalar ile giderleri azaltılabilmektedir. Bankaların faaliyetleri çerçevesinde katlanılan giderler karlılıklarını etkilemekte dolayısıyla banka performansını etkilemektedir. Çalışmalarda genellikle personel giderleri kullanılmakta ve bu giderler toplam aktiflere oranlanarak performans ölçülmektedir (Gülhan ve Uzunlar, 2011: 344). Bu oran işgücü verimliliğini göstermesinin yanında aynı zamanda bankaların faaliyet giderlerinin önemli bir kalemi olması nedeniyle maliyet unsuru olarak kullanılmaktadır. Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1999) ve Guru ve diğerleri (2002) personel giderleri ve karlılık arasında negatif ilişki tespit edilmiş ve bunun nedeninin bankaların yüksek faaliyet giderleri ile çalışıldığı için karlılıklarını düşürdüğü sonucuna varmışlardır.

Güngör (2007), faaliyet giderlerinin toplam aktifler içindeki payı ile karlılık arasında pozitif ilişki tespit etmiştir. Bu sonuca göre bankaların yüksek ücretle kalifiye eleman çalıştırarak alınan kararlar doğrultusunda karlılıklarını artırdıkları saptanmıştır.

Aktif Kalitesi ve Risk Yönetimi: Bankalarda risk yönetiminin iki ana amacı bulunmaktadır. Bunlar; banka performansını iyileştirmek ve bankanın kabul edilemez zararlarla karşılaşmasını önlemektir. Bu amaçlar risk yönetiminin esas olarak kontrol edilebilir olduğunu düşündürmektedir. Ancak risk yönetimi bankanın karşılaştığı risk türlerini anlama ile ilgilidir. Riskler kapsamlı ve doğru bir şekilde belirli toleranslar dahilinde belirlenmedikçe kontrol edilemezler. Bankanın aldığı risklerin niteliği ve ölçeği hakkında üst düzey yöneticileri bilgilendirmek ve bu riskleri yönetmek risk yönetimi sorumluluğundadır. Bu nedenle, risk yönetimi bir kurum tarafından alınan riskleri anlamak, ölçmek, riski kontrol etmek ve iletişim riski olmak üzere dört temel faaliyetten oluşmaktadır (Best, 1999: 2).

Risk yönetimi, banka performansının belirlenmesinde dikkate alınması gereken bir değişkendir. Aktif kalitesi veya likit aktiflerin seviyesi ile ölçülmekte ve belirsizliğin söz konusu olduğu durumlarda bankaların portföylerini çeşitlendirmeleriyle veya likit aktiflerini artırmaları ile azaltılmaktadır. Likit aktif seviyesinin yüksek olması yükümlülüklerin vadesinde ödenebileceği anlamına gelmektedir, buna karşılık banka performansının göstergesi olan karlılığı azaltabileceği göz önüne alınmalıdır (Gülhan ve Uzunlar, 2011: 344). Likidite seviyesini belirlerken, kredilerin veya likit aktiflerin toplam aktifler içindeki payı, mevduatın krediye dönüşüm oranı değişken olarak kullanılmaktadır (Atasoy, 2007: 3).

Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1998), kredilerin toplam aktiflere oranı ile karlılık arasında negatif ilişki olduğunu tespit etmişler ve kredilerin toplam aktiflere oranı arttıkça bankaların karlılığının azaldığını saptamışlardır. Barajas ve diğerleri (1999), finansal serbestleşme sürecinin bir parçası olarak yapılan reformlardan sonra bankaların kredi kalitesi ile banka karlılıkları arasında ilişki tespit etmişler ve karlılıklardaki değişimlerin kredi kalitesindeki artışlardan ileri geldiğini saptamışlardır.

Athanasoglou ve diğerkleri (2006), bankaların likidite durumu, kredi riski ve operasyonel verimliliğın banka karlılıklarını etkileyen içsel değışkenler olduğunu kabul etmişler ve banka performans ölçüsü olarak karlılık ile karşılık giderlerinin toplam kredilere oranı ile negatif, özsermayenin toplam aktiflere oranı ile pozitif, operasyonel giderlerle negatif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Sermaye Yeterliliğı: 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun amacı, "finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir." Bankacılık Kanunu'nun en önemli amaçları arasında finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması ve kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması yer almaktadır. Söz konusu hedeflere ulaşılmada bankaların sağlıklı bir finansal bünyeye sahip olmaları ve faaliyetlerini güvenli bir şekilde sürdürmeleri esas alınmıştır. Sermaye yeterliliğı düzenlemeleri, finansal bünyenin sağlamlığına ilişkin denetim otoritelerinin elindeki önemli araçlardan biridir ve bankaların bu düzenlemelere uyum seviyesi ile finansal bünyelerinin sağlamlığına ilişkin önemli bir göstergedir. Bankaların maruz kaldıkları riskler için yeterli miktarda sermaye bulundurmaları finansal sistemin sağlıklı işlemedi açısından önemlidir (TBB, 2013: 3).

Uluslararası sermaye hareketleri ile beraber bankacılık faaliyetlerinin uluslararası düzeyde de yapılması, bankalarda sermaye yeterliliğının önemini artırmıştır. 1988 yılında Basel I ile beraber uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların asgari sermaye yeterliliğini belirlemede risk unsuru dikkate alınmıştır. Basel I'de Cooke Rasyosu olarak da bilinen ve sermayenin risk ağırlıklı varlıklara oranı şeklinde hesaplanan sermaye yeterliliğı rasyosunun en az %8 olması gerektiğı ortaya koyulmuştur. Basel II'de ise risk ve risk seviyesindeki değışiklik daha gerçekçi ele alınarak, asgari sermaye standartlarını belirleyerek bireysel banka başarısızlıklarının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de 1989 yılında kabul edilen Basel I kriterleri, kademeli bir geçiş süreci dahilinde 1992 yılı sonundan itibaren tam olarak uygulamaya konulmuştur. Sermaye yeterlilik rasyosunun sırasıyla, 1989 yılında %5, 1990 yılında %6, 1991 yılında %7 ve 1998 yılında %8 olarak uygulanması öngörülmüş ve günümüzde de bu oran %8 olarak uygulanmaya devam etmiştir. Ayrıca, bankacılık sektöründeki yasal ve kurumsal

düzenlemelerde, değişen koşullara ve uluslararası standartlara uyum sağlanmaya çalışılmıştır (Rybak ve Aktan, 2008: 1419).

Bankalarda performans değerlendirilmesinde sermaye yeterliliği önemli bir değişken olmasıyla beraber etkisi tam olarak açıklayıcı değildir. Bankacılıktaki geleneksel hedefe göre, daha yüksek bir sermaye-aktif oranı, özsermaye karlılığı düşüklüğü ile ilişkilendirilir. Daha yüksek bir sermaye oranı, öz sermaye riskini azaltma eğilimindedir ve bu nedenle, yatırımcılar tarafından talep edilen denge beklenen özsermaye getirisini düşürmektedir. Buna ek olarak, daha yüksek bir sermaye-aktif oranı, faiz ödemelerini indirmekte vergi kalkanını azaltarak vergi sonrası kazançları düşürmektedir. Ancak tüm bu olumsuz etkilerine rağmen, sermaye-aktif oranı ile karlılık arasında pozitif olarak ilişki tespit eden ve bu ilişkinin hem istatistiksel hem de ekonomik açıdan önemli olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Berger, 1995: 433).

Athanasoglou ve Diğerleri (2006), bankalarda karlılık ile sermaye yeterliliği arasında güçlü ve pozitif bir ilişki tespit etmiş ve artan sermayenin bankaların karlılıkları üzerinde etkisinin yüksek olduğunu saptamışlardır. Heffernan and Fu (2008), bankalarda karlılık ile sermaye yeterliliği arasında güçlü ve negatif bir ilişki tespit etmişler ve sermayesi daha düşük olan küçük ölçekli bankaların daha yüksek performans gösterdiklerini saptamışlardır (Gülhan ve Uzunlar (2011)). Güçlü bir sermaye yapısına sahip olan bankaların fon maliyetlerinin düşük olduğunu, dolayısıyla dış sermayeye ihtiyacın azalması ile banka karlılığının arttığını tespit etmişlerdir. Hashem (2016), bankaya özgü değişken olarak sermaye yeterliliği ile bankalarda performans göstergesi olarak ele alınan karlılık arasında negatif bir ilişki tespit etmiştir. Toprak ve Talu (2016), literatürde yapılan çalışmaların aksine sermaye yeterliliği ile banka performansı arasında güçlü bir ilişki tespit etmemişlerdir.

Likidite: Bankacılık sektöründe, başarısızlıklarının temel iki nedeni, aktif kalitesi düşüklüğü ve düşük likidite seviyeleridir. Finansal kurumlar, belirsizliğin arttığı dönemlerde portföylerini genişletmek ve/veya risklerini azaltmak için likit aktiflerini yükseltmektedirler (Athanasoglou ve Diğerleri, 2005: 8).

Bankalarda mevduatlar istikrarlı olarak artış gösterdiğinde, buna paralel olarak kredi büyümesi önceden tahmin edilerek bu artan mevduatlarla karşılandığında, likidite riski azalmakta ve likidite riski yönetimi kolaylaşmaktadır. Bankalar likidite riski arttığında, kredilere limit uygulayarak, kredi vadelerini kısaltarak, kaynak yapısını sadece mevduata bağlamaksızın çeşitlendirip menkul kıymet ihraç ederek veya para piyasasından ödünç fon olarak, optimum likiditeye ulaşarak likidite riskini düşürmeye çalışmaktadırlar (Çelik ve Akarım, 2012: 2).

Molyneux ve Thornton (1992), likidite ve karlılık düzeyi arasında negatif ve anlamlı bir ilişki tespit etmişler ve bankalardaki likidite düzeyinin artmasının karlılığı olumsuz etkilediği sonucuna varmışlardır. Brock ve Suarez (2000), likidite ile banka performansı arasında pozitif ilişki tespit etmişlerdir. Afanasieff ve diğerleri (2001) ise likidite ve net faiz marjı arasında negatif ilişki tespit etmişler ve bu sonucu bankalarda yüksek likiditenin likidite riskini düşürdüğünü ve bununda faiz marjını indirdiğini saptamışlardır.

Kaya (2002), özsermayeye göre getirinin bankacılık sektörüne özgü belirleyicileri olarak ele alınan likiditeyi anlamlı bulmuştur ve bankaların likidite yönetimindeki başarılarının karlılık göstergeleri üzerinde etkili olduğunu saptamıştır.

Çelik ve Akarım (2012), bankaların toplam aktifler içerisinde riskli likit aktiflerin oranını ve özsermaye karlılığını artırması, maruz kaldıkları likidite riskini düşürdüğünü, dış finansman yoluyla fon sağlanması ve aktif karlılığını artırmasının ise likidite riskini yükselttiğini tespit etmişlerdir.

1.6.2. Dışsal Faktörler

Banka performansını açıklamaya yönelik içsel değişkenlerin yanında dışsal (makro ekonomik) değişkenler de kullanılmaktadır. Bu değişkenler, bankanın içinde faaliyette bulunduğu ekonomik çevreyi tanımlamakta ve bankalar tarafından kontrol edilememektedir.

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH): GSYH, ülke sınırları içinde belirli bir dönemde (genellikle bir yıl) üretilmiş olan mal ve hizmetlerin miktarları ile o dönemdeki piyasa fiyatlarının çarpılması sonucu elde edilen değerlerin ve hizmetlerin toplamıdır (Dinler, 2002: 322). Bankalarda karlılık performansı ile GSYH değişkenlerinin dağılımını inceleyen çalışmalarda, yüksek reel büyüme yaşanan ülkelerde aynı zamanda aktif karlılıkların da yüksek olduğu görülmektedir. Büyüme oranının artması sektörün faaliyetlerinde artışa yol açarak, karlılığın olumlu etkilenmesine neden olmaktadır (Atasoy, 2007: 46). Bununla beraber literatürde farklı sonuçlar bulan çalışmalar da yer almaktadır.

Williams (2003), çalışmasında ulusal banka performansı ile GSYH arasında pozitif bir ilişki tespit etmiştir. Seferli (2010), mevduat bankalarının performansı ile GSYH arasında ilişki tespit etmiş ve bu ilişkinin negatif olduğuna değinmiştir. Ongore ve Kusa (2013), mevduat banka performansı ile GSYH arasında ilişki tespit etmişler ve bu ilişkinin negatif ancak önemli olmadığına değinmişlerdir.

Dhal ve diğerleri (2011), finansal istikrarın dolayısıyla, banka performansı ile büyüme arasında orta ve uzun vadede pozitif ilişkili olduğunu tespit etmişler ve üretimin yüksek olmasının finansal istikrarı artırdığını, finansal istikrarın da fiyat istikrarını tehdit etmeden büyümeyi teşvik ettiğini saptamışlardır. Gülhan ve Uzunlar (2011), GSYH ve karlılık arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulmuş ve ekonomideki büyümeye paralel olarak tüketici ve yatırımcılara verilen kredilerin karlılığı artırdığı, dolayısıyla GSYH büyüme oranı arttıkça karlılığı da artıracığı sonucuna varmışlardır.

Hadriche (2015), körfez birliği kongresi ülkelerindeki İslami bankaları ve geleneksel bankaları konu alan çalışmalarda, GSYH'nın geleneksel bankalarda banka performansı üzerinde önemli bir etkisinin olmadığını saptamış ve GSYH'daki bir değişimin bankaların performansına istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını tespit etmiştir.

Enflasyon Oranı (Tüketici Fiyat Endeksi-TÜFE): Fiyatlar genel düzeyinin sürekli ve hızlı olarak yükselmesi olarak tanımlanan enflasyon, fiyatlar genel düzeyindeki sürekli bir artışın yanında paranın değerindeki sürekli bir düşüşü de ifade etmektedir.

Enflasyon, bankaların faaliyette buldukları ekonomik çevreyi ifade eden ve bankaların performansını etkileyen makro ekonomik göstergelerdendir.

Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1998), gelişmekte olan ülkelerde yabancı bankaların ulusal bankalara oranla daha karlı olduğunu tespit etmişler ve enflasyonun banka karlılığını artırdığını saptamışlardır. Kosmidou ve diğerleri (2005), banka performansı ile enflasyon arasında ilişkinin pozitif olduğunu tespit etmişler ve bu ilişkinin belirleyici ve önemli bir etkiye sahip olduğuna değinmişlerdir.

Seferli (2010), mevduat bankaların performansı ile enflasyon arasında ilişki olup olmadığını test etmiş ve iki değişken arasında ilişki bularak bu ilişkinin negatif olduğuna değinmiştir. Davydenko (2011), enflasyonun banka performansının ilişkili olduğunu ve bu ilişkinin pozitif olduğunu saptamıştır.

Dhal ve diğerleri (2011), finansal istikrar, dolayısıyla banka performansı ile enflasyonun orta ve uzun vadede ilişkili olduğunu ve yüksek enflasyonun ve fiyat istikrarsızlığının finansal istikrarı olumsuz etkilediğini tespit etmişlerdir. Taşkın (2011), enflasyondaki bir değişimin bankaların performansına istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını tespit etmiştir. Naceur (2003), makro ekonomik göstergelerden enflasyonun banka performansı üzerine herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna varmıştır. Ongore ve Kusa (2013), makro ekonomik göstergelerden olan enflasyon ile mevduat bankalarında finansal performans arasında güçlü bir ilişki tespit etmişler ve bu ilişkinin negatif olduğuna değinmişlerdir. Hadriche (2015), İslami bankalarda enflasyonun banka performansına pozitif ve önemli bir katkısı olduğunu ve enflasyonun yükselmesi maliyet ve gelirden artışa neden olduğundan, enflasyonun banka karlılığını artırdığını saptamıştır.

Faiz Oranı: Faiz oranı, bir ülkede bankaların faaliyette buldukları ekonomik çevreyi ifade etmekte ve bankaların performansını etkileyen makro ekonomik göstergeler arasında yer almaktadır. Faiz oranının artması tasarruf sahiplerinin bankaya yatırdıkları paranın miktarını artırmakta ve bireylerin tüketim harcamalarının azalmasına neden olmaktadır (Taşkın, 2011: 294).

Guru ve diğeri (2002), inceledikleri dönemde banka performansı ile faiz oranları arasındaki ilişkiyi incelemişler ve yüksek faiz oranları ile banka performansı arasındaki ilişkinin negatif olduğunu, dolayısıyla yüksek faiz oranlarının banka karlılığını düşürdüğünü belirtmişlerdir. Taşkın (2011), banka performansı ile faiz oranları arasında ilişkiyi incelemiş ve faiz oranındaki değişimin banka performansına anlamlı bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Dhal ve diğeri (2011), gelişmiş finansal istikrarın dolayısıyla banka performansının orta ve uzun vadede fiyat istikrarı için yumuşak faiz oranları diğeri bir ifade ile düşük faiz oranları ile ilişkili olduğuna değinmişlerdir.

1.7. Bankalarda Performans Ölçümünde Kullanılan Uzaktan Gözetim Sistemleri

Bankalar dahil olmak üzere, finansal kurumların düzenlenmesinin ve denetiminin yapısı ve süreci için teorik olarak uygun bir sistem veya standart bir materyal bulunmamaktadır. Bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetimi için olan düzenlemeler ülkeden ülkeye önemli ölçüde farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar, siyasetteki ve tarihsel finansal çevre yapılarındaki değişikliklerden, finansal sistemin genel karmaşıklığından ve gelişme durumundan, finansal kurumların sayısından, büyüklüğünden ve yoğunluğundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca, finansal sistemin göreceli şeffaflığı, bankaların finansal pozisyonlarının kamuya açıklanmasının niteliği ve kapsamı, farklı modern finansal sorular hakkında karara varmak için kullanılan geleneksel denetim kurallarının kapasitesi, düzenleme ve denetim için teknolojik ve beşeri kaynakların mevcudiyeti de bu nedenler arasında yer almaktadır.

Son yıllarda, denetim otoriteleri finansal yenilik ve küreselleşme önlemleri sonucunda oluşan çeşitli sorunlarla yüzleşmede daha donanımlı olmak için süregelen bankacılık denetimlerinde yeni düzenlemeler benimsemiş ve yeni sistemler geliştirmişlerdir. Bu yeni sistemler bir bankanın finansal durumunda ve risk profilindeki değişiklikleri gözlemlemek, değerlendirmek ve eyleme geçmek için denetmene zamanında uyarı oluşturmak için kullanılmaktadır (Sarker, 2005: 3).

Bankalarda uygulanan risk yönetimi ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen gözetim ve denetim faaliyetleri ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Her ülkede uygulanan

farklı düzenlemeler olmakla beraber genel olarak ortak noktalar üzerinde hareket edilmektedir. Gözetim ve denetim faaliyetlerinde genel olarak “yerinde denetim” (on-site examinations) ve “uzaktan gözetim” (off-site monitoring) olmak üzere iki temel sistem kullanılmaktadır (Çinko ve Avcı, 2008: 26). Yerinde denetim faaliyetlerinde denetçiler bankaları birçok yönden denetime tabi tutarak değerlendirmektedir. Bu denetim faaliyetleri sık yapıldığında bankalar için maliyet artmakta, ayrıca denetçinin subjektif değerlendirmesini içermektedir. Denetim otoriteleri, bankaların finansal durumunun güncel olarak değerlendirilmesini sağlamak ve periyodik olarak yapılan yerinde denetim derecelendirme sistemini desteklemek için uzaktan gözetim sistemleri veya erken uyarı modelleri geliştirmiştir (Cole ve Gunther, 1998: 2). Düzenli olarak gerçekleştirilen uzaktan gözetim derecelendirmeleri ile ara raporlar karşılaştırıldığında bankaların finansal durumundaki değişiklik rahatlıkla takip edilebilmektedir. Bu, uzaktan gözetim faaliyetlerinin yerinde denetim faaliyetlerine oranla daha sık yapılmasından kaynaklanmaktadır.

Bankalarda denetim faaliyetlerindeki derecelendirmeler ileriye yönelik olarak değil, gelecekte hayatta kalacak bankalardan, başarısız olma ihtimali bulunan bankaları ayırt etmek için özel olarak tasarlanmıştır. Derecelendirme sistemleriyle önceki dönemlere ait göstergelerle bankacılık kurumlarında mevcut sorunlar yansıtılmaya çalışılmaktadır. Denetçiler bu şekilde acil olarak veya özel denetime ihtiyaç duyabilecek bankaları belirlemektedirler (Sahajwala ve Berg, 2000: 13).

Bankacılık otoriteleri tarafında geliştirilen ve banka performans değerlendirilmesinde kullanılan PATROL, ORAP, BOPEC, GIRAFE, PEARLS ve CAMELS derecelendirme sistemleri uzaktan gözetim sistemleri olarak adlandırılmaktadır.

1.7.1. PATROL Derecelendirme Sistemi

İtalya Bankası, 1993 yılında bireysel bankaların finansal sağlıklarını sistematik bir şekilde temsil edilebilmesini sağlamak ve yerinde incelemeleri planlamada kullanılan denetim kaynaklarının önceliklendirilmesine destek sağlamak için uzaktan gözetim sistemi olarak yıllık yapılan PATROL (Capital Adequacy, Profitability, Credit Quality, Organization and Liquidity) derecelendirme sistemini geliştirmiştir. İtalya'daki bankaların

periyodik olarak yapılan incelemelerinde belirli bir sistem bulunmamakta, denetmen PATROL derecelendirmeye dayalı analizi, mevcut tüm bilgilerin sağladığı verilerle yapmaktadır. PATROL analizinin temel verileri, İtalya Bankası tarafından elde edilen aylık, altı aylık ve yıllık düzenleyici raporlama verilerini kapsamaktadır.

PATROL sisteminin beş bileşeni sermaye yeterliliği, karlılık, kredi kalitesi, organizasyon ve likiditedir (Capital Adequacy, Profitability, Credit Quality, Organization and Liquidity). Sermaye yeterliliği; kredi riski, pozisyon riski, yerleşim riski, piyasa riski ve kur riski için bir bankanın kendi fonları ile sermayenin düzenleyici zaman aşımalarının karşılaştırılmasıyla değerlendirilmektedir. Karlılığı değerlendirirken, olağan dışı etkenlerin net ekonomik sonuçları kötü borçlardan kaynaklanan sermaye zararlarını karşılama gereksinimi ile özsermaye karlılığı ise banka sisteminin ortalaması ile ilişkilendirilmektedir. Ayrıca, hesaplamalarda faiz marjı da dikkate alınmaktadır. Kredi kalitesi, merkezi kredi kaydından elde edilen düzeltilmiş kötü borçların toplam verisi ve bireysel kredi yoğunlaşma endeksi temel alınarak değerlendirilmektedir. Organizasyon bileşeni, denetmenin kullanabileceği geçici bilgiler, bankaların yönetimleri ile yapılan toplantılardan elde edilen bilgiler ve yerinde inceleme sonuçlarına göre değerlendirilmektedir. Likidite, vade uyumsuzluklarının normal çalışma koşulları altında tespit edilmesinden sonra ve bir yıllık zaman sonrasında dışsal şokları taklit ederek değerlendirilmektedir.

PATROL'un her bileşeni, denetim kriterleri ve kurallarına göre 1 (en iyi) ve 5 (en kötü) arasında derecelendirilmektedir. Beş ayrı bileşen derecesi de yine 1 (en iyi) ve 5 (en kötü) arasında olan ve denetmenin kullanabileceği diğer nicel ve nitel bilgileri de içinde barındıran bir bileşik puana dönüştürülmektedir. Verilen puanlar, yerinde yapılan incelemelerin gerçek sonuçları ile karşılaştırılarak doğrulanmaktadır (Sarker, 2005: 3).

1.7.2. ORAP Derecelendirme Sistemi

Fransız Bankacılık Komisyonu, yıllık olarak yapılan ORAP (Organization and Reinforcement of Preventive Action) sistemini 1997 yılında bireysel kurumlar için çok faktörlü bir analiz sistemi olarak geliştirmiştir. Sistemin amacı, nicel ve nitel bilgilerden yararlanan her bir kurumun faaliyeti ve ortamıyla ilişkili tüm risk faktörlerini inceleyerek

bankacılık kurumlarındaki potansiyel zayıflıkları tespit etmektir. ORAP derecelendirme sistemi çeşitli iç ve dış bilgi kaynaklarını kullanmaktadır. İç kaynaklar, Fransa Bankası ve Bankacılık Komisyonu'nun farklı veri tabanları (özellikle, özel bir finansal piyasa veri tabanında saklanan kredi kuruluşlarının kendileri tarafından sağlanan veriler) ve yerinde inceleme denetim sonuçlarıdır. Dış kaynaklar; dış denetmenler, Fransa'daki diğer denetim organları ve diğer Avrupa ülkelerindeki denetleyici kurumlarla yapılan ikili anlaşmaları kapsamaktadır.

ORAP derecelendirme sistemi, standartlaştırılmış ve resmileştirilmiş bir çerçevede çalışmakta ve 14 bileşen üzerinde belli incelemeler yapmaktadır. Bileşenler, ihtiyat oranı (sermaye, likidite, büyük riskler ve sermaye yeterliliği), bilanço içi ve bilanço dışı faaliyet (aktif kalitesi, kötü krediler ve kötü krediler için provizyon), piyasa riski, kazançlar (faaliyet geliri, tek seferlik kalemler ve aktif karlılığı) ve nitel kriterler (hissedarlar, yönetim ve iç kontrol) ile ilgili bilgileri kapsamaktadır. Her bileşen 1 (en iyi) ve 5 (en kötü) arasında değerlendirilmektedir. Bileşen derecelendirmeleri, yine benzer yöntemle 1 (en iyi) ve 5 (en kötü) arasında bir bileşik puana dönüştürülmekte ve 5 derecelendirme düzeyi düzeltici önlem gerektirmektedir (Sarker, 2005: 4).

1.7.3. BOPEC Derecelendirme Sistemi

ABD Merkez Bankası (Federal Reserve Bank - FED), banka holding şirketlerinin denetleyicisi konumundadır. Genel denetimler genellikle yıllık olarak yapılmakta ve esas olarak kredi kalitesinin analizi, iç denetim ve iş planları üzerinden yürütülmektedir. İnceleme bittikten sonra denetçiler, bankaların genel sağlığını ve finansal durumunu özetleyen BOPEC derecelendirmesini atamaktadırlar. BOPEC (BHC's Bank subsidiaries, Other nonbank subsidiaries, Parent company, Earnings and Capital adequacy) beş ana bileşeni içermektedir. Bunlar; banka holding şirketi içerisinde iştiraklerin durumu, diğer banka dışı iştirakler, ana şirket, karlılıklar ve sermaye yeterliliğidir. BOPEC bileşenleri 1 ve 5 arasında mutlak bir ölçüğe göre derecelendirilir. Bileşen 1 değeri en güçlü performansı gösterirken, 5 bileşen değeri ise en düşük performansı göstermektedir (Krainer ve Lopez, 2003: 1).

Bankalarda gerçekleştirilen denetim sonucunda atanan denetim derecesi gizli tutulmaktadır. BOPEC banka holding şirketlerinin uzaktan gözetim ve denetim faaliyetlerinde kullanılmaktadır. Bu yönü ile solo bankaya uygulanan CAMELS derecelendirme sisteminden farklılık göstermektedir (Cannata ve Quagliariello, 2005: 142).

1.7.4. GIRAFE Derecelendirme Sistemi

PlaNet Finans, finansal kurumlara, mikrofinans kurumlarına, finansal destekçilere, denetmenler ve düzenleyicilere, bunların yanı sıra denetçi ve danışmanlara derecelendirme hizmeti vermektedir. Mikrofinans kurumların finansal ve organizasyonel performansı tarafsız olarak değerlendirilmekte ve sonuçlar derecelendirme raporlarına dönüştürülmekte ve internette eř zamanlı olarak yayınlanmaktadır. Altı değerlendirme alanı bulunmaktadır. Bunlar (Sarker, 2005: 5):

- İdare ve karar verme süreçleri,
- Bilgi ve yönetim araçları,
- Risk analizi ve kontrol,
- Faaliyetler ve kredi portföyü,
- Finansman; zsermaye ve yükümlülükler,
- Verimlilik ve yükümlülüklerdir.

1.7.5. PEARLS Derecelendirme Sistemi

PEARLS, Dünya Kredi Birliği Konseyi'nin (World Council of Credit Unions-WOCCU) gelişen hareket projeleri içindeki kredi birliklerinin finansal istikrarını takip edebilmek için bir dizi finansal oran kullanmaktadır. Bu oranlar; kredi birliklerine, proje personeline, ulusal federasyon ve düzenleyicilere, kredi birliklerinde denetleyici kontrolünü izlemek, planlamak, standartlaştırmak, derecelendirmek ve kolaylaştırmak için gerekli araçlar sunmaktadır. PEARLS kelimesinin her harfi kredi birliği işlemlerinin kilit alanları ölçmektedir. Bunlar: Koruma (Protection), etkili finansal yapı (Effective finansal structure), aktif kalitesi (Asset quality), getiri ve maaliyet oranları (Rates of return and costs), likidite (Liquidity) ve büyümenin işaretleridir (Signs of growth).

Koruma faktörü, kredi kaybı karşılıklarının yeterliliğini, vadesinde ödenmemiş kredi miktarıyla karşılaştırılarak ölçülmektedir. Bir kredi birliğinin, 12 aydan uzun süredir tüm gecikmiş kredilerinin %100'ünü ve 1-12 ay arasındaki vadesinde ödenmemiş kredilerin en az %35'ini karşılayacak yeterli koşullara sahip olması, yeterli koruması olduğu anlamına gelmektedir. Bir kredi birliğinin etkili finansal yapı faktörü, büyüme potansiyelini, kazanç kapasitesini ve tüm finansal gücünü belirlemedeki en önemli faktördür. PEARLS sistemi, kredi birliğinin varlıklarını, yükümlülüklerini ve sermayesini ölçmekte ve sonra "ideal" yapısını önermektedir. Kredi birlikleri, yeterli kazanç elde etme yolu olarak gelir getiren varlıkları büyütme için teşvik edilmektedirler. Kazanç sağlamayan varlık, gelir getirmeyen varlık olarak düşünülmemekte ve kazanç getirmeyen varlıkların fazla olması, kredi birimi gelirini olumsuz yönde etkilemektedir. PEARLS göstergeleri, gecikme oranlarını, kazanç getirmeyen varlıkların yüzdelerini ve kazanç getirmeyen varlıkların finansmanını analiz ederek kazanç sağlamayan varlıkların etkisini belirlemek için kullanılmaktadır. PEARLS sistemi, net kazançların temel bileşenlerini ayırarak, yönetimin, yatırım getirilerini hesaplamasına ve finansal maliyetleri ve işletme giderlerini değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. PEARLS, verimleri ortalama varlıklara dayalı olarak hesaplayan diğer sistemlerin aksine, verimi, ortalama seçkin yatırımlar temelinde hesaplamaktadır. Verim dört ana alanda hesaplanmaktadır. Kredi portföyü, likit yatırımlar, finansal yatırımlar ve finansal olmayan diğer yatırımlar. İşletme maliyetleri de önemlidir ve üç ana bölüme ayrılmıştır. Finansal aracılık maliyetleri, idari maliyetler ve geri alınamayan kredi maliyetleri.

PEARLS oranları, gelir ve giderleri daha önceden belirtilen alanlara ayırarak kredi birliğinin neden yeterli net gelir üretmediğini tespit edebilmektedir. Likidite her zaman kredi için mevcut olan nakit olarak görülmektedir. Likidite önceleri sadece kredi birliği tarafından kontrol edilebilen bir değişken olarak ele alınırken, geri çekilebilir tasarruf mevduatlarının getirilmesi ile kredi birliğinin kontrol edemediği bir değişken olarak yerini almıştır. Yeterli likidite rezervinin korunması, yeni kredi birliği modelinin sağlıklı ve finansal yönetimi için gerekli olmaktadır. PEARLS likiditeyi üç farklı açıdan incelemektedir. Toplam net likidite rezervleri, zorunlu likidite rezervleri ve atıl likit fonlar. PEARLS sisteminin avantajı, sistemin gücünü bir bütün olarak değerlendirerek büyüyen gelişmeyi karlılıkla ve diğer kilit alanlarla ilişkilendirmesinden kaynaklanmaktadır.

Büyüme, yedi ana alanda ölçülmektedir. Toplam aktifler, krediler, tasarruf mevduatları, dış kredi, hisse senetleri, kurumsal sermaye ve üyelik (Sarker, 2005: 5).

1.7.6. CAMELS Derecelendirme Sistemi

ABD’de denetim otoritesi Ulusal Mevduat Sigorta Kurumu (Federal Deposit Insurance Corporation-FDIC), 1980’lerin ortalarında CAEL olarak adlandırılan ve üç ayda bir tekrarlanan uzaktan gözetim derecelendirmesini geliştirmiş ve kabul etmiştir. Finansal kurumlar, ara raporlarında yayınlanan finansal oranlar kullanılarak ve üç aylık dönemler için basit oran analizine dayanan bir sistem olan CAEL derecelendirmesinde 0.5 en iyi, 5.5 en kötü performansı temsil eden bir ölçüte göre değerlendirilmektedir. CAEL uzaktan gözetim sistemi CAMEL bileşenlerinden dördünü temsil etmektedir. Bunlar, sermaye, aktif kalitesi, karlılık ve likidite bileşenleridir. Bankanın yönetimini değerlendirmek için kullanılan yönetim bileşeni CAEL derecelendirmesinin bir bileşeni olarak kabul edilmemiştir. CAEL derecesi, dört ana bileşeni temsil eden on dokuz finansal orandan hesaplanmaktadır. Sistem aktif büyüklüğü ve hesaplanan yüzde sırasına göre bankaları emsal gruplara ayırmaktadır. Dört bileşenin derecelendirmesine karşılık gelen dört finansal oran grubunda oranların ağırlıklı ortalaması alınarak derecelendirme hesaplanmaktadır. Dolayısıyla, bileşik CAEL derecesi dört bileşen derecelerinin ağırlıklı ortalamasını yansıtmaktadır. CAEL derecelendirme sisteminin 1999 yılı sonu itibariyle kullanımı sonlandırılmıştır (Sahajwala ve Berg, 2000: 13).

1979 yılında ABD’de bankacılık sektörünü düzenleme ve denetleme kuruluşu olan Federal Finansal Kurumlar İnceleme Komitesi (Federal Financial Institutions Examination Council-FFIEC), Tek Düze Finansal Kurumlar Derecelendirme Sistemi (Uniform Financial Institutions Rayting System-UFIRS) olarak adlandırılan CAMEL sistemini kurmuştur. Bu sistem ilk olarak ABD Ulusal Para Denetleme Kurumu (Office of the Comptroller of Currency-OCC), ABD Merkez Bankası (Federal Reserve Bank-FED) ve FDIC tarafından kullanılmıştır. Yerinde banka denetimini takiben, çeşitli oranlar kullanılarak hesaplanan beş CAMEL bileşenin her biri için 1-5 arası bir ölçek üzerinden bir puan sistemi ortaya konmaktadır. Buna göre “1”, ilgili bileşende en yüksek performans gösteren bankaları göstermekte ve 1’e göre 2,3,4 ve 5 kötüleşen durumu göstermektedir. CAMEL’i oluşturan her bir bileşen bu şekilde hesaplandıktan sonra, bu bileşenlerin

ağırlıklı ortalaması alınmakta ve bileşik puan olarak bilinen tek bir özet ölçü atanmaktadır. Bileşik puan, o bankanın CAMEL notunu vermektedir. Bu değerlendirme yapılırken bileşen ağırlıkları denetçi tarafından belirlenmektedir. Ağırlıklar belirlenirken bankanın yapısı, büyüklüğü, uzmanlığı dikkate alınan faktörler arasında yer almaktadır. 1996 yılında CAMEL, piyasa riskine duyarlılığı simgeleyen “S” altıncı bileşenin eklenmesi ile CAMELS’e dönüşmüştür (Cole ve Wu, 2009: 2).

İKİNCİ BÖLÜM

2. CAMELS DERECELENDİRME SİSTEMİ

ABD’de bankacılık sektörünü düzenleme ve denetleme kuruluğu olan FFIEC tarafından, 1979 yılında UFIRS olarak adlandırılan ve CAMELS olarak bilinen derecelendirme sistemi kabul edilmiştir. 1996 yılında FFIEC tarafından güncellenen CAMELS 1997 yılında yürürlüğe girmiştir. CAMELS derecelendirme sistemi bir bankanın yönetsel, operasyonel ve finansal uygunluk performansının değerlendirilmesine dayanmaktadır. Diğer bir ifade ile CAMELS, bankaların finansal durumu ve faaliyetlerini değerlendirmek için geliştirilmiş ve çeşitli ülkeler tarafından kullanılan bir derecelendirme sistemidir.

Finansal sistemin dolayısıyla bankaların, finansal durumu ve sağlamlığını, birçok faktörün birlikte kullanılmasıyla ölçmektedir. Finansal durum ve faaliyetlerle ilgili olarak altı zorunlu bileşen değerlendirilmekte ve bunların derecelendirilmesine dayanan bileşik bir performans derecesine ulaşılmaktadır. CAMELS; ismini 6 temel bileşenin İngilizce adlarının baş harflerinden almaktadır. Bunlar; C; Sermaye Yeterliliği (The Adequacy of Capital), A; Aktif Kalitesi (The Quality of Assets), M; Yönetim Kabiliyeti (The Capability of Management), E; Karlılık (The Quality and Level of Earnings), L; Likidite (The Adequacy of Liquidity) ve S; Piyasa Riskine Duyarlılık (The Sensitivity of Market Risk)’dir (<https://www.fdic.gov/regulations/laws/rules/5000-900.html>). Bileşenlerin değerlendirilmesinde bankanın büyüklüğü ve gelişmişliği, faaliyetlerin niteliği ve karmaşıklığı bu sistemin risk profilini oluşturmaktadır.

Bankalarda yaşanabilecek olası sorunlara neden olabilecek finansal riskleri dikkate alarak, eksikliklerin ve olumsuzlukların önceden saptanması konusunda yerinde denetim ve uzaktan gözetim büyük öneme sahiptir. CAMELS, gözetim ve denetim otoriteleri tarafından oluşturulan ve mevduat bankalarının risk denetimi sırasında genel durumun

tespitinde, uzaktan gözetim faaliyetlerinde kullanılan önemli araçlardan biridir (Kaya, 2001:1).

2.1. Bankalarda Denetim ve Gözetim

1973 yılında uluslararası finansal piyasalarda kullanılan Bretton Woods döviz kuru sisteminin kullanımdan kalkmasıyla birlikte başta Almanya olmak üzere birçok ülkede döviz ile ilgili büyük kayıplar yaşanmıştır. Finansal piyasalarda yaşanan bu kayıpların yanı sıra uluslararası borç krizi, Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank For International Settlements-BIS)'nin öncülüğünde, G-10 ülkelerinin Merkez Bankası başkanları tarafından 1974 yılında Basel Bankacılık Denetleme Komitesi'nin oluşturulmasına yol açmıştır. Komite, denetim konularında bankacılık üzerinde düzenli bir işbirliği için bir forum sağlamaktadır. Bu komitenin amacı, denetim konuları, yaklaşımları ve tekniklerini ortak anlayışı teşvik ederek paylaşmak ve sınır ötesi işbirliğini geliştirerek, küresel finansal sistemin mevcut veya ortaya çıkan risklerini belirlemeye yardımcı olmaktır. Böylece, bankacılık sektöründeki gelişmeler ve finansal piyasalar hakkında bilgi alışverişini sağlamakta ve uluslararası bankacılık faaliyetlerini düzenleyerek denetimin önemli olduğu anlayışını geliştirmektedir. Ayrıca, bankacılık denetleme faaliyetlerinin dünya çapında kalitesini yükselterek finansal istikrarı güçlendirmektedir. Komite, düzenleme ve bankaların denetimi için asgari standartları belirleyerek kendi amaçlarını gerçekleştirmektedir. Ayrıca, komite, rehber ve üyeleri ve diğer bankacılık denetim otoriterleri arasında da işbirliği sağlamaktadır (<http://www.bis.org/bcbs/history.htm>).

Basel Bankacılık Denetleme Komitesi'ne üye ülkeler, komitede kendi merkez bankaları ile temsil edilmenin yanında bankacılık sektöründe denetim faaliyetlerinde resmi olarak sorumluluğu bulunan kurumları tarafından da temsil edilmektedirler. Komite, bankacılık sektörü için ortak standartların belirlenmesinde, uygulanmasında ve denetim faaliyetlerinde uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar, ulusal bankalar ve sektörde otorite olarak kabul edilen kurumlarla beraber çalışarak faaliyetlerine devam etmektedir (Kıraç ve Akardeniz, 2015: 359).

Basel Komitesi, bankaların denetim ve gözetim faaliyetleri için dünya genelinde bir otoriteye sahip olmamakla beraber oluşturduğu standartların herhangi bir yasal yaptırımını

da bulunmamaktadır. Komite, bankacılık denetleme faaliyetleri ile ilgili kapsamı oldukça geniş bir dizi standartlar sunmaktadır. Bu standartlar ülkeler için bir tavsiye niteliği taşımakta ve yol gösterici olarak kullanılmaktadır. Buna ilave olarak ülkelerde düzenleme otoritelerinin kendi ulusal sistemlerine uygun standardı seçmelerini de teşvik etmektedir. Dolayısıyla, üye ülkelerde kullanılan gözetim tekniklerinin uyumlaştırılmasından çok ortak standartlarda yakınlaşmayı amaçlamaktadır.

Finansal kurumların, bankalar da dahil olmak üzere, düzenlenmesinde denetim ve gözetimin yapısı ve süreci açısından teorik hiçbir optimal sistem veya standart bulunmamaktadır. Bankacılıkta bu denetim ve düzenlemeler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ülkelerin siyasi yapıları, bankaların finansal pozisyonlarının kamuyu aydınlatma niteliği ve kapsamı, finansal sistemin büyüklüğü ve finansal gelişme karmaşıklığı ve anlayışı, bankaların sayısı ve büyüklüğü ile düzenleme ve denetim için teknolojik ve insan kaynaklarının kullanılabilirliği bu farklılıklara neden olan en önemli faktörlerdendir (Sahajwala ve Bergh, 2000: 2).

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, bankacılık denetim konularında düzenli bir işbirliği için bir forum sağlamaktadır. Komitenin görevi, dünya çapında finansal istikrarı artırmak amacı ile bankaların düzenlenmesi, denetimi ve uygulamaları güçlendirmektir. Bu denetimi, konularda bilgi alışverişi için bir forum sunarak ve küresel finansal istikrarı sağlamak için denetim standartları ve kuralları formüle ederek yapmaktadır (<http://www.bis.org/bcbs/history.htm>). Komitenin temel çalışma alanı, uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların denetimi için sermaye yeterliliği temelinin ne düzeyde olması gerektiğidir.

2.1.1. Basel Uzlaşları

1980'lerin başında, Latin Amerika borç krizinin başlaması ile beraber, uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların sermaye oranları kötüleşmiş ve uluslararası riskler daha da büyümüştür. Bu nedenle, komite bankacılık sektöründe, sermaye standartlarının erimesini durdurmak ve yeterliliğinin ölçümünde ihtiyaç duyulan sermaye yeterliliğine daha fazla yakınlaşmak yönünde çalışmaya başlamıştır. Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından, Uluslararası bankacılık sektörünün istikrarını güçlendirmek ve ulusal

sermaye gereksinimlerinin farklı olmasından kaynaklanan rekabet eşitsizliğini ortadan kaldırmak amacıyla 1988 yılında Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel I) yayınlanmıştır (<http://www.bis.org/bcbs/history.htm>).

Basel I, 1988 yılından 1992 yılı sonuna kadar, sadece üye ülkeler değil, aynı zamanda hemen hemen diğer tüm ülkelerde uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların asgari sermaye yeterliliğini belirlemede risk unsurunu dikkate almıştır. Cooke Rasyosu olarak da bilinen sermaye yeterliliği rasyosu, sermayenin risk ağırlıklı aktifler oranının en az %8 olması gerektiğini ortaya koymaktadır.

$$\text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu} = \frac{\text{Özsermaye}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler} + \text{Gayrinakdi Krediler}} = \%8$$

Sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasında özsermaye olarak kullanılan değer, bankaların muhasebe kayıtlarındaki mevcut olan sermaye miktarından farklı olarak hesaplanmaktadır. Söz konusu hesaplama aşağıdaki unsurları kapsamaktadır (Teker ve diğerleri, 2005: 44):

- Ana Sermaye (Ödenmiş Sermaye + Dağıtılmamış Kar)
- Katkı Sermaye (Karşılıklar + Reservler + Fonlar)
- Üçüncü Kuşak Sermaye (Sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler)
- Sermayeden İndirilen Değerler (Aktifleştirilmiş Giderler + Finansal İştirakler)

Özsermaye [(1 + 2 + 3) - 4] şeklinde hesaplanmaktadır.

“Risk ağırlıklı aktifler ve gayrinakdi krediler ise, bilanço içi ve bilanço dışı varlıkların öncelikle dört farklı risk grubuna ayrılıp, risk ağırlıklarıyla çarpılıp toplanmasıyla hesaplanmaktadır” (Teker ve diğerleri, 2005, 44). Risk ağırlıkları 1. grubun %0, 2. grubun %20, 3. grubun %50 ve 4. grubun %100 olarak alınmaktadır. Türkiye’de Basel I uygulamalarına geçiş 1988 yılında gerçekleşmiştir. Bu tarihten itibaren Türkiye’de sermaye yeterlilik rasyosu kademeli olarak arttırılmış ve 1998 yılında %8 olarak uygulanmıştır.

Komite 1988 yılında kabul edilen Basel I'in temel odağı olan kredi riskine ilave olarak başka riskleri de gidermek için çalışma yapmış ve 1996 yılında yapılan anlaşma ile piyasa riskini sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasına dahil etmiştir. 1997 yılından itibaren asgari sermaye yeterliliği için, bankaların maruz kaldıkları, döviz kaynaklı piyasa riski oranı hesaplamalarında borç senetleri, hisse senetleri, emtia ve opsiyon sözleşmeleri yerini almıştır (<http://www.bis.org/bcbs/history.htm>).

1980 sonrasında finans piyasalarındaki faiz oranları ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar uluslararası alanda çok sayıdaki finans kuruluşunun iflasını gündeme getirmiştir. Bu olumsuz gelişmeler Basel I çerçevesinde kredi riskinin yanında piyasa riskinin de kullanılmasını gündeme getirmiştir. Basel I de temel alınan risk kredi riskidir. Bankalar için kredi riski ve piyasa riskini ölçmede kullanılan mevcut yöntemlerin; bu riskleri gerçekçi bir şekilde ölçmede yetersiz olması, finansal piyasalardaki fiyat değişimlerini dikkate alamaması ve bankaların portföy oluşturmadaki farklılıklarını dikkate alamaması gibi nedenler, Basel I'in eleştirisi aldığı noktaları oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Basel I'in yeniden gözden geçirilerek kapsamının genişletilmesi, daha hassas risk ölçümünün yapılması ve farklı yönetim metotlarını kapsayacak biçimde yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Atiker, 2005: 4).

1990'ların bankacılık krizleri ve Basel I yapılan eleştirilere yanıt olarak ve yeni gelişmelere ayak uyduracak şekilde Komite, yeni ve daha kapsamlı bir sermaye yeterlilik anlaşmasının teklifini 1999 yılında internet üzerinden kullanıcılarına sunmuştur. Basel II olarak bilinen bu anlaşma, Sermaye Standartları ve Sermaye Ölçümünün Uluslararası Yakınsaması Gözden Geçirilmiş Çerçeve anlaşmasıdır. Orijinal Basel uzlaşısının büyük ölçüde teknik olarak ve kredi riskine yeni yaklaşımları kapsayacak şekilde kapsamı genişletilmiştir. Basel I'in yapısal bloğu korunmakla beraber, her ayağı büyük ölçüde Basel II ile uyumlu olacak şekilde genişletilmiştir. Piyasa, operasyonel ve faiz oranı riskinin banka aktiflerinin menkul kıymetleştirilmesine uyumu, gözetim ve denetimin piyasa temelli birleştirilmesini bünyesinde barındırmaktadır (Balın, 2008: 6).

Basel II, daha esnek ve risk seviyesindeki değişikliği daha gerçekçi ele alan asgari sermaye standartlarını belirleyerek bireysel banka başarısızlıklarını önlemeye katkıda bulunmak için tasarlanmıştır (Thoraval and Duchateau, 2003: 51).

2004 yılında revize edilen ve yayımlanan Basel II'nin üç temel hareket noktası bulunmaktadır (<http://www.bis.org/publ/bcbs128.htm>):

- 1988 Basel Uzlaşısında belirtilen, asgari sermaye gereksinimi standart kurallarını geliştirmek ve genişletmek (I. Yapısal Blok-Pillar I),
- Bankanın sermaye yeterliliği ve iç değerlendirme sürecinin denetimi ve gözden geçirilmesi (II. Yapısal Blok-Pillar II),
- Piyasa disiplinini güçlendirmek ve sağlam bankacılık uygulamalarını teşvik etmektir (III. Yapısal Blok-Pillar III).

Komite, Basel II'yi uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalara, bankacılık sektöründe söz konusu olan tüm riskleri kapsamak amacıyla konsolide olarak uygulamayı ve tüm finansal faaliyetlerine konsolidasyon vasıtasıyla uygulanmasını esas almaktadır (Çelik ve Kızıl, 2008: 22).

Basel II, etkin bir bankacılık sektörünün oluşturulmasıyla beraber finansal istikrarın sağlanması temeline dayanmaktadır. Bu doğrultuda bankalarda risk yönetiminin etkinliği, piyasa disiplinin geliştirilmesi ve asgari sermaye yeterliliğinin etkin bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Risk ölçümü ile ilgili basit aritmetiğe dayalı standart yöntemler kullanılmaktadır. Ayrıca, piyasa, operasyonel risk ve kredi riskinin ölçümüne yönelik olarak istatistiksel veya matematiksel yöntemler de kullanılmaktadır (BDDK, 2005: 1).

Komite yeni sermaye uzlaşısı ile beraber gelişmelere daha iyi cevap verebilecek ve değişen piyasa ihtiyaçlarını dikkate alabilecek yeni asgari sermaye yeterliliği üzerinde durmaktadır. Bunun için, finansal sistemin güvenilirliğinin ve istikrarının artırılması, uluslararası rekabet eşitliğinin sağlanması ve bankacılık sektöründe var olan riskleri daha geniş açıdan ve gerçekçi bir şekilde değerlendirmek esas alınmaktadır (https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/BIS.doc).

Basel I’de %8 olarak belirlenen sermaye yeterlilik rasyosunun Basel II’de sisteme dahil edilen yeni risklerle hesaplanması aşağıda verilmektedir (Tekel ve Diğerleri, 2005: 44).

$$\text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu} = \frac{\text{Özsermaye}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}} = \%8$$

Komite Basel II’de, Basel I’de ele alınan kredi riski açısından sahip olunacak sermaye yeterliliğinin miktarının belirlenmesinde Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation For Economic Cooperation and Development-OECD) ülkesi olması şartını değiştirerek, bunun uluslararası geçerliliğini genişletmiştir. Ayrıca, kredi riskinin hesaplanmasında, krediyi kullanan kurumların derecelendirme notları esas alınmaktadır. Basel I’de sermaye yeterliliği hesaplamalarında kredi ve piyasa riski esas alınırken, Basel II’de buna operasyonel risk de eklenmiştir. Yeni uzlaşıda, bankaların sermaye yeterliliklerini bireysel olarak değerlendirmeleri, bu değerlendirmelerini de bankacılık denetim otoritesinin denetlemesi ve değerlendirmesi sağlanmıştır. Bunlara ilave olarak, Basel II çerçevesinde sermaye yeterliliği ile ilgili bilgilerin ayrıntılı olarak kamuya açıklanması sağlanmıştır (BDDK, 2005: 2). Bu faktörler Basel II’nin Basel I’den ayrıldığı noktaları göstermektedir.

Gelişmiş ülkelerde bankacılık alanında uygulanan faaliyetler Basel II ile birlikte mevzuat şekline dönüşmüş ve uluslararası alanda genel kabul görmüş ve Basel II çerçevesinin temel güçlendirme ihtiyacı belirgin hale gelmiştir. Basel III risk yönetimine ilişkin son yıllarda gözlemlenen gelişmelerin bir devamı niteliğindedir. 2008 yılında yaşanan global finansal krizin ardından bankacılık sektöründeki etkin risk yönetiminin ve denetimin, finansal istikrarın sağlanması amacıyla Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından geliştirilmiş kapsamlı reform tedbirleridir.

Bankacılık sektörü 2008 yılında çok fazla kaldıraç ve yetersiz likidite düzeyi ile finansal krize girmiştir. Bu duruma kötü yönetim ve risk yönetiminin yanı sıra uygunsuz teşvik yapıları da eşlik etmiştir. Tehlikeli bir kombinasyon olan bu faktörler kredi ve likidite riski ve aşırı kredi büyümesinin yanlış fiyatlandırması ile gösterilmiştir. Bu risk faktörlerine karşılık Komite, özellikle bazı karmaşık menkul kıymetleştirme pozisyonları

konusunda bilanço dışı araçlar ve ticaret risklerini ileri sürerek, Basel II sermaye çerçevesini güçlendirecek şekilde Basel III olarak adlandırılan düzenleme değişikliklerini gündeme getirmiştir. Bu gelişme finansal krizin olumsuzluklarına karşın, uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların düzenleme ve denetimini güçlendirmek için daha geniş bir uygulama olarak ortaya çıkmıştır. 2010 yılı Eylül ayında, Güvernörler Grubu ve Denetim Başkanları mevduat bankalar için daha yüksek küresel asgari sermaye standartlarını açıkladı. Basel III olarak bilinen sermaye ve likidite reform paketinin genel tasarımı Kasım 2010 yılında, yeni sermaye ve likidite standartları Seul G20 Liderler Zirvesi'nde kabul edilmiş ve daha sonra kararlaştırılan Aralık 2010 Basel Komitesi toplantısında basılmış ve sonradan revize edilmiştir (<http://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>).

Basel III olarak bilinen yeni sermaye uzlaşısında yapılan değişikliklerle beraber gerçekleştirilmesi istenen hedefler aşağıdaki gibidir (BDDK, 2010: 1):

- Bankacılık sektörünün dayanıklılığının, tüm finansal ve ekonomik şoklara karşı artırılması,
- Bankalarda kurumsal yönetimin ve risk yönetimi uygulamalarının genişletilmesi ve geliştirilmesi,
- Bankaların şeffaflığının ve Basel II'de ele alınan kamuya bilgi verme faaliyetlerinin artırılması,
- Özel olarak yapılan düzenlemelerle bankaların dayanıklılığının artırılması,
- Genel olarak yapılan düzenlemelerle finansal sistemin, finansal şoklara karşı direncinin artırılması.

Basel III, Basel II'nin son yıllarda yaşanan finansal krizdeki gözlemlenen eksikliklerini kapatan ve yeni düzenlemeler getiren bir uygulamadır. Basel III'deki hedeflerin gerçekleştirilmesi için bir dizi faaliyetlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlar aşağıdaki gibi özetlenmektedir (BDDK, 2010: 1):

- Basel II'de kullanılan asgari sermayenin sayısal olarak artırılması, kalite açısından değişiklikler yapılması ve var olan uzlaşuya ilave riskli olmayan, muhasebesel temelli bir asgari sermaye gerekliliği standardının getirilmesi,

- Bulundurulması gereken sermaye düzeyinin ekonomik gelişmelere göre artırılabilmesi ya da azaltılabilmesi,
- Asgari likidite oranlarının yeniden düzenlenmesi,
- Alım-satıma yönelik sermaye yeterliliği ölçümlerinde değişiklik yapılması,
- Krediyi alan taraf açısından kredi riskinin hesaplanmasında yapılandırmaya gidilmesi.

Basel III uygulamalarına 2013 yılından başlayarak 2019'a kadar kademeli olarak geçiş yapılması planlanmaktadır.

2.1.2. Bankaların Etkin Gözetim ve Denetimine İlişkin Temel Prensipler

1974 yılında BIS tarafından kurulan Basel Bankacılık Denetleme Komitesi tüm ülkelerdeki gözetim ve denetim otoritelerince başvuru alan temel prensiplerin hazırlanmasında ve uygulanmasında çok önemli çalışmalarda bulunmuş ve genel kabul görmüştür.

Bankacılık sektöründe gözetim ve denetim faaliyetlerinin temel amacı, bankaların sahip oldukları riskleri en aza indirebilecek asgari sermayeyi bünyelerinde bulundurmalarını sağlamaktır. Böylelikle bankalar daha istikrarlı ve güvenilir koşulların varlığında faaliyette bulunmuş olacaktır.

Uluslararası alanda finansal istikrarın sağlanmasında, bankacılık alanında etkin bir gözetim ve denetim BIS tarafından oluşturulan, Basel Bankacılık Denetleme Komitesi'nin temel amacıdır. Basel Bankacılık Denetleme Komitesi; BIS, Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund-IMF) ve Dünya Bankası ve ulusal ve/veya uluslararası birçok kuruluşla beraber çalışarak, uluslararası düzeyde finansal istikrarın sağlanması ve devam etmesi yönünde çalışmalarda bulunmuştur (Gönül, 1999: 29). Komite, bankaların aranan asgari sermaye yeterliliği ve risk ölçümü ile ilgili Basel uzlaşmaları adı altında çalışmalarda bulunmuş ve bu uzlaşmaları uluslararası alanda geçerliliğe sahip olmuştur. Bu uzlaşılara ilave olarak ayrıca bankacılık denetim ve gözetimini etkinleştirmek amacıyla 1997 yılında yayınladığı ve 2006 yılında güncelleştirdiği bir dizi temel prensip geliştirmiştir.

Basel Komitesi, hem doğrudan hem de dünyanın her yerinde denetim otoriterleri ile hem kendi üyeleri hem de diğer ülkelerdeki ihtiyatlı denetimin güçlendirilmesi hakkında çalışmalar yapmış ve bu çalışmalarını genişleterek temel iki konuda kapsamlı belge hazırlamıştır. Bunlar (<http://www.bis.org/publ/bcbs30a.pdf>):

- Bankaların Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel İlkeler (Core Principles for Effective Banking Supervision),
- Basel Komitesi tavsiye kurallar ve standartlar özetidir.

Komitenin 1997 yılında yayınladığı 25 maddeden oluşan bu Temel Prensipler, tüm ülkelerde ve uluslararası alanda faaliyet gösteren denetim ve gözetim otoriterleri tarafından ve diğer kamu yetkilileri tarafından esas alınacak bir kaynak niteliğindedir. Bu prensiplerle, ulusal gözetim ve denetim otoriterlerinin, kendi denetim düzenlemelerini güçlendirmek için bireysel olarak makro ekonomik ve finansal istikrarı teşvik etmeyi amaçlayan çalışmalar yapmak teşvik edilmektedir ([www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma ve Raporlar/etkin_gozetim.doc](http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/etkin_gozetim.doc)). Basel Komitesi söz konusu ilkelerin, her ülke tarafından ulusal ve uluslararası finansal istikrarın iyileştirilmesi sürecinde tutarlılığın sağlanması açısından önemli bir adım olduğuna inanmaktadır. İlkelerin uygulanma eksikliklerini ele almak için ayrıca her iki yılda bir Bankacılık Denetimi Ulusal Konferansı'nda tavsiye kurallar ve standartlar olarak ilkeler gözden geçirilmektedir. Böylece, ulusal otoriterler ilkelerin, önemli bütün taraflarıyla uygulanabilir olmasını sağlamak için gerekli değişiklikleri dikkate alabilecektir.

1997 yılında komite tarafından yayınlanan temel prensipler 25 maddeden oluşmakta olup, konularına göre aşağıdaki gibi özetlenmektedir ([www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma ve Raporlar/etkin_gozetim.doc](http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/etkin_gozetim.doc)):

- Etkin bankacılık gözetim ve denetimi için ön koşullar (1),
- Faaliyet izni ve yapı (2-5),
- Bankaların ihtiyati yönetimine ilişkin düzenlemeler ve yükümlülükler (6-15),
- Aralıksız banka gözetimine ilişkin yöntemler (16-20),
- Bilgi verme yükümlülükleri (21),

- Gözetim ve denetim otoriterlerinin yasal yetkileri (22),
- Sınır ötesi bankacılık (23-25).

Temel ilkeler, sağlam denetim için asgari standartlar çerçevesidir ve evrensel olarak uygulanabilir kabul edilmektedir. Komite, küresel finansal sistemin güçlendirilmesine katkı sağlamak için bu ilkeleri yayınlamıştır. 1997 yılında yayınlanan ilkeler 2006 yılında revize edilmiş, 2012 yılında son halini almıştır. Etkili bir denetim sistemi için kullanılan söz konusu ilkeler 29 tane olarak belirlenmiştir. Bu ilkeler genel olarak iki temel grupta toplanmıştır. Bunlar; denetçilerin yetkileri, sorumlulukları ve işlevleri (1-13) ve Bankalar için ihtiyati düzenlemeler ve şartlar (14-29) (BIS, 2012: 9).

Bankalarda gözetim ve denetim düzenlemelerinin bir gereksinimi olan Temel İlkeler, “beşikten mezara” yaklaşımı olarak değerlendirilmektedir. Bu ilkeler bireysel olarak bankalara lisans verilmesi, sürekli denetim ve gözetim mekanizmaların sürecini kapsayan aralıksız gözetim ve denetimde, denetim otoriterlerinin ihtiyaç duyduklarında acilen düzenleyici önlemlerin alınmasını sağlamaktadır. Bu düzenleyici mekanizmalar, bankaların ciddi kayıplarla karşı karşıya kalma ve yükümlülüklerini yerine getirememe durumunda bundan kurtulma faaliyetlerini de içermektedir. Söz konusu bu kapsamlı denetim sürecinin genel amacı, bankaların güvenilir, şeffaf ve verimli bir şekilde kurulmalarını, faaliyetlerine devam etmelerini ve yeniden yapılandırmalarını garanti altına almaktır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 3).

1997 yılında 25 adet olarak yayınlanan temel ilkeler, 2012 yılı itibari ile 29 olarak belirlenmiştir. Yeni eklenen ilkeler kurumsal yönetim ve aydınlatma ile şeffaflıktır. Bankaların Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel İlkeler aşağıdaki gibi özetlenmektedir (BIS, 2012: 10):

Denetleme Yetkileri, Sorumlulukları ve İşlevleri

1. Denetçilerin sorumlulukları, amaçları ve yetkileri,
2. Denetçilerin bağımsızlığı, hesap verebilirliği, kaynak bulma ve yasal çerçeve,
3. İşbirliği ve birlikte çalışma,

4. İzin verilen faaliyetler,
5. Lisans kriterleri,
6. Önemli mülkiyet devri,
7. Başlıca satın almalar,
8. Denetleyici yaklaşım,
9. Denetim teknikleri ve araçları,
10. Denetim raporlaması,
11. Denetçilerin düzeltici ve yaptırım gücü,
12. Konsolide denetim,
13. Ev – ev sahibi ilişkileri,

İhtiyati Düzenlemeler ve Şartlar

14. Kurumsal yönetim,
15. Risk yönetimi süreci,
16. Sermaye yeterliliği,
17. Kredi riski,
18. Sorunlu aktifler, karşılıklar ve yedekler,
19. Büyük maruz kalma limitleri,
20. İlişkili taraflarla yapılan işlemler,
21. Ülke ve transfer riski,
22. Piyasa riski,
23. Bankacılık defterinde faiz oranı riski,
24. Likidite riski,
25. Operasyonel risk,
26. İç kontrol ve denetim,
27. Finansal raporlama ve dış denetim,
28. Bilgilendirme ve şeffaflık,
29. Finansal hizmetlerde istisnar.

Bankaların etkin gözetim ve denetimi için ekonomik ve finansal koşulları geliştirmek, izlemek ve denetim politikalarını etkili bir şekilde uygulamak önemlidir. Denetçiler dış koşullara cevap verebilmek için bankaları veya bankacılık sektörünü

olumsuz etkileyebilmektedir. Uygulamada denetim etkinliği üzerinde doğrudan bir etkiye sahip elemanlar veya önkoşullar bulunmaktadır. Denetim otoriterleri veya denetçiler doğrudan tek yetki alanı dışında olan endişeleri gidermek için hükümet ve ilgili makamlar ile çalışmaktadır. Denetim otoriteleri, normal iş süreci olarak, bankaların gözetimi ve düzenlemenin verimliliği veya etkinliği üzerinde bu tür kaygıların etkilerini ele almak için birtakım tedbirler almaktadır. Bankaların denetimi için gerekli olan önkoşullar aşığıdaki gibi sıralanmaktadır (BIS, 2012: 14):

- Sağlam ve sürdürülebilir makro ekonomik politikalar,
- Finansal istikrar politikası geliştirmek için iyi kurulmuş çerçeve,
- İyi gelişmiş kamu altyapısı,
- Kriz yönetimi, geri kazanma ve çözümü için net bir çerçeve,
- Sistemik korumayı sağlayan uygun düzenlemeler (kamu güvenliği ağı),
- Etkin piyasa disiplini.

Öncelikli hedeflere ulaşıldığı sürece temel ilkeler, denetim için farklı yaklaşımlar konusunda tarafsızdır. Bu ilkeler her ülke bankacılık sektörünün tüm koşulları ve ihtiyaçlarını karşılamak için belirlenmemiştir. Bunun yerine her ülke kendi koşullarına daha uygun değerlendirme için yetkililer ve ülke otoriterleri arasında işbirliği ve iletişim içinde olmaktadır. Komite, diğer denetim organları ve ilgili taraflarla beraber, bireysel olarak ülkelere, finansal kurumlara ve yardım kuruluşlarına temel ilkeleri uygulamak için ulusal düzeyde hem teşvik edici hem de denetim faaliyetlerini güçlendirmek için davet edici olarak görev yapmaktadır (BIS, 2012: 13).

2.2. Uzaktan Gözetim ve Yerinde Denetim

Tüm dünyada finansal piyasaların bütünleşme derecesi 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başlarında önemli ölçüde artmıştır. Bu sürecin altında yatan en önemli faktör, uluslararası risk çeşitlendirme imkanı ile yüksek fiyatlar isteyen yatırımların tercih edilmesi olmuştur. Aynı zamanda, birçok ülkeye piyasa odaklı reform getirilmesi yoluyla ekonomik ortam ve finansal piyasalar serbestleştirilmiştir. Ayrıca, sermaye çıkışları ile ilgili kısıtlamalar ve kontroller yürürlükten kaldırılmıştır. Bu, doğrudan yabancı yatırım üzerindeki kısıtlamaların serbestleştirilmesi ve geliştirilmesi ile sermaye girişlerini teşvik

etmiştir. Doğu Asya, Latin Amerika ve Doğu Avrupa'daki pek çok gelişmekte olan ve geçiş ekonomileri, kendi finansal piyasalarının işleyişi ile ilgili düzenlemeleri yumuşatmıştır. Böylece, finansal baskıdan uzaklaşarak, uluslararası finansal işlemlere ilişkin kısıtlamaları kaldırmıştır. Uluslararası finansal piyasalarda yaşanan bu gelişmeler söz konusu ülkelere özel sermaye akışında önemli bir artışı beraberinde getirmiş ve finansal faaliyetleri kendi ülkelerine çekmiştir (Agenor, 2003: 1089). Yaşanan bu gelişmeler bir taraftan ekonomilere uluslararası alanda sermayeye ulaşma açısından kolaylık sağlarken, diğer taraftan finansal piyasaları dolayısıyla bankacılık sektörünü daha karmaşık ve daha riskli bir hale getirmiştir (Sahajwala ve Bergh, 2000: 3).

Bankacılık sektöründe yaşanan yenilik, kuralsızlaştırma ve küreselleşme, bankacılık faaliyetlerini daha karmaşık ve potansiyel olarak daha riskli hale getirmiştir. Bu gelişme, sürmekte olan denetim faaliyetlerinin yapılmasında denetim otoritelerine yeni zorluklar getirmiştir. Yaşanan gelişmelerle denetçiler, sürekli olarak bankaların gözetim ve denetimi için yeni yöntem ve süreçler geliştirmişlerdir. Bu yöntem ve süreçler, özellikle banka denetim kalitesinin artırılması ve geliştirilmesi konusunda ve mümkün olduğunca bankaların finansal durumlarının bozulmasının belirlenmesinde denetçilere erken uyarı niteliği sağlamaktadır. Bu kapsamda alınan ve alınmakta olan birçok yeni girişimler arasında bankaların yalnızca finansal performansları değil aynı zamanda risk profilleri ve risk yönetim kabiliyetleri resmi, yapısal ve sayısal değerlendirmeler kapsamında çeşitli yeni girişimler arasına alınmaktadır. Bu yeni yaklaşımlar genel olarak "Gözetim ve Denetim risk değerlendirmesi ve erken uyarı sistemleri" olarak adlandırılmaktadır (Sahajwala ve Bergh, 2000: 1).

Finansal sistemin sağlamlığı ve taşıdığı risklerin büyüklüğü, ülke ekonomisinin sağlıklı ve istikrarlı olmasında önemli bir etken olmaktadır. Bankacılık sektörünün sağlam ve istikrarlı olması bankaların etkin bir risk yönetimi, gözetim ve denetimi ile sağlanmaktadır (Ersoy, 2003: 1).

2.2.1. Yerinde Denetim (On-Site)

Modern bankacılık denetimlerinde kullanılan bilgiler yerinde denetim ve uzaktan gözetim araçlarından elde edilmektedir. Büyük bankalar ve banka holding şirketleri hem

yerinde denetim hem de uzaktan gözetim yapan denetçiler tarafından izlenmektedir. Küçük ve orta ölçekli bankalar ise başlangıçta üç aylık finansal tabloların otomatik analizi ile izlenmekte, sonra denetçiler tarafından yerinde denetimlerle düzenli olarak risk tanımı yapılmakta ve değerlendirilmektedir. Dönemsel olarak üç aylık verilerle uzaktan gözetim öncesinde yapılan yerinde denetim ile denetimlerin güvenliği ve sağlamlığı ortaya konmaktadır. Uzaktan gözetimdeki sonuçlarla yerinde denetim faaliyetleri kontrol edilmiş olmaktadır. Yerinde denetimler aynı zamanda kapsamlı olarak finansal bilgi de sağlamaktadır. Bu bilgiler genel olarak kamuya ilan edilen, cari durumda icralı ve icrasız borçlarla, borç sınıflandırması, borç-zarar koşulları ve banka sermayesi ile ilgilidir. Ayrıca, yerinde denetim bankanın yönetsel yeteneklerini ve uzmanlıklarını yakından görme imkanı sağlamaktadır (Curry ve diğerleri, 2003: 2).

Yerinde denetim, denetim otoriterleri ile ülke merkez bankaları düzenleme kuruluşları tarafından bireysel olarak bankaların performansının ve finansal durumunun değerlendirilmesi için geliştirilen bir sistemdir. Bankalarda yapılan yerinde denetim faaliyetlerinin sıklığı önemli olmakla beraber finansal durumu ortaya koyma açısından da daha güvenilir sonuçlar vermesini sağlamaktadır. Sıklıkla yapılan yerinde denetim ile denetleyiciler, denetim faaliyetleri ile sorunlu bankaları erken belirleyebilmekte, finansal sağlığına kavuşması için faaliyette bulunabilmekte veya gerekirse kayıplarını en aza indirmek için bankayı kapatabilmektedir (Cole ve Gunther, 1995: 5). Yerinde denetimin amacı, sadece sorunlu bankaları belirleme değildir. Yerinde denetim, sorunlu bankaları detaylı incelemeye almak ve onların başarısızlığını önlemek için tasarlanmış hızlı düzeltici faaliyetleri esas almaktadır (Wheelock ve Wilson, 1999: 1).

Yerinde denetim, federal sigorta mevduat kurumlarının finansal durumlarını izlemek için denetim otoriterleri tarafından kullanılan en temel araçtır. Yerinde denetim esnasında otoriterler bankaların finansal sağlamlılığını, yasa ve düzenleyici politikalarla uyumunu, kendi yönetim kadrosunun kalitesini ve iç kontrol sistemini değerlendirmek için bankaları yerinde ziyaret etmektedir. 1991 Federal Mevduat Sigorta Kurumu Gelişim Yasası (Federal Deposit Insurance Corporation Improvement Act-FDICIA) kabulü ile mevduat bankaları için yıllık denetimler zorunlu hale getirilmiştir (Cole ve Gunther, 1998: 2).

Yerinde denetim ile sağlanan bankaların finansal durumları hakkındaki bilgiler uzun süre güncelliğini koruyamayabilir. Yapılan en son denetimlerden sonra bile bankaların finansal durumları günün koşullarına göre kötü seyredebilmektedir. Bankanın finansal durumunun hızlı değişebilir olması, yerinde denetim faaliyetlerinin yıllık değil daha sık yapılması gerekliliğini gündeme getirmektedir. Denetimin sıklığının artırılması ile yapılan denetim faaliyeti maliyetlerinin dengede tutulması gerekmektedir. Banka denetimlerinde potansiyel zaman azalması (time decay), hem denetçiler hem de kural koyucular (politika yapıcılar) için önemli bir sorundur. Denetçiler, sınırlı denetim kaynaklarını tahsis ederken, bankaların finansal durumlarındaki kötüleşmeleri tanımlamaya yardımcı yaklaşımlar ortaya koymaktadırlar (Hirtle ve Lopez, 1999: 1).

Yerinde denetimin daha sık aralıkla yapılmasının sağlayacağı faydalara karşın, denetim otoritelerine ve bankalara önemli maliyetler yüklemesi bu sistemin eleştirilen kısmını oluşturmaktadır.

2.2.2. Uzaktan Gözetim (Off-Site)

Bilgisayar teknolojisinde yaşanan gelişmeler, yerinde denetimsiz banka denetim ve gözetimine olanak sağlamıştır. Dolayısıyla bankalar için uzaktan gözetim, düzenleyici denetimlerin önemli bir parçası haline gelmiştir (Whalen ve Thomson, 1988: 18). Uzaktan gözetim bankaların finansal tablolarındaki verilerine göre sahip oldukları riski ortaya koymaktadır.

FDIC'in başlıca uzaktan gözetim aracı İstatistiksel CAMELS Uzaktan Gözetim Değerlendirme (Statistical CAMELS Off-Site Rating-SCOR) sistemidir. Sistem fark edilebilir finansal bozulma yaşamış kurumları tespit etmek için oluşturulmuştur. 1990'ların sonunda geliştirilen bu sistem, güncel yerinde denetimden sonra finansal durumları oldukça kötüleşen bankaların, geçerli yerinde denetim sistemlerini desteklemek için geliştirilmiştir (Collier ve diğerleri, 2003: 17).

Uzaktan gözetimde yaygın olarak başlıca iki analitik yöntem kullanılmaktadır. Bunlar; denetim ekranları ve ekonometrik modellerdir. Denetim ekranları; periyodik olarak yayınlanan finansal oranlar, bankalardan elde edilen bilanço ve gelir tablosu, varsa

geçmişte elde edilen ve tespit edilen güvenlik ve sağlamlık sorunlarının bir kombinasyonudur. Denetçiler bu oranların içerdiği bilgilerin ağırlığını deneyimlerine göre düzenlemektedir (Gilbet ve diğerleri, 2000: 5).

Denetim ekranlarında, problemlili ve problemsiz bankaları sınıflandırırken finansal veriler kullanılmaktadır. Bu sistemde, herkesin ulaşabildiği geçerli verileri kullanarak bankaların denetimlerini değerlendirmede tahminlerde bulunulmaktadır. Bu erken uyarı sisteminde borsa verileri, bankanın gittikçe kötüleşen durumunu göstermede bir ekran olarak kullanılır. Bu yöntemde hisse senedi piyasalarının etkin ve hisse senedi getirilerinin istikrarlı olduğu varsayılmaktadır. Denetim ekranı, piyasa modeline dayalı regresyonlarla kötüleşen durum için tek tek banka hisse senedi getirileri arasındaki değişimi analiz etmektedir. Bu analizler değişimler üzerinden bankanın olağandışı olumsuz performansını belirlemek için yapılmaktadır. Bankanın hisse senedinde yaşanan olağandışı olumsuz performans, onun durumunun kötüye gittiğini göstermektedir (Whalen ve Thomson, 1988: 19). Denetim ekranları ile elde edilen denetim sonuçlarında denetçilerin bireysel olarak değerlendirmeleri yer almaktadır.

Ekonometrik modellerde, bankaların finansal durumları ekonometrik modeller kullanılarak ortaya çıkarılmaktadır. Bu şekilde banka denetimlerinde ekonomistler, var olan ekonometrik modellerin tahmini ve simülasyonunu kullanarak erken uyarı modelleriyle bankalarda gelecekte ortaya çıkacak olası ciddi problemleri açıklamaktadırlar. Bu modellerde, bankaların durumu hakkında, finansal raporlarından bir sayı türetilmektedir. Erken uyarı modellerinde bu sayı bankanın gelecek bir dönemde başarısızlık olasılığını vermektedir (Gilbert ve diğerleri, 2000: 6).

Ekonometrik modeller, banka durumunu özetlemekte insan yargısı yerine daha çok istatistiksel testlere güvenmeyi esas almaktadır. Dolayısıyla, ekonometrik modeller ve denetim ekranları istatistiksel olarak karşılaştırıldığında, ekonometrik modellerin daha popüler olduğu ve denetim otoriterleri tarafından tercih edildiği görülmektedir (Gilbert ve diğerleri, 1999: 32).

2.3. CAMELS Derecelendirme Sisteminin Oluşturulması

Gözetim ve denetim otoriterleri tarafından oluşturulan CAMELS, mevduat bankalarının denetimi sırasında sahip oldukları riskin derecelemesinin tespitinde kullanılmaktadır. Hem periyodik olarak yapılan yerinde denetim, hem de uzaktan gözetim faaliyetlerinde kullanılan önemli araçlardan biridir. Bu sistem, bankaların yükümlülüklerini zamanında ve tam olarak yerine getirip getirmeyeceklerini çeşitli oranlar kullanarak belirlemektedir.

CAMELS derecelendirme sistemi, bankanın finansal sağlamlığı ve güvenilirliğini altı temel bileşenin değerlendirilmesi ile ölçmektedir. Diğer bir ifade ile derecelendirme sistemi, banka performanslarının değerlendirildiği tüm önemli finansal ve işlevsel faktörleri hesaplamak ve yansıtmak için tasarlanmıştır. Söz konusu sistemde oranlar ve denetmen kararları birlikte bir arada kullanılmaktadır. CAMELS adını 6 temel bileşenin İngilizce adlarının baş harflerinden almaktadır. Bunlar (NCUA, 2000: 4):

- C: Sermaye Yeterliliği (The Adequacy of Capital),
- A: Aktif Kalitesi (The Quality of Assets),
- M: Yönetim Kabiliyeti (The Capability of Management),
- E: Karlılık (The Quality and Level of Earnings),
- L: Likidite (The Adequacy of Liquidity),
- S: Piyasa Riskine Duyarlılık (The Sensitivity of Market Risk).

CAMELS bileşiği, banka sürekliliğinin bir göstergesi olduğundan, denetmenlerin bankaları emsal ortalamalar veya önceden belirlenmiş kıstaslar yerine mutlak performanslarına göre derecelendirmesi önemlidir. Denetmen, bir bankanın performansını analiz ederken mesleki yargılar kullanmakta ve hem nitel hem de nicel faktörleri göz önüne almaktadır. Denetmen CAMELS derecelendirmesini değerlendirirken, mevcut ve planlanan faaliyetler için nitel bir analiz gerçekleştirmektedir.

Bankaların hesaplanan CAMELS derecesi 1 ile 5 arasındadır. Tablo 2’de CAMELS bileşenlerinin dereceleme aralığı ve dereceleme analizleri verilmektedir.

Tablo 2: CAMELS Bileşenlerinin Derecelemesi

Dereceleme Ölçeği	Dereceleme Aralığı	Dereceleme Analizleri
1	1,0-1,4	Güçlü Performans
2	1,5-2,4	Yeterli Performans
3	2,5-3,4	Orta Performans
4	3,5-4,4	Marjinal Performans
5	4,5-5,0	Yetersiz Performans

Kaynak: Sahajwala ve Bergh, 2000, s.47

Tablo 2'ye göre CAMELS Bileşenlerinin Derecelemesi ile ilgili genel değerlendirmeler aşağıdaki gibidir (NCUA, 2000: 4):

Derece 1 – Güçlü bir performansı ve sürekli olarak güvenli ve sağlam işler temin eden risk yönetimi uygulamalarını göstermektedir. Anahtar performans değerlerinin tarihsel eğilimi ve tahmini sürekli pozitifdir. Bu gruptaki bankalar, dış ekonomik ve finansal bozukluklara karşı dirençlidir ve iş koşullarında meydana gelebilecek beklenmedik bir harekete karşı düşük değerdeki bir bankaya göre daha başarılıdır. Bu bankalar kanun ve yönetmeliklere büyük ölçüde bağlıdır.

Derece 2 – Yeterli bir performansı ve sürekli olarak güvenli ve sağlam işler temin eden risk yönetimi uygulamalarını göstermektedir. Hem tarihsel hem de anahtar performans değerleri güvenli ve sağlam işleri doğrudan etkilemeyecek istisnai bir durumda genelde pozitifdir. Bu gruptaki bankalar istikrarlıdır ve iş dünyasındaki dalgalanmalara karşı dayanıklıdır. Ancak, zayıflığın olduğu küçük alanlar büyük bir sorun halini alabilmektedir. Bu bankalar kanun ve yönetmeliklere büyük ölçüde bağlıdır. Denetimin tepkisi, küçük düzenlemelerin normal iş akışı içinde düzenlenmesiyle ve işlerin tatmin edici olarak devam etmesiyle sınırlıdır.

Derece 3 – Performansın bir dereceye kadar kusurlu olduğunu (orta performans) ve denetim endişesi içinde olduğunu göstermektedir. Performans sınırdadır. Risk yönetimi uygulamaları bankanın büyüklüğünün, karmaşıklığının ve risk profilinin tatmin edici seviyesinden daha düşüktür. Hem tarihsel hem de anahtar performans değerleri, güvenli ve sağlam işleri olumsuz yönde etkileyen istisnai bir durumda düz veya negatiftir. Bu gruptaki

bankalar olumsuz iş koşullarının başlangıcına sadece sözde dayanıklıdır ve eğer ortak eylem zayıflığının belirlenebildiği alanları düzeltmede etkili değilse kolayca kötüye gidebilmektedir. Küçük bir olasılıkla, genel güç ve finansal kapasite başarısız olma yolundadır. Bu bankalar kanun ve yönetmeliklere ciddi bir uyumsuzluk göstermektedir. Bu tür bankalar, eksiklikleri gidermek için normal bir denetim dikkatinden daha fazlasına ihtiyaç duymaktadır.

Derece 4 – Marjinal (kötü) bir performansa ve ciddi sorunlara işarettir. Risk yönetimi uygulamaları bankanın büyüklüğünün, karmaşıklığının ve risk profilinin genellikle kabul edilemez bir seviyesinde olduğunu göstermektedir. Anahtar performans değerlerinin negatif olması muhtemeldir. Bu tür performanslar eğer denetlenmezse bankanın sürekliliğini tehdit edecek koşullara yol açabilmektedir. Kanun ve yönetmeliklere ciddi bir uyumsuzluk bulunmaktadır. Başarısızlık ihtimali yüksektir ama bu ihtimal henüz yakın veya belirgin değildir. Bu gruptaki bankalar yakın bir denetim kontrolü gerektirmektedir.

Derece 5 – Ciddi şekilde eksik olan ve acilen iyileştirici faaliyetlere ihtiyacı olan yetersiz bir performansa dikkat çekmektedir. Böyle bir performans, tek başına veya diğer zayıflıklarıyla birlikte, bankanın sürekliliğini doğrudan tehdit etmektedir. Bu gruptaki bankalar yüksek bir başarısızlık ihtimaline sahiptir ve muhtemelen tasfiye ve hissedarların ödenmesini veya farklı türden acil durum yardımlarını, şirket birleşmesini veya başka bir şirket tarafından devralınmayı gerektirmektedir (NCUA, 2000: 5).

2.4. CAMELS Derecelendirme Sistemi Bileşenleri

CAMELS derecelendirme sistemi, bankaların faaliyetlerinin altı temel unsurda değerlendirilmesine dayanmaktadır. Bunlar; Sermaye yeterliliği (C), aktif kalitesi (A), yönetim kabiliyeti (M), karlılık (E), likidite (L) ve piyasa riskine duyarlılıktır (S).

2.4.1. “C” Sermaye Yeterliliği

Sermaye, kazançlardaki dalgalanmaları hafifletmekte, böylece bankalar kayıp veya önemsiz kazanç dönemlerinde çalışmaya devam edebilmektedir. Sermaye ayrıca üyelere,

kuruluşun finansal hizmetler vermeye devam edeceğine dair güven vermektedir. Büyüme için fonlara ücretsiz bir kaynak hizmeti vermekte ve iflasa karşı koruma sağlamaktadır. Sermaye gerekliliklerini kanuna uygun yerine getirmek sermaye yeterliliğini belirlemede önemli bir faktörken, banka faaliyetleri ve risk pozisyonu yasal gerekliliklerin ötesinde ek sermaye garantisi vermektedir. Sermayenin yeterli bir düzeyde sürdürülmesi önemli bir unsur teşkil etmektedir.

NCUA Kural ve Düzenlemeleri'nin 702. bölümü net değer kategorileri yasasını ve federal sigortalı bankalar için risk esaslı net değer gereksinimlerini öngörmektedir. Bu belgede 5 net değer olan dereceler şunlardır: “iyi sermayeleşmiş”, “yeterli sermayeleşmiş”, “yetersiz sermayeleşmiş”, “önemli ölçüde yetersiz sermayeleşmiş” ve “kritik seviyede yetersiz sermayeleşmiş”.

“Yeterli sermayeleşmiş” seviyesinden altta olan bankaların denetlenmiş bir net değer yenileme planı yapması gerekmektedir. Planda ortaya konulan hedeflere doğru ilerleme, denetmen tarafından sermaye yeterliliğini değerlendirirken sağlanmaktadır.

Bir bankanın sermayesinin yeterliliğini belirleme, bankanın tüm finansal durumunu ortaya koyan kritik değişkenlerin nitel değerlendirilmesiyle başlamaktadır. ABD’de yerinde denetimde bankaların sermaye yeterliliğini değerlendirirken birbirleriyle olan ilişkileri de göz önünde bulundurularak dikkate alınan faktörler aşağıdaki gibidir;

- Sermaye seviyesi ve eğilim analizi,
- Kazanç aktarımı gereksinimlerinin ve riske dayalı net değer gereksinimlerinin uyumu,
- Sermaye birleşimi,
- Faiz ve temettü (kar dağıtım) politikası ve uygulamaları,
- Kredi ve kira kaybı ödeneği hesabının yeterliliği,
- Aktiflerin kalitesi, tipi, likiditesi ve belirli referansların sınıflandırılmış varlıklara kadar çeşitlendirilmesi,
- Kredi ve yatırım konsantrasyonları,
- Büyüme planları,

- Risk kontrolü ve denetimi becerisi (kredi ve faiz oranı riskleri dahil),
- Karlılık (tarihi ve güncel iyi kar performansı, bankanın büyümesini finanse edebilmesine, rekabet gücünü koruyabilmesine ve güçlü bir sermaye konumunu koruyabilmesine olanak vermektedir),
- Likidite ve fon yönetimi,
- Üyelik alanı,
- Ekonomik ortam.

Derecelendirmeler

Risk profilleriyle tam orantılı bir sermaye seviyesini koruyan ve mevcut ya da beklenen zararları absorbe edebilen bankalara, sermayeleri için 1 derecesi verilmektedir. Böyle bankalar genellikle sermaye seviyelerini “iyi sermayeleşmiş” sınıfta yer almak ve riske dayalı net değer yeterliliğini karşılamak için yasal net değer yeterliliğinde tutmaktadır. Ayrıca, belirgin aktif kalitesi problemleri, kazanç eksiklikleri veya sermayeyi olumsuz etkileyebilecek kredi ya da faiz oranı riski durumu da söz konusu olmamaktadır.

Sermaye yeterliliği derecesi 2, risk profilleriyle tam orantılı bir sermaye seviyesini koruyan, mevcut ya da beklenen zararları absorbe edebilen bankalara verilmektedir. Ancak, genelde sermaye pozisyonu, derecesi 1 olan bankalar kadar güçlü değildir. Ayrıca, bu bankaların sermaye seviyelerini en az “yeterli sermayeleşmiş” net değer kategorisinde tutabilmek için belirgin aktif kalitesi problemleri, kazanç eksiklikleri veya bankanın yeteneğini etkileyebilecek faiz riskine maruz kalmamaları gerekmektedir. Bu gruptaki bankaların, riske dayalı net değer gereksinimlerini karşılaması gerekmektedir.

Sermaye yeterliliği derecesi 3, en az “yetersiz sermayeleşmiş” net değer kategorisinde olan bir sermaye seviyesini göstermektedir. Bu tür bankalar faaliyetlerinin bazı önemli kısımlarında normal seviyeden daha çok risk sergilemektedir. Sermaye seviyelerini minimumda tutabilmek için aktif kalitesi problemleri, kazanç eksiklikleri veya bankanın yeteneğini etkileyebilecek kredi ya da faiz oranı riskine sahip olabilmektedir. Bu gruptaki bankalar, riske dayalı net değer gereksinimlerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır.

Eğer banka “önemli ölçüde yetersiz sermayeleşmiş” ise 4 derecesi verilmekte, ama aktif kalitesi, kazançlar, kredi ya da faiz oranı sorunları 12 ay içindeki süreçte bankanın kritik seviyede yetersiz sermayeleşmesine neden olmamaktadır. Bu derece karşılaştıkları risklerle kendi sermaye düzeyine göre yeterli sermayeye sahip olmayan bankalar için uygun görünmektedir.

Bankalar eğer “kritik seviyede yetersiz sermayeleşmiş” ise veya belirgin aktif kalitesi problemleri, negatif kazanç eğilimleri veya yüksek kredi ve faiz oranı riski varsa ve bankanın 12 ay içerisinde “kritik seviyede yetersiz sermayeleşmiş” olmasına neden oluyorsa 5 derecesi verilmektedir. Bu tür bankalar kendi borçlarını riske atacak risk seviyesine maruz kalmaktadır (NCUA, 2000: 7).

2.4.2. “A” Aktif Kalitesi

Aktif kalitesi aşağıdaki unsurlar dikkate alınarak derecelendirilmektedir (NCUA, 2000: 7):

- Kredi garantisinin, politikaların, prosedürlerin ve uygulamaların kalitesi,
- Sınıflandırılmış aktiflerin seviyesi, dağıtımı ve şiddeti,
- Birikimsiz ve yeniden yapılandırılan aktiflerin seviyesi ve birleşimi,
- Aktiflerini düzgün idare edebilmek için yönetim yeteneği (zamanında belirleyebilme ve sorunlu aktifleri toplama da dahil),
- Aktif kalitesinde erozyon veya iyileşme gösteren belirgin büyüme eğilimi olması,
- Bankada aşırı risk teşkil eden yüksek kredi yoğunlaşmalarının olması,
- Yatırım politikalarının ve uygulamalarının uygunluğu,
- Sermaye ve karlılık yapısı ile karşılaştırılan yatırım riski faktörleri,
- Yatırımların, piyasa değeri karşısında defter değerinin etkisi.

Aktif kalitesi derecesi, mevcut durumların bir göstergesidir ve ekonomik durumlara, mevcut uygulamalara ve eğilimlere göre gelecekteki yıpranmaların veya iyileşmelerin göstergesidir.

Tüm önemli aktiflerin kalitesi ve eğilimleri derecelendirmede dikkate alınmaktadır. Bu da, kredileri, yatırımları, sahip olunan diğer gayrimenkulleri ve bankanın finansal durumunu olumsuz yönde etkileyebilecek diğer aktifleri içermektedir.

Derecelendirmeler

Aktif kalitesi derecesi 1, yüksek aktif kalitesini ve en az portföy riskini yansıtmaktadır. Aynı zamanda bu gruptaki bankaların, kredi ve yatırım politikaları ve prosedürleri yazılı, güvenli ve sağlam işler için uygun ve takip edilebilir görünmektedir. Aktif kalitesi derecesi 2, yüksek kalitedeki aktiflere işaret etmektedir. Derecesi 1 ve 2 olan bankalar genelde sabit veya pozitif eğilimler sergilemektedir.

Aktif kalitesi derecesi 3, mevcut veya beklenen aktif kalitesi problemlerine dayalı önemli bir endişe seviyesini belirtmektedir. Bu gruptaki bankalar sorunlu aktiflerinin sadece orta seviyesine sahip olabilmektedir. Ancak bu dereceye sahip bankaların, negatif eğilimler, yetersiz kredi garantisi, kötü dokümantasyon, yüksek riskli yatırımlar, yetersiz kredi ve faiz kontrolü, giderek artan problemlerli aktif seviyeleri ve yüksek riskli yoğunlaşma ihtimalini gösteren bir denetim yaşamakta olduğunu göstermektedir.

Aktif kalitesi 4 ve 5, giderek şiddetlenen aktif kalitesi problemlerini temsil etmektedir. Aktif kalitesi derecesi 4, eğer düzeltilmezse bankanın varlığını tehdit eden yüksek seviye aktif problemlerine yol açmaktadır. Bu derece, yetersiz değerlendirme karşılıkları, yüksek riskli yoğunlaşma veya kötü garanti, dokümantasyon ve yüksek riskli yatırımlar gibi belirli problemlerle birlikte orta şiddetli sınıflandırılmış aktif seviyesine sahip bankalara verilmektedir. Aktif kalitesi derecesi 5 ise bankanın sürekliliğinin, kazançlardaki ve sermaye seviyesindeki aktif problemlerinin yıpratıcı etkisine bağlı olarak kötüleştiğini göstermektedir.

2.4.3. “M” Yönetim Kabiliyeti

Yönetim, mevcut durumun en ileriye dönük göstergesi ve bankanın finansal stresi doğru bir şekilde teşhis edip karşılık verip veremeyeceğinin önemli bir belirleyicisidir. Yönetim etkeni, denetmenlere sadece subjektif değil, objektif göstergeler de sağlamaktadır.

Yönetim değerlendirmesi bankanın mevcut finansal durumuna bağlı ele alınmamakta ve diğer etkenlerin derecelendirmelerinin ortalaması olarak kabul edilmemektedir.

Yönetim derecelendirmesi aşağıda ele alınan faktörlere dayanmaktadır;

İş Stratejisi/Finansal Performans: Bankanın stratejik planı, gelecek iki üç yıl içerisinde zenginleşmesini sağlayan yönetim akışının belirlediği sistematik bir süreçtir. Stratejik plan, bankanın tüm kuruluşlarını bünyesinde toplamakta ve sıklıkla sermaye birikimleri, büyüme beklentileri gibi kapsamlı hedefler belirlemektedir. Bankanın sağlam kararlar vermesine olanak tanımakta ve kuruluş içerisindeki bir ekonomik kriz sırasında büyüyebilecek risk ve zayıflıkların belirlenmesine yardım etmektedir.

Stratejik planlama sürecinin bir parçası olarak, bankanın gelecek bir iki yıl için iş planlaması geliştirmesi gerekmektedir. Yönetim kurulu, bankanın stratejik planına uygun olan bir bütçeyle iş planlamasını inceleyip onaylamaktadır. Bir denetmenin iş planlamasının stratejik plana uygun olup olmadığına karar vermek için bu planı değerlendirmesi gerekmektedir. Küçük bankalarda bu planların yazıları oldukça kısa ve doğrudan iletişimle desteklenmekte, büyük, çeşitlendirilmiş bankalarda planın kapsamlı ve ayrıntılı olması beklenmektedir.

Güçlü bir iş planının ilk adımı bankanın orta vadede çalışacağı çevrenin değerlendirmesinden geçmektedir. Bankanın, işini etkileyen ekonomik ve hukuki sorunlar, üye tabanı, rekabet ve rekabetçi fırsatlar gibi iç ve dış faktörlerin değerlendirmesi gerekmektedir. Banka yönetimi ayrıca yüksek/düşük faiz ortamı, tam istihdam/işten çıkarma gibi farklı senaryolar da üretmektedir.

İkinci adım ise temel hedeflerin temiz ve yazılı bir bildiri şeklinde olmasıdır. Bu hedefler, stratejik planla tutarlı ve bankanın iç ve dış faktörlerinin analizine göre gerçekçi olmaktadır. Hedefler hesaplanabilir, gelir ve gider yolları, tahmini bilançolar ve diğer performans göstergeleri açısından ifade edilebilir olmalıdır. Ancak bu bankanın ulaşmayı planladığı risk seviyesinin kabul edilebilirliğinin açık bir şekilde beyan edilmesiyle desteklenmelidir. Plan, bankanın hangi mekanizmasının belirlenen hedeflerin ilerlemesini ölçeceğini ayrıntılı olarak anlatması gerekmektedir.

Güçlü bir iş planlamasının üçüncü adımı, NCUA düzenlemelerine uygun olması ve herhangi bir risk alınacağı zaman yeterli sermaye sağlıyor olmasıdır. Dördüncü adım, hedeflerin yönetime ve her düzeyden personele bildirildiğinden ve iş planı ile stratejik hedeflerin birbirine bağlı kalmasını sağladığından emin olunulmasıdır.

Planın uygulamaya konulması güçlü bir iş planının son adımını oluşturmaktadır. Bu aşamada denetmen, planın nasıl hayata geçirildiğini değerlendirmektedir. Bankanın politikalarının ve prosedürlerinin birbiriyle tutarlı olması ve belli bir noktaya kadar hedeflerin iş planlamasına uygulanmasını sağlaması gerekmektedir. Bankanın kaynaklarının (çalışanlar, sermaye, ekipman) planın hedefleriyle tutarlı olması gerekmektedir. Kaynak tahsisinin incelenmesi pazarlama ve üye ilişkilerini de kapsamaktadır. Yönetim derecelendirmesi, bankanın planlarını uygulamadaki performansından çok fazla etkilenmektedir.

Bilişim sistemleri ve teknolojisi, bankanın stratejik planının bütünleyici bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bankanın yönetim derecelendirmesine, bilişim sistemleri ve teknolojisini ele alan stratejik hedefler, politikalar ve prosedürler eklenmektedir. Denetmenler bankanın risk analizini, politikasını ve bu alanın gözetimini, bankanın büyüklüğüne ve karmaşıklığına, ayrıca sunulan e-ticaret hizmetinin tipi ve kapasitesine göre değerlendirmektedir. Denetmenler, bilişim sistemleri ve teknoloji planını değerlendirirken e-ticaret sisteminin ve servisinin kritikliğini de göz önüne almaktadır.

Banka “yeterli sermayeleşmiş” seviyesinin altına düştüğünde, bu net değer yapılanma planının geliştirilmesinin gerekliliğini göstermektedir. Net değer yapılandırma planı iş planlamasıyla ilgili aynı temel sorunları ele almaktadır. Plan, bankanın aktif büyüklüğüne, işletmenin karmaşıklığına ve üyelik konusuna dayanmaktadır. Bankanın yeterli sermayeleşmiş seviyesine gelmesi için gerekli adımlar belirtilmeli ve net değer yapılanma planı gerekli ise denetmenin bankanın planı için hedeflenen amaçlar doğrultusundaki ilerlemeyi gözden geçirmesi gerekmektedir.

İç Kontroller: Bankanın risk kontrollerinde önemli rol oynayan etkenlerden biri, bankanın iç kontrol sistemidir. Etkin bir iç kontrol, sistem arızalarına, karar hatalarına ve dolandırıcılığa karşı önlemler geliştirmektedir. Yönetim yerinde kullanılan uygun

kontroller olmadan, risk pozisyonunu belirleyip izlemekte güçlük yaşamaktadır. İşletim birimleri, yönetim kurulu ve üst yönetim tarafından belirlenen parametrelerle hareket ettiğinden kontroller, yönetimde etkinliği sağlamak için de önemli görünmektedir. İç kontrollerde dikkat edilmesi gereken yedi unsur bulunmaktadır. Bunlar; bilişim sistemleri, görevler ayrılığı, denetim programı, bilgi kaydı, maddi duran varlıkların korunması, personel eğitimi ve yedekleme planlamasıdır (NCUA, 2000: 11).

Üyelere Hizmet: Yönetimin, üyelerin eğitimindeki çabaları, bankanın daimi başarısında önemli bir rol oynamaktadır. Bankanın tarihi, felsefesi ve benzersizliğiyle ilgili eğitim materyalleri mevcut ve potansiyel üyelerin katılımını ve bağlılığını teşvik etmektedir.

Bankaların çeşitli amaçları bulunmaktadır. Bunlar; üyelerin finansal servis ihtiyacını karşılamak, düşük maliyetli programlara erişim sağlamak ve güvenli tasarruf hesapları oluşturmaktır. Banka üyelerinin aralarından seçim yapabilecekleri bir dizi çeşitli finansal hizmet sağlayıcısı bulunmaktadır. Üyelere verilen hizmetlerin incelenmesinde fayda/maliyet analizi gibi alanların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Diğer Yönetim Sorunları: Bankanın içerdiği ve yönetimi değerlendirirken dikkate alınması gereken diğer önemli faktörler:

- Bankanın işlemlerinin (yazılı, kurul onaylı, takipte) kapsadığı her alanın politikalarının ve prosedürlerinin yeterliliği,
- Gerçek performansa kıyasla bütçe performansı,
- Planlama yaparken ve karar verirken risk yönetiminin entegrasyonu,
- İnceleme ve denetim önerilerine, tavsiyelere ve gereksinimlere olan duyarlılık,
- Kredi ve kira kayıpları hesabı ve diğer değerlendirme hesapları için ayrılan ödenek yeterliliği,
- Bankanın büyüklüğüne ve yönetim tecrübesine bağlı olarak önerilen ürün ve servislerin uygunluğu.

Derecelendirmeler

Yönetime verilen 1 derecesi, yönetimin ve yöneticilerin tamamen etkili olduğunu göstermektedir. Bu gruptaki bankalar, ekonomik durumun değişmesine ve diğer sorunlara karşı duyarlı ve banka işlemlerinin yürütülmesinde ortaya çıkabilecek mevcut veya öngörülebilir sorunlarla başa çıkmakta başarılı kabul edilmektedir. Yönetime verilen 2 derecesi, küçük eksiklikler olduğunu ama bankanın belirli koşullar ışığında tatmin edici bir rapor ürettiğini göstermektedir.

Yönetime verilen 3 derecesi ya banka performansında bazı eksikliklerin olduğuna ya da yetersiz stratejik planlama veya uluslararası denetime yetersiz uyum gibi başka durumlara işaret etmektedir. Bu derece, yönetimin, yukarıdaki özelliklere ihtiyaç duyulduğunda fazla mütevazî olduğunu veya bankanın türü ve büyüklüğü açısından belirgin şekilde ortalamanın altında olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, bu derece yönetimin, sorumluluğu yerine getirecek veya yetersiz koşulları düzeltecek yetenekten yoksun olduğunu göstermektedir.

Yönetime verilen 4 derecesi, yönetimin yeteneğinde veya sorumluluklarını yerine getirme konusundaki istekte ciddi eksiklikler olduğunu göstermektedir. Bu derece, yönetimin genellikle bankayı sağlam ve güvenilir bir şekilde yönetemediğini veya yönetimin güvene dayalı sorumluluklarını düzgün bir şekilde yerine getiremediğini düşündüren çıkar çatışmalarının olduğunu göstermektedir.

Yönetime verilen 5 derecesi, beceriksizlik veya kendi çıkarına yapılan işlemleri açık bir şekilde ortaya koyan durumlar için geçerli olmaktadır. Bu derece, yönetimin zayıflığından kaynaklanan problemler, güvenilir ve sağlam işlemleri kurtarmak amacıyla yönetimin değiştirilmesi de dahil olmak üzere bazı idari düzenlemelerin gerekliliğini göstermektedir.

2.4.4. “E” Karlılık

Bir bankanın sürekliliği, kendi varlıkları üzerinde uygun bir getiri elde etmedeki yeteneğine bağlıdır. Bu yetenek, bankanın büyürken masraflarını finansa etmesini, rekabet

ortamında kalabilmesini, sermayeyi yenilemesini ve/veya arttırmasını sağlamaktadır. Karlılık değerlendirilip derecelendirilirken geçmiş ve mevcut performansın incelenmesi yeterli olmamaktadır. Çeşitli ekonomik koşullardaki performans da dahil olmak üzere gelecekteki performans eşit veya daha yüksek değerde olabilmektedir. Denetmenlerin “çekirdek” (ana) karları değerlendirmesi gerekmektedir. Bu da bankanın gelirdeki yeteneği ile tek seferlik durumlardaki geçici dalgalanmalara iskonto yaparak uzun vadeli kazanç yeteneğini ortaya koymaktadır.

Bankanın karlılığını değerlendirirken dikkate alınacak ana faktörler aşağıdaki gibidir:

- Karlılığın, özellikle aktif karlılıktaki düzeyi, büyüme eğilimleri ve sabitliği,
- Karlılığın kalitesi ve bileşimi,
- Değerleme karşılıklarının yeterliliği ve bunların karlılık üzerindeki etkisi,
- Çeşitli ekonomik koşullar altında gelecekteki karlılık beklentileri,
- Net faiz marjı,
- Net işletme dışı gelir ve giderler ve bunların karlılık üzerindeki etkisi,
- Aktiflerin kalitesi ve bileşimi,
- Net değer seviyesi,
- Karlılığın gerekli sermaye oluşumu için olan yeterliliği,
- Sabit aktif ve sahip olunan diğer gayrimenkuller gibi bankanın gelir üreten yeteneğini etkileyen maddi faktörler.

Derecelendirmeler

Karlılığa verilen 1 derecesi, karlılığın sürekli olduğunu ve aktif kalitesi, büyüme ve kar eğilimleri dikkate alındığında, bankanın kayıp emilimi ve sermaye oluşumu için tam olarak yeterli olduğunu göstermektedir.

Karlılığı pozitif ve kısmen sürekli olan bankalar 2 derecesini almakta ve karlılık düzeyinin, aktif kalitesi ve işletme riskleri açısından yeterli olduğunu göstermektedir.

Denetmenin karlılığın 2 derecesini alıp almayacağını belirlemek için karlılık eğilimleri ve karlılık kalitesi gibi diğer faktörleri de göz önüne alması gerekmektedir.

Karlılık, kayıpların emilimini ve sermaye oluşumunu sağlamak ve yasal gerekliliklerle olan uyumu yakalamak ve korumak için yeterli değilse 3 olarak derecelendirilmektedir. Bu dereceye sahip bankaların karlılıkları, tutarsız karlılık eğilimlerinden, süreklileşmiş karlılık yetersizliklerinden veya aktifler üzerinde tatmin edici bir performanstan daha az bir performans olmasından dolayı düşük olmaktadır.

Karlılığa verilen 4 derecesi, net gelirden dengesiz dalgalanmaların, gelirden ciddi bir düşüş eğiliminin, karlılığın önceki dönemden ciddi şekilde daha az olduğunu veya öngörülen karda bir düşüş olduğunu göstermektedir. Denetmen, 4 derecesinin uygun olup olmadığını belirlerken diğer tüm nicel ve nitel etkenleri göz önünde tutmaktadır.

Karlılıkta sürekli kayıplar yaşayan bankalara 5 derecesi verilmektedir. Bu gibi kayıplar bankanın sermaye erozyonu nedeniyle ödeme yapabilmesi için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Karlılıkta 5 derecesi, normalde sermayenin 12 ay içerisinde tükenen kadar karsız bir noktaya gelen bankaları temsil etmektedir.

2.4.5. “L” Likidite

Bankanın likidite pozisyonu, faiz oranı riski duyarlılığı ve riske maruz kalma olasılığını kısa vadede geçici fon kaynaklarına olan güven (alınan kredilere ilişkin aşırı güvenler de dahil), aktiflerin ihtiyaç durumunda nakde çevrilebilirliği ve aktif-pasif yönetimine ilişkin teknik yeterlilik (faiz oranı riski yönetimi, nakit akışı, ve likidite de dahil) durumlarının tanımını, izlenmesini ve kontrolünü içermektedir. Kısacası, likidite pozisyonu faiz oranı ve likidite risklerinin (bilanço riskleri) belirlenmesi, ölçülmesi, izlenmesi, raporlanması ve kontrol edilmesi faaliyetleridir.

Güçlü bir likiditenin ana unsuru, bankanın temel risklerini belirlemek ve bu riskleri değerlendirmek için bir ölçüm sistemi oluşturmaktır.

Likidite pozisyonunun değerlendirirken göz önünde tutulması gereken temel faktörler aşağıdaki gibidir:

- Bilanço yapısı,
- Risk yönetimi personelinin nitelikleri,
- Ekonomik koşulların değişmesi hakkında karlılık ve sermaye eğilimi analizi,
- Likidite yönetimi,
- Beklenmedik olaylar karşısında acil durum planlaması,
- Politika ve risk limitleri,
- İş planlaması, bütçesi ve tahminleri,
- Risk yönetiminin planlama ve karar verme ile bütünleşmesi.

Likidite pozisyonunun genel bir değerlendirilmesi yapılırken, oluşturulan politikaların yeterliliğine ve risk optimizasyonu stratejilerinin etkililiğine dikkat edilmektedir. Bu politikalar bireysel sorumlulukları, bankanın risk toleransını ana hatlarıyla belirtmekte ve karar mercilerine zamanında izleme ve rapor verilmesini sağlamaktadır.

Denetmenlerin likidite sisteminin bilanço karmaşıklığı ve sermaye miktarı ile orantılı olduğunu belirlemesi gerekmektedir. Bu riskleri izleme ve kontrol etme mekanizmasının değerlendirilmesini, risk yaşanması durumunda ve bankanın risk limitlerini aştığı durumda yönetimin tepkisini ve gerektiğinde alınan düzeltici eylemleri içermektedir.

Derecelendirmeler

Likiditeye verilen 1 derecesi, bankanın risk bilançosuna çok az maruz kaldığına işaret etmektedir. Bu derece yönetimin riskleri etkili bir şekilde yönetmesi için gerekli kontrollere, prosedürlere ve kaynaklara sahip olduğunu göstermektedir. Likidite ihtiyaçları, planlanan finansman ve fonların kontrollü kullanılması ile karşılanmaktadır. Likidite acil durum planları, beklenmeyen finansman ihtiyaçlarının karşılaması için geliştirilmiştir.

Likiditeye verilen 2 derecesi, bankanın risk limitinin makul düzeyde olduğunu ve yönetimin risk belirleme, ölçme, izleme, kontrol etme ve raporlama becerisinin yeterli olduğunu göstermektedir. Bu derece, bankaların makul olarak kabul edilen likidite ihtiyaçlarını karşılayabileceğini göstermektedir.

Likiditeye verilen 3 derecesi, bankanın risk limitinin ciddi olduğunu göstermekte ve yönetimin riski yönetme ve kontrol etme becerisinin iyileştirilmeye ihtiyacı olduğuna işaret etmektedir. Bu derece likiditenin, planlanan işletme ihtiyaçlarını ve plansız borçlanmayı karşılayacak kadar yeterli olmadığını göstermektedir. Ayrıca bu derece, politikaları, prosedürleri veya bankanın bilanço risklerini anlayışla karşılamasını güçlendirecek iyileştirmeler gerektirdiğini göstermektedir. Likiditeye verilen 3 derecesi aynı zamanda bankanın gönüllü risk limitlerini karşılayamadığını veya uyumlu performansı geri getirmek için zamanında harekete geçmediğini de göstermektedir.

Likiditeye verilen 4 veya 5 dereceleri bankanın kabul edilemeyecek kadar yüksek bir risk limiti sergilediğini göstermektedir. Yönetimin, faiz oranı riskini ölçmek ve yönetmek için kabul edilebilir bir kapasiteye sahip olmadığını veya bankanın kabul edilemez bir likiditeye sahip olduğunu göstermektedir. Likidite 4 derecesi, bankaların performansında muhtemelen önemli bir bozulma olabileceğini ve 5 derecesi ise bu bozulmanın kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Derece 4 ve 5 bankaların fon taleplerini karşılayamayacak likidite seviyesinde olduğunu göstermektedir. Bu dereceler, bir bankanın, faiz oranı limitini düşürmek, likiditesini yükseltmek veya durumunu iyileştirmek için hemen harekete geçmesi gerektiğini göstermektedir. Derece 5, bankanın sürekliliğini önemli ölçüde tehdit eden kritik likidite pozisyonuna sahip olduğunu göstermektedir. Bu derece aşırı risk teşkil eden bankalar için uygun görülen bir derecedir.

2.4.6. “S” Piyasa Riskine Duyarlılık

Piyasa riskine duyarlılık bileşeni, bir bankanın karlılığını veya sermayesini olumsuz etkileyebilecek faiz oranları, döviz kurları, mal fiyatlarındaki veya hisse senedi fiyatlarındaki değişimlerin derecesini yansıtmaktadır. Bu bileşeni değerlendirirken, piyasa riskini ölçmek, izlemek ve kontrol etmek için; yönetimin yeteneği, bankanın büyüklüğü, yapısı ve faaliyetlerinin karmaşıklığı ve piyasa riskine maruz kalma seviyesine

göre kendi sermaye ve karlılık yeterliliği göz önüne alınmaktadır. Banka için, piyasa riskinin ana kaynağı ticari olmayan pozisyonlarından ve faiz oranlarındaki değişimlere duyarlılıklarından kaynaklanmaktadır. Bazı bankalarda dış operasyonlar, bazı bankalarda ise ticari faaliyetler piyasa riskinin önemli bir kaynağı olmaktadır (<https://www.fdic.gov/regulations/laws/rules>).

Piyasa riskine duyarlılık değerlendirilirken göz önüne alınması gereken kriterler aşağıdaki gibidir (<https://www.fdic.gov/regulations/laws/rules>):

- Bankanın karlılık duyarlılığı veya faiz oranlarındaki değişiklikler, döviz kurları, mal fiyatlarındaki veya hisse senedi fiyatlarındaki sermayesinin ekonomik değeri,
- Banka yönetiminin bankanın maruz kaldığı piyasa riskini tespit ve kontrol etmedeki başarısı,
- Bankanın, ticari olmayan pozisyonlardan kaynaklanan faiz oranı riski karmaşıklığı,
- Bankanın ticaret ve döviz işlemlerinden kaynaklanan piyasa riski durumu.

Derecelendirmeler

Derece 1, piyasa riski duyarlılığının iyi kontrol edildiğini ve karlılık performansını veya sermaye pozisyonunu olumsuz etkileyebilecek az potansiyel olduğunu göstermektedir. Bu derece risk yönetimi uygulamalarının banka tarafından kabul edilen boyutta, karmaşıklıkta ve piyasa riski için güçlü pozisyonda olduğu anlamına gelmektedir. Karlılık ve sermaye düzeyi banka tarafından alınan piyasa riskinin derecesi için önemli destek sağlamaktadır.

Derece 2, piyasa riski duyarlılığının yeterince kontrol edildiğini ve karlılık performansını veya sermaye pozisyonunu olumsuz etkileyebilecek sadece orta potansiyel olduğunu göstermektedir. Bu derece risk yönetimi uygulamalarının banka tarafından kabul edilen boyutta, karmaşıklıkta ve piyasa riski için güçlü pozisyonda olduğu anlamına gelmektedir. Karlılık ve sermaye düzeyi banka tarafından alınan piyasa riskinin derecesi için yeterli destek sağlamaktadır.

Derece 3, piyasa riski duyarlılığının iyileştirilmesi gerektiğini göstermekte ve karlılık performansını veya sermaye pozisyonunu olumsuz etkileyebilecek önemli bir potansiyel olduğuna işaret etmektedir. Bu derece risk yönetimi uygulamalarının, banka tarafından kabul edilen piyasa riski büyüklüğü, gelişmişliği ve düzeyi göz önüne alındığında geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Karlılık ve sermaye düzeyi banka tarafından alınan piyasa riskinin derecesi için destek sağlamadığını göstermektedir.

Derece 4, piyasa riski duyarlılığının kontrol edilemez olduğunu, karlılık performansını veya sermaye pozisyonunu olumsuz etkileyebilecek yüksek bir potansiyel olduğunu göstermektedir. Bu derece, risk yönetimi uygulamalarının banka tarafından kabul edilen piyasa riski büyüklüğü, gelişmişliği ve seviye için eksik kaldığını göstermektedir. Karlılık ve sermaye düzeyi banka tarafından alınan piyasa riskinin derecesi için destek sağlamadığını veya yetersiz destek sağladığını göstermektedir.

Derece 5, piyasa riski duyarlılığının kontrolünün kabul edilemez olduğunu veya banka tarafından alınan piyasa riskinin düzeyinin, banka sürekliliği için acil bir tehdit olduğunu göstermektedir. Bu derece, risk yönetimi uygulamalarının, banka tarafından kabul edilen piyasa riski büyüklüğü, gelişmişliği ve seviye için tamamen yetersiz kaldığını göstermektedir.

2.5. Türkiye’de CAMELS Derecelendirme Sisteminin Kullanımı

Bankacılık sektörünün performansı bir ülkede finansal istikrarın belirlenmesinde büyük önem taşımaktadır. Gözetim ve denetim otoriterleri uzaktan gözetim faaliyetlerinde banka performans ölçümünde birçok sistem kullanmaktadır. CAMELS derecelendirme sistemi bu sistemler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’de bankalarda performans ölçümünde CAMELS derecelendirme sistemi, finansal analiz ve gözetim olmak üzere iki farklı amaç için kullanılmaktadır.

2.5.1. Finansal Analiz Amacıyla Kullanımı

Bankalar finansal sistemin önemli bir unsurudur. Bankalar birbirleri ile olan ilişkilerinde faaliyetlerini limitleri dahilinde gerçekleştirmektedirler. Line olarak

adlandırılan bu limitler her bir bankanın kredibilitesine göre belirlenmektedir. Söz konusu bu limitler tek işlem limiti, toplam işlem limiti veya vade işlem limiti şeklinde olabilmektedir. Bankaların limitlerinin diğer bir ifade ile kredibilitesinin belirlenmesinde temel olarak iki yöntem kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi, uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından bankanın kredibilitesini temsil eden derecelerdir. Diğeri ise bankaların kendi bünyelerinde yaptıkları analizlerdir. Bankaların kendi bünyelerinde yaptıkları analizlerden olan CAMELS derecelendirme sistemi, özellikle herhangi bir derecelendirme kuruluşuyla çalışmayan bankalar tarafından tercih edilmektedir. Bankalarda kredi analiz departmanları ve muhabir ilişkiler departmanları koordineli olarak CAMELS analizini yapmaktadırlar (Fettahoğlu ve Kılıç, 2005: 93).

Tablo 3’de bankalarda CAMELS notu ve limitler arasındaki ilişki bir örnek üzerinde gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere CAMELS notu yüksek olan bankalarda geri ödeme riskinin yüksek olduğu, dolayısıyla işlem vadesinin kısa buna karşın işlem tutarının düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 3: CAMELS Notları ve Limitler

CAMELS Notu					
	1	2	3	4	5
Açıklama	Geri Ödememe Riski Yok	Geri Ödememe Riski Düşük	Geri Ödememe Riski Kabul Edilebilir Düzeyde	Performansı Yakından İzlenmeli	Geri Ödememe Riski Yüksek
Maksimum İşlem Vadesi	Sınır Yok	10 Yıl	2 Yıl	1 Yıl	1 Ay
Toplam İşlem Tutarı (Milyon \$)	Sınır Yok	1000	500	50	5

Kaynak: Fettahoğlu ve Kılıç, 2005: 94

2.5.2. Gözetim Amacıyla Kullanımı

Türkiye’de Şubat 2001 finansal krizinden sonra gerçekleştirilen yapısal reform da Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) Yasası değiştirilmiştir. Yapılan yasal değişikliklerle birlikte, finansal piyasalardaki istikrarın sağlanması ve bu amaçla piyasalara sağlanan olağanüstü tutardaki likiditenin enflasyonda sıçramalara yol açmasının önlenmesi

TCMB'nın temel önceliği olarak yerini almıştır. Bu gelişmelere paralel bankalarda denetim ve gözetim kapasitesinin artırılması amacıyla öncelikle denetimin organizasyonu ve işleyişi gözden geçirilmiş ve yerinde denetim denetçileri dışındaki tüm meslek personelinin katılımıyla denetim güçlendirilmiştir. Bunun yanında, uzaktan gözetim ve diğer faaliyetler çerçevesinde hazırlanan rapor, değerlendirme ve benzeri ürünlerin denetim birimlerince daha etkin bir şekilde paylaşılması sağlanmıştır.

2001 yılından sonra Risk odaklı denetim yaklaşımı (ROD) ile bankalardaki denetim süreci zenginleştirilmiştir. ROD; denetimin şekli, kapsamı, zamanı, yoğunluğu, kaynak tahsisi ve denetim prosedürleri, her bir bankanın ölçğine ve faaliyetlerinin karmaşıklık düzeyine göre risk profili ile iç denetim ve risk yönetim sistemlerinin varlığı, bunların yeterliliği ve etkinliği esas alınarak yürütölmektedir. Ayrıca, söz konusu denetim faaliyetlerinde yeni ve esnek denetim teknikleri kullanılmaktadır. Bu amaçla, her bir bankayı sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim kabiliyeti, gelir gider dengesi ve karlılık, likidite ve piyasa riskine duyarlılık gibi parametrelerle bileşik bir derecelendirmeye tabi tutan CAMELS olarak da adlandırılan UFIRS uygulamaya konulmuştur (BDDK, 2009: 27).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. LİTERATÜR TARAMASI

Mevduat bankalarının en temel fonksiyonlarından biri fon arz edenlerden mevduat toplayarak, bunu fon talep edenlere kredi olarak kullandırmaktır. Bütün sektörlerde olduğu gibi bankacılık sektöründe de rekabet, bankaları kaynaklarını en etkin şekilde kullanmaya zorlamaktadır. Bankacılık sektörü diğer sektörlerle kaynak sağlama işlevini yerine getirdiği için etkin ve verimli çalışması ülke ekonomisi açısından büyük önem taşımaktadır. Bankalar rekabet üstünlüğü sağlamak ve sürekli olarak kendilerini yenilemek ve geliştirmek için performanslarının her geçen gün daha iyiye taşımak zorundadırlar. Dolayısıyla, bankalarda faaliyetlerin iyileştirilmesi, kalitenin geliştirilmesi ve karlılığın artırılması performans değerlendirme faaliyetlerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Ertuğrul ve Karakaşoğlu, 2008: 20). Bankaların ödeme güçleri veya başarısızlıkları, dolayısıyla performansları hem ulusal düzeyde hem de uluslararası düzeyde büyük önem taşımaktadır. Bankaların finansal performansın ölçümü ve değerlendirilmesinde genellikle finansal oranlar kullanılmaktadır. Finansal oranlar bankaların finansal sağlamlığını ve/veya yönetimin kabiliyetini ölçmek için kullanılmaktadır. Ayrıca, düzenleyici ve denetleyici otoriteler tarafından bankaların performans değerlendirmelerinde finansal oranlar kullanılmaktadır. Bankalarda uzaktan gözetim sistemi olarak kullanılan CAMELS dereceleme sisteminin esasını da bu oranlar oluşturmaktadır (Wirnkar ve Tanko, 2008: 4).

Bu bölümde, bankacılık sektörü performans endeksi olarak kullanılan CAMELS dereceleme sistemi ile ilgili çalışmalar incelenme konusu yapılmıştır. Bu çalışmalar iki farklı şekilde ele alınmıştır. Bunlardan ilki, CAMELS dereceleme sistemi ile banka performanslarının ölçme ve değerlendirmesini içeren çalışmalardır. Bunlar, CAMELS dereceleri ile bankaları kamusal, özel ve yabancı banka olarak, yıllar itibariyle veya TMSF'na devredilip devredilemeyeceği konularını karşılaştırarak analiz eden

çalışmalardır. İkincisi ise CAMELS ve makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmalardır. Literatürde yer alan çalışmaların çoğunluğunda bankacılık sektörü performansı ile ekonomik büyüme, enflasyon ve faiz oranları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada bankacılık sektörü performansı ile söz konusu göstergeler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara odaklanılmıştır.

3.1. CAMELS Performans Endeksi Konusunda Literatür

Türkiye’de ve diğer ülkelerde CAMELS dereceleme sistemini ile bankaların finansal performans değerlemesi üzerine ampirik çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında bu çalışmalardan bazılarına değinilmiştir.

Whalen ve Thomson (1988), bankaların finansal durumundaki değişiklikleri CAMEL dereceleme sistemi ile değerlendirerek araştırmışlardır. Finansal durum değişikliklerini Cleveland Federal Reserve Bank Denetim ve Düzenleme Dairesi tarafından incelenen Ohio, batı Pennsylvania, doğu Kentucky ve West Virginia'nın panhandle bölgesindeki 58 banka ve 1983: Kasım-1986:Temmuz dönemleri için lojistik regresyon analizi kullanarak araştırmışlardır. Her bir banka için CAMEL derecesini bağımsız değişken olarak, tahmin edilen finansal oran katsayıları veya daha büyük risk veya finansal durumu gösteren faktörleri (düşük sermaye, düşük aktif kalitesi, daha düşük karlılık veya daha az likidite) bağımlı değişken olarak kullanmışlardır. Çalışmanın birinci kısmında banka arızalarını tahmin etmek için finansal verileri kullanarak erken uyarı sistemleri ile başarısız bankaların özelliklerini sorunlu bankaların belirlenmesi için bir referans olarak kullanmışlardır. İkinci kısımda bankaları sorunlu ve sorunsuz kategorilere sınıflamak için finansal verileri kullanmışlardır. Çalışmada bankalarının büyük bir kısmının 2 ve/veya 3 CAMEL derecesine sahip olduğunu, derecesi 4 ve/veya 5 olan çok az banka olduğunu tespit etmişlerdir. Yüksek riskli ve düşük riskli bankaların çalışmada kullanılan örneklemeden belirgin şekilde farklı olmadığını ve bunun tahmini modellerinin performansının daha iyi olmadığını nedeni olabileceğini tespit etmişlerdir. Ayrıca, düşük sermaye, düşük aktif kalitesi, daha düşük karlılık veya daha az likidite ile düşük CAMEL derecesi arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Thomson (1991), ABD’de 1980’lerde banka başarısızlıklarını CAMEL dereceleme sistemi ile araştırmıştır. Banka başarısızlıklarını ABD’de FDIC bünyesinde olan sigortalı mevduat bankaları ve 1984: Temmuz-1989: Haziran dönemleri için araştırmıştır. Bağımlı değişken olarak kukla değişkeni: başarısız banka için 1, değilse 0 kullanmıştır. Bağımsız değişken olarak tahakkuk etmeyen krediler/toplam aktifler, net ücretlendirme/toplam krediler, toplam krediler/toplam aktifler, mevduat dışı yükümlülükler/nakit ve yatırım amaçlı menkul değerler, sermaye/toplam aktifler, aktif karlılık, iç hisselerle krediler/toplam aktifler oranlarını kullanmıştır. Bankaların CAMEL değişkenlerinin, bu faktörlerin çoğunun, başarısızlık olasılığı ile dört yıla kadar önemli ölçüde ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Bir bankanın faaliyet gösterdiği piyasalardaki ekonomik koşulların, başarısızlık tarihinden dört yıl önce banka başarısızlığının olasılığını da etkilediğini ortaya koymuştur. Çalışmada kurulan modelin 1 yıllık dönem içinde başarısız bankaların yaklaşık % 94’ünü doğru analiz ettiği sonucuna varmıştır .

Kaya (2001), Türk bankacılık sektörünü CAMELS derecelendirme sistemi açasından değerlendirmiştir. Bu doğrultuda, Türkiye’de kurulmuş ve faaliyet gösteren özel ve yabancı sermayeli ve TMSF’ye devredilmiş toplam 45 mevduat bankası ve 1997 ve 2000 yılları için araştırmıştır. Bankaların TMSF’na devredilme olasılıklarını probit modelleri kullanarak analiz etmiştir. Ayrıca, 2000 yılındaki genel performansların 1997 yılına göre farklılaşma boyutlarını ortaya koymak için çeşitli parametrik olmayan testler kullanmıştır. Elde edilen bulgularda, Türk bankacılık sektörü için CAMELS bileşenlerinin 2000 yılında 1997 yılına göre kötüleştiğini tespit etmiştir. 1997 yılında aktif büyüklüğüne göre küçük bankaların diğer bankalara göre daha yüksek performans gösterdiğini, 2000 yılında ise büyük bankaların performanslarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. 1997 yılı CAMELS performansı, bankaların 1998-Eylül 2001 dönemleri için TMSF’ye devredilme durumları bağlamında sınanmış ve başarısız bulunan 22 bankadan 14’nün Eylül 2001 tarihi itibariyle TMSF’ye devredildiğini saptamıştır. Bu sonuçla, sistemin başarısızlığa uğrayan bankaları %60 doğru tahmin ettiğini tespit etmiştir. Buna ilave olarak başarılı bulunan 23 bankadan 19’nun TMSF kapsamına alınmadığını, dolayısıyla CAMELS -1997 sistemine göre başarılı bulunan bankaları %83 doğru tahmin ettiğini tespit etmiştir. Çalışmada bankaların 1997 CAMELS değeri ile TMSF’na devredilme arasındaki ilişkiyi de incelemiş ve 1997 yılında bankaların CAMELS notu yükseldikçe TMSF’na devredilme olasılıklarının düştüğün tespit etmiştir.

Ersoy (2003), Türkiye’de CAMEL derecelendirme sistemine göre TMSF’ye devredilen ve devredilmeyen bankaları karşılaştırarak araştırmıştır. 2001 yılında yaşanan finansal krizden sonra TMSF’ye devredilen özel sermayeli mevduat bankalarını TMSF’ye devredilmeden önceki performanslarını, TMSF’ye devredildikten sonraki performanslarıyla CAMELS sistemine göre 39 özel sermayeli mevduat bankası ve 1998-2000 yılları için karşılaştırarak araştırmıştır. Elde edilen bulgularda, TMSF’ye devredilen bankaların devredilmeden ve krizden önce, fona devredilmeyen bankalara göre genel olarak daha düşük bir performans gösterdiğini ve finansal yapılarının sağlam olmadığını ayrıca taşıdıkları risklerin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Fona devredilen bankaların özellikle likidite bileşenine ait riskinin yüksek olduğunu ve bu riski azaltabilecek veya ortadan kaldırabilecek özsermayeye sahip olmadıklarını saptamıştır.

Curry ve diğerleri (2003), piyasa bilgilerini kullanarak sıkıntılı kurumları belirlemek için düzenleyici bir perspektif ile araştırmaktadır. ABD’de kredi derecelendirmeleri sıkıntılı seviyelere düşen halka açık bankalar ve tasarruf kuruluşları olmak üzere CAMEL derecesi 3 olan 83 ve 4-5 olan 10 finansal kurum ve 1988:Q1-1995:Q4 dönemleri için araştırmışlardır. CAMEL derecelendirmesinde 3 düzenleyici olarak, 4 ve 5 ciddi finansal sorun olarak ifade edilmektedir. Finansal kurum denetleyici (CAMEL) derecelendirmelerdeki değişiklikleri açıklamak için tek değişkenli lojistik modeli kullanılmışlardır. İki bağımlı değişken olarak CAMEL ve kontrol değişkeni olarak banka büyüklüğünü ve durum değişkenini, düzenleyici değişken olarak banka yönetim kabiliyetini, finansal değişkenler olarak özsermaye/toplam aktif, kredi kaybı karşılıkları/toplam aktif, aktif karlılık oranı, MK/toplam aktif ve değişken yükümlülükler/toplam aktif oranlarını, piyasa değişkenleri olarak banka-hisse senedi sanayi endeksi, piyasa değeri/defter değerini kullanmışlardır. CAMEL derecelendirmeleri belirtilen yıllar arasında 3, 4 ve 5’e düşmüş bir grup banka ve tasarruf kuruluşları 1 ve 2 dereceli iyi kurumlarla karşılaştırılıp analiz etmişlerdir. Tek değişkenli analizde, değişkenler arasında ortalama işlem hacmi de dahil olmak üzere piyasa değişkenleri ve ortalama üç ayda bir hisse senedi devir hızı ile herhangi bir ilişki gözlemlenmediğini tespit etmişlerdir. Marjinal iyileştirmeler üç aylık finansal verilerle birlikte kurulan regresyon modelinde piyasa bilgileri kombine edildiğinde tek değişkenli analiz için değişkenlerin zamanında sağlandığını tespit etmişlerdir.

Kılıç ve Fettahoğlu (2005), Türk Bankacılık Sektörünü CAMELS analizi ile değerlendirerek, bankacılık sektörünün performansındaki gelişmeleri araştırmışlardır. Performansdaki gelişmeleri, Türkiye’de faaliyet gösteren kamusal sermayeli, özel sermayeli ve yabancı sermayeli mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları olmak üzere 48-55 arası banka ve 2000-2004 yılları için araştırmışlardır. Özel sermayeli mevduat bankalarının tüm sektör ile hemen hemen aynı performansı gösterdiklerini, bunun ise özel sermayeli bankaların sektör içerisindeki ağırlığının fazla olmasından kaynaklandığını tespit etmişlerdir. Yatırım ve kalkınma bankaları ile yabancı sermayeli bankaların diğer gruplara göre daha yüksek performans gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Ayrıca, yatırım ve kalkınma bankalarının performans endeksini oluşturan bileşenlerin tamamının, hem sektör hem de diğer grup bileşenlerinden daha yüksek performans gösterdiklerini saptamışlardır. Yabancı sermayeli bankaların sektör endeksinin üzerinde performansa sahip olduğunu ve yatırım ve kalkınma bankalarından sonra en yüksek performans gösteren bankalar olduğunu tespit etmişlerdir. Performans endeksinin bileşenlerindeki gelişmelere göre yönetim ve likidite bileşenlerinin sektör genelinin altında kaldığını saptamışlardır. Kamusal sermayeli bankaların (TMSF dahil) performanslarının dalgalı bir şekilde seyrettiğini, 2002 yılında endeksin düştüğünü bu yıldan sonra ise endeksin yükselişe geçtiğini tespit etmişlerdir.

Ramirez ve diğerleri (2005), banka denetlemesinin yan etkilerinin olup olmadığını CAMEL derecelendirme sistemi ile araştırmışlardır. Banka denetlemesinin yan etkilerini, ABD’de Kolumbia bölgesi de dahil tüm eyaletlerde faaliyet gösteren bankalar için 1985:Q1-1993 ve 1994-2004:Q3 olmak üzere iki farklı dönemi esas alarak regresyon analizi ile araştırmışlardır. Banka kredi büyümesinde CAMEL derecelendirme etkisini tahmin etmek ve ölçmek için bağımlı değişken olarak reel kredileri, kontrol değişkenleri olarak, aktiflerin bölünmesinden elde edilen kredi ve kira gelirleri ve bağımsız değişkenler olarak borç büyümesinin gecikmeleri ve CAMEL bileşik endeksini kullanmışlardır. İki önemli sonuç elde etmişlerdir. Bunlardan ilki, CAMEL derecelerinin düşük olmasının önemli olduğu ve bankacılık sektörünün sağlığının bozulması yüzünden kredi büyümesi eğiliminin üzerinde de etkili olduğudur. CAMEL derecesi ortalaması 2 olan bir banka derecesindeki %10’luk bir düşüşle kredi büyüme oranını yaklaşık %15 oranında yavaşlattığını tespit etmişlerdir. Bir diğer sonuçta ise, tüm düşük derecelerin aynı olmadığı ve bankacılık sektörünün düşük derece almasının kredi büyümesinin de düşük not almasını

etkilediğini tespit etmişlerdir. Bu iki farklı zaman aralığında her bir CAMEL bileşiğinin farklı etkileri olduğunu gözlemlemişlerdir. Özellikle de ilk periyotta yönetim kabiliyeti bileşeninin çok büyük bir etkisi olduğunu, buna karşılık ikinci periyotta neredeyse etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir. Sermaye yeterliliğinin ve aktif kalitesinin birinci periyotta az etkili olduğunu, ikinci periyotta ise çok daha güçlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır.

Günsel (2007), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) bankacılık sektöründeki finansal kurumların başarısızlık olasılığını CAMEL analizi ile araştırmıştır. Finansal kurumların başarısızlık olasılığını KKTC’de faaliyet gösteren 23 banka ve 1999-2002 dönemleri için çok değişkenli lojistik regresyon analizi ile araştırmıştır. Başarısızlık olasılığını bankaya özgü değişkenler olarak CAMELS ölçütleri bağlamında çeşitli finansal oranlar kullanarak araştırmıştır. Banka başarısızlığının belirleyicilerinden birinin düşük sermaye yeterliliği olduğunu, sektördeki diğer sıkıntının ise yüksek kaldıraçtan kaynaklandığını tespit etmiştir. Kaldıraçtaki artışın aktif kalitesi bileşeni için olumsuz etki yarattığını, ayrıca düşük karlılığın banka başarısızlığını artırdığını satmıştır. Buna ilave olarak likidite bileşeni için kullanılan oranın yüzde olarak düşük olmasının banka başarısızlığını olumsuz etkilediğini tespit etmiştir. Buna birlikte, büyük bankaların küçük bankalara kıyasla düşük bir başarısızlık olasılığı yaşadığını gösteren aktif büyüklüğünün başarısız olmak için çok büyük politikasını desteklediğini ortaya koymuştur.

Çinko ve Avcı (2008), CAMELS dereceleme sistemi ve Türk bankacılık sektörünün başarısızlık tahminini araştırmışlardır. Başarısızlık tahminini, Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli 44 mevduat bankası ve 1996-2000 yılları için araştırmışlardır. Ayrıca, 2001 yılında TMSF’ye devredilen bankaları, diskriminant analizi, lojistik regresyon ve yapay sinir ağları modelleri ile tahmin etmeye çalışmışlardır. Elde edilen bulgularda, 1996-2001 yılları içerisinde TMSF’na devredilen bazı bankaların, o yıllar içerisinde faaliyetlerine devam eden bankalara göre daha başarılı CAMELS derecesi almış olduklarını tespit etmişlerdir.

Poghosyan ve Cihak (2008), Avrupa bankalarındaki sıkıntıyı yeni bir veri dizisi üzerine inceleme yaparak araştırmışlardır. Bankalardaki sıkıntıyı Avrupa Birliği’ne üye 25 ülkedeki 5708 banka ve 1996-2007 dönemleri için lojistik regresyon analizi ile

araştırmışlardır. Bağımlı değişken olarak CAMEL, bağımsız değişken olarak mevduat oranları, borsa göstergeleri, bankalararası bulaşıcı etkileri temsilen değişkenler kullanmışlardır. Analiz sonucunda bankaların sıkıntıya girme olasılıkları ile sermaye yeterliliği ve karlılık bileşenleri arasındaki ilişkinin negatif olduğunu, karlılık düzeyi yüksek olan bankaların sıkıntıya girme olasılıklarının düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Aktif kalitesi yüksek olan bankaların sıkıntıya girme olasılıklarının düşük olduğunu saptamışlardır. Dolayısıyla, aktif kalitesi bileşeni ile sıkıntıya girme olasılığı arasında negatif ilişki tespit etmişlerdir. Yönetim kabiliyeti ve likidite bileşenlerinin bankaların sıkıntıya düşmesinde etkisi olmadıklarını ortaya koymuşlardır.

Tükenmez ve diğerleri (2010), Türkiye’de faaliyet gösteren kamusal ve özel sermayeli mevduat bankalarının performanslarını CAMELS dereceleme sistemi ile araştırmışlardır. Bankaların performanslarını, Türkiye’de faaliyet gösteren 3 kamusal sermayeli ve 5 özel sermayeli toplam 8 mevduat bankası ve 2003-2007 yılları için araştırmışlardır. Bankaların 5’nin diğer bir ifade ile %88’nin CAMELS notlarında yıllar itibariyle gelişme olduğunu tespit etmişlerdir. Bu gelişmede likidite bileşeninin payının büyük olduğuna değinmişlerdir. Bununla beraber CAMELS notları düşen bankalarda bu düşüşün aktif kalitesi, yönetim kabiliyeti ve piyasa riskine duyarlılık bileşenlerinden kaynaklandığını bulmuşlardır. Çalışma kapsamına alınan hiçbir bankanın söz konusu dönem boyunca her bileşen açısından bütünlük bir iyileşme sağlayamadıklarını saptamışlardır.

Dincer ve diğerleri (2011), Türk bankacılık sektörünün 2001 küresel kriz sonrasında performans değerlendirmesini CAMELS dereceleme sistemi ile araştırmışlardır. Bankaların performansını, Türkiye’de çalışma döneminde faaliyet gösteren kamusal, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları ve 2002-2009 dönemleri için karşılaştırma yöntemiyle araştırmışlardır. 2001 ve 2008 krizlerinden sonra kamusal, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının performanslarında olumlu gelişmeler görüldüğünü tespit etmişlerdir. Türk Bankacılık Sektörünün bir bütün olarak risklere karşı yeterli sermaye stoku sağladığını, ayrıca aktif karlılığı ve karlılık açısından tüm bankacılık gruplarında küresel kriz sonrasında önemli artışların olduğunu saptamışlardır. 2001 yılındaki kriz sonrasında, bankacılık kanununda yapılan değişikliklerin, sermaye yeterliliğinin, etkili iç

kontrol ve fonksiyonlar gibi çeşitli düzenlemelerin, yeniden yapılandırılan bankacılık sektörü üzerinde çok önemli etkiler yarattığını ortaya koymuşlardır.

Ecer (2013), Türkiye'deki özel sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını 2008-2011 dönemini esas alarak araştırmıştır. Performans karşılaştırmasını, Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli 11 mevduat bankası ve 2008-2011 dönemi için gri ilişkisel analiz kullanarak araştırmıştır. CAMELS bileşik endeksini değişken olarak kullanmıştır. Çalışmada, bankaların performans sıralamasını yapmış ve karlılıkları yüksek olan bankaların finansal performans sıralamasında da ilk sıralarda olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, finansal göstergelere bakıldığında aktif kalitesi ile ilgili oranların bankaların finansal performansının belirlenmesinde en fazla etkiye sahip oranlar olduğunu saptamıştır. Sermaye yeterliliği bileşeni için kullanılan oranların ise performansı en az etkileyen oranlar olduğunu tespit etmiştir.

Kandemir ve Demirel Arıcı (2013), Türkiye'de faaliyet gösteren mevduat bankalarının mülkiyet yapılarına göre performanslarını grup bazında karşılaştırarak araştırmışlardır. Performans karşılaştırmasını, Türkiye'de faaliyet gösteren 3 kamusal sermayeli, 11 özel sermayeli, Türkiye'de kurulmuş 11 yabancı sermayeli toplam 25 mevduat bankası ve 2001-2010 yılları için araştırmışlardır. Elde edilen bulgularda, bankaların sermaye yeterlilik performanslarının dönem dönem sektörün gerisinde kaldığını ancak Basel II uzlaşısı ile öngörülen yasal sınırın üzerinde olduğunu tespit etmişlerdir. Aktif kalitesi açısından yabancı sermayeli bankaların diğer gruplara göre daha yüksek performans gösterdiğini, kamusal sermayeli bankaların ise diğer gruplara göre en düşük performansı gösterdiklerini saptamışlardır. Yönetim kabiliyeti bileşeni açısından yabancı sermayeli bankaların kredi riskini en yüksek şekilde yönettiği ve en yüksek aktif getiri oranına sahip olduğu, şube başına net kar açısından ise dönem sonunda sektör gerisinde kaldığını tespit etmişlerdir. Kamusal sermayeli bankaların karlılık ve likidite bileşenleri açısından en yüksek, yabancı sermayeli bankaların ise en düşük performansa sahip olduklarını saptamışlardır. Piyasa riskine duyarlılık bileşeni açısından yabancı sermayeli bankaların faiz ve kur riskine en açık grup olduğunu, kur riskinden en az etkilenenin ise kamusal sermayeli bankaların olduğu ve faiz riskinden en az etkilenenin ise özel sermayeli bankaların olduğunu tespit etmişlerdir.

Abdullayev (2013), Türk bankacılık sektörünün dezenflasyon sürecinde performans değerlendirmesini CAMELS analizi ile araştırmıştır. Performans değerlendirmesini, Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren tüm mevduat bankaları ve 2005-2008 dönemleri için araştırmıştır. CAMELS bileşenlerinden sermaye yeterliliği, yönetim kabiliyeti ve piyasa riskine duyarlılık bileşenlerinin CAMELS bileşik endeksini negatif olarak etkilediğini, aktif kalitesi, karlılık ve likidite bileşenlerinin ise endeks değerini pozitif etkilediğini tespit etmiştir.

Aytekin ve Sakarya (2013), BİST'teki mevduat bankalarının finansal performanslarının 2001 ve 2008 finansal krizleri çerçevesinde CAMELS derecelendirme sistemi ile araştırmışlardır. 2001 yerel finansal krizi baz alarak 1999-2000 yılları kriz öncesi, 2001-2002 yıllarını kriz dönemi ve 2003-2004 yıllarını kriz sonrası dönem olarak ele almışlar ve 2004 yılı itibariyle BİST'te işlem gören 9 mevduat bankasının performanslarını incelemişlerdir. Ayrıca, 2008 küresel finansal krizi baz alarak 2006-2007 yıllarını kriz öncesi, 2008-2009 yıllarını kriz dönemi ve 2010-2011 kriz sonrası dönem olarak ele almışlar ve 2011 yılı itibariyle BİST'te işlem gören 12 mevduat bankasının performanslarını araştırmışlardır. Elde edilen bulgularda, analize dahil edilen değişkenler açısından 2001 Türkiye finansal krizi öncesi ve sonrasında, 2008 küresel finansal kriz öncesi ve sonrasında BİST'te işlem gören mevduat bankalarının performansları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farkın olmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca, mevduat bankalarının performans puanlarının yerel kriz dönemi ile küresel kriz döneminde genel olarak dalgalanma gösterdiğini tespit etmişlerdir.

Helhel ve Varshalomidze (2014), Gürcistan'da faaliyet gösteren yerli özel sermayeli mevduat bankalarının CAMELS dereceleme sistemi ile performanslarını araştırmışlardır. Bankaların performanslarını, Gürcistan'da faaliyet gösteren yerli ve özel sermayeli 6 mevduat bankası ve 2007-2013 yılları için araştırmışlardır. Elde edilen bulgularda, sermaye yeterlilik bileşeninin önemi bir oranı olarak kabul edilen sermaye yeterlilik rasyosunun Basel II standartlarının (%8) çok üzerinde olduğunu tespit etmişlerdir. Aktif kalitesi bileşeninin yıllar itibari ile hemen hemen aynı düzeyde bir performansa sahip olduğu, yönetim kabiliyeti bileşeninin ise son yıllarda şube başına karlılıkların yüksek olmasından dolayı yüksek performansa sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Karlılık ve piyasa riskine duyarlılık bileşenlerinin performanslarının yıllar

içerisinde çok fazla dalgalanma göstermediğini, likidite bileşeninin ise diğer bileşenlere göre daha düşük bir performansa sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Çağıl ve Mukhtarov (2014), Azerbaycan mevduat bankalarının performans analizini CAMELS analizi ile araştırmışlardır. Bankaların performansını Azerbaycan'da faaliyet gösteren 10 yerli ve 10 yabancı toplam 20 mevduat bankası ve 2007-2010 dönemleri için araştırmışlardır. Çalışmada yerli sermayeli bankaların yabancı sermayeli bankalara oranla daha düşük performans sergilediğini tespit etmişlerdir. Yerli sermayeli bankaların aktif kalitesi ve piyasa riskine duyarlılık bileşenleri açısından, yabancı sermayeli bankalardan daha yüksek performans gösterdiklerini saptamışlardır. Yabancı sermayeli bankaların, yerli sermayeli bankalara oranla sermaye yeterliliği, yönetim kabiliyeti, karlılık ve likidite bileşenlerinde daha yüksek bir performans sergilediklerini tespit etmişlerdir.

Rozzani ve Rahman (2014), Malezya'da geleneksel ve İslami banka performanslarını CAMELS derecelendirme sistemi ile karşılaştırma yaparak araştırmışlardır. Performans karşılaştırmasını, 19 geleneksel ve 16 İslami banka ve 2008-2010 dönemleri için panel veri analizini kullanarak araştırmışlardır. Bağımsız değişken olarak banka boyutu, işletme maliyeti ve kredi riski, bağımlı değişken olarak CAMELS performans endeksini ve kontrol değişken olarak sahiplik değişkenini kullanmışlardır. Çalışmada sermaye yeterliliği ve karlılık bileşenleri için geleneksel bankaların İslami bankalardan önemli ölçüde daha verimli olduğunu tespit etmişlerdir. Geleneksel bankaların performansıyla belirgin olarak negatif bir ilişki gösteren işletme maliyetlerinin, İslami bankaların performansları ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığını bulmuşlardır. Ayrıca, kredi riski ile İslami bankaların performansı arasında pozitif bir ilişki olduğunu ve kredi riskiyle geleneksel bankaların performansı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını da saptamışlardır. Buna ilave olarak, İslami bankaların daha az kredi riskine maruz kaldıklarını ve bu nedenle kredi performanslarının geleneksel bankalara göre daha iyi olduğunu tespit etmişlerdir.

Ege ve diğerleri (2015), Türkiye'de faaliyet gösteren mevduat bankalarını CAMELS dereceleme sistemi ile araştırmışlardır. Banka performanslarını, Türkiye'de faaliyet gösteren kamusal, özel ve yabancı sermayeli 27-41 mevduat bankası ve 2002-2010 yılları için araştırmışlardır. Elde edilen bulgularda, sermaye yeterlilik bileşeni açısından

kamusal sermayeli mevduat bankalarının, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarına göre daha yüksek performans gösterdiğini tespit etmişlerdir. Aktif kalitesi bileşenine göre yabancı sermayeli mevduat bankalarının, özel ve kamusal sermayeli mevduat bankalarına göre daha yüksek performans gösterdiğini, yönetim kabiliyetine göre ise grupların bileşen değerlerinin birbirine yakın olduğunu ancak kamusal sermayeli mevduat bankalarının özel ve yabancı sermayeli bankalara göre daha yüksek performans gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Karlılık bileşeni açısından grupların bileşen değerlerinin birbirine yakın olduğunu ancak kamusal sermayeli mevduat bankalarının özel ve yabancı sermayeli bankalara göre daha yüksek performans gösterdiğini saptamışlardır. Yabancı sermayeli bankaların kamusal ve özel sermayeli bankalara göre likidite bileşeni açısından daha yüksek performans gösterdiğini tespit etmişlerdir. Piyasa riskine duyarlılık bileşeni açısından ise kamusal sermayeli mevduat bankalarının özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarına göre piyasada oluşabilecek dalgalanmalara karşı dayanıklılığının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Gümüş ve Nalbantoğlu (2015), Türk Bankacılık Sektörünün CAMELS analizi ile performanslarını kamusal, özel, yabancı sermayeli ve katılım bankası olmak üzere dört grupta karşılaştırma yaparak araştırmışlardır. Performans karşılaştırmasını, Türkiye’de faaliyet gösteren 29 kamusal, özel, yabancı sermayeli mevduat ve katılım bankaları ve 2002-2013 yılları için araştırmışlardır. Sermaye yeterliliği bileşeni açısından faizli bankaların katılım bankalarına göre daha yüksek performans gösterdiklerini, faizli bankalar arasında ise kamusal sermayeli bankaların özel ve yabancı sermayeli bankalara nazaran daha yüksek performans gösterdiklerini tespit etmişlerdir. Aktif kalitesi ve yönetim kabiliyeti bileşenleri için özel ve yabancı sermayeli bankaların sektör ortalamasının üzerinde performansa sahip olduğunu, kamusal ve katılım bankalarının sektör ortalamasının altında kaldığını saptamışlardır. Karlılık bileşeni için özel sermayeli bankaların, faiz dışı gelirleri, alınan komisyonlardaki başarılı yönetimi ile tüm bankalar içerisinde performansda ilk sırada yer aldığını tespit etmişlerdir. Özel sermayeli bankaları kamusal ve katılım bankalarının takip ettiğini ve yabancı sermayeli bankaların bu bileşende en düşük performansa sahip olduğunu saptamışlardır. Likidite bileşeninde tüm banka gruplarının performanslarının birbirine yakın olduğunu buna ilave olarak kamusal ve yabancı sermayeli bankaların daha yüksek performans, özel ve katılım bankalarının ise daha düşük bir performans gösterdiklerini tespit etmişlerdir. Piyasa riskine duyarlılıkta

grupların yakın oranlara sahip olduklarını, katılım ve yabancı bankaların diğer banka gruplarına göre daha başarılı bilanço yönettiklerini saptamışlardır. Bileşenlerin hepsi birlikte değerlendirildiğinde en yüksek performansı özel sermayeli bankaların aldığını bunu sırasıyla kamusal sermayeli, yabancı sermayeli ve katılım bankalarının izlediğini tespit etmişlerdir.

Güney ve Ilgın (2015), finansal krizlerin bankaların performanslarına etkisini Türk mevduat bankalarında CAMELS analizi ile araştırmışlardır. Kredilerin performanslara etkisini, Türkiye’de faaliyet gösteren 3 kamusal sermayeli, 11 özel sermayeli ve Türkiye’de kurulmuş 10 yabancı sermayeli mevduat bankası olmak üzere toplam 24 banka ve 2002-2012 yılları için araştırmışlardır. CAMELS performanslarının değerlendirilmesinde yabancı sermayeli mevduat bankalarının performansının en yüksek olduğunu, kamusal sermayeli mevduat bankalarının yabancı sermayeli mevduat bankalarını izlediğini ve özel sermayeli mevduat bankalarının performansı en düşük olan grup olduğunu tespit etmişlerdir. Kamusal sermayeli mevduat bankalarının, karlılık performansı ve likidite durumu açısından diğer gruplara göre daha düşük bir performans sergilediğini ortaya koymuşlardır. Özel sermayeli mevduat bankalarının yönetim kabiliyeti ve piyasa risklerine karşı duyarlılık performansı açısından en yüksek performans gösterdiği, fakat sermaye yeterliliği performansında diğer grupların gerisinde kaldığını tespit etmişlerdir. Yabancı sermayeli mevduat bankalarının sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve likidite durumu açısından performanslarının en yüksek olduğunu, karlılık ve piyasa risklerine duyarlılık açısından ise performanslarının en düşük olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca, 2001 ve 2008 krizlerinden sonra genelde tüm banka gruplarının performanslarında iyileşme gözlendiğini, mevduat bankalarının 2001 finansal krizinden sonra yüksek sermaye yeterlilik ve likidite oranlarına sahip olduklarından dolayı krizlere karşı temkinli hareket ettiğini ve 2008 küresel ekonomik krizini ufak sıyrıklarla atlattıklarını tespit etmişlerdir.

Getahun (2015), Etiyopya’daki mevduat bankalarının finansal performansını CAMEL yaklaşımı ile araştırmıştır. Bankalarda performans değerlendirmesini Etiyopya faaliyet gösteren 14 mevduat bankası ve 2010-2014 dönemleri için dengeli panel, çoklu doğrusal regresyon modeli kullanarak araştırmıştır. Bağımlı değişken olarak aktif karlılık ve özsermaye karlılığı, bağımsız değişken olarak ise CAMEL bileşik endeksini almıştır.

Aktif karlılığını, bir banka yönetiminin kendi varlığından kar üretme yeteneğini, özsermaye karlılığını ise bankanın hisse senetlerinin karlılığını ölçmek için kullanmıştır. Sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve yönetim kabiliyeti bileşenleri ile karlılık arasında negatif ilişki, karlılık ve likidite bileşenleri ile karlılık oranları arasında ise pozitif ilişki tespit etmiştir.

Rostami (2015), İran'da CAMELS modelinin banka performansına olan etkisini araştırmıştır. Banka performansı ve CAMELS oranları arasındaki ilişkiyi bulmak için ele alınan dönemde İran'da faaliyet gösteren bankalar ve 2004-2015 dönemleri için çapraz korelasyon yöntemi kullanarak araştırmıştır. Bağımlı değişkeni Tobin Q oranı ve bağımsız değişkenler olarak sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim kabiliyeti, karlılık, likidite ve piyasa riskine duyarlılık bileşenlerini kullanmıştır. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında mantıklı bir ilişkinin olduğunu ve Durbin-Watson istatistiği regresyon modelinde bozucu bileşenlerin otokorelasyonunu ayırt etmek için uygun olduğunu tespit etmiştir.

Muhammad ve Hashim (2015), Malezya'da bankacılık sektörünün performans analizini CAMEL derecelendirme sistemini kullanarak araştırmışlardır. Performans analizini Malezya'daki yerli ve yabancı İslami mevduat bankaları ile uluslararası İslami ve yatırım bankaları olmak üzere toplam 35 banka ve 2008-2012 dönemleri için regresyon analizi kullanarak araştırmışlardır. Bağımlı değişken olarak aktif karlılığını ve özsermaye karlılığını, bağımsız değişken olarak CAMEL performans endeksini kullanmışlardır. Çalışmada sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, karlılık ve likidite bileşenlerinin Malezya bankalarının performansı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Yönetim yeterliliği bileşeninin etkinliğini artırmak için bankaların faiz giderlerini düzenlemesini ve donuk kredi riskini azaltmak için müşteri sağlamlılığını ve karlılığını sürekli izlenmesini ve personel giderlerini kontrol ederek verimliliği arttırmaları gerektiğini ortaya koymuşlardır.

Tablo 4'de 1988 yılından günümüze kadar yapılan literatürde CAMELS performans endeksine ilişkin bazı çalışmalar gösterilmektedir.

Tablo 4: CAMELS Performans Endeksi Konusunda Literatür

Yazar(lar) ve Yıl	Uygulama Alanı ve Dönemi	Değişkenler	Yöntem	Bulgular
Whalen ve Thomson (1988)	-Ohio, Batı Pennsylvania, Doğu Kentucky ve West Virginia'nın Panhandle Bölgesi -1983: Kasım-1986:Temmuz -58 banka	CAMEL bileşik endeksi, düşük sermaye, düşük aktif kalitesi, daha düşük karlılık veya daha az likidite.	Lojistik Regresyon Analizi	Düşük sermaye, düşük aktif kalitesi, daha düşük karlılık veya daha az likidite ile düşük CAMEL derecesi arasında pozitif bir ilişki tespit etmişlerdir.
Thomson (1991)	-ABD -1984: Temmuz-1989: Haziran -FDIC bünyesindeki mevduat bankaları	Tahakkuk etmeyen krediler/toplam aktifler, net ücretlendirme/toplam krediler, toplam krediler/toplam aktifler, mevduat dışı yükümlülükler/nakit ve yatırım amaçlı menkul değerler, genel sermaye/toplam aktifler, aktif karlılığı, iç hisseler/krediler/toplam aktifler.	Lojistik Regresyon Analizi	CAMEL değeri ile başarısızlık olasılığı önemli ölçüde ilişkili ve modelin 1 yıllık dönem içinde başarısız bankaların yaklaşık % 94'ünü doğru analiz ettiğini tespit etmiştir.
Kaya (2001)	-Türkiye -1997 ve 2000 -45 mevduat bankası	CAMELS bileşik endeksi.	Probit Regresyon Analizi	CAMELS sisteminin Türk bankacılığına uygun olduğu ve modelin başarısız bankaları 1997 de %60, 2000'de %83 doğru tahmin ettiğini tespit etmiştir.
Ersoy (2003)	-Türkiye -1998-2000 -39 özel sermayeli mevduat bankası	CAMEL bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	TMSF'ye devredilen bankaların devredilmeden ve krizden önce, devredilmeyen bankalara göre daha düşük bir performans gösterdiklerini tespit etmiştir.
Curry ve diğerleri (2003)	-ABD -1988:Q1-1995:Q4 -CAMEL değeri 3-4 olan 83 ve 4-5 olan 10 banka	CAMEL bileşik endeksi, banka büyüklüğü, banka yönetim kabiliyeti, özsermaye/toplam aktif, kredi kaybı karşılıkları/toplam aktif, aktif karlılık oranı, MK/toplam aktif, değişken yükümlülükler/toplam aktif oranı, banka-pay sanayi endeksi, piyasa değeri/defter değeri.	Tek Değişkenli Lojistik Regresyon Analizi	CAMEL'in 4 ve 5 dereceli bankalardan en sıkıntılı olanlar için geliştirildiğini tespit etmişlerdir.
Kılıç ve Fettahoğlu (2005)	-Türkiye -2000-2004 -48-55 arası kamusal, özel ve yabancı sermayeli mevduat ile kalkınma ve yatırım bankaları	CAMELS bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	Yatırım ve kalkınma ile yabancı bankaların diğer gruplara göre daha yüksek performans gösterdiklerini ve yönetim ile likidite bileşenlerinin sektör genelinin altında kaldığını tespit etmişlerdir.
Ramirez ve diğerleri (2005)	- ABD -1985:Q1-1993 ve 1994-2004:Q4 - Tüm eyaletlerdeki bankalar	CAMEL bileşik endeksi, reel olarak krediler, kredi ve kira gelirleri, cari olmayan krediler, gerçek devlet ürünü geliri, borç büyümesinin gecikmeleri.	Regresyon Analizi	Yönetim bileşeninin ilk periyotta, sermaye yeterliliği ve aktif kalitesi bileşenlerinin ikinci periyotta daha etkili olduğunu tespit etmişlerdir.
Günsel (2007)	-KKTC -1999-2002 -23 banka	CAMELS bileşik endeksi.	Çok Değişkenli Lojistik Regresyon Analizi	Düşük Sermaye yeterliliği, karlılık ve likiditenin banka başarısızlığını artırdığını ve aktif büyüklüğünün başarısız olmak için çok büyük politikasını desteklediğini tespit etmiştir.

Tablo 4'ün Devamı

Çinko ve Avcı (2008)	-Türkiye -1996-2000 -44 özel sermayeli mevduat bankası	CAMELS bileşik endeksi.	Diskriminant, Lojistik Regresyon ve Yapay Sinir Ağları Yöntemleri	CAMELS sisteminin bir bankanın TMSF'ye transferinin belirlenmesinde tahmin kabiliyetinin sınırlı olduğu sonucuna varmışlardır.
Poghosyan ve Cihak (2008)	-AB'ne üye 25 ülke -1996-2007 -5708 banka	CAMEL, mevduat oranları, borsa göstergeleri, bankalararası bulaşıcı etkileri temsilen değişkenler.	Lojistik Regresyon Analizi	Bankaların sıkıntıya grime olasılıkları ile sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve karlılık bileşenleri arasındaki ilişkinin negatif olduğunu, yönetim kabiliyeti ve likidite bileşenlerinin etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir.
Tükenmez ve diğerleri (2010)	-Türkiye -2003-2007 -8 kamusal ve özel sermayeli mevduat bankası	CAMELS bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	Bankaların %88'nin CAMELS notlarında yıllar itibarıyla gelişme olduğunu, bunun likidite bileşeninden kaynaklandığını, CAMELS notları düşen bankalarda aktif kalitesi, yönetim kabiliyeti ve piyasa riskine duyarlılık bileşenlerinin etkisinin olduğunu tespit edilmişlerdir.
Dinçer ve diğerleri (2011)	-Türkiye -2002-2009 -Çalışma döneminde faaliyet gösteren tüm kamusal, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları	CAMELS bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	Türk Bankacılık sektörünün bir bütün olarak risklere karşı yeterli sermaye stoku sağladığını, ayrıca aktif karlılığı ve karlılık açısından tüm bankacılık gruplarında küresel kriz sonrasında önemli artışların olduğunu tespit etmişlerdir.
Ecer (2013)	-Türkiye -2008-2011 -11 özel sermayeli mevduat bankası	CAMELS bileşik endeksi.	Gri İlişkisel Analiz	Karlılıkları yüksek olan bankaların finansal performans sıralamasında ilk sıralarda olduğunu, finansal performans sıralamasında aktif kalitesinin en etkili, sermaye yeterliliğinin ise en az etkili bileşen olduğunu tespit etmiştir.
Kandemir ve Demirel Arıcı (2013)	-Türkiye -2001-2010 -25 kamusal, özel ve yabancı mevduat bankası	CAMELS bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	Sermaye yeterlilik bileşeninin Basel II standartlarının üzerinde olduğunu, aktif kalitesi ve yönetim kabiliyetinde yabancı bankaların, karlılık ve likiditede kamusal bankalarının en yüksek performans gösterdiğini, yabancı bankaların piyasa riskine en fazla maruz kalan bankalar olduğunu tespit etmişlerdir.
Abdullayev (2013)	-Türkiye -2005-2008 -Çalışma döneminde faaliyet gösteren tüm kamusal, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları	CAMELS bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	Sermaye yeterliliği, yönetim kabiliyeti ve piyasa riskine duyarlılık CAMELS bileşik endeksini negatif, aktif kalitesi, karlılık ve likiditenin ise pozitif etkilediğini tespit etmiştir.
Aytekin ve Sakarya (2013)	-Türkiye -1999-2011 -Çalışma döneminde BİST'te işlem gören 9-12 mevduat bankası	CAMELS bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	Kriz öncesi ve sonrası dönemlerde BİST'te işlem gören mevduat bankalarının performansları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığını tespit etmişlerdir.

Tablo 4'ün Devamı

Helhel ve Varshalomidze (2014)	-Gürcistan -2007-2013 -6 Yerli ve özel sermayeli mevduat bankası	CAMELS bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	Sermaye yeterlilik bileşeninin Basel II standartlarının üzerinde olduğunu, bankaların yıllar itibarı ile CAMELS değerinin değişmediğini tespit etmişlerdir.
Çağıl ve Mukhtarov (2014)	-Azerbaycan -2007-2010 -20 yerli ve yabancı sermayeli mevduat bankası	CAMELS bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	Aktif kalitesi ve piyasa riskine duyarlılık açısından yerli, sermaye yeterliliği, yönetim kabiliyeti, karlılık ve likidite açısından yabancı sermayeli bankaların daha yüksek performans gösterdiğini tespit etmişlerdir.
Rozzani ve Rahman (2014)	-Malezya -200-2010 -35 geleneksel ve İslami banka	CAMELS bileşik endeksi, banka büyüklüğü, işletme maliyeti ve kredi riski ve sahiplik değişkenleri.	Panel Veri Analizi	Sermaye yeterliliği ve karlılık için geleneksel bankaların daha yüksek performansa sahip olduğunu, işletme maliyetlerinin geleneksel bankaların performansı ile negatif ilişkili, kredi riskinin İslami bankaların performansı ile pozitif ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.
Ege ve diğerleri (2015)	-Türkiye -2002-2010 -27-41 kamusal, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları	CAMELS bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	Sermaye yeterliliği, yönetim kabiliyeti, karlılık ve piyasa riskine duyarlılıkta kamusal sermayeli, aktif kalitesi ve likiditede yabancı sermayeli bankaların daha yüksek performansa sahip olduğunu tespit etmişlerdir.
Gümüş ve Nalbantoğlu (2015)	-Türkiye -2002-2013 -29 kamusal, özel, yabancı ve katılım bankası	CAMELS bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	Sermaye yeterliliğinde kamusal, aktif ve yönetim kabiliyetinde özel ve yabancı, karlılıkta özel, likiditede kamusal ve yabancı, piyasa riskine duyarlılıkta katılım ve yabancı sermayeli bankaların daha yüksek performansa sahip olduğunu tespit etmişlerdir.
Güney ve Ilgın (2015)	-Türkiye -2002-2012 -24 kamusal, özel ve yabancı mevduat bankası	CAMELS bileşik endeksi.	Karşılaştırmalı Analiz	Bileşik CAMELS değerinde ve sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve likiditede yabancı bankaların, yönetim kabiliyeti ve piyasa riskine duyarlılıkta özel sermayeli bankaların daha yüksek performansa sahip olduğunu tespit etmişlerdir.
Getahun (2015)	-Etiyopya -2010-2014 -14 mevduat bankası	CAMEL bileşik endeksi, aktif karlılık ve özsermaye karlılığı.	Dengeli Panel, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi	Sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve yönetim kabiliyeti ile karlılık oranları arasında negatif, karlılık ve likidite ile karlılık oranları arasında pozitif ilişki tespit etmiştir.
Rostami (2015)	-İran -2004-2015 -Çalışma döneminde faaliyet gösteren tüm bankalar	CAMELS bileşik endeksi ve Tobin Q oranı.	Çapraz Korelasyon Analizi	Değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.
Muhmad ve Hashim (2015)	-Malezya -2008-2012 -35 yerli, yabancı, uluslararası İslami mevduat ve yatırım bankaları	CAMEL bileşik endeksi, aktif karlılık ve özsermaye karlılığı.	Regresyon Analizi	Sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, karlılık ve likiditenin bankalarının performansı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

3.2. CAMELS Performans Endeksi ile Makro Ekonomik Göstergeler Arasındaki İlişki Konusunda Literatür

Türk Bankacılık Sektörü için CAMELS performans endeksi ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bölümde diğer ülkelerde bu konuda yapılmış çalışmalara değinilmiştir.

Hermosillo ve diğerleri (1996), Meksika’da 1994 yılında başlayan Meksika finansal krizini esas alarak banka kırılganlığını, bankaya özgü değişkenler ve makro ekonomik göstergelerle potansiyel bulaşıcı etkilerini araştırmışlardır. Banka kırılganlığı bankaya özgü ve makro ekonomik göstergeleri ele alarak yerli ve yabancı toplam 31 banka ve 1991:Q4 ve 1995:Q3 dönemler için araştırmışlardır. Araştırma kapsamında banka müdahaleleri söz konusu olduğunda, düzenleyicilerin bankaya müdahale etme kararı, 1 (müdahale) veya 0 (müdahale olmayan) değerini alabilecek ayrı bir değişken olarak ele almışlar ve bağımlı değişkeni oluşturmuşlardır. Başarısızlık olasılığını nitel bağımlı değişkenlere sahip tahmin modelleri ile panel lojistik regresyon analizi ile araştırmışlardır. Uygulamada döviz kuru amortismanı, reel faiz oranı, GSYH ve enflasyon makro ekonomik göstergeler, GSYH’deki toplam bankacılık sektörü kredileri, bankacılık sektörü kırılganlığı ve mevduat fonu bankacılık sektörü değişkenleri ve banka spesifik değişkenleri olarak CAMEL değişkenlerini kullanmışlardır. Elde edilen bulgularda yaşanan finansal krizin ve iç faiz oranlarındaki yükselişin bankalar üzerinde olumsuz etki gösterdiğini, beklenen enflasyon ve durgunluk koşullarının bankaların performansını olumsuz etkilediğini saptamışlardır. Yüksek reel faiz oranlarının ve döviz kurunun düşmesinin bir bankanın hayatta kalma süresini azalttığını ve banka ne kadar büyükse hayatta kalma olasılığının o kadar arttığını tespit etmişlerdir. Bankacılık sektörü değişkenleri açısından bakıldığında, bankacılık sektörünün riskliliğinde meydana gelen bir artışın, bireysel olarak bir bankanın hayatta kalma süresini azaltacağını saptamışlardır. Ayrıca, bankacılık sektörünün kullandığı kredilerin GSYH’ya oranındaki artışın, bankanın hayatta kalma olasılığını düşüreceğini tespit etmişlerdir. Banka kırılganlığının tespitinde kullanılan mikro risklerin uygun bir yasal çerçeve ve yeterli bankacılık gözetimi ile azaltılabileceğini, makro risklerin ise şeffaf, öngörülebilir ve istikrarlı makro ekonomik politikaların sürdürülmesi ile azaltılabileceğini bulmuşlardır. Uygulamada Meksika’da yaşanan olumsuz bir makro ekonomik şokun finansal sistemin istikrarını tehlikeye atacağını saptamışlardır. Ayrıca,

olumsuz makro ekonomik şokların, kırılan bankaların hayatta kalma sürelerini kısalttığına ve bulaşma etkilerinin başarısızlığın zamanlama ve olasılığını etkilemede önemli bir rol oynadığına değinmişlerdir.

Peek ve diğerleri (1998), Boston'da banka gözetim faaliyetlerinden elde edilen bilgilerin, para politikasına rehberlik etmek için önemli olan makro ekonomik göstergelerin tahminlerini önemli ölçüde artırabilecek olup olmadığını araştırmışlardır. Makro ekonomik göstergelerin etkilerini, Boston'da faaliyet gösteren CAMEL derecesi 5 olan tüm mevduat bankaları ve 1978:Q1-1996:Q2 dönemleri için üç aylık verileri kullanarak araştırmışlardır. Çalışmada 1, 2, 3 ve 4 çeyreklik dönemler için CAMEL 5 tahmincisinin enflasyon ve işsizlik oranları üzerindeki tahmin hatalarını en küçük kareler regresyon modelinde değişkenler arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Uygulamada banka gözetim faaliyetlerinden elde edilen CAMEL 5 notunu mikro değişken olarak ve işsizlik ve tüketici fiyat endeksini (enflasyon-CPI) makro ekonomik göstergeler olarak kullanmışlardır. Çalışmada denetim bilgileri için kullanılan CAMEL 5 derecesi için tahmini katsayıların hem pozitif hem de anlamlı çıktığı tespit etmişlerdir. Katsayının pozitif olmasının, CAMEL 5 dereceli bankaların, banka aktiflerinin daha büyük bir paya sahip olması nedeniyle işsizlik oranını artıracaklarını saptamışlardır. CAMEL 5 derecesinin işsizlik oranının tahminlerini geliştirebilecek açıklayıcı değişken olduğunu tespit etmişlerdir. CAMEL 5 derecesi ile enflasyon arasındaki ilişkinin negatif ve ilk çeyrekte anlamsız diğer çeyreklerde istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptamışlardır. Banka derecelendirmeleri konusundaki gizli denetim bilgilerinin (CAMEL 5 derecesi), enflasyon ve işsizlik oranlarının özel tahminlerini önemli ölçüde geliştirdiğini ve böylece Federal Rezerv'e bilgi avantajı sağladığını bulmuşlardır.

Tirapat ve Nittayagasetwat (1999), Tayland'da 1997 yılında yaşanan ekonomik krizin firmalar üzerindeki finansal sıkıntı olasılığını mikro ve makro değişkenleri kullanarak araştırmışlardır. Sıkıntı olasılığını, Tayland'da faaliyet gösteren 55'i finansal sıkıntı içinde olan ve yeniden yapılandırılmakta olan, 341 finansal sıkıntı içinde olmayan toplam 396 firma ve 1987-1996 dönemleri için aylık verileri kullanarak araştırmışlardır. Firmaların finansal sıkıntı olasılığında mikro ve makro değişkenlerin duyarlılığının etkisini lojistik regresyon modeli kullanarak analiz etmişlerdir. Uygulamada iki değişken kategorisi kullanmışlardır. Firmaların CAMEL derecelerinden oluşan finansal değişkenler ve imalat

üretim endeksi, enflasyon, faiz oranı ve M2 para arzından oluşan makro değişkenler. Çalışmada, sermaye yeterliliği ve likidite bileşeni ile firma sıkıntısı arasında negatif bir ilişkinin olduğu ve ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptamışlardır. Mikro değişkenlerden sermaye yeterliliği ve likidite oranının artmasının firmaların finansal sıkıntı olasılığını azaltacağını tespit etmişlerdir. Makro ekonomik koşulların ve bu koşulların öneminin firmaların finansal sıkıntı olasılığını güçlü bir şekilde etkilediğini bulmuşlardır. Firmanın sistematik ve enflasyona maruz kalma riskinin firmanın finansal durumunda sıkıntıyı işaret ettiğini tespit etmişlerdir. Bir firmanın enflasyon riskiyle fazla karşılaşmasının, finansal sıkıntı riskine karşı güvenlik açığının yüksek olduğu anlamına geldiğini ortaya koymuşlardır.

Bongini ve diğerleri (2002), Doğu Asya ülkelerinde faaliyet gösteren bireysel bankaların 1996-1998 kriz dönemi boyunca kırılganlığına ilişkin muhasebe verileri, borsa değerleri ve kredi notlarını kullanarak performanslarını araştırmışlardır. Performansları, Endonezya, Kore, Malezya ve Tayland'da faaliyet gösteren 246 finansal kurum ve 1996 Ocak-1998 Ekim dönemleri için aylık verileri kullanarak araştırmışlardır. Bankaların kırılganlıklarını tespit etmede ve hangi değişkenlerin daha çok açıklayıcı olduğunu belirlemede lojistik regresyon analizini kullanmışlardır. Uygulamada, üç değişken kategorisi oluşturmuşlardır: Bankaların muhasebe verilerine dayanan CAMEL dereceleri, bireysel bankaların mevduat sigorta primi ve bankanın kredi notu. Ayrıca, kukla değişken olarak kişi başına GSYH'yı kullanmışlardır. Bilanço verileri (CAMEL dereceleri), kredi notları ve mevduat sigorta primleri göstergelerinden hangilerinin banka kırılganlığını tahmin etmede daha fazla açıklayıcı güce sahip olduğunu göstermek için yapılan analizde üç göstergenin hiçbirisinin sıkıntılı olan veya olmayan bankalar arasında ayırım yapma konusunda önemli ölçüde bilgi sağlamadığını saptamışlardır. Ayrıca, göstergelerin tahmin gücü, göstergenin regresyon katsayısının istatistiksel önemi, göstergenin regresyon katsayısının işareti ve modelin tahmin gücü açısından ilk sırayı mevduat sigorta primlerinin, ikinci sırayı CAMEL derecelerinin ve üçüncü sırayı da kredi notlarının aldığını tespit etmişlerdir. Kredi derecelerinin kişi başına GSYH ile beraber güçlü bir ilişkiye ve negatif bir işarete sahip olduğunu saptamışlardır. Ayrıca, kredi derecelendirmelerinin, iyi ülkeleri kötü ülkelere ayırmada başarılı olduğunu, buna rağmen iyi bankaları kötü bankalardan ayırt etme gücünün sınırlı kaldığını saptamışlardır.

Arena (2003), Latin Amerika ve Doğu Asya'da faaliyet gösteren finansal kurumların son yaşanan bankacılık krizinde banka başarısızlıklarının bazı bankaların zayıf yönlerini yansıtmadığını ve kriz dönemlerinde mevduat koşulları zayıf bankaların piyasa disiplini hareketini yansıtmadığını araştırmıştır. Banka başarısızlığını, Latin Amerika örneği için Arjantin, Şili, Kolombiya, Meksika, Peru ve Venezuela ülkelerinde faaliyet gösteren 307 finansal kurum ve 1992-1996, Doğu Asya örneği için Endonezya, Kore, Malezya, Filipinler, Tayland, Singapur, Hong Kong ve Tayvan'da faaliyet gösteren 444 finansal kurum ve 1995-1999 dönemler için araştırmıştır. Araştırma kapsamında bankaların zayıf yönlerini tespit etmek için kriz dönemlerinde mevduat koşullarının ortaya konulmasında çok değişkenli lojistik regresyon ve yaşam süresi modeli analizini kullanmıştır. Uygulamada, üç değişken kategorisi kullanmıştır: Banka spesifik değişkenleri (finansal kurumların karşılaştığı piyasa, kredi, operasyonel ve likidite riski ve ödeme gücü yansıtan CAMEL dereceleri), potansiyel bulaşma etkileri için bankacılık sektörü değişkenleri (bankacılık sektörünün likiditesi, uluslararası likidite riski, bankacılık sektörü özsermaye oranı) ve makro ekonomik göstergeler (mevduat büyüme oranı, kredi faiz oranı, mevduat faiz oranı, GSYH). Elde edilen bulgularda, başarısız bankaların, krizin başlamasından önce aktif riskleri ve sermaye yapıları bakımından diğer bankalara göre daha zayıf olduklarını, banka başarısızlıklarının rastgele olmadığını tespit etmiştir. Aktif riskinin, likiditenin ve ödeme gücü gibi geleneksel CAMEL ölçütlerinin yanı sıra, piyasaya dayalı ölçütlerin özellikle mevduat faiz oranının banka başarısızlığının olabirliğin ve zamanının iyi bir ölçütü olduğunu saptamıştır. Kriz dönemlerinde mevduatın ani olarak geri çekilmesi bireysel olarak finansal kurumların bilinçli bir piyasa tepkisi olarak gözlemlenen zayıflıklarını gösterdiğini saptamıştır. Aktiflere göre daha yüksek borçlanmanın hayatta kalma ile negatif ilişkili olduğunu buna karşılık olarak, daha yüksek sermaye düzeyi, yüksek karlılık, daha yüksek likit aktifler ve daha büyük bankaların daha uzun süre hayatta kalma ile pozitif ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Çalışmada bankacılık ve makro ekonomik göstergelerle ilgili olarak, potansiyel bulaşıcı etkileri temsil eden bütün bankacılık değişkenlerinin tüm modellerde hayatta kalma süresi ile pozitif ilişkili olduğunu bulmuştur. Ayrıca, reel efektif döviz kurundaki yüksek oynaklığın daha düşük bir hayatta kalma süresi ile finansal kurumların kredilerini yoğunlaştırdığı sektörlerin ekonomik faaliyetlerindeki artışın ise hayatta kalma süresiye pozitif ilişkili olduğunu saptamıştır.

Shen (2003), Asya ülkelerinde faaliyet gösteren bireysel banka sıkıntılarını makro ve mikro ihtiyati değişkenlerle bir erken uyarı modelinde birleştirerek araştırmıştır. Banka sıkıntılarını, krizden en fazla etkilenen Endonezya 115, Malezya 106, Tayland 45, Kore 61 ve Filipinler'de 54 olmak üzere faaliyet gösteren bankalar (kamusal, özel ve yabancı sermayeli banka) ve 1993-2000 dönemleri için yıllık verileri kullanarak araştırmıştır. Araştırma kapsamında bankaların sıkıntılarının kaynaklarını tespit etmek için ve hangi değişkenlerin daha çok açıklayıcı olduğunu belirlemek için bağımlı değişkeni içeren probit regresyon analizi ve Benchmark (referans) modelini kullanmıştır. Uygulamada, iki değişken kategorisi kullanmıştır: Mikro veriler olarak CAMEL dereceleri, makro veriler olarak; krediler/GSYH, kısa vadeli borçlar/yabancı para rezervi, yerel para biriminin dolar cinsinden konvertibilitesi/yabancı para rezervi, döviz kurları ve GSYH değişkenleri. Ayrıca, kukla değişken olarak sahiplik değişkenini kullanmıştır. Probit modelde sadece mikro değişkenleri kullanmış ve başarısız olan bankaları tespit etmiştir. Benchmark (referans) modelde ise ayrı ayrı hem mikro değişkenleri hem de mikro ve makro değişkenleri kullanmıştır. Çalışmada bankanın sıkıntıya girme olasılığını, GSYH'nin ve döviz kurlarının önemli ölçüde negatif olarak etkilediğini, yavaş ekonomik büyüme ve devalüe edilmiş paranın banka başarısızlık olasılığını artırdığını saptamıştır. Kısa vadeli borçlar/yabancı para rezervi oranının banka başarısızlığı üzerinde önemli ölçüde olumsuz etkisi olduğunu, bu olumsuz etkinin yüksek kısa dış borcun makro bankacılık krizinin iyi bir göstergesi olduğunu bulmuştur. Ancak mikro banka sıkıntısının göstergesi olamayabileceğinin kesin bir göstergesi olduğunu saptamıştır. Kredi/GSYH oranına bakıldığında ise artan borçlanmanın daha önce reddedilen marjinal müşterilerin kredi almasını ve dolayısıyla takipteki kredi oranının artmasını mümkün kıldığını tespit etmiştir. Başarısızlığı, başarısızlığını ilan etmiş bankalar ve ekonomik olarak başarısız bankalar olarak iki farklı şekilde ele alan çalışmada, başarısızlığını ilan eden bankalarda GSYH ve döviz kurlarının sağlam makro ihtiyati gösterge, ekonomik başarısızlığa uğramış bankalarda ise kısa vadeli borçlar/yabancı para rezervi oranının sağlam makro ihtiyati gösterge olduğunu saptamıştır.

Ghosh ve Das (2003), Hindistan'da 1990 yıllarda bankacılık sektöründe piyasa disiplini araştırmışlardır. Piyasa disiplini, Hindistan'da bu dönemde faaliyet gösteren 72 banka ve 1995-1996 ile 2001-2002 dönemleri için yıllık verileri kullanarak araştırmışlardır. Araştırma kapsamında regresyon analizini kullanmışlardır. Uygulamada,

üç değişken kategorisi oluşturmuşlardır: Bankaların CAMEL derecelerinden oluşan bankaya özgü değişkenler, bankacılık sektörüne özgü değişkenler (banka dışı hazır değerler/sistem mevduatları, politika değişkeni o yıl önemli politika değişiklikleri alınıp alınmamasına göre kukla değişken olarak kullanıldı) ve makro ekonomik göstergeler (reel GSYH ve tüketici fiyat endeksi-TÜFE). Hindistan'da piyasa disiplininin olup olmadığını, diğer bir ifade ile mevduat sahiplerinin mevduat çekerek bankanın riskini artırıp artırmadığını veya daha yüksek mevduat faiz oranı talep edip etmediklerini araştıran çalışmada, araştırılan dönemde piyasa disiplinin var olduğu tespit etmişlerdir. CAMEL derecelerindeki bir artışın mevduatın büyümesini teşvik ettiğini, daha fazla likit varlığa sahip bankaların mevduat tabanında düşüş yaşadığını, düşük getirili kısa vadeli aktiflerin zayıf hazır değer yönetimini yansıttığını saptamışlardır. Makro ekonomik düzeyde, GSYH yüksek büyüme, mevduatta daha fazla büyümeye neden olduğunu ve etkisinin istatistiksel olarak anlamlı bulmuşlardır. Ayrıca mevduat büyümesinin TÜFE ile yakınlıkça enflasyonu olumlu etkilediğini, daha yüksek belirsizliğin mevduat sahiplerinin nakit varlıklarını düşürmesine neden olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, daha yüksek takipteki kredi oranı ve düşük kazançları olan bankaların daha yüksek faiz oranına sahip olduğunu bulmuşlardır. Daha yüksek likiditeye sahip bankaların mevduata daha yüksek faiz oranı ödediğini ve bankanın likidite profillerinin piyasa disiplininin önemli bir göstergesi olarak hareket ettiğini saptamışlardır. Ayrıca, yüksek GSYH büyümesinin mevduat büyümesi üzerinde olumlu etki yarattığını ve makro ekonomik ortamın kamusal bankalarda mevduat davranışlarını açıklamakta belirgin bir etkiye sahip olduğunu saptamışlardır. Diğer bir ifade ile makro ekonomik göstergelerin kamusal ve özel bankalar tarafından ödenen faizin belirlenmesinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ve GSYH'nın düşük bir düzeyde büyümesinin yüksek faiz oranı ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Herrero (2005), 1990'ların ortalarındaki Venezuela bankacılık krizinde banka başarısızlıklarını bankaya özgü değişkenler ve makro ekonomik göstergeler kullanarak araştırmıştır. Banka başarısızlıklarını, Venezuela'da faaliyet gösteren 44 banka ve 1982:Q2-1996:Q2 dönemleri için çeyrek veriler kullanarak araştırmıştır. Çalışmada lojistik regresyon modelini kullanarak değişkenler arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Uygulamada CAMEL dereceleri ile bankaya özgü değişkenler olarak sermaye, net faiz marjı, finansal giderler, likiditesi yüksek aktifler, takipteki krediler/toplam krediler, diğer aktifler ve makro ekonomik göstergeler olarak reel GSYH, reel mevduat faiz oranını kullanmıştır.

Çalışmada bankaya özgü değişkenlerden sermaye yeterliliği gibi diğer aktiflerin katsayısının pozitif olmasının, çok likit olmayan ve verimsiz aktiflerin büyüklüğünün banka başarısızlık olasılığını artırdığını saptamıştır. Aktif kalitesi için hem takipteki krediler/toplam krediler oranı hem de takipteki krediler/sermaye oranının yüksekliğinin banka başarısızlık olasılığını artırdığını tespit etmiştir. Bununla birlikte çalışmada bankaya özgü değişkenlerden net faiz marjı ile makro ekonomik göstergelerden reel GSYH'nın banka başarısızlığını açıklamada iki önemli değişken olduğunu ortaya koymuştur. Yüksek net faiz marjının ve reel GSYH büyümesinin banka başarısızlık olasılığını azalttığını tespit etmiştir. Ayrıca, kriz başlangıcında her iki göstergenin de bir erken uyarı göstergesi olabileceği saptamıştır.

Maechler ve Mcdill (2006), ABD'de zayıf bankalardaki mevduatların sağlıklı bankalardaki mevduatlardan daha hassas olup olmadığını ve daha yüksek fiyat primi istenip istenmediğini araştırmışlardır. Mevduatların hassas olup olmadığını, FDIC bünyesinde faaliyet gösteren 1863 mevduat bankası ve 1987-2000 dönemleri için yıllık verileri kullanarak araştırmışlardır. CAMEL derecelendirme sistemine göre bankaları 1-2 dercesine göre iyi, 3-4-5 dercesine göre kötü ve 4-5 dercesine göre de çok kötü bankalar olarak sınıflandırmışlar ve regresyon modelini kullanarak değişkenler arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Uygulamada CAMEL dereceleri ile UninsIntMarg (bir bankanın faiz oranı ve ortalama mevduat faiz oranı arasındaki marj), özsermaye, büyüklük ve GSYH değişkenlerini kullanmışlardır. Çalışmada, bankaların sigortasız mevduat/toplam mevduat oranını sigortasız mevduat faiz oranını artırarak nispeten yüksek bir bedel ödeyerek yükseltebilecekleri saptamışlardır. Bankalardaki faiz oranlarındaki %1'lik artışın, sigortalanmamış mevduatın, iyi bankalarda düşük kaliteli bir statüye sahip bankalardan nispeten daha yüksek bir seviyeye yükseldiğini tespit etmişlerdir. Zayıf bankaların sigortasız mevduat faiz oranlarını artırarak daha fazla sigortasız mevduat çekemediklerini saptamışlardır. Makro ekonomik gösterge olarak kullanılan GSYH ile CAMEL 1-2 derecelerine sahip bankalar arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu tespit etmişlerdir.

Onaolapo (2008), Nijerya'da 1990-2006 yıllarında sermaye düzenlemelerinin bankaların finansal istikrarı ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Sermaye düzenlemeleri ile bankaların finansal istikrarı ve ekonomik büyüme arasındaki

ilişki 25-120 banka ve 1990-2006 dönemleri için yıllık veriler kullanarak araştırmıştır. Çalışmada ilişkiyi CAMEL dereceleri ve Granger nedensellik testi ile araştırmıştır. Değişkenler arasındaki nedenselliğin test edilmesi için çoklu regresyonlar kullanmıştır. Uygulamada GSYH ve finansal istikrarı temsilen CAMEL dereceleri kullanmıştır. Sektörün finansal istikrarı için CAMEL derecesinin test edilen dönemde % 15 ile %90 arasında tutarlı bir sonuç verdiğini, regresyon testi ile sermaye düzenlemesi, banka kriz yönetimi ve aktif kalitesi arasında pozitif bir bağlantı olduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte, Granger nedensellik testi ile ekonomik büyümedeki değişikliklerin banka sermayesinin bir göstergesi olduğunu, bu tür bir sermayeleştirmenin ekonomik büyümeyi önemli ölçüde etkilemediğini saptamıştır. Onaolapo (2008), 2001-2005 döneminde banka sermayesinin büyüklüğünün CAMEL derecesine olan etkisinin az olduğunu tespit etmiştir. Sermaye artırımının banka aktif kalitesini etkilediğini ve sistem içindeki sıkıntının oranını azalttığını bulmuştur. Nijerya'da banka sermayesinin seviyesi ile GSYH'nın gecikmeli seviyesi arasında da önemli bir ilişki olduğunu saptamıştır. Belirli bir ekonomik büyümenin sağlanması durumunda, banka sermayesinin güçlendirilmesini olumlu etkileyeceğini saptamıştır. Bununla birlikte, yükselen banka harcamalarının, ekonomik büyüme seviyesini önemli derecede etkilemeyeceğini tespit etmiştir.

Daley ve diğerleri (2008), Jamaika'da faaliyet gösteren bankaların başarısızlık olasılığını CAMEL, bankaya özgü ve makro ekonomik göstergeleri ele alarak araştırmışlardır. Banka başarısızlık olasılığını belirlemek için bu ülkede faaliyet gösteren 34 banka ve 1992-1998 dönemleri için yıllık veriler kullanılarak araştırmışlardır. Çalışmada lojistik regresyon modeli kullanılarak değişkenler arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Uygulamada üç grup değişken kullanılmışlardır: makro ekonomik göstergeler: reel GSYH büyüme, bankaya özgü değişkenler: sahiplik ve banka büyüklüğü, CAMEL bileşik endeksi. Çalışmada reel GSYH büyümesi, büyüklük ve yönetim verimliliğinin bankaların başarısızlık olasılığını açıklamada önemli değişkenler olduğu tespit etmişlerdir. Bankalardaki zayıflıkların başarısızlığa önemli katkıda bulunduğunu, başarısızlıktan kısa süre önce hızlı genişleme, verimsiz aktiflerin hızlı genişlemesi ile sonuçlanan sermaye gereksinimlerinin başarısızlık olasılığını artırdığını tespit etmişlerdir. Sermaye yeterliliğinin, likiditenin, mülkiyetin, büyüklüğün ve GSYH değişkenlerinin tüm modellerde tutarlı sonuçlar verdiğini saptamışlardır. Reel GSYH büyümesi ve sahiplik ile

başarısızlık olasılığı arasındaki ilişkinin negatif olduğunu tespit etmişlerdir. Makro ekonomik koşulların iyileşmesinin banka başarısızlık olasılığını azaltacağı bulmuşlardır.

Männasoo ve Mayes (2009), son 10 yılda 19 Doğu Avrupa geçiş ülkesinde bankacılık sorunlarının ortaya çıkmasını makro ekonomik, yapısal ve bankaya özgü faktörlerin ortak rolünü ele alarak araştırmışlardır. Banka sıkıntılarının ortaya çıkışını hayatta kalma modeli ile bu ülkelerde faaliyet gösteren 600 banka ve 1995-2004 dönemleri için yıllık veriler kullanarak araştırmışlardır. Çalışmada lojistik regresyon modelini kullanarak değişkenler arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Uygulamada üç grup değişken kullanılmıştır: makro ekonomik göstergeler: Reel GSYH büyümesi, TÜFE artışı, bankacılık sektörü yapısı değişkenleri: EURIBOR (avro bankalar arası faiz oranı), döviz kuru değişimi (yerli para birimi/\$), yabancı sermayeli bankaların payı, kamusal bankalarının payı, EBRD Banka reform endeksi, borsa endeksi ve bireysel bankaların finansal durum ve özelliklerini kapsayan değişkenler (bankaya özgü değişkenler): CAELS bileşenleri. Çalışmada bankaya özgü değişkenlerden likiditenin bankacılıkta yaklaşan sorunlarla ilgili güçlü bir sinyal oluşturduğunu, bankalar arası borçlanmanın başlangıçta arttığını, sorun ortaya çıktıktan sonra azaldığını ve ülkedeki finansal sistemin gelişme derecesinin önemli olduğunu saptamışlardır. Artan faiz giderleri daha gelişmiş geçiş ülkelerinde sıkıntıyı öngördüğünü, azalan faiz giderlerinin ise daha az gelişmiş geçiş ülkelerinde sorunları ön plana çıkardığını tespit etmişlerdir. Daha gelişmiş geçiş ülkeleri hariç erken uyarı modelinde banka sıkıntısı açısından krediler/aktifler oranının negatif etkiye sahip ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu saptamışlardır. Ayrıca, özsermaye/aktif oranının riski azaltma etkisinin yalnızca daha gelişmiş geçiş ekonomilerinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu tespit etmişlerdir. Aktifleştirme seviyesi düzenleyici sermaye gereksinimlerinin gelişmiş ülkelerinkinden daha yüksek olduğu, geçiş döneminin erken evrelerinde banka sıkıntısının güçlü göstergesi olmadığını bulmuşlardır. Makro ekonomik ve yapısal değişkenler açısından azalan GSYH büyümesinin yalnızca daha az gelişmiş geçiş ekonomilerinde erken uyarı işareti olduğunu, gerçek faiz oranlarını güçlendiren ve kredi riskini tetikleyen TÜFE'nin yavaşladığı dönemde riskin arttığını saptamışlardır. Paranın değer kaybetmesinin kriz öncesi dönemde daha gelişmiş geçiş ülkeleri için bankaların kırılma noktasını arttırdığını tespit etmişlerdir. Yabancılarla ait bankaların payının banka sıkıntısına ilişkin istatistiksel açıdan önemli bir erken uyarı göstergesi olmadığını, daha gelişmiş geçiş ülkeleri için kamusalbankaların ise

daha sıkıntılı olma eğilimine sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca, banka reformlarındaki hız, daha az gelişmiş geçiş ülkelerinde sıkıntı olasılığını azalttığını, daha gelişmiş geçiş ülkelerinde ise daha yüksek sıkıntı olasılığını gösterdiğini ortaya koymuşlardır.

Seferi (2010), CAMELS performans derecelendirme sistemi ile Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki bankalar ve bankacılık sektörünün performansını incelemiş ve CAMELS'in bankaların performans değeri ile makro ekonomik belirleyiciler arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bankacılık sektörü performansı ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi toplam 29 banka ve 2003-2008 dönemler için yıllık verileri kullanarak araştırmıştır. Araştırma kapsamında söz konusu ilişkinin ortaya konulması için dengesiz panel veri regresyon analizini uygulamıştır. Uygulamada GSYH, enflasyon ve banka performansı olarak CAMELS derecelerini kullanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, bankaların performans ve karlılık oranlarının yıllar itibarıyla arttığını tespit etmiştir. Çalışmada kullanılan oranların ve bileşenlerin, 2006'dan sonra özellikle 2008'de bankaların performanslarının hızlı bir şekilde düştüğünü saptamıştır. Bu düşüşte küresel krizin etkilerinin temel neden olduğunu tespit etmiştir. Analizin ikinci bölümünde, makro ekonomik belirleyicilerin GSYH ve enflasyonun bankaların CAMELS performans değerleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, bankaların performansları ile enflasyonun negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Çalışmada ayrıca GSYH ile bankaların performansı arasındaki ilişkinin negatif olduğunu bulmuştur.

Dhal ve diğerleri (2011), Hindistanda finansal istikrar, ekonomik büyüme ve para politikası bağlantılarını araştırmışlardır. İstikrar, ekonomik büyüme ve para politikası bağlantılarını kamusal ve özel sermayeli olmak üzere toplam 39 banka ve 1997:Q1 ve 2012:Q3 dönemler için araştırmışlardır. Araştırma kapsamında söz konusu ilişkinin ortaya konulması için vektör otoregresif (VAR) analizini uygulamışlardır. Uygulamada enflasyon, faiz oranları ve bankacılık sektörünün istikrar endeksi olarak CAMEL derecelerini kullanmışlardır. Elde edilen bulgularda finansal istikrarın fiyat istikrarını çok tehdit etmeden büyümeyi teşvik ettiğini, parasal aktarım mekanizmasının etkinliğini artırdığını, büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu saptamışlardır. Dolayısıyla, güçlü ekonomik istikrarın veya yüksek üretim artışının finansal istikrarı artırdığını

saptamışlardır. Bununla beraber yüksek enflasyonun ve fiyat istikrarsızlığının finansal istikrarı olumsuz yönde etkilediğini ve finansal istikrar ile büyümenin daha kalıcı olduğunu, enflasyonun ise daha az kalıcı olduğunu tespit etmişlerdir.

Günsel (2012), KKTC ekonomisinde banka kırılganlığının belirleyicilerini araştırmıştır. Banka kırılganlığını, KKTC’de faaliyet gösteren 24 banka ve 1984-2008 dönemleri için yıllık verileri kullanarak araştırmıştır. Araştırma kapsamında panel veri çerçevesinde çok değişkenli lojistik regresyon ile beş farklı model üzerinden analiz uygulamıştır. Uygulamada, iki değişken kategorisi kullanmıştır: Bankaların CAMELS derecelerinden oluşan bankaya özgü değişkenler ile GSYH, enflasyon ve reel faiz oranı olarak makro ekonomik göstergeler. Çalışmada kurulan modellerde bankacılık sorunlarının olasılığını, banka özgü değişkenlere ve finansal kurumların iç sorunlarını daha da kötüleştirmiş olabilecek makro değişkenlere bağlamaktadır. Bankaya özgü değişkenler açısından elde edilen bulgularda, sermaye yeterliliği oranı katsayısının negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu saptamıştır. Bankaların iç ve dış şok maliyetlerini özümseme kabiliyetinin, sermaye maliyetinin azalması nedeniyle ciddi anlamda sınırlı kaldığını, kredilerin bankalar için en riskli aktifler olması nedeniyle, aktif kalitesi gösterge bulgularının, kaldıraç oranları yüksek olan bankaların başarısız olma ihtimallerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Karlılık ölçümlerine ilişkin sonuçların başarısızlık olasılığı ile negatif ilişkili olduğunu ve sonuçun istatistiksel olarak önemli olduğunu saptamıştır. Likidite riski ile ilgili bulguları olumsuz ve istatistiksel açıdan önemsiz bulmuştur. Banka büyüklüğünü temsil eden oranın (bir bankanın toplam aktifleri/toplam bankacılık sektörü aktifleri) negatif ve modellerin çoğunda istatistiksel olarak anlamlı olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuçla büyük bankaların küçük bankalara göre başarısızlık olasılığının daha düşük olduğunu saptamıştır. Makro ekonomik göstergelerden elde edilen bulgularda ise, GSYH değişken katsayısını negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bulmuştur. Bunun, reel GSYH büyümesinde kesin bir düşüş, ekonomik faaliyetlerde bir azalma, KKTC’deki kredilerin temerrüde düşme ihtimali olması nedeniyle kredi riskinde bir artış ile bağlantılı olduğunu saptamıştır. GSYH’nın yavaş büyümesinin banka sıkıntısı ile ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Enflasyon oranının pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu saptamıştır. Yüksek enflasyon ortamının KKTC’deki bankaların, şirketlerin kredi riskini değerlendirmesini zorlaştırdığını ve borçların kalitesinin bozulmasına neden olduğunu dolayısıyla yüksek enflasyonun bankacılık sıkıntısı ile pozitif ilişki olduğunu tespit

etmiştir. Reel faiz oranının, banka başarısızlığı ile negatif olarak ilişkili olduğunu tespit etmiş ve artan faiz oranının bir sonucu olarak mevduat miktarında bir artışın banka başarısızlık olasılığını önleyebileceği ile ilişkilendirmiştir. Çalışmada, sermaye yetersizliği, düşük kar, düşük banka büyüklüğü, yüksek enflasyon, düşük büyüme oranı, ticaret şoklarının olumsuz şartları ve piyasa baskısı KKTC'deki bankacılık sektörü sıkıntısının önemli unsurlarından olduğunu tespit etmiştir.

Betz ve diğerleri (2014), Avrupa Birliği ülkelerinde (Kıbrıs, Estonya, Litvanya ve Romanya hariç) faaliyet gösteren bankaların sıkıntıya yol açan zayıf noktalarını öngörmek için erken uyarı modeli geliştirmişlerdir. Makro finansal dengesizlikler ve bankacılık sektörünün zayıflıklarına ilişkin banka bazlı güvenlik açıklarını tamamlamak suretiyle model performansını artırmak ve mevcut finansal kriz sırasında banka sıkıntılarının kullanılan örnek dışı tahminlerini ortaya koymak için toplam 546 banka ve 2000:Q1 ve 2013:Q2 dönemler için araştırmışlardır. Araştırma kapsamında banka sıkıntılarının tespitinde ve nedenlerinin ortaya konulmasında lojistik regresyon analizini kullanmışlardır. Uygulamada, bir bankanın sıkıntıya karşı savunmasızlığını çeşitli yönleri ile tespit etmek için üç değişken kategorisi kullanmışlardır: Banka performansı olarak CAMEL göstergeleri, bankacılık sektörünün dengesizlik seviyesini temsil eden ülkelere özgü bankacılık sektörü göstergeleri ve faaliyet düzeylerindeki konjonktürel değişim kontrolü sağlayan ülkeye özgü makro ekonomik göstergeler. Elde edilen bulgularda, yüksek sermaye oranının banka sıkıntı olasılığını düşüreceğini, yüksek kredi kaybının sıkıntı olasılığını artıracakını bulmuştur. Değer düşüklüğüne uğramış aktif rezervinin ise istatistiksel olarak önemli olmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca, yüksek faiz giderlerinin ve kısa vadeli borçlanma sıklığının yüksek olmasının bir bankanın zayıflığını artıracakını saptamışlardır. Ülke düzeyinde bankacılık sektörü göstergelerinden çekirdek olmayan yükümlülüklerdeki hızlı büyümenin, yüksek borç/özsermaye oranının, bankacılık sektörü büyüklüğünün, toplam aktif/GSYH ölçümünün, banka sıkıntısının yüksek olma olasılığı ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Buna karşılık menkul kıymetleştirmenin ölçüsü olarak kullanılan borç menkul kıymetler/yükümlülükler oranının bankanın kırılganlığını azalttığını saptamışlardır. Düşük reel GSYH'nın büyümesinin banka kırılganlığını artırdığını, enflasyonun ise istatistiksel olarak anlamlı çıkmadığını tespit etmişlerdir.

Moyo ve diğeri (2014), Sub-Sahara Afrika (Sahraaltı Afrika) ülkelerinde faaliyet gösteren bankaların, bankaya özgü, makro ekonomik ve kurumsal faktörlerin, finansal liberalizasyon, bankacılıkta rekabet ve bankacılık istikrarı üzerindeki önemini değerlendirmiş ve sürdürme modelini kullanarak değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bankacılık istikrarını 16 Sahraaltı Afrika ülkesinde faaliyet gösteren 662 banka ve 1995-2010 dönemleri için yıllık verileri kullanarak araştırmışlardır. Uygulamada, üç değişken kategorisi kullanmışlardır: Bankaların CAMEL derecelerinden oluşan bankaya özgü değişkenler, ülkeye özgü bankacılık değişkenleri (yabancı banka girişi, ulusal bankalar, özel yerli bankalar, banka Z-Skor, bankacılık özgürlük indeksi), makro ekonomik ve yapısal değişkenler (reel GSYH, döviz kuru oynaklığı, özel-kişisel krediler/GSYH, M2/yedekler, enflasyon, reel faiz oranı, finansal açık/GSYH). Çalışmada, bankaya özgü değişkenlerden sermaye yeterliliği, karlılık ve likiditenin, bankanın istikrar ve/veya sıkıntısının erken uyarı öncülerini iyi tahmin ettiklerini ancak karlılık değişkeninin reform sonrası dönemde önemsiz görüldüğünü ve bankacılık sektörü istikrarını öngörme kapasitesinin düşük kaldığını saptamışlardır. Bunun nedeninin, yerli özel sermayeli bankaların sayısının artmasının ve uluslararası bankaların girişine bağlı olarak liberalizasyon sonrası karların düşmesinin neden olduğunu ortaya koymuşlardır. Aktif kalitesi ve yönetim kabiliyeti bileşenlerinin ilgili dönemde önemsiz olduğunu ve banka istikrarı ve/veya sıkıntısının zayıf tahminçileri olduğunu tespit etmişlerdir. Ülkeye özgü bankacılık değişkenleri açısından elde edilen bulgularda banka Z-Skoru, yabancı bankanın girişi üzerine kısıtlamalar ile kamusal ve yabancı sermayeli banka değişkenlerinin bankacılık sektörünün sıkıntılarının iyi birer tahminçisi olduğunu bulmuşlardır. Bankalar arası rekabet derecesinin artmasının banka sıkıntısını artırdığını saptamışlardır. Makro ekonomik göstergeler açısından elde edilen bulgularda; reel GSYH'nın hem reform öncesi hem de reform sonrası dönemde önemli olduğunu, reel GSYH'daki artışın bankacılık istikrarının iyi bir göstergesi olduğunu tespit etmişlerdir. GSYH'nın düşmesi, ekonomik faaliyetlerin yavaşlaması, işsizlik ve banka portföyündeki takipteki kredilerin artışının banka sıkıntısı için bir erken uyarı niteliği taşıdığını saptamışlardır. Özel kredi/GSYH, döviz kuru değişikliği, enflasyon ve faiz oranı artışları ile banka sıkıntısı arasındaki ilişkinin negatif ve istatistiksel olarak önemli olduğunu tespit etmişlerdir. Enflasyonun artmasının, reel faiz oranları ve kredi riski üzerindeki etkisi nedeniyle bankacılık sıkıntısını tetikleme potansiyeline sahip olduğunu saptamışlardır. Faiz oranlarındaki dalgalanmalarda

artışın hem kredi hem de piyasa riskine katkısı nedeniyle bankacılık sıkıntısını artıracığını tespit etmişlerdir.

Hadriche (2015), Körfez Ülkesi İşbirliği’de faaliyet gösteren geleneksel bankalarla İslami bankaların performanslarının belirleyicilerini ortaya koymuş ve karşılaştırmıştır. Geleneksel ve İslami banka karşılaştırmasını 71 adet geleneksel ve 46 islami banka ve 2005-2012 dönemler için araştırmıştır. Araştırma kapsamında söz konusu belirleyicilerin ortaya konulması için panel veri analizini uygulamıştır. Uygulamada enflasyon ve GSYH ile banka performansı olarak CAMEL göstergelerini kullanmıştır. Uygulamada geleneksel bankalar ile İslami bankaların karlılıkları karşılaştırıldığında ele alınan tüm oranlarda İslami bankaların, geleneksel bankalardan ortalama olarak daha karlı olduklarını tespit etmiştir. Performans belirleyicilerinden banka büyüklüğünün hem geleneksel hem de İslami bankaların performansını etkilediğini, işletme maliyetinin geleneksel ve İslami bankalarda performans üzerinde olumlu ve belirgin bir etkisi olduğunu saptamıştır. Ayrıca, kredi riskinin katsayısının geleneksel bankalarda olumsuz ve anlamlı olduğunu ve İslami bankalarda olumlu olmakla birlikte önemli olmadığını bulmuştur. Makro ekonomik göstergeler için enflasyon ve GSYH büyümesinin geleneksel bankaların performansı üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını, İslami bankalar için enflasyonun pozitif ve katsayısının önemli olduğunu diğer bir ifade ile enflasyonda meydana gelen bir artışın maliyetlerin ve gelirin artmasına yol açacağını, bu nedenle enflasyonun banka karlılığını artıracığını saptamıştır.

Bassett ve diğerleri (2015), ABD’de faaliyet gösteren mevduat bankaları için kullanılan CAMELS derecelendirme denetim standartlarının değişim yönünü alternatif istatistikî modellerle aştırmışlardır. Mevduat bankalarının ara denetim raporlarından bilanço ve gelir kalemlerinden elde edilen CAMELS dereceleri üzerine güvenilir denetleme kombinasyonlarını 765 ve 2736 arasında değişen banka ve 1991:Q3 ve 2013:Q4 dönemler için araştırmışlardır. Araştırma kapsamında CAMELS derecelemelerinin belirlenmesinde kullanılan standartların değişimini ve etkilerinin ortaya konulmasında panel regresyon analizini kullanmışlardır. Uygulamada, bağımlı değişken olarak CAMELS derecelerini, açıklayıcı değişkenler olarak; kaldıraç oranı, toplam sermaye oranı, kredi kayıp yedekleri için rehinli krediler, vadeli olmayan borçlanma oranı, halka kapalı güvenlik holdinglerin oranı, yabancı aktif oranı, konut emlak kredi oranı, faiz dışı gider

oranı, aktif karlılık oranı, net faiz marjı, çekirdek mevduat oranı, oynak borç oranı, likit aktif oranı, riskli aktiflerin getirisi, banka düzeyinde işsizlik oranı, ulusal ev fiyatları endeksinde yıllık büyüme, yıllık GSYH, FED fonlarının efektif faiz oranı, ulusal işsizlik oranındaki değişim, faiz dışı gider oranı, S&P 500'deki yıllık değişim göstergelerini kullanmışlardır. Elde edilen bulgularda, yükseltile denetim sıklığının hem banka kredilerini hem de reel GSYH eğilimlerini aşağı düşüreceğini tespit etmişlerdir. CAMELS derecelerinin yanlış sınıflandırılması veya sınıflandırılmamasının özellikle kötü derecelendirmeye yönelik yapılmasında yanlı davranılmasının, potansiyel makro ekonomik sonuçları etkileyeceğini saptamışlardır. Hem bankaya özgü bölgesel hem de ulusal ev fiyat endekslerindeki artışların daha iyi CAMELS dereceleri ile birleşiminin, GSYH'nın daha güçlü büyümesine neden olduğunu tespit etmişlerdir. İşsizlik oranının yüksek olması, ulusal düzeyde kötü CAMELS dereceleri ile ilişkilendirilmiş ve bu değişken üzerindeki katsayının büyüklüğünde bölgesel işsizlik oranının tahmini etkisinin hakim olduğunu belirtmişlerdir. S&P 500 endeksindeki büyümenin daha iyi CAMELS dereceleri ile ilişkili ve yüksek FED fon faiz oranlarının zayıf (kötü) CAMELS dereceleri ile ilişkili olduğunu saptamışlardır. Ayrıca, hisse senedi getirisi eğrisindeki eğimde genişlemenin kötü CAMELS derecelerinden kaynaklandığını tespit etmişlerdir.

Tablo 5'de 1996 yılından günümüze kadar yapılan literatürde CAMELS performans endeksi ve makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı çalışmalar gösterilmektedir.

Tablo 5: CAMELS Performans Endeksi ve Makro Ekonomik Göstergeler Konusunda Literatür

Yazar(lar) ve Yıllar	Uygulama Alanı ve Dönemi	Değişkenler	Yöntem	Bulgular
Hermosillo ve diğerleri (1996)	-Meksika -1991:Q4-1995:Q3 -31 yerli ve yabancı banka	CAMEL bileşik endeksi, döviz kuru amortismanı, reel faiz oranı, GSYH, enflasyon, GSYH'daki toplam bankacılık sektörü kredileri, bankacılık sektörü kurlanlığı ve mevduat fonu.	Panel Lojistik Regresyon Analizi	Enflasyon, ekonomik durgunluk ve yüksek faiz oranları ile bankacılık performansı arasında negatif ilişki tespit etmişlerdir.
Peek ve diğerleri (1998)	-ABD Boston -1978:Q1-1996:Q2 -CAMEL 5 mevduat bankaları	CAMEL 5 derecesi, işsizlik ve enflasyon.	En Küçük Kareler Regresyon Analizi	CAMEL 5 ile enflasyonun negatif ve işsizlikle pozitif ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.
Tirapat ve Nittayagasetwat (1999)	-Tayland -1987-1996 -396 finansal kurum	CAMEL bileşik endeksi, imalat üretim endeksi, enflasyon, faiz oranı ve M2 para.	Lojistik Regresyon Analizi	Enflasyon ile finansal sıkıntı arasında pozitif ilişki tespit etmişlerdir.
Bongini ve diğerleri (2002)	-Doğu Asya Ülkeleri -1996:Ocak-1998:Ekim -246 finansal kurum	CAMEL bileşik endeksi, bireysel bankaların mevduat sigorta primi, bankanın kredi notu, kişi başına GSYH.	Lojistik Regresyon Analizi	Makro ekonomik ve büyüklük faktörlerinin sıkıntılı olan veya olmayan bankalar arasında ayırım yapma konusunda önemli ölçüde bilgi sağlamadığını tespit etmişlerdir.
Arena (2003)	-Latin Amerika ve Doğu Asya -1992-1996 ve 1995-1996 -307-444 finansal kurum	CAMEL bileşik endeksi, bankacılık sektörünün likiditesi, uluslararası likidite riski, bankacılık sektörü özsermaye oranı, mevduat büyüme oranı, kredi faiz oranı, mevduat faiz oranı, GSYH.	Lojistik Regresyon Analizi	Hayatta kalma ile yüksek sermaye düzeyi, yüksek karlılık ve likiditenin pozitif ilişkili, yüksek borçlanma ve döviz kurundaki yüksek oynaklık ile negatif ilişki olduğunu tespit etmiştir.
Shen (2003)	-Asya -1993-2000 -381 banka	CAMEL bileşik endeksi, krediler/GSYH, kısa vadeli borçlar/yabancı para rezervi, yerel para biriminin dolar cinsinden konvertibilitesi/ yabancı para rezervi, döviz kurları ve GSYH.	Probit Regresyon Analizi	Banka başarısızlığı ile düşük GSYH ve devalüe edilmiş yerel para arasında pozitif ilişki tespit etmiştir.
Ghosh ve Das (2003)	-Hindistan -1995-1996 ve 2001-2002 -72 banka	CAMEL bileşik endeksi, banka dışı hazır değerler/sistem mevduatları, politika değişkeni reel GSYH ve tüketici fiyat endeksi.	Regresyon Analizi	Piyasa disiplininin var olduğunu ve CAMEL derecelerinin artışının mevduatta büyümeye neden olacağını tespit etmişlerdir.
Herrero (2005)	-Venezuela -1982:Q2-1996:Q2 -44 banka	CAMEL bileşik endeksi, sermaye, net faiz marjı, finansal giderler, likiditesi yüksek aktifler, takipteki krediler/toplam krediler, diğer aktifler, reel GSYH, reel mevduat faiz oranı.	Lojistik Regresyon Analizi	Yüksek net faiz marjı ve reel GSYH büyümesi ile banka başarısızlığı arasında negatif ilişki tespit etmiştir.
Maechler ve Mcdill (2006)	-ABD -1987-2000 -1863 banka	CAMEL bileşik endeksi, bir bankanın faiz oranı ve ortalama mevduat faiz oranı arasındaki marj, özsermaye, büyüklük ve GSYH.	Regresyon Analizi	GSYH ile CAMEL 1-2 derecelerine sahip bankalar arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu tespit etmişlerdir.
Onaolapo (2008)	-Nijerya -1990-2006 -25-120 banka	CAMEL bileşik endeksi, GSYH.	Granger Nedensellik Analizi	GSYH'daki büyüme ile banka sermayesi arasında pozitif ilişki tespit etmiştir.
Daley ve diğerleri (2005)	-Jamaika -1992-1998 -34 banka	CAMEL bileşik endeksi, reel GSYH, sahiplik ve banka büyüklüğü.	Lojistik Regresyon Analizi	Banka başarısızlığı ile GSYH ve sahiplik arasında negatif ilişki tespit etmişlerdir.

Tablo 5'in Devamı

Männasoo ve Mayes (2009)	-Doğu Avrupa Geçiş Ülkeleri -1995-2004 -600 banka	CAELS bileşik endeksi, reel GSYH büyüme, TÜFE artışı, EURIBOR, yerli para birimi/\$, yabancı sermayeli bankaların payı, kamusal bankalarının payı, EBRD Banka reform endeksi, borsa endeksi.	Lojistik Regresyon Analizi	Yüksek faiz giderlerinin daha gelişmiş geçiş ülkelerinde sıkıntıyı öngördüğünü, döviz kurundaki değer kaybının kriz öncesi dönemde daha gelişmiş geçiş ülkeleri için bankaların kırılganlığını artırdığını tespit etmişlerdir.
Seferi (2010)	-Azerbaycan -2003-2008 -29 banka	CAMELS bileşik endeksi, GSYH, enflasyon.	Dengesiz Panel Regresyon Analizi	Bankaların performansı ile enflasyon ve GSYH arasında negatif ilişki tespit etmiştir.
Dhal ve diğerleri (2011)	-Hindistan -1997:Q1-2012:Q3 -39 kamusal ve özel banka	CAMEL bileşik endeksi, enflasyon, faiz oranı.	VAR Analizi	Yüksek enflasyonun ve fiyat istikrarsızlığının finansal istikrarı negatif etkilediğini tespit etmişlerdir.
Günsel (2012)	-KKTC -1984-2008 -24 banka	CAMELS bileşik endeksi, enflasyon, reel faiz oranı, GSYH.	Lojistik Regresyon Analizi	Banka sıkıntı olasılığı ile GSYH yavaş büyüme ve yüksek enflasyon arasında pozitif, reel faiz oranı ile negatif ilişki tespit etmiştir.
Betz ve diğerleri (2014)	-AB Ülkeleri -2000:Q1-2013:Q2 -546 banka	CAMEL bileşik endeksi, GSYH, enflasyon, borç/özsermaye, toplam aktif/GSYH.	Lojistik Regresyon Analizi	Düşük reel GSYH'nın büyümesinin banka kırılganlığını artırdığını, enflasyonun ise istatistiksel olarak anlamlı çıkmadığını tespit etmişlerdir.
Moyo ve diğerleri (2014)	-Sahraaltı Afrika Ülkeleri -1995-2010 -662 banka	CAMEL bileşik endeksi, yabancı banka girişi, ulusal bankalar, özel yerli bankalar, banka Z-Skor, bankacılık özgürlük indeksi, reel GSYH, döviz kuru oynaklığı, özel-kişisel krediler/GSYH, M2/yedekler, enflasyon, reel faiz oranı, finansal açık/GSYH.	Sürdürme (Durasyon) Analizi	GSYH'nın düşmesi bankalar için erken uyarı olduğunu, enflasyon ve reel faiz oranının artışı ile banka sıkıntısı arasında pozitif ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.
Hadriche (2015)	-Körfez Ülkeleri İşbirliği -2005-2012 -107 geleneksel ve İslami banka	CAMEL bileşik endeksi, GSYH, enflasyon.	Panel Veri Analizi	İslami bankalar için enflasyonun pozitif ve önemli bir katsayısının olduğunu tespit etmiştir.
Bassett ve diğerleri (2015)	-ABD -1991:Q3-2013:Q4 -756-236 banka	CAMELS bileşik endeksi, kaldıraç oranı, toplam sermaye oranı, rehinli krediler, vadeli olmayan borçlanma oranı, halka kapalı güvenlik holdinglerin oranı, yabancı aktif oranı, konut emlak kredi oranı, faiz dışı gider oranı, aktif karlılık oranı, net faiz marjı, çekirdek mevduat oranı, oynak borç oranı, likit aktif oranı, riskli aktiflerin getirisi, banka düzeyinde işsizlik oranı, yıllık banka düzeyinde konut fiyat düzeyindeki büyüme, ulusal ev fiyatları endeksinde yıllık büyüme, yıllık GSYH, Fed fonlarının efektif faiz oranı, ulusal işsizlik oranındaki değişim, faiz dışı gider oranı, S&P 500'deki yıllık değişim.	Panel Regresyon Analizi	CAMELS derecesinin iyi olması ile GSYH'da güçlü büyüme ve S&P 500 endeksindeki büyüme arasında pozitif, işsizlik oranı ve yüksek FED faiz oranı ile negatif ilişki tespit etmişlerdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ PERFORMANS ANALİZİ VE ZAMAN SERİSİ UYGULAMASI

Bankacılık sektörü performansı, mevcut finansal sistem ve ülke ekonomisi arasındaki ilişkinin istikrarlı ve sağlam temellere sahip olması ile ilişkilidir ve bu ilişki performansın temel belirleyicilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bankacılık sektörü, ekonomideki fon transferini gerçekleştiren, sistemin etkin ve verimli çalışmasını sağlayan, finansal sistemin önemli ve büyük paya sahip unsurudur. Finansal sistemin gelişimi için alınan önlem ve düzenlemeler (makro ihtiyati göstergeler-MPI), genel finansal istikrar ile bankacılık sektörü istikrar analizinin ayrılmaz bir parçasıdır. Söz konusu istikrar analizinde, hem geleneksel hem de bankacılık sektörünün yapısal değişimlerinden kaynaklanan tüm riskleri yakalamak ve izlemek için analitik çerçevenin dinamik ve geniş kapsamlı olması gerekmektedir.

IMF, diğer uluslararası kuruluşlarla (Dünya Bankası ve Avrupa Merkez Bankası gibi) ve özel sektörle birlikte finansal sistemlerin sağlık ve istikrarının göstergesi olarak tanımlanan makro riskleri azaltıcı göstergeler gibi analitik bir çerçeve geliştirmiştir. MPI, hem bireysel finansal kurumların sağlamlığı ile ilişkilidir hem de makro ekonomik göstergelerin toplamı olan göstergeleri içermektedir. Bireysel kurumların sağlamlılığını analiz etmeye yönelik çerçeve olarak bir finansal kurumu altı ana bileşende ele alan CAMELS çerçevesidir. MPI çerçevesi, diğer makro ekonomik göstergeleri ve piyasa algılamalarını da içermektedir (Bepari ve Mollik, 2008: 7).

Tablo 6’da IMF’nin bankacılık sektörü performans ölçümünde kullandığı mikro ve makro ihtiyati göstergeler yer almaktadır.

Tablo 6: Mikro ve Makro İhtiyati Göstergeler

Mikro İhtiyati Göstergeler	Sermaye Yeterliliği (C)	Aktif Kalitesi (A)	Yönetim Kabiliyeti (M)
	-Sermaye oranları -Sermaye oranları frekans dağılımı	-Sektörel kredi yoğunlaşması -Döviz cinsinden borç verme -Verimsiz kredi ve karşılıklar -Kamusal kurumlara verilen krediler -Aktiflerin risk profili -Bağlı borçlanma ve kaldırma oranları -Borç-özsermaye oranları -Kurumsal karlılık -Şirket koşullarının diğer göstergeleri -Hanehalkı borçluluğu	-Gider oranları -Çalışan başına kazanç -Finansal kurum sayısındaki büyüme
	Karlılık (E)	Likidite (L)	Piyasa Riskine Duyar. (S)
	-Aktif karlılığı -Özsermaye karlılığı -Gelir ve gider oranları -Yapısal karlılık göstergeleri	-Merkez bank. kredileri/finansal Kurul. -Mevduat/parasal Parasal büyüklükler -Bankalar arası oranların bölünmesi -Kredi/Mevduat oranı -Aktif ve yükümlülüklerin vade yapısına göre gösterimi -İkincil piyasada likidite tedbirleri	-Döviz kuru riski -Faiz oranı riski -Hisse senedi fiyat riski -Ticari mal fiyat riski
Piyasa Temelli Göstergeler	-Finansal araç piyasa fiyatları -Aşırı verim göstergeleri -Kredi notları -Mutlak getiri dağılımları		
Makro Ekonomik Göstergeler	Ekonomik büyüme	Ödemeler dengesi	Enflasyon
	-Toplam büyüme oranları -Sektörel düşüşler	-Cari hesap açığı -Döviz rezervi yeterliliği -Dış borç (vade yapısını da içeren) -Ticaret şartları -Sermaye akımı bileşimi ve vade yapısı	-Enflasyonda oynaklık
	Faiz ve kurlar	Borç verme ve aktif fiyat patlamaları	Bulaşma etkileri
	-Faiz ve kurdaki oynaklık -İç reel faiz oranlarının seviyesi -Döviz kuru sürdürülebilirliği -Döviz kuru teminatları	-Borçlanma olanakları -Varlık fiyat patlaması	-Finansal piyasa korelasyonu -Ticaret dalgalanmaları
Diğer faktörler			
	-Yönlendirilmiş kredi ve yatırım -Devletin bankacılık sektörüne başvurması -Ekonomideki ödemesi gecikmiş borçlar		

4.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bankalar, ekonomik faaliyetlerini mevduata diğer bir değişle yabancı kaynaklara dayanarak yürütmektedirler. Bankaların, yabancı kaynak kullanımını diğer işletmelere göre fazla olduğundan finansal kaldıraç oranları da yüksek olmaktadır. Yabancı kaynak kullanım oranının yüksek olması sonucu finansal kaldıraç oranlarının da yüksek olması karşılaşılabilecek finansal riskleri de beraberinde artırmaktadır. Bütün işletmelerde olduğu gibi bankaların da temel amacı cari hisse senedi değerini dolayısıyla firma değerini maksimum kılmaktır. Bankalar bu doğrultuda, bir yandan karşılaştıkları riskleri minimum düzeye indirerek kontrol altına almak diğer yandan da yasal zorunluluklarını yerine getirerek maksimum karlılığa ulaşmayı amaçlamaktadırlar.

Finansal sistemin önemli bir unsuru olan bankalarda, faaliyetler sonucu yaşanan muhtemel sorunların temel kaynağı durumundaki finansal riskler dikkate alınarak, eksikliklerin önceden belirlenmesinde yerinde denetim ve uzaktan gözetim önemli bir yer tutmaktadır.

Uzaktan gözetim sistemlerinden biri olan CAMELS analizi, bankaların finansal yapılarında oluşabilecek sorunların veya olumsuzlukların giderilmesinde kullanılan bir erken uyarı sistemi olarak kabul edilmektedir. Bankalarda performans değerlendirmesinde kullanılan CAMELS ile düzenleyici ve denetleyici kurumlar, ele alınan yıllara ait bir performans değeri elde etmektedir. Elde edilen bu performans değeri ile bankaların finansal bakımdan gelişme gösterip göstermediği farklı istatistiksel verilerde kullanarak tahmin yoluna gidilmektedir. Bu sayede düzenleyici ve denetleyici kurumlar tarafından, bankacılık sektöründe oluşacak risklerin veya krizlerin önceden fark edilip önlenmesi yolunda, bankalara gerekli önlemleri almaları için çeşitli düzenlemeler veya yaptırımlar getirilmektedir.

Çalışmanın temel amacı, Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının finansal performanslarını temsil eden CAMELS bileşik endeksi ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişkilerin incelenmesidir.

Çalışmaya dahil edilen bankalar Tablo 7’de görülmektedir. CAMELS bileşik endeksi, Tablo 7’de görünen Türkiye’de faaliyet gösteren 22 kamusal-özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarına ilişkin 2003:Q3-2016:Q2 dönemi verileri kullanılarak oluşturulmuştur².

Tablo 7: Çalışmaya Dahil Edilen Mevduat Bankaları

Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları
Akbank T.A.Ş.
Anadolubank A.Ş.
Şekerbank T.A.Ş.
Turkish Bank A.Ş.
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
Türkiye İş Bankası A.Ş.
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları
Türkiye’de Kurulmuş Bankalar
Alternatifbank A.Ş.
Arap Türk Bankası A.Ş.
Citibank A.Ş.
Denizbank A.Ş.
Finans Bank A.Ş.
HSBC Bank A.Ş.
ING Bank A.Ş.
Turkland Bank A.Ş.
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
ICBC Bank. A.Ş.
Türkiye’de Şube Açan Bankalar
Bank Mellat
Habib Bank Limited

4.2. Çalışmanın Katkısı ve Özgünlüğü

CAMELS analizi konusunda Türkiye’de yapılmış çalışmalarda konu genellikle kamusal-özel sektör ayrımı yapılarak, yıllar bazında ele alınmış ve karşılaştırma yapılmış

² Çalışmada ele alınan dönem, analizin yapıldığı dönemde en son yayınlanan veriden başlayarak geriye doğru gidilerek yeterli örnek büyüklüğe ulaşılarak oluşturulmuştur.

veya CAMELS değeri ile notlama sistemleri üzerine çalışılmıştır. Bu çalışmada veriler üç aylık alınarak bileşik CAMELS değeri hesaplanarak analiz yapılmış, daha sonra elde edilen bileşik endeks ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişiler VAR analizi ile araştırılmıştır. Çalışmanın tamamlanmasıyla birlikte, ulusal literatüre CAMELS analiziyle ilgili doktora düzeyinde yeni bir kaynak ilave edilmiş olacaktır. Ayrıca, Türkiye’de bileşik CAMELS değeri ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişki daha önce çalışılmadığı için bu alanda da literatüre katkısı olacaktır. Bununla birlikte Türk bankacılık sektörünün maruz kaldığı riskler ve performans ile ilgili öneriler sunulmuş olacaktır.

Türkiye’de CAMELS bileşik endeksi ile ilgili çalışmalarda gruplar ve/veya yıllar bazında performans farklılıkları üzerinde durulmuş, notlama sistemleri ile karşılaştırma yapılmış veya bankanın hesaplanan CAMELS değeri ile TMSF’ye devir edilip edilemeyeceği araştırılmıştır. Bu alışma, bileşik CAMELS değeri performans endeksi ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Türkiye’de konu bu yönüyle daha önce çalışılmadığı için, bu çalışma bu alandaki özgünlüğü ortaya koymaktadır.

4.3. Çalışmanın Kısıtları

Çalışmanın ilk kısıtını CAMELS performans endeksi hesaplanırken kullanılacak oranların seçimi oluşturmaktadır. CAMELS performans endeksi sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim kabiliyeti, karlılık, likidite ve piyasa riskine duyarlılık olarak adlandırılan altı bileşenden oluşan bir derecelendirme sistemidir. Her bir bileşen hesaplanırken farklı farklı finansal oranlar kullanılmaktadır. Çalışmada 20 adet oran kullanılmıştır. Bu oranların seçiminde performans lt olma konusunda genel kabul görmüş olması ve bankacılık sektöründe bileşenler bazında standartlaşmaya gidilmiş olmalarına dikkat edilmiştir. Ayrıca, oran seçiminde literatürde yapılan çalışmalarda kullanılan ortak oranlar dikkate alınmıştır. Buna ilave olarak Türkiye Bankalar Birliğinin sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, karlılık, likidite ve gelir–gider oranları olarak ele aldığı oran grupları da dikkate alınmıştır.

CAMELS derceleme sisteminde bileşik endeks hesaplanırken her bir bileşene aynı ağırlık verilmemiş, her bir bileşenin performans üzerindeki etkileri ve önemleri dikkate alınarak ağırlıklandırılmıştır. Her bir bileşen için kullanılan oranın ağırlıklandırılması,

bileşen içindeki önemine göre yapılmıştır. CAMELS bileşenleri ile ilgili diğer önemli konu ise bileşen içindeki finansal oran ile CAMELS bileşeni arasındaki ilişkinin yönüdür. Bu oran ile bileşen arasındaki ilişkinin yönü ve kullanılan ağırlıklar Kılıç ve Fettahoğlu (2005) ve Kaya (2001)'nin çalışmalarından derlenmiştir.

Çalışmanın dördüncü kısıtı ise ele alınan banka gruplarıdır. Çalışma kapsamında mevduat bankaları kamusal, özel ve yabancı sermayeli banka grupları olarak ele alınmış, kalkınma ve yatırım bankaları çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Çalışmada sadece mevduat bankalarının kullanılmasının esas nedeni derecelendirme sistemi içinde mevduata ve faize ilişkin oranların kullanılmasıdır. Ayrıca, ele alınan bankalar için kullanılan oranların konsolide olmayan (solo) banka bazında çalışmaya dahil edilmesi diğer bir kısıtı oluşturmaktadır.

Mevduat bankalarının seçimi, çalışmanın diğer bir kısıtını oluşturmaktadır. Çalışmaya dahil edilen mevduat bankalarının seçiminde söz konusu yıllarda faaliyetlerine ara vermemesi dikkate alınmıştır. Bununla birlikte ele alınan bankalardan bir kısmının mülkiyet yapısında değişiklikler olmuş ancak faaliyetlerini yeni mülkiyet ve isimler altında devam ettirmişlerdir. Çalışmanın gruplar bazında performans farklılıklarının değerlendirilmesi kısmında, banka son dönem itibari ile hangi mülkiyet ve isim altında faaliyet gösteriyor ise o esas alınmıştır.

Bankaların performanslarının ölçümünde birçok yöntem kullanılmaktadır. Bununla birlikte bu çalışmada, ABD'de geliştirilen ve Türk bankacılık sektöründe de uygulanabilirliği çeşitli çalışmalarla test edilmiş bir analiz olan CAMELS dereceleme sistemi kullanılmıştır. Söz konusu sistem çerçevesinde 6 bileşen için toplam 20 adet finansal oran kullanılmıştır.

Çalışma için seçilen oranlar ve söz konusu oranlara verilen ağırlıklar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Çalışmada Kullanılan Oranlar ve Ağırlıkları

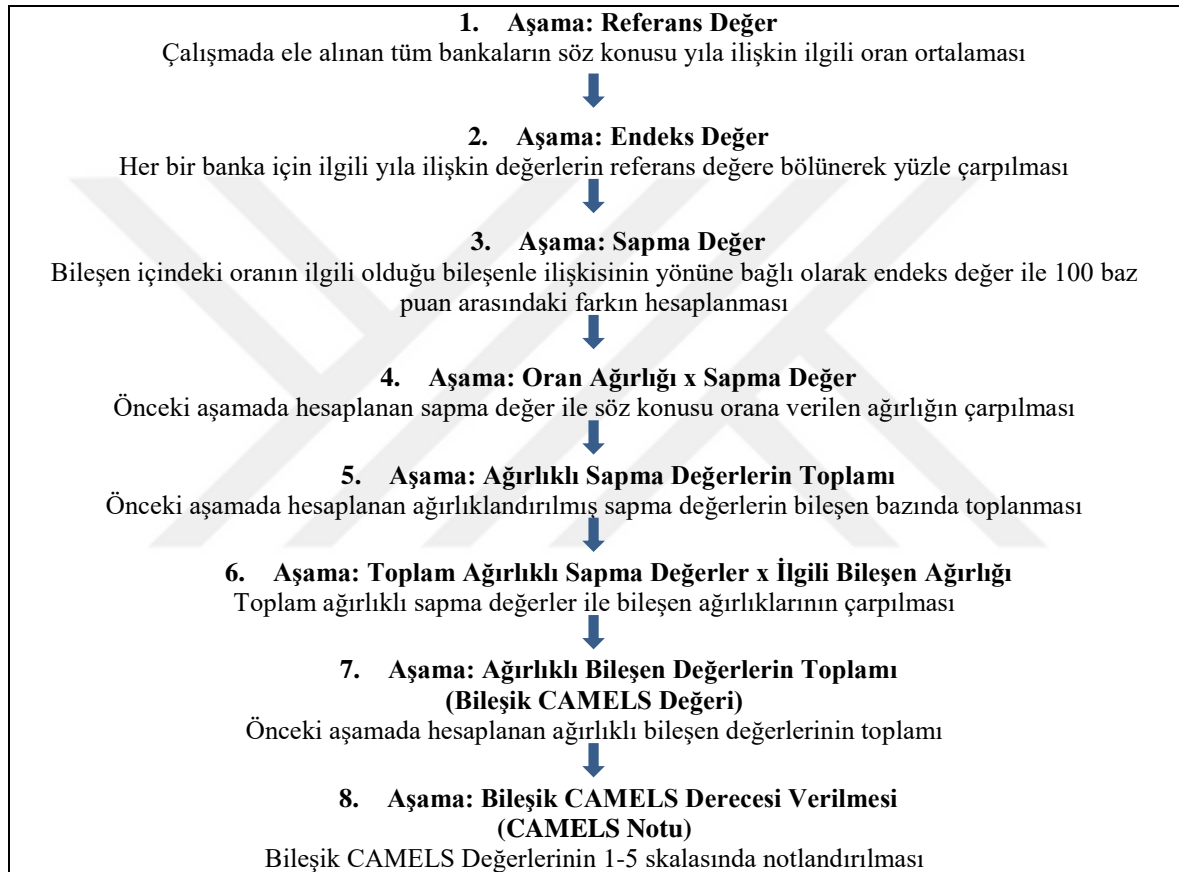
Bileşen ve Oran Adı	İlişkinin Yönü	Orana Verilen Ağırlık	Bileşene Verilen Ağırlık
Sermaye Yeterliliği (C)			0,20
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	+	0,40	
Özsermaye/Toplam Aktif	+	0,30	
Net Dönem Karı/Toplam Aktif	+	0,30	
Aktif Kalitesi (A)			0,20
Takipteki Kredi (Net)/Toplam Kredi ve Al.	-	0,40	
Duran Aktif/Toplam Aktif	-	0,30	
Toplam Kredi ve Al./Toplam Aktif	+	0,30	
Yönetim Kabiliyeti (M)			0,10
Takipteki Kredi (Net)/Toplam Kredi ve Al.	-	0,40	
Şube Başına Net Kar	+	0,30	
Diğer Faaliyet Gider/Toplam Aktif	-	0,30	
Karlılık (E)			0,15
Net Dönem Karı/Top. Aktif	+	0,30	
Net Dönem Karı/Özsermaye	+	0,30	
Vergi Öncesi Kar/Top. Aktif	+	0,20	
Net Faiz Geliri/Toplam Faaliyet Geliri	+	0,20	
Likidite (L)			0,25
Likit Aktif/Toplam Aktif	+	0,40	
TP Likit Aktif/Toplam Aktif	+	0,30	
Likit Aktif/Kısa Vadeli Yüküm.	+	0,30	
Piyasa Riskine Duyarlılık (S)			0,10
Net Faiz Geliri/Top. Aktif	-	0,25	
YP Aktif /YP Pasif	-	0,25	
Finansal Varlık (Net)/Toplam Aktif	-	0,25	
Net Bilanço Poz./Özsermaye	-	0,25	

Çalışmada bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının performans endeksleri hesaplanmaktadır. Bileşik endeks hesaplanırken bileşenlere ve bileşen içindeki oranlara eşit ağırlık verilmemiş, bileşenin genel performans üzerindeki etkileri düşünülerek farklılaştırılmıştır. Bileşen gibi bileşenleri oluşturan oranlarda da bileşen içindeki önemine göre farklı farklı ağırlıklandırılmıştır (Kılıç ve Fettahoğlu, 2005:

102). Hem bileşen hem de oran ağırlıklandırılmasında Kılıç ve Fettahoğlu (2005) ve Kaya (2001)'nin çalışmalarından yararlanılmıştır.

Çalışmada CAMELS performans endeksi, Şekil 2'de görülen aşamalar takip edilerek elde edilmiştir.

Şekil 2: Bileşik CAMELS Değeri Hesaplanma Aşamaları

Kaynak: Kandemir ve Arıcı, 2013: 73

Çalışmada herkese açık nicel veriler kullanılmış ve performans değerlendirilmesi tek tek banka bazında yapılmamıştır. Bankalara özgü nitel verilerin kullanılmamasından dolayı bankalara CAMELS not verilmesinden kaçınılmıştır. Bu nedenle, Şekil 2'de verilen bileşik CAMELS derecesinin hesaplanma aşamalarından 8. Aşama, yani notlandırma işlemi gerçekleştirilmemiştir (Kandemir ve Arıcı, 2013: 73).

CAMELS analizinin ilk aşamasında, çalışmaya dahil edilen tüm bankalar için hesaplanan referans değeri olarak kullanılacak tüm oranlarda alt/üst toplam %10'luk uç

değerlerde yer alan banka değerleri çıkartılarak “tırışlanmış ortalama değer” hesaplanmıştır. Bu şekilde hesaplanan referans değerleri sistemde uçlarda yer alan bankaların genel ortalama üzerine yapacakları yanılıcı katkı ortadan kaldırılmıştır. Bankaların aktif büyüklüklerine göre ağırlıklandırılması Türk Bankacılık Sektörü’nün yoğunlaşmasının yüksek olduğu düşünöldüğünde büyük bankalar yönüne pozitif sapma yaratacağı ve küçük bankaları olumsuz etkileyeceği için tercih edilmemiştir (Kaya, 2001: 6).

CAMELS performans endeksi hesaplanırken, bileşenler içindeki finansal oran ile CAMELS bileşeni arasındaki ilişkinin yönü büyük önem taşımaktadır. Bazı oranlar bileşene artı yönde etki etmekte, bazı oranlar ise bileşene eksi yönde etki etmektedir. İlişkinin yönü, bileşenin endeks değerini arttıran göstergeler için “+” işareti, bileşenin endeks değerini azaltan göstergeler için “-” işareti ile gösterilmiştir. Bileşen içindeki oran ile bileşen arasındaki ilişkinin yönü ve kullanılan ağırlıklar Kılıç ve Fettahoğlu (2005) ve Kaya (2001) çalışmalarından derlenmiştir.

4.4. Türk Bankacılık Sektörü Performans Analizi: CAMELS Dereceleme Sistemi

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının CAMELS derecelendirme sistemi ile performans endekslerinin bileşenler ve gruplar bazında genel olarak oluşturulması ve performans farklılıklarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada 3 kamusal sermayeli, 7 özel sermayeli ve Türkiye’de kurulmuş ve/veya Türkiye’de şube açmış 12 yabancı sermayeli olmak üzere toplam 22 mevduat bankası kullanılmıştır.

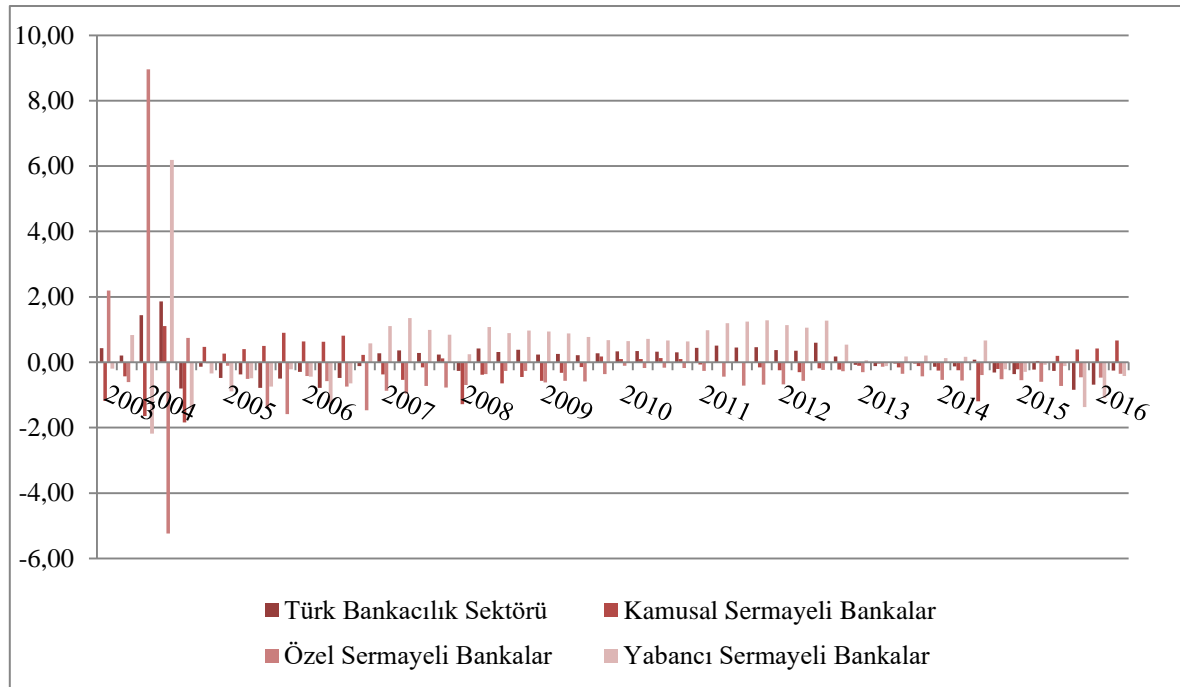
4.4.1. Bankacılık Sektörü ve Banka Grupları Performans Endekslerinin Karşılaştırılması

Türk Bankacılık Sektörü performans endeksi olarak hesaplanan bileşik CAMELS değerinin analiz ve yorumlarında bankacılık sektörü üç gruba ayrılmıştır. Her bir grubun sektör içerisindeki yoğunluğunun farklı olması, sektördeki payı en yüksek olan grubun genel olarak sektörün performans endeksini etkileme gücünü de yükseltmektedir.

Dolayısıyla, bu grubun endeksi ile sektörün endeksinin aynı hareket etmesi beklenmektedir. Diğer taraftan sektör içindi payı düşük olan grubun sektörün performansını etkileme gücü de düşük olmaktadır (Kılıç ve Fettahoğlu, 2005: 105).

Grafik 1’de Türk Bankacılık Sektörü genel ve grup bazında altı bileşenin ağırlıklı ortalamalarına göre gösterdikleri CAMELS performans endeksi yer almaktadır.

Grafik 1: Genel ve Grup Bazında CAMELS Performans Endeksi

Grafik 1’de bankacılık sektörü performans analizi incelendiğinde, bankacılık sektörü performansının pozitif olduğu yıllarda özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankaların performanslarının da pozitif ve yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, bu grupların sektör içerisindeki yoğunluklarının kamusal sermayeli bankalarından fazla olması nedeniyle sektörü olumlu etkilediği ve genel performansın ilgili dönemde pozitif değer almasını sağladığı görülmüştür. Kamusal ve özel sermayeli bankaların incelenen dönem kapsamında CAMELS bileşik endeks ortalamalarının negatif ve düşük değer aldığı, yabancı sermayeli bankaların ise genel endeks ortalamasının pozitif değer aldığı tespit edilmiştir. Sektörün bileşik performans değeri ortalamasının ise pozitif değer aldığı saptanmıştır.

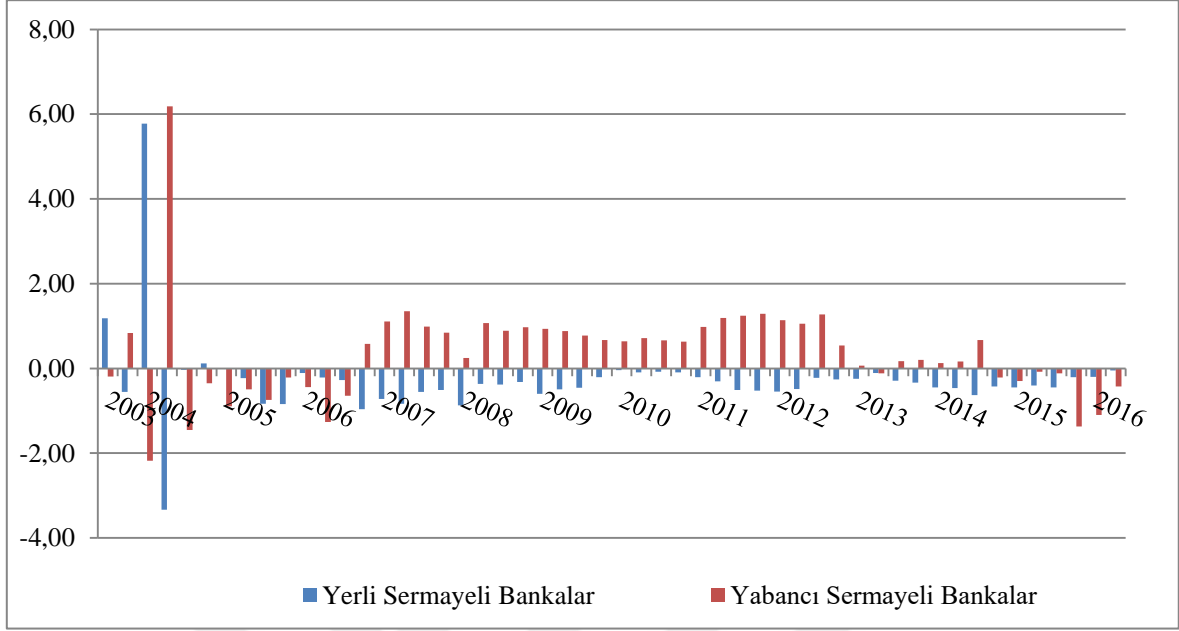
Genel performans endeksini oluşturan bileşenlerden sermaye yeterliliği, karlılık ve likidite bileşenleri performansa pozitif, aktif kalitesi, yönetim yeterliliği ve piyasa riskine duyarlılık bileşenleri ise performansa negatif değerler vermişlerdir. Elde edilen bu bulgu, Abdullayev (2013)'ın çalışma sonuçları ile örtüşmektedir. 2001 yılında yaşanan uluslararası krizden sonra bankacılık alanında yapılan düzenlemeler ve Basel II standartlarında yer alan asgari sermaye yeterlilik rasyosunun özellikle kamusal sermayeli bankalarda kriterin üzerinde yer alması bankacılık sektörünün performans endeksinin ilk dönemlerde yüksek olmasının bir göstergesi niteliğindedir. Bu bulgu, Dinçer ve diğerleri (2011) tarafından bankacılık sektörü performans değerlendirilmesinin incelendiği çalışmanın sonuçları ile desteklenmektedir.

Banka grupları içerisinde ortalama olarak en yüksek performansa sahip grup yabancı sermayeli mevduat bankalarıdır. Elde edilen bu bulgu, Kılıç ve Fettahoğlu (2005) ile Güney ve Ilgın (2015) tarafından yapılan Türk Bankacılık Sektörünün performans değerlendirmesinin incelendiği çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir. Yabancı sermayeli bankaları kamusal sermayeli bankalar izlemekte, en düşük performansa sahip banka grubunun özel sermayeli bankalar olduğu görülmektedir.

4.4.2. Yerli ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının Performans Endekslerinin Karşılaştırılması

Grafik 2'de Türk Bankacılık Sektörünün yerli ve yabancı sermayeli mevduat bankaları olarak gruplandırılarak altı bileşenin ağırlıklı ortalamalarına göre gösterdikleri CAMELS performans endeksi yer almaktadır.

Grafik 2: Yerli ve Yabancı Sermayeli Bankaların CAMELS Performans Endeksi

Grafik 2 de bankacılık sektörünün yerli ve yabancı sermayeli bankalar olarak gruplandırıldığı performans endeksinde yabancı bankaların incelenen dönem içerisinde ortalama olarak yerli sermayeli bankalardan daha yüksek bir performansa sahip oldukları tespit edilmiştir. Yabancı sermayeli bankaların bileşik CAMELS değerinin 2003 ve 2004 yılı hariç 2006 yılına kadar negatif olduğu, bu dönemden sonra ise hemen hemen aynı seviyede pozitif olduğu görülmektedir. Bununla beraber bu grubun performans değerinin 2014 yılı sonrası yine düşerek negatif olduğu tespit edilmiştir. Yerli sermayeli bankaların ise ilk dönemlerde pozitif olan performans değerinin 2005 yılından sonra düşerek dönem sonuna kadar negatif olduğu bulunmuştur.

4.4.3. Performans Endeksi Bileşenlerinin Analizi

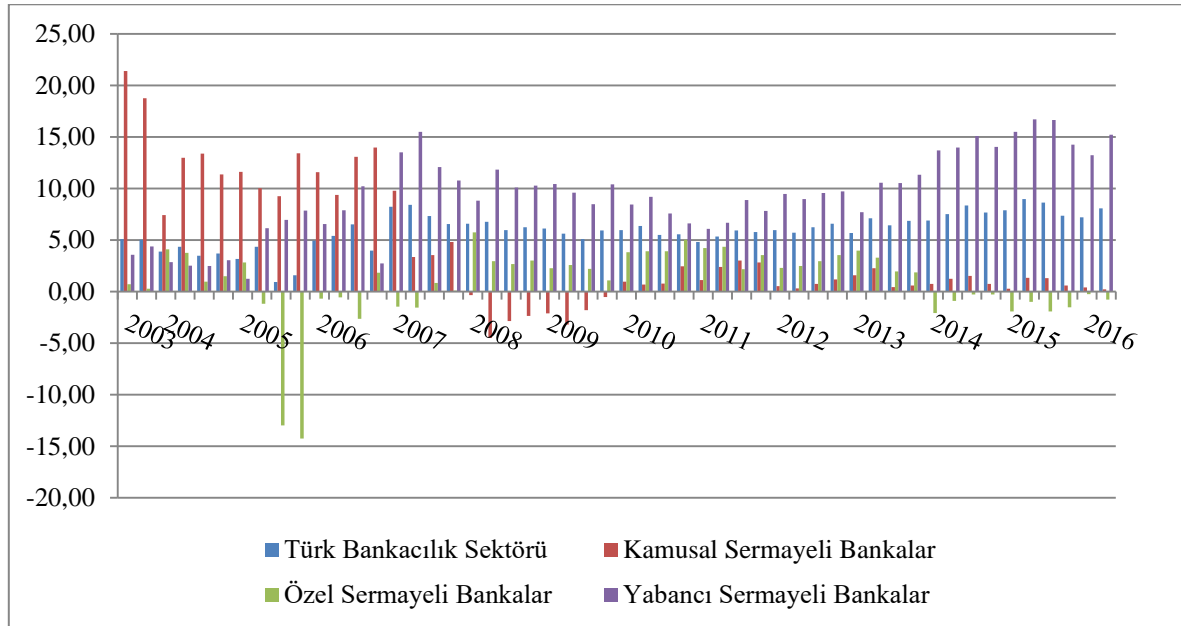
CAMELS performans endeksi toplam 6 bileşen ve 20 orandan oluşmaktadır. Çalışmanın bu kısmında sektör ve gruplar bazında her bir bileşenin performans karşılaştırması yapılmıştır.

4.4.3.1. Sermaye Yeterliliği Performans Endekslerinin Karşılaştırılması

Sermaye yeterliliği, bankanın finansal gücünün bir göstergesidir ve bankanın beklenmedik kayıpları telafi etme kabiliyetini yansıtmaktadır. Bu bileşen, bankanın finansal sağlamlığı ile pozitif ilişkilidir. Dolayısıyla, oranın düşmesi banka için olası bir başarısızlık anlamına gelmektedir (Atikoğulları, 2009: 216). Düzenleyici ve denetleyici kurumlar, bankaların sermaye yapılarını yakından takip etmekte ve bu konuda asgari sermaye şartı getirmektedirler. Bankalar faaliyetleri gereği yüksek düzeyde kaldıraçlı kurumlardır. Sahip oldukları özsermayenin toplam aktiflere oranının azalması, bankaların kredi ve piyasa ile ilgili risklerinin artması anlamına gelmekte ve beklenmedik kayıpları telafi etme kabiliyetini azaltmaktadır (Hays ve diğerleri, 2009: 8).

Grafik 3’de sermaye yeterliliği bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü hem de gruplar bazında performanslar gösterilmiştir. Sermaye yeterliliği bileşenini temsilen çalışmada, sermaye yeterlilik rasyosu, özsermaye/toplam aktif ve net dönem karı/toplam aktif oranları olmak üzere üç oran kullanılmıştır. Kullanılan tüm oranlar bileşene pozitif yönde etki etmektedir. Bu oranlar içerisinde sermaye yeterlilik rasyosunun bileşen içindeki ağırlığı daha yüksektir.

Grafik 3: Sermaye Yeterliliği Performans Endeksi

Grafik 3'e göre gruplar bazında sermaye yeterliliği bileşeninde en yüksek performansı sektör ortalaması üzerinde olan yabancı sermayeli bankaların gösterdiği tespit edilmiştir. Yabancı sermayeli bankalardan sonra, performansı sektör ortalaması altında kalan kamusal sermayeli bankaların geldiği ve en düşük performansı ise sektör ortalamasının çok altında kalan özel sermayeli bankaların gösterdiği görülmüştür. Elde edilen bu bulgular, Kılıç ve Fettahoğlu (2005), Çağıl ve Mukhtarov (2014) ile Güney ve Ilgın (2015) tarafından yapılan Türk Bankacılık Sektörünün performans değerlendirmesinin incelendiği çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir.

Sermaye yeterlilik rasyosu çalışmada kullanılan tüm bankalarda, sektör ve gruplar bazında ve hemen hemen her dönemde yasal sınır olan %8'in altına düşmemiştir. Bu oranın 2001 yılı finansal kriz sonrası dönemde özellikle kamusal sermayeli bankalarda oldukça yüksek bir seviyededir. Bu dönemden sonraki dönemlerde düştüğü görülmüştür. Kamusal sermayeli bankaları yabancı ve özel sermayeli mevduat bankaları takip etmiştir. Bu oranın yüksek olmasının nedeni kriz sonrası dönemde bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma programı ile Basel II standartlarının getirmiş olduğu kriterlere uyum politikalarıdır.

Sektörde sermaye yeterlilik rasyosu dönem sonunda ilk döneme göre %40 azalmıştır. Gruplar bazında en yüksek değişime %87 azalışla kamusal sermayeli bankalar sahiptir. Bu bankaları %50 azalış ile yabancı sermayeli ve %6 azalış ile özel sermayeli mevduat bankaları izlemektedir. Özsermaye/toplam aktif oranındaki değişim sektörde çok düşük olmakla beraber, değişimin en yüksek olduğu grup -%14 ile özel sermayeli bankalardır. Bunu %8 ile yabancı ve -%7 ile kamusal sermayeli bankalar izlemektedir. Net dönem karı/toplam aktif oranındaki değişim sektörde -%59, yabancı sermayeli bankalarda -%59 ve sırasıyla kamusal ve özel sermayeli bankalarda -%58 ve -%62'dir. Sermaye yeterlilik bileşenleri içerisinde sektörde en fazla değişim sermaye yeterlilik rasyosunda yaşanmıştır.

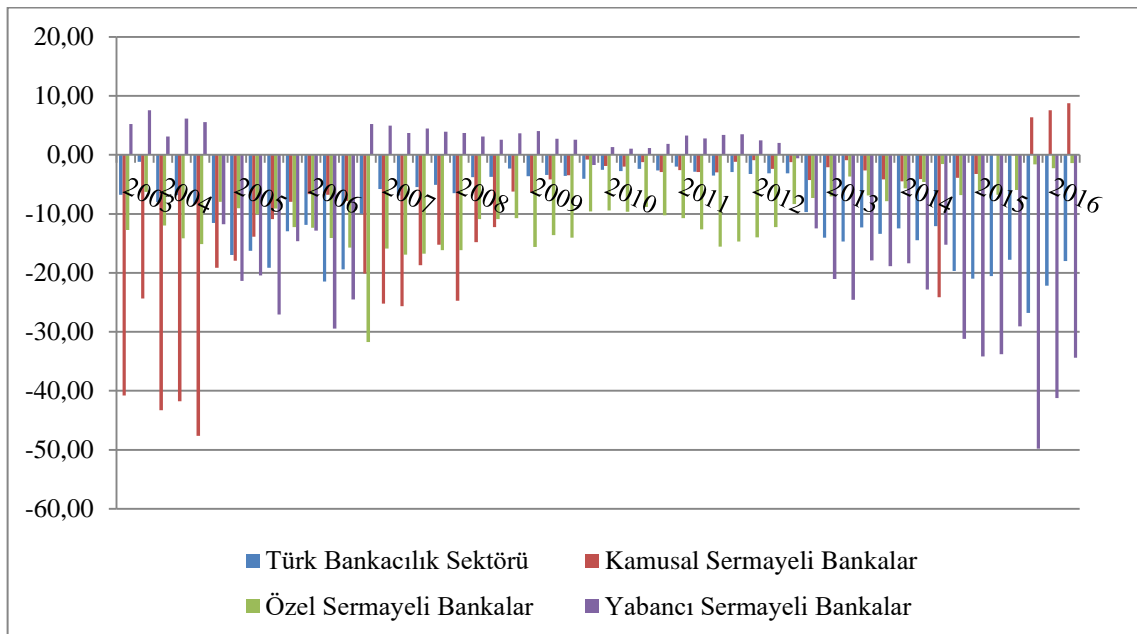
4.4.3.2. Aktif Kalitesi Performans Endekslerinin Karşılaştırılması

Aktif kalitesi yüksek kredi riski ile çalışan bankalar için büyük bir öneme sahiptir. Bankalarda kredi riskinin tamamen ortadan kaldırılması arzulanan bir durum olsa da, bu

riskin makul sınırlar dahilinde düzgün bir şekilde yönetilmesi ve kontrol edilmesi daha önemlidir. Aktif kalitesine ilişkin kullanılan oranlardan biri takipteki kredi/toplam kredilerdir. Bu oranın önemi bir kredinin tahsil edilemeyeceğini düşündüğünde ortaya çıkmaktadır (Hays ve diğerleri, 2009: 8). Aktif kalitesi, aktiflerin risk düzeyini ve bir bankadaki finansal gücün derecesini belirtmektedir ve mevcut koşul ile gelecekteki sürekliliğinin değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Krediler bankalarda en riskli varlıklardır ve genellikle bir bankanın aktiflerinin çoğunluğunu oluşturmaktadırlar. Toplam aktiflere oranı açısından yüksek bir kredi payı, kredi zararlarına karşı daha duyarlı bir yapıya işaret etmektedir. Takipteki kredilerin değeri yükseldikçe, bankanın karlılığı ve gelecekteki yaşayabilirliği için bir tehdit oluşturan daha düşük aktif kalitesi anlamına gelmektedir (Atikoğulları, 2009: 216). Aktif kalitesi bileşenini temsilen çalışmada, takipteki krediler (net)/toplam kredi ve alacaklar, duran aktif/toplam aktif, toplam kredi ve alacaklar/toplam aktif oranları olmak üzere üç oran kullanılmıştır. Kullanılan ilk iki oran bileşene negatif yönde, diğer oran ise pozitif yönde etki etmektedir. Bu oranlar içerisinde takipteki krediler (net)/toplam kredi ve alacaklar oranının bileşen içindeki ağırlığı daha yüksektir.

Grafik 4'de aktif kalitesi bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü hem de gruplar bazında performanslar gösterilmiştir.

Grafik 4: Aktif Kalitesi Performans Endeksi

Grafik 4'e göre gruplar bazında aktif kalitesi bileşeninde en yüksek performansı sektör ortalaması üzerinde olan yabancı sermayeli bankaların gösterdiği tespit edilmiştir. Yabancı sermayeli bankaları, performansı sektör ortalaması altında kalan kamusal sermayeli bankaların izlediği ve en düşük performansı ise sektör ortalaması altında kalan özel sermayeli bankaların gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgular Kandemir ve Demirel Arıcı (2013), Ege ve diğerleri (2015), Gümüş ve Nalbantoğlu (2015) ile Güney ve Ilgın (2015) tarafından yapılan Türk Bankacılık Sektörünün performans değerlendirmesinin incelendiği çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir.

Sektörde takipteki krediler (net)/toplam kredi ve alacaklar oranı dönem sonunda ilk döneme göre %26 azalmıştır. Kamusal sermayeli bankalarda %94 ve özel sermayeli bankalarda ise %74 azalış olmuştur. Yabancı sermayeli bankalarda ise bu değişiklik pozitif ve %129 düzeyinde gerçekleşmiştir. Duran aktif/toplam aktif oranındaki değişim sektör ve tüm gruplarda azalış yönünde olmuştur. Bu azalış sektörde %60, yabancı sermayeli bankalarda %63, özel sermayeli bankalarda %59 ve kamusal sermayeli bankalarda %55 düzeyinde gerçekleşmiştir. Toplam kredi ve alacaklar/toplam aktif oranında diğer oranlara göre değişim artış yönünde ve yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Bu değişim en yüksek kamusal sermayeli bankalarda yaşanmış, bu bankaları özel sermayeli bankalar takip etmiştir. Sektördeki değişim %90 ve yabancı sermayeli bankalardaki değişimde %51 düzeyinde gerçekleşmiştir. Aktif kalitesi bileşeni içinde en yüksek değişim toplam kredi ve alacaklar/toplam aktif oranında yaşanmıştır. Bankalarda özellikle yurt içi şubelerde kullanılan kredilerin 2004 yılından itibaren artış göstermesi toplam kredi ve alacakların yılların içinde aktif içerisindeki payının artmasına neden olmuştur.

4.4.3.3. Yönetim Kabiliyeti Performans Endekslerinin Karşılaştırılması

Yönetim kabiliyeti 6 bileşen karşılaştırıldığında en ileriye dönük bileşen olarak ele alınmaktadır. Bu bileşeni ölçmek diğer bileşenlere göre daha zordur. Bunun nedeni sadece mevcut finansal performansa bağımlı olmamasıdır. Bu bileşen, eğitim seviyesi ve yönetim uzmanlığı gibi çok çeşitli unsurları içermektedir (Atikoğulları, 2009: 216).

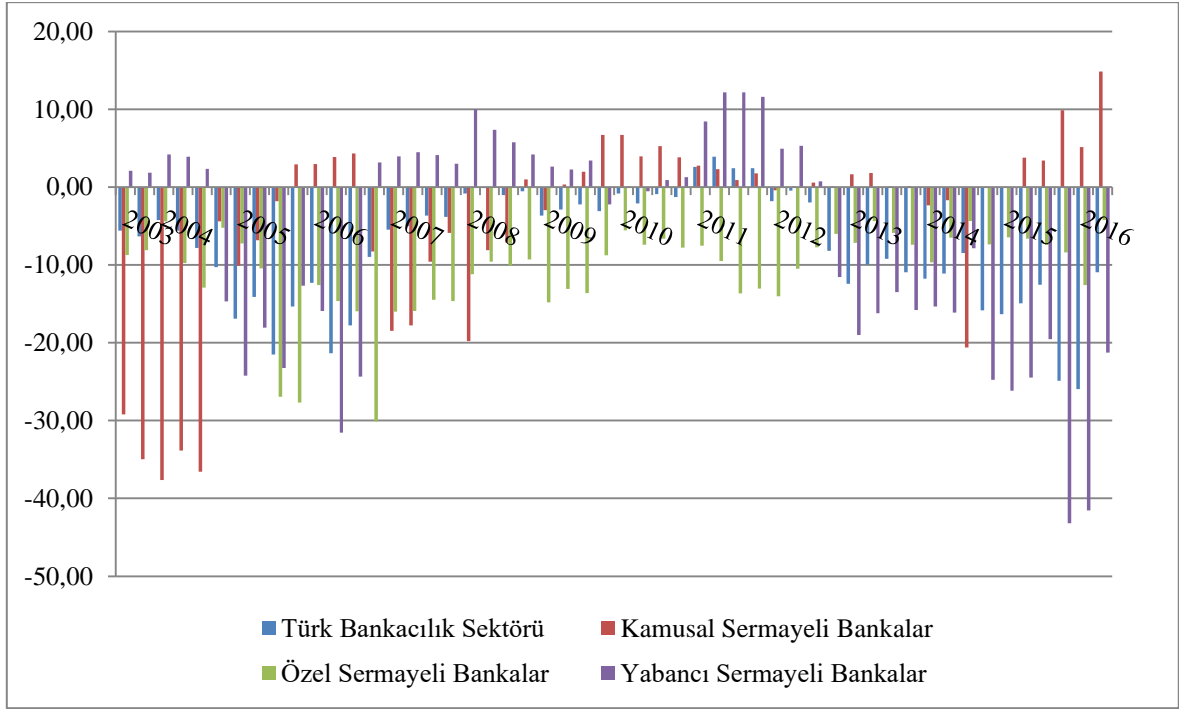
Yönetim kabiliyeti bileşeninin bileşik CAMELS değeri üzerindeki ağırlığı piyasa riskine duyarlılık bileşeni ile beraber diğer bileşenlere göre düşüktür. Bu bileşenin bileşik CAMELS değeri üzerindeki etkisi dönem boyunca negatif olarak hesaplanmıştır.

Yönetim kabiliyeti bileşenini temsilen çalışmada, takipteki krediler (net)/toplam kredi ve alacaklar, şube başına net kar, diğer faaliyetlerden gider/toplam aktif oranları olmak üzere üç oran kullanılmıştır. Şube başına net kar oranı bileşene pozitif yönde, diğer oranlar ise negatif yönde etki etmektedir. Bu oranlar içerisinde takipteki krediler (net)/toplam kredi ve alacaklar oranının bileşen içindeki ağırlığı daha yüksektir.

Sektörde takipteki krediler (net)/toplam kredi ve alacaklar oranı dönem sonunda ilk döneme göre %26 azalmıştır. Kamusal sermayeli bankalarda %94 ve özel sermayeli bankalarda ise %74 azalış olmuştur. Yabancı sermayeli bankalarda ise bu değişiklik pozitif ve %129 düzeyinde gerçekleşmiştir. Şube başına net kardaki değişim sektör ve gruplar bazında artış yönündedir. Bu artış sektörde dönem sonunda ilk döneme göre %217, kamusal sermayeli bankalarda %100, özel sermayeli bankalarda %140 ve yabancı sermayeli bankalarda ise %317 olmuştur. Şube başına net kardaki değişimin en fazla yaşandığı grubun yabancı sermayeli mevduat bankaları olduğu tespit edilmiştir. Diğer faaliyetlerden gider/toplam aktif oranı sektör ve gruplar bazında dönem sonunda ilk dönem göre azalış göstermiştir. Bu azalış sektörde %70, kamusal sermayeli bankalarda %67, özel sermayeli bankalarda %64 ve yabancı sermayeli bankalarda %72 düzeyinde olmuştur. Yönetim kabiliyeti bileşeni içinde en yüksek değişim şube başına net kar oranında yaşanmıştır.

Grafik 5’de yönetim kabiliyeti bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü hem de gruplar bazında performanslar gösterilmiştir.

Grafik 5: Yönetim Kabiliyeti Performans Endeksi

Grafik 5'e göre gruplar bazında yönetim kabiliyeti bileşeninde en yüksek performansı sektör ortalaması üzerinde olan kamusal sermayeli bankaların gösterdiği tespit edilmiştir. Kamusal sermayeli bankaları, performansı sektör ortalaması üstünde olan yabancı sermayeli bankaların izlediği ve en düşük performansı ise sektör ortalaması altında kalan özel sermayeli bankaların gösterdiği saptanmıştır. Elde edilen bu bulgular, Kandemir ve Demirel Arıcı (2013), Çağıl ve Mukhtarov (2014) ile Gümüş ve Nalbantoğlu (2015) tarafından yapılan Türk Bankacılık Sektörünün performans değerlendirmesinin incelendiği çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir.

4.4.3.4. Karlılık Performans Endekslerinin Karşılaştırılması

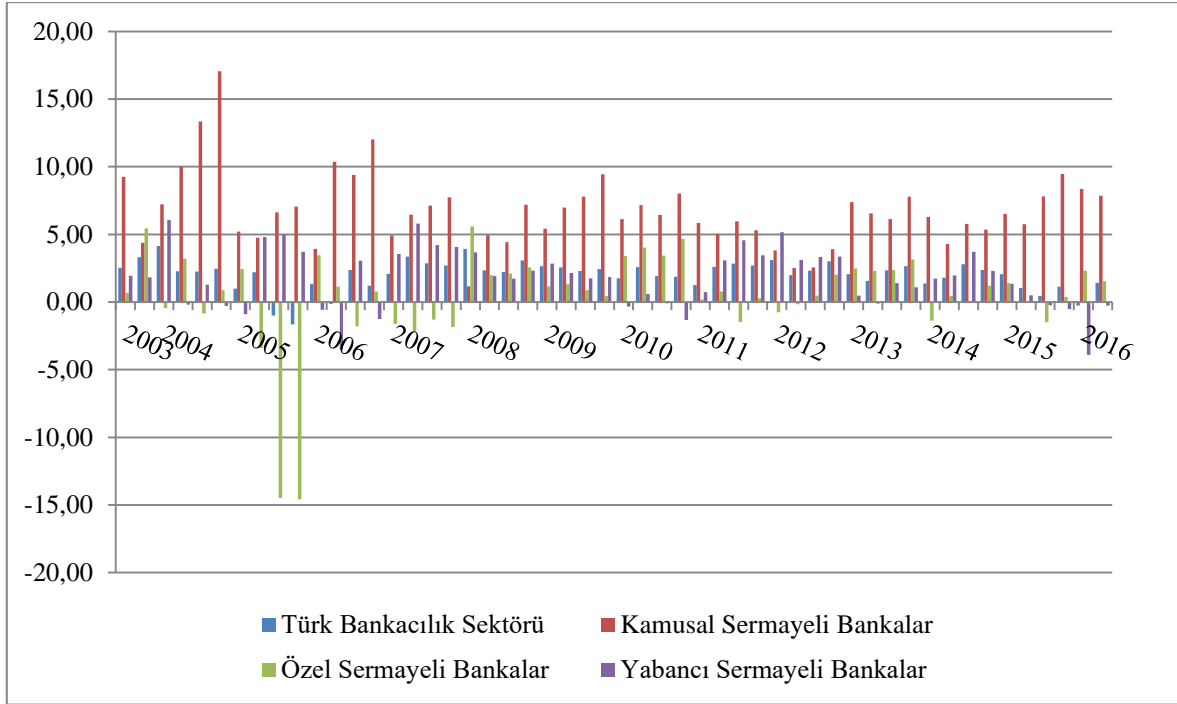
Bir bankanın gelecekteki yaşayabilirliği, aktifleri üzerinden yeterli düzeyde getiri elde etme kabiliyeti ile doğru orantılıdır. Karlılık, bir bankaya fonlarını genişletmek, rekabetçi konumunu korumak ve sermayesini artırmak (veya en azından istikrara kavuşmak) için araçlar sağlamaktadır. Karlılık performansın en önemli belirleyicilerindendir (Atikoğulları, 2009: 216). Bu bileşenin bileşik CAMELS değeri üzerindeki etkisi dönem boyunca hemen hemen pozitif olarak hesaplanmıştır. Karlılık bileşenini temsilen çalışmada, net dönem karı/toplam aktif, net dönem karı/özsermaye,

vergi öncesi kar/toplam aktif ve net faiz geliri/toplam faaliyet geliri oranları olmak üzere dört oran kullanılmıştır. Bu oranların her biri bileşene pozitif yönde etki etmektedir. Söz konusu oranlar içerisinde aktif karlılığı ve özsermaye karlılığı oranlarının bileşen içerisindeki ağırlığı daha yüksektir.

Sektörde aktif karlılığını veren net dönem karı/toplam aktif oranı dönem sonunda ilk döneme göre %59 azalmıştır. Kamusal sermayeli bankalarda %58 ve özel sermayeli bankalarda ise %62 azalış olmuştur. Yabancı sermayeli bankalarda ise %59 azalış olmuştur. Net dönem karı/özsermaye oranındaki değişim sektör ve gruplar bazında azalış yönündedir. Bu azalış sektörde dönem sonunda ilk döneme göre %60, kamusal sermayeli bankalarda %57, özel sermayeli bankalarda %57 ve yabancı sermayeli bankalarda ise %63 düzeyindedir. Vergi öncesi kar/toplam aktif oranı sektör ve gruplar bazında dönem sonunda ilk dönem göre azalış göstermiştir. Bu azalış sektörde %72, kamusal sermayeli bankalarda %62, özel sermayeli bankalarda %62 ve yabancı sermayeli bankalarda %76 düzeyinde olmuştur. Net faiz geliri/toplam faaliyet geliri oranı sektör ve gruplar bazında dönem sonunda ilk dönem göre artış göstermiştir. Bu artış sektörde %69, kamusal sermayeli bankalarda %35, özel sermayeli bankalarda %75 ve yabancı sermayeli bankalarda %78 düzeyindedir. Karlılık bileşeni içinde en yüksek değişim net faiz geliri/toplam faaliyet geliri oranında yaşanmıştır.

Grafik 6'da karlılık bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü hem de gruplar bazında performanslar gösterilmiştir.

Grafik 6: Karlılık Performans Endeksi

Grafik 6'ya göre gruplar bazında karlılık bileşeninde en yüksek performansı sektör ortalaması üzerinde olan kamusal sermayeli bankaların gösterdiği tespit edilmiştir. Kamusal sermayeli bankaları, performansı sektör ortalaması altında kalan yabancı sermayeli bankaların izlediği ve en düşük performansı ise sektör ortalaması altında kalan özel sermayeli bankaların gösterdiği saptanmıştır. Elde edilen bu bulgular Kandemir ve Demirel Arıcı (2013) ile Ege ve diğerleri (2015) tarafından yapılan Türk Bankacılık Sektörünün performans değerlendirmesinin incelendiği çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir.

4.4.3.5. Likidite Performans Endekslerinin Karşılaştırılması

Bankanın likiditesi, kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirmenin yanı sıra borç ödeme gücünü de geliştirme kabiliyeti olarak açıklanmaktadır (Atikoğulları, 2009: 217). Bununla beraber yüksek düzeyde likidite seviyesi, verimsiz finansal yatırım faaliyetleri sonucunda bankanın karlılık düzeyi üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır.

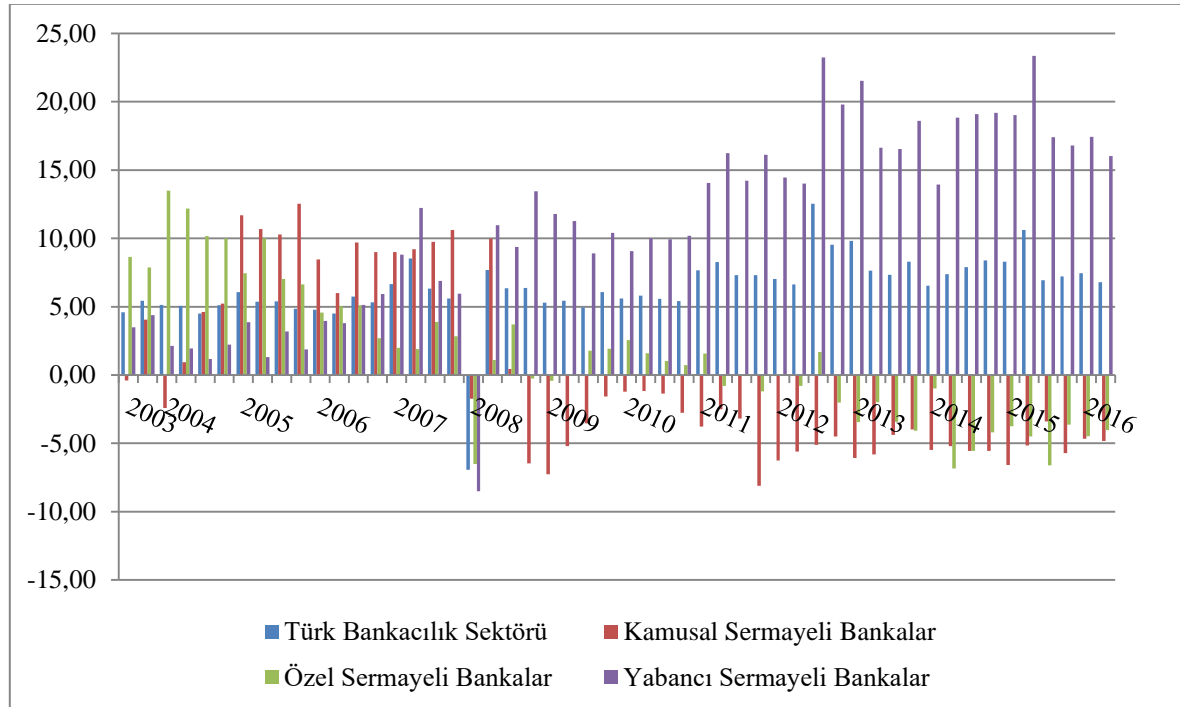
Likidite bileşenini temsilen çalışmada, likit aktif/toplam aktif, TP likit aktif/toplam aktif ve likit aktif/kısa vadeli yükümlülükler oranları olmak üzere üç oran kullanılmıştır.

Bu oranların her biri bileşene pozitif yönde etki etmektedir. Bu oranlar içerisinde likit aktif/toplam aktif oranının bileşen içerisindeki ağırlığı daha yüksektir.

Likidite bileşeni için kullanılan bu oranlardan likit aktif/toplam aktif oranı sektörde %3 azalış göstermiştir. Kamusal sermayeli bankalarda %9 azalış, özel sermayeli bankalar %33 azalış, yabancı sermayeli bankalarda ise %17 artış olmuştur. TP likit aktif/toplam aktif oranındaki değişim sektör ve gruplar bazında azalış yönündedir. Bu azalış sektörde dönem sonunda ilk döneme göre %32, kamusal sermayeli bankalarda %37, özel sermayeli bankalarda %46 ve yabancı sermayeli bankalarda ise %23 olmuştur. Likit aktif/kısa vadeli yükümlülükler oranı sektörde dönem sonunda ilk dönem göre %19 artış göstermiştir. Bu orandaki değişim, kamusal sermayeli bankalarda %28 azalış, özel sermayeli bankalarda %38 azalış ve yabancı sermayeli bankalarda %82 artış yönünde olmuştur. Likidite bileşeni içinde en yüksek değişim TP likit aktif/kısa vadeli yükümlülükler oranında yaşanmıştır.

Grafik 7’de likidite bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü hem de gruplar bazında performanslar gösterilmiştir.

Grafik 7: Likidite Performans Endeksi

Grafik 7'ye göre gruplar bazında karlılık bileşeninde en yüksek performansı sektör ortalaması üzerinde olan yabancı sermayeli bankaların gösterdiği tespit edilmiştir. Yabancı sermayeli bankaları, performansı sektör ortalaması altında kalan özel sermayeli bankaların izlediği ve en düşük performansı ise sektör ortalaması altında kalan kamusal sermayeli bankaların gösterdiği saptanmıştır. Elde edilen bu bulgular, Çağıl ve Mukhtarov (2014), Güney ve Ilgın (2015) ile Gümüş ve Nalbantoğlu (2015) tarafından yapılan Türk Bankacılık Sektörünün performans değerlendirmesinin incelendiği çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir.

4.4.3.6. Piyasa Riskine Duyarlılık Performans Endekslerinin Karşılaştırılması

Bir bankanın aktif büyüklüğü arttıkça, toplam piyasa koşullarından kaynaklanan başarısızlık riskini azaltan piyasa riski duyarlılığı azalmakta ve toplam aktifler toplam bankacılık sektörü aktiflerinin payı olarak ölçülmektedir. Sektörle ilişkili olarak daha büyük bir aktif büyüklüğüne sahip bir banka, piyasa riskinden daha az etkilenmekte ve bu nedenle başarısız olma olasılığı azalmaktadır (Atikoğulları, 2009: 217).

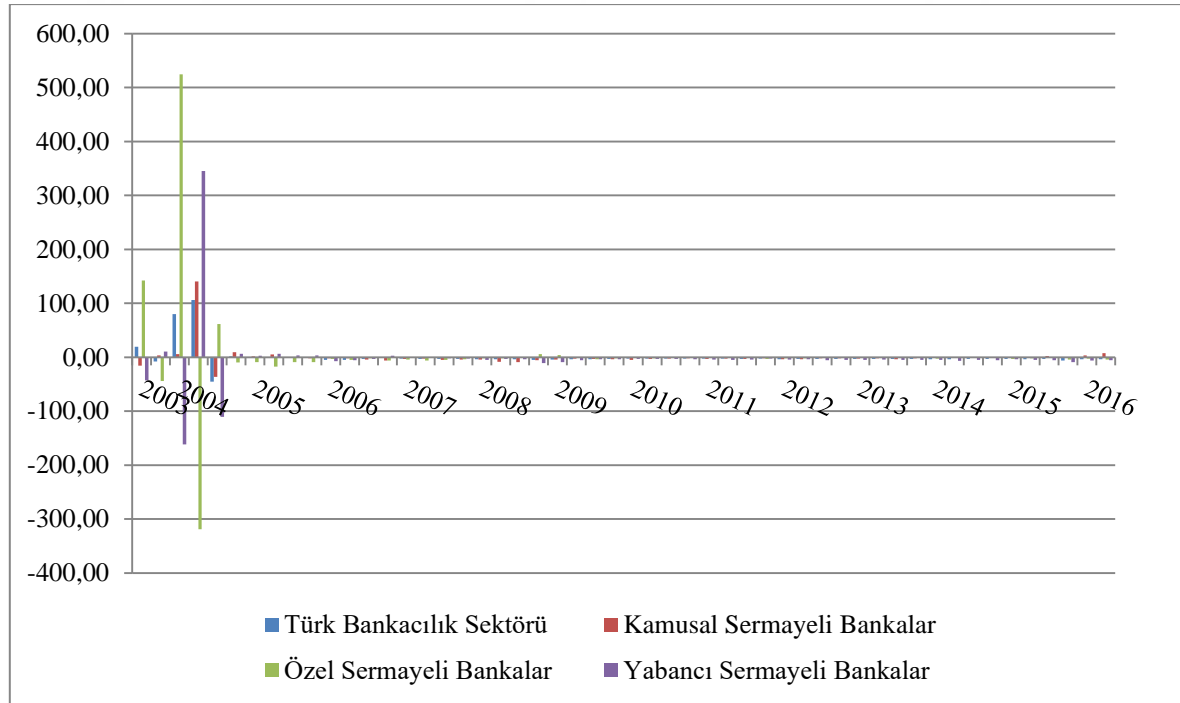
Piyasa riskine duyarlılık bileşenini temsilen çalışmada, net faiz geliri/toplam aktif, YP aktif /YP pasif, finansal varlık (net)/toplam aktif ve net bilanço pozisyonu/özsermaye oranları olmak üzere dört oran kullanılmıştır. Bu oranların her biri bileşene negatif yönde etki etmektedir. Bu oranların hepsi eşit düzeyde ağırlıklandırılmıştır.

Piyasa riskine duyarlılık bileşeni için kullanılan oranlardan net faiz geliri/toplam aktif oranındaki değişim azalış yönündedir ve bu azalış dönem sonunda ilk döneme göre sektörde %50, kamusal sermayeli bankalarda %58, özel sermayeli bankalarda %35 ve yabancı sermayeli bankalarda ise %51 seviyesinde olmuştur. YP aktif /YP pasif oranındaki değişim sektörde azalış yönünde ve %2 düzeyindedir. Bu oran gruplar bazında dönem sonunda ilk döneme göre kamusal sermayeli bankalarda %5 artış yönünde, özel sermayeli bankalarda %9 azalış yönündedir. Yabancı sermayeli bankalarda ise dönem boyunca çok fazla bir değişiklik olmamıştır. Finansal varlık (net)/toplam aktif oranı sektör ve gruplar bazında dönem sonunda ilk dönem göre azalış göstermiştir. Bu azalış sektörde %53, kamusal sermayeli bankalarda %71, özel sermayeli bankalarda %59 ve yabancı sermayeli bankalarda %41 düzeyinde olmuştur. Net bilanço pozisyonu/özsermaye oranı sektör ve

gruplar bazında dönem sonunda ilk dönem göre yüksek düzeyde değişiklik göstermiştir. Bu oran sektörde ve kamusal sermayeli bankalarda yüksek düzeyde, özel sermayeli bankalarda düşük düzeyde artış göstermiştir. Yabancı sermayeli bankalarda ise bu oran yüksek düzeyde azalış göstermiştir. Piyasa riskine duyarlılık bileşeni içinde en yüksek değişim net bilanço pozisyonu/özsermaye oranında yaşanmıştır.

Grafik 8’de Piyasa riskine duyarlılık bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü hem de gruplar bazında performanslar gösterilmiştir.

Grafik 8: Piyasa Riskine Duyarlılık Performans Endeksi

Grafik 8’de hem sektör geneli hem de gruplarda piyasa riskine duyarlılığın ilk dönemlerde yüksek olduğu, 2005 yılından itibaren düştüğü ve sabit bir şekilde seyrettiği görülmektedir. Gruplar bazında piyasa riskine duyarlılık bileşeninde en yüksek performansı sektör ortalaması üzerinde olan özel sermayeli bankaların gösterdiği tespit edilmiştir. Özel sermayeli bankaların ardından performansı sektör ortalamasına yakın olan kamusal sermayeli bankaların izlediği ve en düşük performansı ise sektör ortalaması altında kalan yabancı sermayeli bankaların gösterdiği dolayısıyla piyasa riskine en fazla maruz kalan grup olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu bulgular Kandemir ve Demirel Arıcı (2013), Çağıl ve Mukhtarov (2014), Güney ve Ilgın (2015) ile Gümüş ve Nalbantoğlu

(2015) tarafından yapılan Türk Bankacılık Sektörünün performans değerlendirmesinin incelendiği çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir.

4.5. Veri Seti

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının finansal performansı ile makro ekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda bankacılık sektörü performans değişkenlerini temsilen bileşik CAMELS değeri kullanılmıştır. Makro değişken olarak üç farklı değişken kullanılmıştır. Bu değişkenler reel GSYH, TÜFE ve FAİZ oranıdır. GSYH ve TÜFE serileri OECD’den, FAİZ serisi ise TC Hazine Müsteşarlığı’ndan elde edilmiştir³. CAMELS’in hesaplanmasında kullanılan veriler ise TBB üç aylık bilanço ve gelir tablosu bilgilerinden ve seçilmiş istatistiklerden elde edilmiştir. Tüm göstergelere ilişkin seriler hareketli ortalamalar yöntemi ile mevsimsellikten arındırılarak analize dahil edilmiştir.

Analizde bankacılık performansı ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla ekonomik büyümeyi temsilen reel GSYH kullanılmıştır. Bankacılık performansını temsilen kullanılan birleşik CAMELS değeri ile GSYH arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir. Hermosillo ve diğerleri (1996), Maechler ve Mcdill (2006) ve Günsel (2012) iki değişken arasında pozitif ilişki bulmuşlardır. İki değişken arasında pozitif ilişkinin olması ekonomik büyümenin bankacılık sektörü istikrarına ve performansına olumlu etki sağladığını göstermektedir. Yukarıdaki çalışmalardan farklı olarak literatürde, CAMELS ve GSYH arasındaki ilişkinin negatif olarak tespit edildiği çalışmalarda bulunmaktadır. Seferli (2010) yaptığı çalışmada CAMELS ile GSYH arasındaki ilişkinin negatif olduğuna değinmiştir.

Bu çalışmada kullanılan makro ekonomik göstergelerden bir diğeri TÜFE’dir. Banka performansını temsilen kullanılan CAMELS ile TÜFE arasındaki ilişkinin negatif olması beklenmektedir. Hermosillo ve diğerleri (1996), Seferli (2010), Dhal ve diğerleri (2011) ve Günsel (2012) enflasyon oranı ile banka performansı arasında negatif ilişki

³ TÜFE serisi, ele alınan dönemde TÜİK’de yeterli veri olmadığından OECD’den elde edilmiştir. GSYH serisi, hem TÜİK hem de OECD aynı şekilde hesaplanmıştır. FAİZ serisi ise TC Hazine Müsteşarlığı tarafından TL cinsi kuponsuz senetlere uygulanan ve ihalelerde kabul edilen yıllık bileşik faiz oranlarının üç ayla dönüştürülmesiyle elde edilmiştir.

bulmuşlardır. İncelenen çalışmalarda enflasyon oranının yükselmesinin banka sıkıntı olasılığını artırdığı diğer bir ifade ile yüksek enflasyonun banka istikrarsızlığına neden olduğu ileri sürülmüştür.

Çalışmada kullanılan makro ekonomik göstergelerin biri de IMF'nin bankacılık sektörü performans ölçümünde kullandığı makro ihtiyati göstergelerden biri olan reel faiz oranıdır. Faiz oranlarında meydana gelen dalgalanmalarda artış olması kredi ve piyasa riskini artırmakta ve banka performansını olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla, faiz oranlarının yüksek olmasının banka sıkıntısını artıracığı beklenmektedir. Hermsillo ve diğerleri (1996), Dhal ve diğerleri (2011) ve Mayo ve diğerleri (2014) reel faiz oranı ve CAMELS arasında ters ilişki bulmuşlardır. Faiz oranlarının yükselmesi veya dalgalanma göstermesi bankalarda sıkıntı olasılığını artıracığına diğer bir ifade ile banka istikrarını olumsuz etkileyeceğine değinmişlerdir.

Türkiye'de faaliyet gösteren mevduat bankalarının bilanço ve gelir tablolarından elde edilen CAMELS bileşik endeksi ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişki 2003:Q3-2016:Q2 dönemleri için araştırılmıştır. CAMELS bileşik endeksi 22 mevduat bankası verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

Çalışma kapsamında kullanılan değişkenler, sembolleri ve elde edildikleri kaynaklar Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Veri Seti

Değişken	Sembol	Açıklama	Kaynak
Bankacılık Sektörü Mikro Değişkenleri (Bileşik CAMELS Değeri)	CAMELS	-Sermaye Yeterliliği (C) -Aktif Kalitesi (A) -Yönetim Kabiliyeti (M) -Karlılık (E) -Likidite (L) -Piyasa Riskine Duyarlılık (S)	Türkiye Bankalar Birliği
Enflasyon	TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi (Yıllık büyüme oranı, 2010 bazlı)	OECD
Faiz Oranı	FAİZ	TL cinsi kuponsuz tahvillere uygulanan ortalama bileşik faiz oranı	TC Hazine Müsteşarlığı
Ekonomik Büyüme	GSYH	Reel Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (Yüzde değişim, 1998 bazlı)	OECD

Çalışmada, excel ve EVIEWS ekonometri paket programları kullanılarak, Tablo 9'daki değişkenler arasındaki ilişkiler VAR nedensellik yöntemiyle araştırılmıştır.

4.6. Ekonometrik Yöntem

Çalışmanın bu kısımda değişkenler arasındaki dinamik ilişkilerin incelenmesinde kullanılan nedensellik analizi için yapılan testler incelenmiştir.

4.6.1. Birim Kök Testleri

Birim kök testi, ekonometrik analizlerde serilerin durağan olup olmadıklarını test etmek amacıyla kullanılan en yaygın yöntemlerden biridir. Zaman serilerindeki bu testin amacı serilerin durağan olup olmadığını diğer bir ifade ile serilerin istikrarlı olup olmadığını tespit etmektir. Genel olarak ifade edilirse, ortalaması ve varyansı zaman içinde değişmeyen ve iki dönem arasındaki ortak varyansı, bu ortak varyansın hesaplandığı dönemde değil de, yalnızca iki dönem arasındaki uzaklığa veya gecikmeye bağlı olan olasılıklı bir süreçte durağanlıktan söz edilmektedir (Gujarati, 1999: 740).

Zaman serisinin durağan olması, ortalamasının, varyansının ve çeşitli gecikmelerdeki ardışık ortak varyansının ne zaman ölçülürse ölçülsün aynı kaldığı, zamana göre değişmediği anlamına gelmektedir. Durağan olmayan bir zaman serisinin ortalaması veya varyansı veya her ikisi birden zamanla değişmektedir. Durağan olmayan zaman serileri arasında ele alınan örneklem çok büyük olsa dahi sahte (düzmece) ilişkinin varlığını sürdürebildiğini göstermektedir. Bu şekilde düzmece bir bağlanımdan elde edilen R^2 ve t istatistikleri yanıltıcı olmakta ve gerçekte aralarında herhangi nedensellik ilişkisi bulunmayan seriler arasında Granger ve Newbold'a göre sahte regresyon problemine neden olmaktadır (Gujarati, 1999: 749).

Durağan olmayan zaman serilerinin düzmece bağlanım sorunlarının giderilmesi için öncelikle serilerin durağan hale getirilmesi ve seriler durağan hale geldikten sonra regresyon analizinin yapılması, uygulanan ekonometrik yöntemin doğruluğu ve güvenilirliği bakımından önemli bulunmaktadır.

ADF birim kök testi, 1979 yılında Wayne Fuller ve David Dickey tarafından geliştirilen Dickey-Fuller (DF) birim kök testinin hata terimleri arasındaki otokorelasyon sorununu çözmek için 1981 yılında yine aynı yazarlar tarafından uygulanmış, DF birim kök testinin genişletilmiş halidir. ADF birim kök testi, serinin hata terimleri arasında otokorelasyon sorunu ve değişkenler arasında ardışık bağımlılık sorununun olmaması için modele, bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerinin bağımsız değişken olarak eklenmesi ile oluşturulmaktadır. Bu çalışmada kullanılan ADF birim kök testi aşağıdaki denklemlerin tahminiyle gerçekleştirilmiştir.

$$\Delta Z_t = \alpha + \beta Z_{t-1} + \sum_{i=1}^m Y_i \Delta Z_{t-i} + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$\Delta Z_t = \alpha + \delta T + \beta Z_{t-1} + \sum_{i=1}^m Y_i \Delta Z_{t-i} + \varepsilon_t \quad (2)$$

(1) ve (2) nolu denklemlerde “ Δ ” fark işlemcisini, “ T ”(2) nolu denklemde deterministik trendi temsil etmektedir. Denklemlerde α , δ , β , ve Y parametreleri, ε hata terimini ve $i=1,2,3,\dots,m$ değişkenler arasındaki otokorelasyon sorununu gidermek için eklenen bağımlı değişkenin optimal gecikme uzunluğunu göstermektedir. Serilerin durağan olup olmadıklarını (1) ve (2) numaralı denklemlerin tahmini ile bulunan β parametrelerinin anlamlılığına bakılarak belirlenmektedir.

Serinin durağan olup olmadığına diğer ifade ile birim kök içerip içermediğine, bulunan t istatistiğinin mutlak değeri, Fuller ve Mackinnon tablo kritik değerleri ile karşılaştırılarak karar verilmektedir.

$H_0: \beta=0$; Seri birim kök içermektedir, durağan değildir.

$H_1: \beta \neq 0$; Seri birim kök içermemektedir, durağandır.

β parametresinin hesaplanan t istatistiği mutlak değeri Mackinnon tablo kritik değerinden büyükse; $H_0: \beta=0$ hipotezi reddedilerek $H_1: \beta \neq 0$ alternatif hipotez kabul edilmektedir. Diğer bir ifade ile zaman serisinin birim kök içermediğine dolayısıyla durağan olduğuna karar verilmektedir. Hesaplanan t istatistiğinin mutlak değeri, Mackinnon tablo kritik değerinden küçük ise $H_0: \beta=0$ hipotezi kabul edilir ve serinin birim kök içerdiğine dolayısıyla durağan olmadığına karar verilmektedir. Serilerdeki olası

otokorelasyon sorununu gidermek amacıyla denklemlerin sağına dahil edilen bağımlı değişken gecikmelerine ise Akaike (AIC), Schwarz (SIC) ve Hannan-Quin (HQ) gibi bilgi kriterlerinden faydalanılarak karar verilebilmektedir.

Philips-Perron birim kök testi hata terimlerindeki ardışık ilişkiyi hesaba katmak için bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerini bağımsız değişken olarak denkleme eklemeyen parametrik olmayan (nonparametrik) istatistik yöntemleri kullanılmaktadır.

Bu çalışmada aynı zamanda serilerin birim kök taşıyıp taşımadıkları dolayısıyla durağan olup olmadıklarının belirlenmesinde diğer bir birim kök testi olan PP birim kök testi de kullanılmıştır. Çalışmada (3) numaralı sabitli ve (4) numaralı sabitli-trendli denklemler kullanılarak PP birim kök testi gerçekleştirilmiştir.

$$\Delta Z_t = \alpha + \beta Z_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3)$$

$$\Delta Z_t = \alpha + \delta T + \beta Z_{t-1} + \varepsilon_t \quad (4)$$

(3) ve (4) numaralı denklemlerde Δ ; fark işlemcisini, “ T ” (2) numaralı denklemde deterministik trendini temsil etmektedir. Denklemlerde α , δ ve β parametreleri ve ε hata terimini göstermektedir. (3) ve (4) numaralı denklemlerin tahmin edilmesiyle serisinin birim kök taşıyıp taşımadığı tespit edilmektedir. PP birim kök testi, yüksek derecedeki korelasyonu kontrol etmek amacıyla geliştirilmiştir. Bununla beraber hata terimleri konusundaki sınırlayıcı varsayımlara yer vermemekte ve ADF birim kök testinden farklı olarak bağımlı değişken gecikmelerini kullanmamaktadır. PP birim kök testinde otokorelasyon sorununu gidermeye yetecek kadar bağımlı değişkenin gecikmeli değerleri modele dahil edilmek yerine, Newey-West tahmincisi ile uyarlanmaktadır.

PP birim kök testinde de ADF birim kök testinde olduğu gibi (3) ve (4) numaralı denklemlerin tahminlerinden elde edilen β katsayılarının t istatistiklerinin mutlak değerleri, Mackinnon tablo kritik değerleri ile karşılaştırılmakta ve serilerin birim kök taşıyıp taşımadıklarına dolayısıyla durağan olup olmadıklarına karar verilmektedir.

4.6.2. Vektör Otoregresif (VAR) Model

Hem regresyon denklemlerinde hem de ekonometrik modellerde, değişkenler arasındaki ilişkinin tam olarak tanımlanabilmesi için çeşitli sınırlayıcı varsayımların kullanılması gerekmektedir. Hangi değişkenlerin sistemin içinde (içsel), hangi değişkenlerin sistemin dışında (dışsal) olarak belirleneceği ve aralarındaki ilişkilerin niteliğinin ne olduğu bu varsayımlar arasındadır. Modelin düzgün bir şekilde yapılandırılması, veri içindeki temel ilişkilerin yapısını ve modellenen olguya özgü bir anlayışı gerektirmektedir. Ekonometrik modeller daha karmaşık hale geldiğinde, tek bir denklem için uygulandığında makul olan kısıtlayıcı varsayımlar değişkenlerin içsel veya dışsal ataması aşamasında güçlüklerle karşılaşılmakta ve analizin tutarlılığını önemli ölçüde etkilemektedir. VAR modelde, değişkenler arasında kısıtlama yapılmadan tüm değişkenler içsel değişken olarak kabul edilmekte ve durağan değişkenlerin karşılıklı etkileşimi ile nedenselliğın tespiti yapılmaktadır.

Değişkenler arasındaki etkileşim sorununu ve karmaşıklığını gidermek için regresyon, ekonometrik ve zaman serisi yöntemlerinin avantajlarını harmanlayan bir tekniğın kullanılması çalışmaların geçerliliğini artıracaktır. VAR modeli, değişkenler arasındaki ilişkiler üzerine önceden varsayımlara gerek duymadan, tahmini gerçekleştirmek için kullanılan değişkenler arasındaki ilişkilerin tümü hakkında fikir sahibi olma fırsatı sunmaktadır (Kumar ve diğerleri, 1995: 364).

VAR modelinde tüm değişkenler endojen (içsel değişken) olarak ele alındığından ve her değişkenin diğer değişkene etkisinin gücü aynı anda tahmin edildiğinden, modelin tahmin kabiliyeti yalnızca dikkate alınan bağımlı değişken üzerindeki etkisiyle değil, aynı zamanda diğer tahmini değişkenler üzerindeki etkisiyle de gerçekleştirildiği için model daha geçerli olarak kabul edilmektedir. Buna ilave olarak VAR'da içsel (bağımlı) değişkenlerin modelde gecikmeli değerlerinin yer alması yapılan tahminlerin daha güçlü yapılmasına olanak sağlamaktadır (Kumar ve diğerleri, 1995: 365).

VAR modelleri, değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde ve rassal şokların değişkenlerin yer aldığı sisteme olan dinamik etkisinin incelenmesinde kullanılan yöntemdir. İçsel değişkenlerin, modelde kullanılan denklemlerin hem sağında hem de

solunda yer alması, değişkenler arasında incelenen ilişkinin tahminini ve herhangi bir sonuç çıkmasını güçleştirmektedir. Dolayısıyla, değişkenler arasındaki ilişkileri yapısal olmayan yöntemlerle belirlemek daha iyi sonuç verebilmektedir (Ögen ve Güloğlu, 2004: 96). Bir dizi değişken arasında gerçek eşzamanlılığın bulunması durumunda bütün değişkenlere eşit derecede muamele edilmesi ve içsel-dışsal değişkenler arasında herhangi bir öncülük ayrımı yapılmaması gerektiğinden hareketle VAR modeli geliştirilmiştir (Sims, 1972: 545).

VAR Modelinin uygulanmasında oluşturulan denklemler aşağıdaki gibidir:

$$\begin{aligned} Y_t &= \alpha + \sum_{i=1}^m \beta_i Y_{t-i} + \sum_{i=1}^m \gamma_i X_{t-i} + \varepsilon_{1t} \\ X_t &= \alpha + \sum_{i=1}^m \delta_i Y_{t-i} + \sum_{i=1}^m \vartheta_i X_{t-i} + \varepsilon_{2t} \end{aligned} \quad (5)$$

Model 5'te (m) optimal gecikme uzunluğunu, (ε) ortalaması sıfır, kendi gecikmeli değerleriyle olan kovaryansları sıfır ve varyansları sabit, normal dağılıma sahip, rassal hata terimlerini temsil etmektedir. VAR modelinde hata terimlerinin kendi gecikmeli değerleriyle ilişkisiz olması varsayımı, VAR modeline kısıt getirmemektedir. Değişkenlerin gecikme uzunluğunun artırılması otokorelasyon sorununun giderilmesi anlamına gelmektedir.

Hata terimlerinin zamanın belli bir noktasında birbiriyle ilişkili olması dolayısıyla aralarındaki korelasyonun sıfırdan farklı olması, hata terimlerinden birindeki değişimin zamanın belli bir noktasında diğerini etkileyebileceği anlamına gelmektedir. Buna ilave olarak hata terimleri modelin sağındaki tüm değişkenlerle herhangi bir ilişkiye sahip değildir. VAR modelinde sağ tarafta sadece içsel değişkenlerin gecikmeli değeri yer aldığından, diğer modellerde olduğu gibi eşanlılık sorunu yaşanmamaktadır. Modelde kurulan her bir denklem klasik en küçük kareler yöntemiyle öngörülebilir (Özgen ve Güloğlu, 2004: 96).

4.6.3. Varyans Ayırıştırması

Varyans ayırıştırması, VAR modellerinde kullanılan içsel değişkenlerin kendilerinde ve diğer içsel değişkenlerde meydana gelen şokların kaynaklarını yüzde olarak gösteren bir

analizdir. Varyans Ayırıştırması, içsel değişkenlerin kendilerini ve birbirlerini etkileme düzeyini göstermektedir. Diğer bir ifade ile ayrıştırılan değişkenlerin varyansında meydana gelen değişimin yüzde olarak (%) ne kadarının kendisiyle ne kadarının diğer değişkenlerle açıklandığını göstermektedir (Terzi, 2016: 59). Bir değişkenin varyansında meydana gelen değişimlerin büyük bölümü kendisindeki şoklardan kaynaklanıyorsa, bu değişkenin dışsal olarak hareket ettiğini gösterir. Varyans Ayırıştırması değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmakta ve bir değişkendeki hareketlerin, kendi şoklarına karşı diğer değişkenlerin şoklarına karşı oranını göstermektedir (Enders, 1995: 310).

4.6.4. Etki Tepki Analizi

Etki-tepki fonksiyonları, VAR analizi ile elde edilen ve rassal hata terimlerinden birindeki bir standart sapmalı şokun, içsel değişkenlerin şimdiki ve gelecekteki değerlerine olan etkisini göstermektedir. Bu fonksiyonlar için güven aralıkları Analgtic (asymptotik) simülasyonları ile elde edilmiş ve ± 2 standart hata ile türetilmiştir. Grafiklerdeki sürekli çizgiler modelin hata terimlerinde meydana gelen 1 standart hatalık şoka karşı bağımlı (içsel) değişkenin zaman içerisindeki tepkisini göstermektedir. Kesikli çizgiler \pm standart hata için elde edilen güven aralıklarını göstermektedir. Etki-tepki fonksiyonlarında elde edilen bulguların güvenilir kabul edilebilmesi için, güven aralıklarının her ikisinin de sıfır bandı üzerindeki veya altındaki bölgede kalması gerekmektedir (Yamak ve Korkmaz, 2006: 137).

4.7. Ekonometrik Bulgular

Değişkenler arasındaki dinamik ilişkiler VAR nedensellik yöntemiyle araştırılmış ve sonuçlar irdelenmiştir.

4.7.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmada değişkenler arasındaki ilişkilerin analizinden önce, serilere ait temel istatistiki göstergeler incelenerek tablo halinde gösterilmiştir. Tablo 10'da CAMELS, TÜFE, GSYH ve FAİZ serilerinin 2003-2016 dönemleri arasında ortalamaları, medyanları, maksimum ve minimum değerleri, standart hataları belirtilmiştir.

Tablo 10:Tanımlayıcı İstatistikler

	CAMELS	TÜFE	FAİZ	GSYH
Ortalama	0.065962	8.652115	3.600000	1.166731
Medyan	0.186250	8.407813	2.681354	1.142214
Maksimum	1.752604	20.99568	11.17781	4.779297
Minimum	-0.897396	4.479948	1.608854	-5.720703
Standart Hata	0.502542	2.440015	2.044629	1.964676
Çarpıklık	0.663444	2.560612	1.997426	-1.161428
Basıklık	4.697732	14.11256	7.794171	6.752123
Jarque-Bera	10.05968	324.3845	84.37631	42.19386
Probability	0.006540	0.000000	0.000000	0.000000
Gözlem	52	52	52	52

Tablo 10'da;

- CAMELS'in ortalama değeri 0.07 iken, maksimum ve minimum değerleri sırasıyla 1.75 ve -0.90;
- TÜFE'nin ortalama değeri 8.65 iken, maksimum değeri 21, minimum değeri 4.49;
- FAİZ'in ortalama değeri 3.60, maksimum değeri 11.17, minimum değeri 1.6;
- GSYH'nin ortalama değeri 1.16, maksimum ve minimum değerleri sırasıyla 4.77 ve -5.72 olduğu görülmektedir.

4.7.2. Birim Kök Testlerinin Sonuçları

Zaman serilerinin durağanlığının belirlenmesinde literatürde kullanılan birçok birim kök testi bulunmaktadır. Bu çalışmada literatürde en çok tercih edilen Augmented Dickey-Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) birim kök testleri kullanılarak serilerin birim kök içerip içermediği tespit edilmiştir.

Çalışmada kullanılan serilerin birim kök içerip içermediğinin dolayısıyla durağan olup olmadığının tespitinde ADF birim kök testinde optimal gecikme uzunluğunun kaç dönemi kapsayacağı, AIC ve SIC dikkate alınarak belirlenmiştir. Söz konusu testte birim kök testi için sabitli, sabitli - trendli seçenekleri yer almaktadır. Çalışmada ADF birim kök

testi AIC ve SIC bilgi kriteri ile serilerin birim kök taşıyıp taşımadıkları 1 ve 2 nolu denklemlerin koşulması ile belirlenmiştir. 2003:Q3-2016:Q2 dönemi için ADF birim kök sınaması sonuçları Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Akaike Bilgi Kriteri (AIC)		Schwartz Bilgi Kriteri (SIC)	
	Sabitli	Sabitli-Trendli	Sabitli	Sabitli-Trendli
CAMELS	-2.171012 (7) ^b [0.0303]	-2090621 (7) [0.5365]	-3.813468 (0) ^a [0.0050]	-3.348251 (0) ^b [0.0218]
TÜFE	-3.768080 (4) ^a [0.0060]	-3.902841 (4) ^b [0.0196]	-3.768080 (4) ^a [0.0060]	-3.902841 (4) ^b [0.0196]
FAİZ	-4.603572 (0) ^a [0.0005]	-4.344904 (0) ^a [0.0059]	-4.603572 (0) ^a [0.0005]	-4.344904 (0) ^a [0.0059]
GSYH	-5.385059 (0) ^a [0.0000]	-5.428897 (0) ^a [0.0002]	-5.385059 (0) ^a [0.0000]	-5.428897 (0) ^a [0.0002]
ΔCAMELS	-8.129445 (1) ^a [0.0000]	-5.061759 (10) ^a [0.0010]	-9.346351 (0) ^a [0.0000]	-6.380953 (2) ^a [0.0000]
ΔTÜFE	-6.946428 (3) ^a [0.0000]	-6.903748 (3) ^a [0.0000]	-6.946428 (3) ^a [0.0000]	-6.903748 (3) ^a [0.0000]
ΔFAİZ	-6.947200 (0) ^a [0.0000]	-7.644936 (0) ^a [0.0000]	-6.947200 (0) ^a [0.0000]	-7.644936 (0) ^a [0.0000]
ΔGSYH	-3.105031 (9) ^b [0.0340]	-3.082759 (9) [0.1238]	-7.965518 (1) ^a [0.0000]	-7.895242 (1) ^a [0.0000]

Not: a: %1’de anlamlı, b: %5’de anlamlı, tablo kritik değerleri sabitli modelde sırasıyla %1 ve %5 için -3.57 ve -2.92; sabitli - trendli modelde -4.15 ve -3.50. Optimal gecikme uzunluğu parantez içerisinde, P değeri ise köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir.

Tablo 11’de çalışmada bankacılık sektörü performansını ve makro ekonomik göstergeleri temsil eden CAMELS, TÜFE, FAİZ ve GSYH değişkenlerinin hem AIC hem de SIC bilgi kriterine göre seviyesinde birim kök taşımadıkları, diğer bir ifade ile durağan oldukları tespit edilmiştir.

Çalışmada PP birim kök testi ile serilerin birim kök taşıyıp taşımadıkları 3 ve 4 nolu denklemlerin koşulması ile belirlenmiştir. 2003:Q3-2016:Q2 dönemi için PP birim kök sınaması sonuçları Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12: PP Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Sabitli	Sabitli-Trendli
CAMELS	-3.771881 (1) ^a [0.0057]	-3.750261 (2) ^b [0.0277]
TÜFE	-7.670731 (7) ^a [0.0000]	-7.172423 (8) ^a [0.0000]
FAİZ	-5.207905 (3) ^a [0.0001]	-4.577102 (2) ^a [0.0030]
GSYH	-5.396432 (1) ^a [0.0000]	-5.445513 (1) ^a [0.0002]
ΔCAMELS	-13.14331 (12) ^a [0.0000]	-13.18158 (12) ^a [0.0000]
ΔTÜFE	-10.93898 (23) ^a [0.0000]	-9.887050 (23) ^a [0.0000]
ΔFAİZ	-6.947200 (0) ^a [0.0000]	-7.627664 (1) ^a [0.0000]
ΔGSYH	-21.80316 (20) ^a [0.0001]	-21.66201 (20) ^a [0.0001]

Not: a: %1’de anlamlı, b: %5’de anlamlı, tablo kritik değerleri sabitli modelde sırasıyla %1 ve %5 için -3.57 ve -2.92; sabitli - trendli modelde -4.15 ve -3.50. Optimal gecikme uzunluğu parantez içerisinde, P değeri ise köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir.

Tablo 12’de çalışmada kullanılan tüm değişkenlerin PP birim kök testine göre hem sabitli hem de sabitli-trendli modelde seviyesinde birim kök taşımadıkları, diğer bir ifade ile durağan oldukları tespit edilmiştir.

4.7.3. Vektör Otoregresif (VAR) Model Sonuçları

Değişkenler arasındaki dinamik ilişkinin araştırılması amacıyla Vektör Otoregresif (VAR) modelden yararlanılmıştır.

VAR modelinde kullanılan değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için aşağıdaki süreç takip edilmektedir (Mucuk ve Alptekin, 2008: 162):

- Modelde kullanılacak tüm değişkenlerin durağan olup olmadığının birim kök testleri ile araştırılması,
- Optimal gecikme uzunluğunun bilgi kriterleriyle tespit edilmesi,

- Kurulan VAR modelinin tahmin edilmesi ve diagnostik kontrolün gerçekleştirilmesi,
- Değişkenler arasındaki ilişkinin varyans ayrıştırma ve etki-tepki fonksiyonları ile değerlendirilmesi.

Çalışmada modelde kullanılacak tüm değişkenlerin durağan olup olmadığının belirlenmesinde yapılan birim kök testleri ile değişkenlerin hepsinin seviyesinde durağan çıktığı sonucuna Tablo 11 ve Tablo 12’de değinilmiştir.

Tablo 13: Optimal Gecikme Uzunluğu

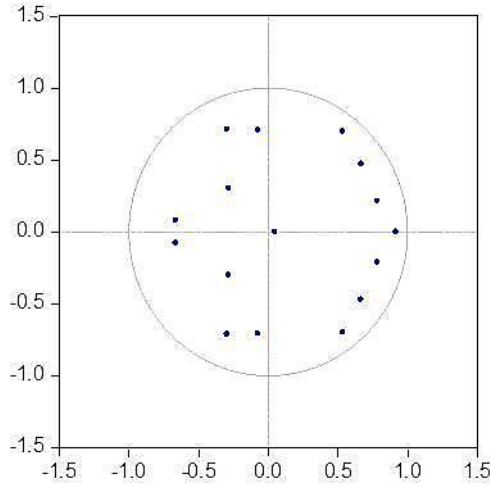
Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-278.1236	NA	1.497305	11.75515	11.91108	11.81408
1	-205.3687	130.3526	0.141125	9.390362	10.17003*	9.684999
2	-193.2187	19.74372	0.168172	9.550779	10.95418	10.08113
3	-148.5825	65.09448*	0.052947*	8.357604	10.38474	9.123661*
4	-131.2302	22.41337	0.053827	8.301258*	10.95213	9.303025

Durağanlık tespitinden sonra VAR modelinde optimal gecikme uzunluğunun bilgi kriterleriyle tespit edilmesi aşaması gelmektedir. Bilgi kriteriyle yapılan optimal gecikme uzunlukları Tablo 13’de gösterilmiştir. Tablo 13’e göre, yapılan test sonucunda 1, 3 ve 4 optimal gecikme uzunlukları belirlenmiştir. Elde edilen optimal gecikme uzunlukları ile VAR modelleri kurulduktan sonra, modellerin tahmin edilebilmesi için diagnostik kontroller gerçekleştirilmektedir. Optimal gecikme uzunluğu 1 ve 3 ile kurulan VAR modellerin diagnostik kontrolleri sağlamadığı (değişen varyans ve otokorelasyon sorunu), optimal gecikme uzunluğu 4 ile kurulan VAR modelinin ise diagnostik kontrolleri sağladığı tespit edilmiştir⁴.

VAR modelinin istikrarlı olup olmadığının test edilmesinde kullanılan AR birim kökler Grafik 9’da gösterilmektedir.

⁴ VAR modeli kurulduktan sonra 2008 yılında yaşanan küresel finansal krizin etkisini ortaya koymak için modelde kukla değişken kullanılmış ancak herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Grafik 9: AR Karakteristik Polinomun Ters Kökleri

Grafik 9’da yer alan optimum AR köklerinin birim çemberin dışına yer almaması, kurulan VAR modelinin sorunsuz ve istikrarlı olduğunu göstermektedir. Tablo 14’de kurulan VAR modelinin otokorelasyon, değişen varyans sorunu olmadığı ve normal dağılıma sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 14: VAR (4) Modeli Nedensellik Testi Sonucu

Model	Lag	Nedenselliğin Yönü	Nedenselliğin İşareti	λ^2 -İst.	P Değeri
1) CAMELS= f (TÜFE, FAİZ, GSYH)	4	TÜFE \rightarrow CAMELS FAİZ \rightarrow CAMELS GSYH \rightarrow CAMELS	- 0.058 ^b + 0.035 ^a İlişki Yok	8.42 16.77 5.26	0.077 0.002 0.261
2) TÜFE= f (CAMELS, FAİZ, GSYH)	4	CAMELS \rightarrow TÜFE FAİZ \rightarrow TÜFE GSYH \rightarrow TÜFE	+ 0,277 ^b + 0.758 ^a İlişki Yok	8.556 19.00 0.99	0.073 0.008 0.910
3) FAİZ= f (CAMELS, TÜFE, GSYH)	4	CAMELS \rightarrow FAİZ TÜFE \rightarrow FAİZ GSYH \rightarrow FAİZ	- 0.384 ^a İlişki Yok İlişki Yok	16.91 0.94 6.38	0.002 0.917 0.172
4) GSYH= f (CAMELS, TÜFE, FAİZ)	4	CAMELS \rightarrow GSYH TÜFE \rightarrow GSYH FAİZ \rightarrow GSYH	- 0.594 ^a İlişki Yok - 0.251 ^c	18.97 3.48 8.454	0.001 0.479 0,076

Not: a: %1’de anlamlı, b: %5’de anlamlı ve c: %10’da anlamlıdır. White testi (değişen varyans) P değeri 0.697, LM testi (otokorelasyon) Pdeğeri > 0.228, JB (normallik) P değeri 0.384.

Tablo 14’de, VAR analizinde (1) numaralı denklemde nedenselliğe neden olan TÜFE’nin 4 olan gecikmeli katsayıları toplamı -0.058’e eşit ve %5 düzeyinde istatistiksel

olarak anlamlı bulunmuştur. (2) numaralı denklemde nedenselliğe neden olan CAMELS'in 4 olan gecikmeli katsayılarının toplamı 0.277'e eşit ve %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yapılan nedensellik analizi sonucunda CAMELS ile TÜFE arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu; TÜFE'den CAMELS'e doğru negatif, CAMELS'den TÜFE'ye doğru ise pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

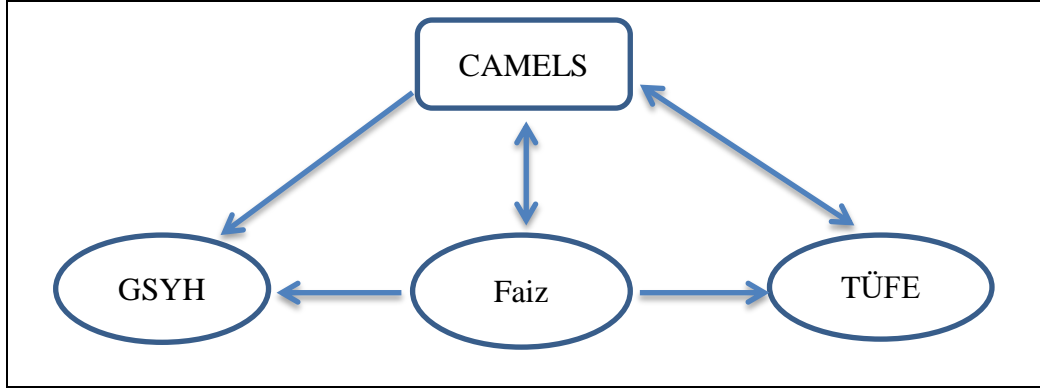
Analiz sonucunda (1) numaralı denklemde nedenselliğe neden olan FAİZ'in 4 olan gecikmeli katsayıları toplamı 0.035'e eşit ve %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. (3) numaralı denklemde ise nedenselliğe neden olan CAMELS'in 4 olan gecikmeli katsayıları toplamı 0.384'e eşit ve %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Nedensellik analizi sonucunda CAMELS ile FAİZ arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu; FAİZ'den CAMELS'e doğru pozitif, CAMELS'den FAİZ'e doğru ise negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

CAMELS değişkeninden GSYH'ya doğru nedensellik ilişkisi (4) numaralı denklemde gösterilmiştir. Bu denklemde nedenselliğe neden olan CAMELS'in 4 olan gecikmeli katsayıları toplamı 0.594'e eşit ve %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. CAMELS'den GSYH'ya doğru negatif nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Makro ekonomik göstergelerin kendi aralarındaki nedensellik ilişkileri (2) ve (4) numaralı denklemlerde gösterilmiştir. (2) numaralı denklemde nedenselliğe neden olan FAİZ'in 4 olan gecikmeli katsayıları toplamı 0.758'e eşit ve %1 düzeyinde; (4) numaralı denklemde ise 0.251'e eşit ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. FAİZ'den TÜFE'ye doğru pozitif nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Yine FAİZ'den GSYH'ya doğru negatif nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Şekil 3'de CAMELS değişkeni ile makro ekonomik göstergeler arasındaki nedensellik ilişkileri ile makro ekonomik göstergelerin kendi arasındaki nedensellik ilişkileri yönü ve anlamlılık düzeyleri verilmiştir.

Şekil 3: Değişkenler Arası Nedensellik İlişkilerinin Yönü ve İstatistiksel Anlamlılığı

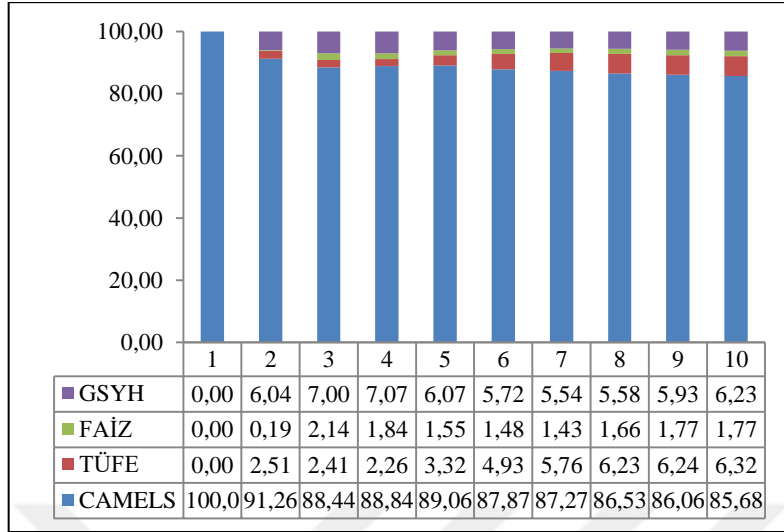

VAR modelinin temel özelliği değişkenler arasındaki gerçek nedensellik ilişkilerini ortaya koymaktır. Şekil 3’de elde edilen bulgulardan hareketle; TÜFE ve FAİZ’den CAMELS’e doğru çift yönlü ve CAMELS’den GSYH’ya doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, FAİZ’den TÜFE ve GSYH’ya doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Diğer taraftan GSYH’dan CAMELS’e doğru, GSYH’dan TÜFE’ye doğru, TÜFE ve GSYH’dan FAİZ’e doğru ve TÜFE’den GSYH’ya doğru herhangi bir nedensellik ilişkisi saptanmamıştır.

4.7.4. Varyans Ayırıştırması Sonuçları

Varyans Ayırıştırma yöntemi olarak Cholesky ayırıştırma yöntemi kullanılmıştır. Değişkenlere ilişkin VAR modelinden elde edilen Varyans Ayırıştırmaları aşağıdaki grafiklerde 10 dönem esas alınarak gösterilmiştir. Grafik 10’da CAMELS’a ait varyans ayırıştırması verilmiştir. CAMELS’ın öngörü hata varyansında meydana gelen bir değişimin ne kadarının kendisi, ne kadarının TÜFE, FAİZ ve GSYH tarafından açıklandığını ayırt etmekte varyans ayırıştırma analizi büyük önem taşımaktadır.

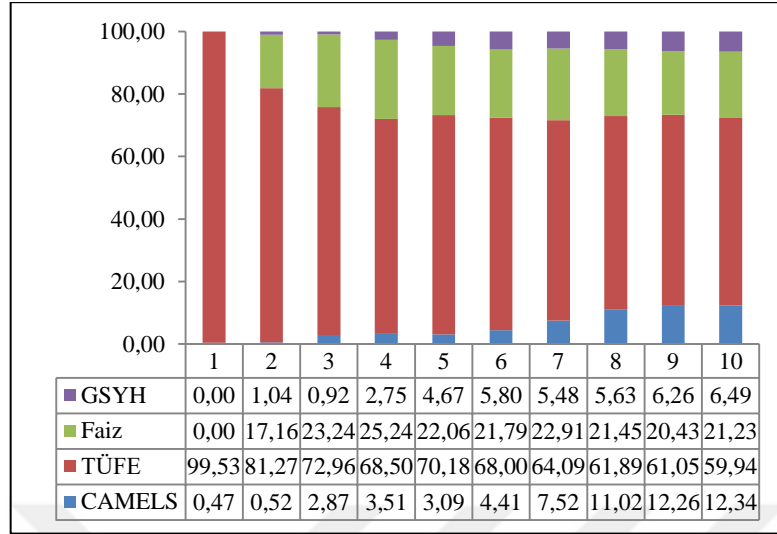
Grafik 10: CAMELS Varyans Ayrıştırması (%)

Grafik 10’da CAMELS’in öngörü hata varyansında meydana gelen bir değişikliğin ilk dönem sadece kendisinden (TÜFE, FAİZ ve GSYH hariç diğer faktörlerden) kaynaklandığı görülmektedir. CAMELS’in varyansında 5. dönemde meydana gelen bir değişikliği kendisinin yaklaşık %89 oranında açıkladığı tespit edilmiştir. TÜFE CAMELS’in varyansında meydana gelen bir değişimin 5. dönemde yaklaşık %3’ünü açıklamakta ve dönemler itibari ile bu oran artarak son dönem yaklaşık %6 seviyesine yükselmektedir. GSYH CAMELS’in varyansında meydana gelen bir değişimin 5. dönemde yaklaşık %6’nı açıklamakta ve dönemler itibari ile bu oran %7-5.5 arasında değişmektedir. FAİZ CAMELS’in varyansında meydana gelen bir değişimi 5. dönemde yaklaşık %2 oranında açıklamakta ve tüm dönem itibari ile bu oran diğer değişkenlere göre daha düşük kalmaktadır. 10 dönem sonraki durum incelendiğinde CAMELS’in varyansındaki değişikliğin yaklaşık %85’i kendisinin, %15’i TÜFE, FAİZ ve GSYH’dan kaynaklandığı görülmektedir. Varyans ayrıştırmada CAMELS’in varyansında meydana gelen bir değişimi 10. dönemde en fazla sırasıyla GSYH, TÜFE ve FAİZ’in açıkladığı görülmektedir.

Grafik 11’de TÜFE’ye ait varyans ayrıştırması verilmiştir.

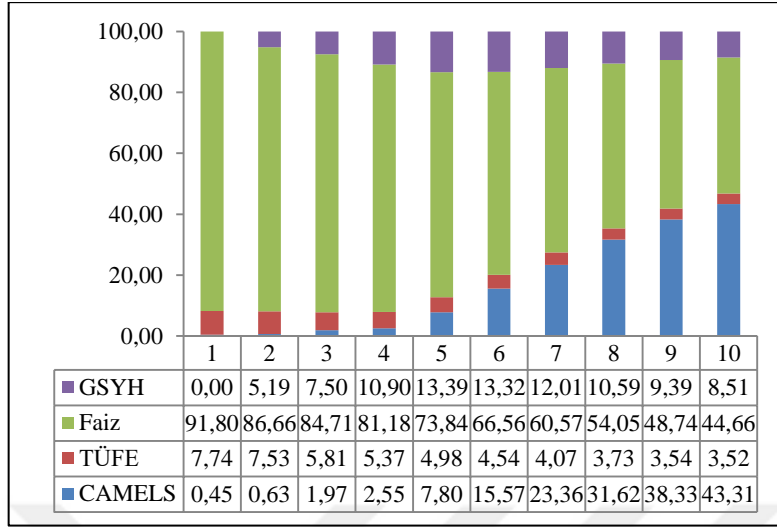
Grafik 11: TÜFE Varyans Ayrıştırması (%)

Grafik 11’de TÜFE’nin öngörü hata varyansında meydana gelen bir değişikliğin ilk dönem yaklaşık %100’nün sadece kendisinden (CAMELS, FAİZ ve GSYH hariç diğer faktörlerden) kaynaklandığı görülmektedir. TÜFE’nin varyansında 5. dönemde meydana gelen bir değişikliği kendisinin yaklaşık %70 oranında açıkladığı tespit edilmiştir. FAİZ TÜFE’nin varyansında meydana gelen bir değişimin 5. dönemde yaklaşık %22’ni açıklamakta ve dönemler itibari ile bu oran %20’nin altına düşmemektedir. CAMELS TÜFE’nin varyansında meydana gelen bir değişimin 5. dönemde yaklaşık %3’nü açıklamakta ve dönemler itibari ile bu oran artarak %12 civarına yükselmektedir. GSYH FAİZ’in varyansında meydana gelen bir değişimin 5. dönemde yaklaşık %5’ini açıklamakta ve tüm dönem boyunca bu oran diğer değişkenlere göre daha düşük kalmaktadır. 10 dönem sonraki durum incelendiğinde TÜFE’nin varyansındaki değişikliğin yaklaşık %60’ı kendisinden, %40’ı CAMELS, FAİZ ve GSYH’dan kaynaklandığı görülmektedir. Varyans ayrıştırmada TÜFE’nin varyansında meydana gelen bir değişimi 10. dönemde en fazla sırasıyla FAİZ, CAMELS ve GSYH’nın açıkladığı görülmektedir.

Grafik 12’de FAİZ’e ait varyans ayrıştırması verilmiştir.

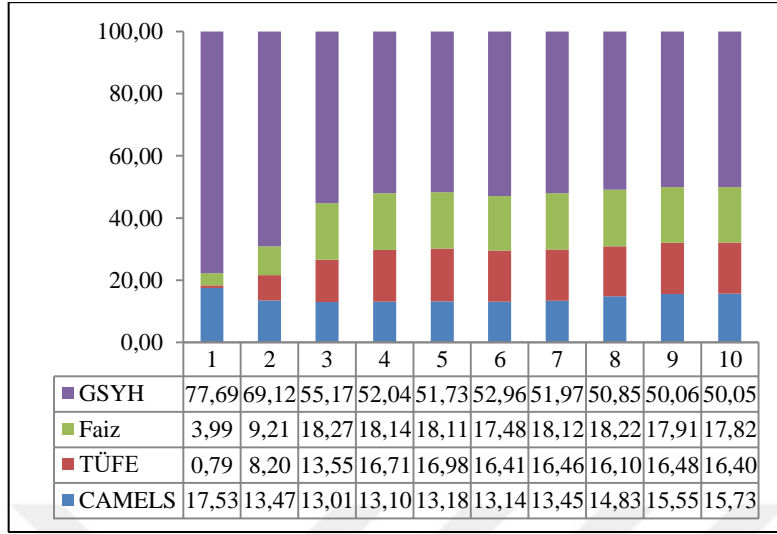
Grafik 12: FAİZ Varyans Ayrıştırması (%)

Grafik 12’de FAİZ’in öngörü hata varyansında meydana gelen bir değişikliğin ilk dönem yaklaşık %92’nin oranında sadece kendisinden (CAMELS, TÜFE ve GSYH hariç diğer faktörlerden) kaynaklandığı görülmektedir. FAİZ’in varyansında 5. dönemde meydana gelen bir değişikliği kendisi yaklaşık %74 oranında açıklamaktadır. GSYH FAİZ’in varyansında meydana gelen bir değişimin 5. dönemde yaklaşık %13’nü açıklamakta ve dönemler itibari ile bu oran %13’ün üstüne çıkmamaktadır. CAMELS FAİZ’in varyansında meydana gelen bir değişimin 5. dönemde yaklaşık %8’ni açıklamakta ve dönemler itibari ile bu oran artarak %43 civarına yükselmektedir. TÜFE FAİZ’ in varyansında meydana gelen bir değişimin 5. döneme yaklaşık %5’ini açıklamaktadır. 10 dönem dikkate alındığında FAİZ’in varyansında meydana gelen bir değişimin en az %45’nin kendisi tarafından açıklandığı görülmektedir. Varyans ayrıştırmada FAİZ’in varyansında meydana gelen bir değişimi 10. dönemde en fazla sırasıyla CAMELS, GSYH ve TÜFE’nin açıkladığı görülmektedir.

Grafik 13’de GSYH’ya ait varyans ayrıştırması verilmiştir.

Grafik 13: GSYH Varyans Ayırıştırması (%)

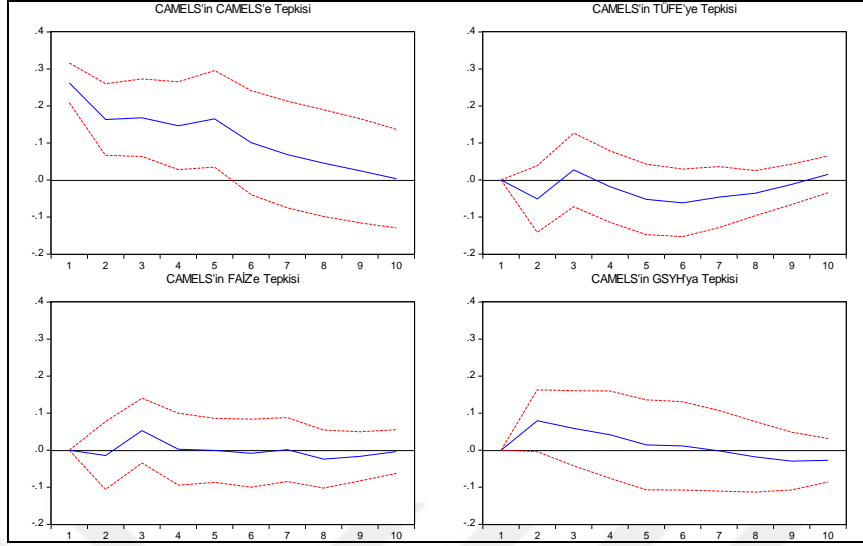

Grafik 13’de GSYH’nın öngörü hata varyansında meydana gelen bir değişikliğin ilk dönem yaklaşık %78 oranında sadece kendisinden (CAMELS, TÜFE ve FAİZ hariç diğer faktörlerden) kaynaklandığı görülmektedir. 5. dönemde meydana gelen bir değişikliği kendisi yaklaşık %52 oranında açıklamakta ve dönemler itibari ile GSYH’nın, CAMELS, TÜFE ve FAİZ karşısında kendisinde meydana gelen bir değişmeyi açıklama yüzdesinin %50’ye kadar düştüğü görülmektedir. FAİZ GSYH’nın varyansında meydana gelen bir değişimin 5. dönemde yaklaşık %18’ni açıklamakta ve dönemler itibari ile bu oran %4’e kadar düşmektedir. TÜFE GSYH’nın varyansında meydana gelen bir değişimin 5. dönemde yaklaşık %17’ini açıklamakta ve dönemler itibari ile bu oran %17’nin üstüne çıkmamaktadır. CAMELS GSYH’nın varyansında meydana gelen bir değişimin 5. dönemde yaklaşık %13’nü açıklamaktadır. 10. dönem dikkate alındığında GSYH’nın varyansında meydana gelen bir değişimin en az %50’nin kendisi tarafından açıklandığı görülmektedir. Varyans ayırıştırma GSYH’nın varyansında meydana gelen bir değişimi 10. dönemde en fazla sırasıyla FAİZ, TÜFE ve CAMELS’ın açıkladığı görülmektedir.

4.7.5. Etki Tepki Analizi Sonuçları

Çalışmada CAMELS değişkeni için elde edilen etki-tepki fonksiyonları Grafik 14’de verilmiştir.

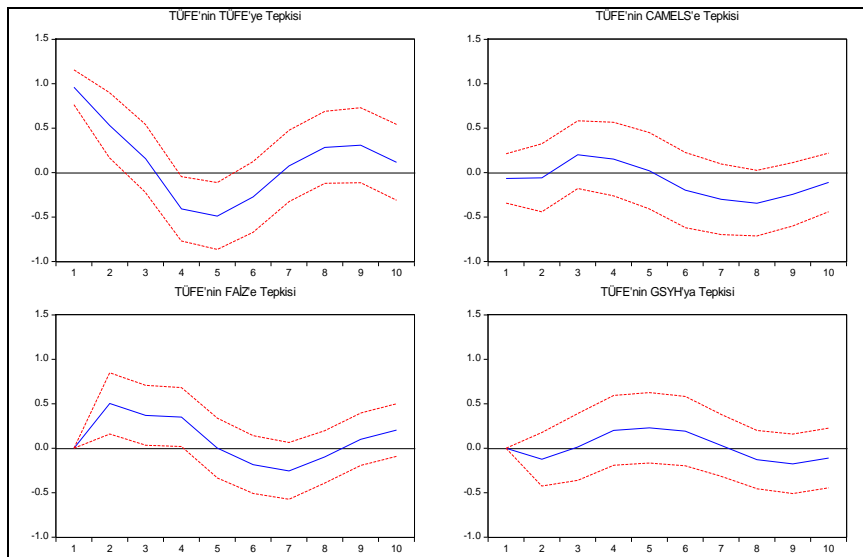
Grafik 14: CAMELS'in Etki-Tepki Fonksiyonları

Grafik 14'de güven aralıklarının biri pozitif alanda iken diğerinin negatif alanda kaldığı görülmektedir. GSYH'nın Türk Bankacılık sektörü performans endeksi (CAMELS) üzerindeki etkisinin sadece birinci dönemde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu bu dönemden sonra ise etkinin anlamsız olduğu görülmektedir. TÜFE ve FAİZ'in CAMELS üzerindeki etkisinin güven aralıklarının negatif ve pozitif alanlarda kalmasından dolayı anlamsız olduğu görülmektedir.

Çalışmada TÜFE için elde edilen etki-tepki fonksiyonları Grafik 15'de verilmiştir.

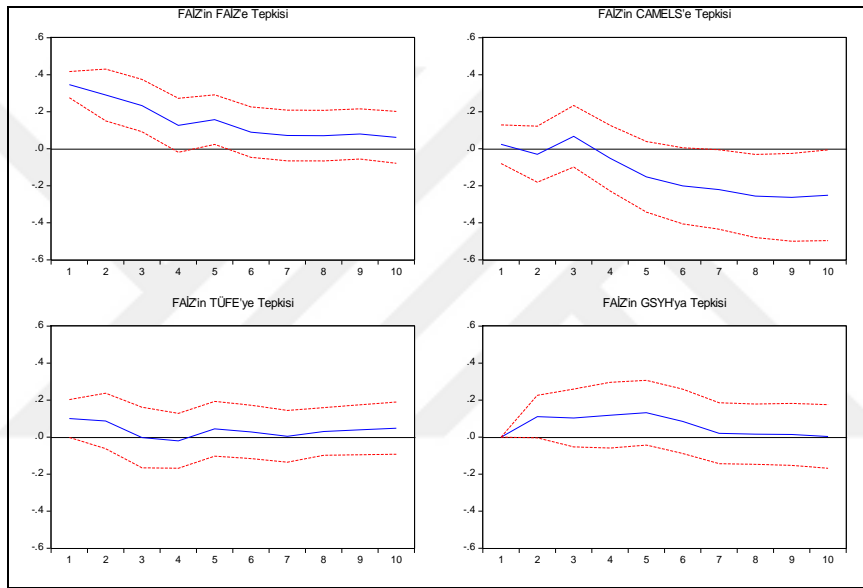
Grafik 15: TÜFE'nin Etki-Tepki Fonksiyonları

Grafik 15'deki sonuçlarda, FAİZ oranlarında meydana gelen 1 standart hatalık şokun üçüncü dönemin ortalarına kadar TÜFE'yi pozitif bir şekilde etkilediği, dördüncü dönemden sonra ise etkinin negatif olduğu ancak istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. CAMELS ve GSYH'nın TÜFE üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir.

Grafik 16'da FAİZ değişkeninin etki-tepki fonksiyonları verilmiştir.

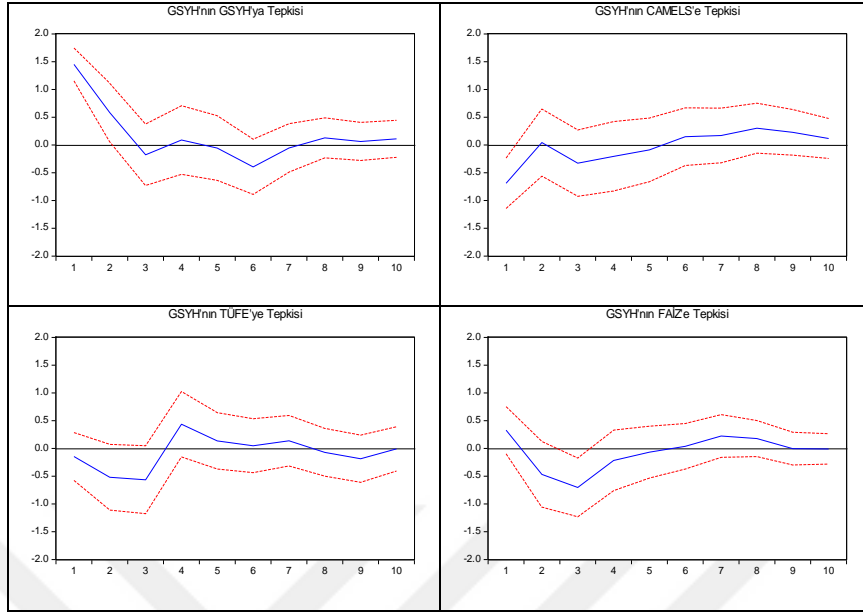
Grafik 16: FAİZ'in Etki-Tepki Fonksiyonları

Grafik 16'daki etki-tepki fonksiyonlarına göre, CAMELS'in FAİZ üzerindeki etkisinin beşinci dönemden sonra negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. GSYH'nın FAİZ üzerindeki etkisinin ise sadece birinci dönemde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu, bu dönemden sonra ise etkinin anlamsız olduğu görülmektedir.

Çalışmada GSYH için elde edilen etki-tepki fonksiyonları Grafik 17'de verilmiştir.

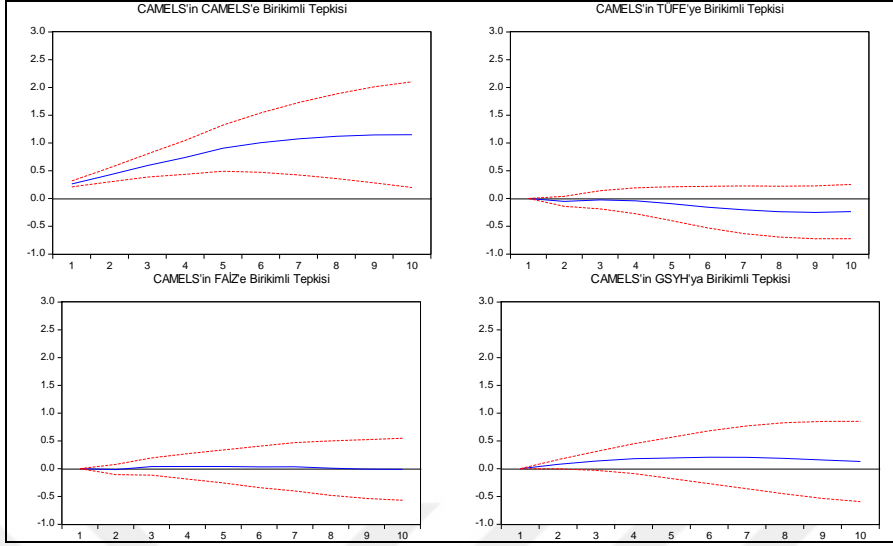
Grafik 17: GSYH'nın Etki-Tepki Fonksiyonları

Grafik 17'ye göre, FAİZ oranlarında meydana gelen 1 standart hatalık şokun sadece üçüncü dönemde GSYH'yi negatif bir şekilde etkilediği ve bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu dönemden sonra ise etkinin anlamsız olduğu görülmektedir. Türk bankacılık sektörü performans endeksinin GSYH üzerinde sadece başlangıçta negatif bir etkiye sahip olduğu ve bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

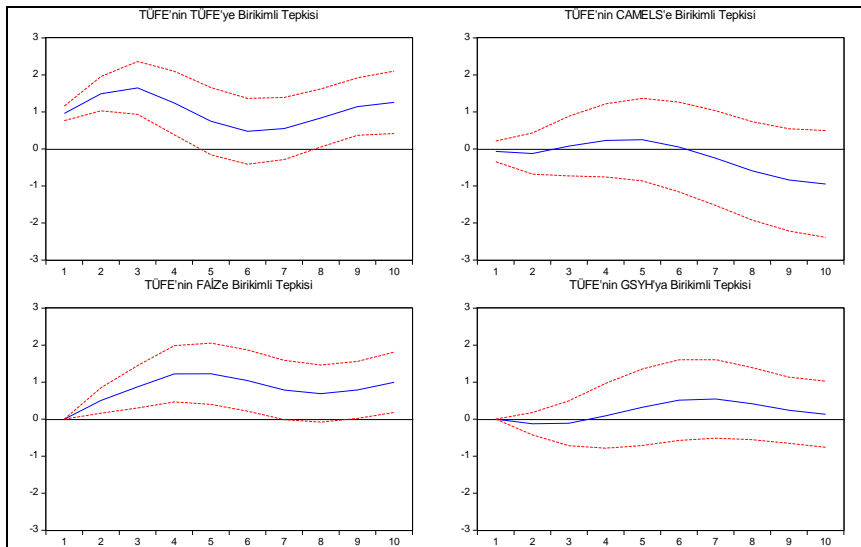
Birikimli etki-tepki fonksiyonları, etki-tepki fonksiyonları ile elde edilen bulguların daha net olarak görülmesine imkan sağlamaktadır. Çalışmada kullanılan değişkenler için elde edilen birikimli etki-tepki fonksiyonları Grafik 18, 19, 20 ve 21'de verilmiştir.

Grafik 18: CAMELS'in Birikimli Etki-Tepki Fonksiyonları

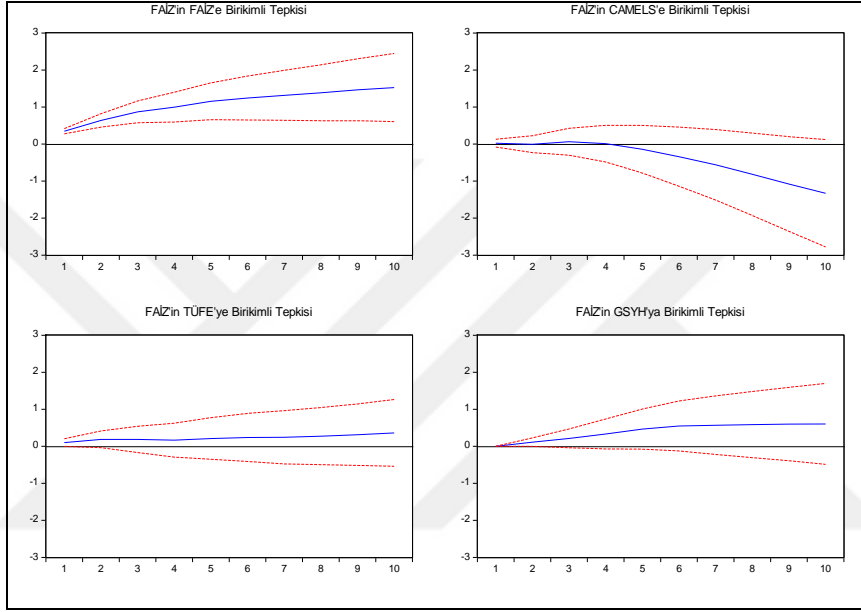
GSYH'nin CAMELS üzerindeki birikimli etkisi Grafik 18'de net olarak görülmektedir. Söz konusu değişkenin etkisinin sadece birinci dönemde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu bu dönemden sonra ise etkinin anlamsız olduğu görülmektedir. TÜFE'nin CAMELS üzerindeki birikimli etkisinin ikinci döneme kadar pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu bu dönemden sonra ise etkinin anlamsız olduğu görülmektedir.

Grafik 19: TÜFE'nin Birikimli Etki-Tepki Fonksiyonları

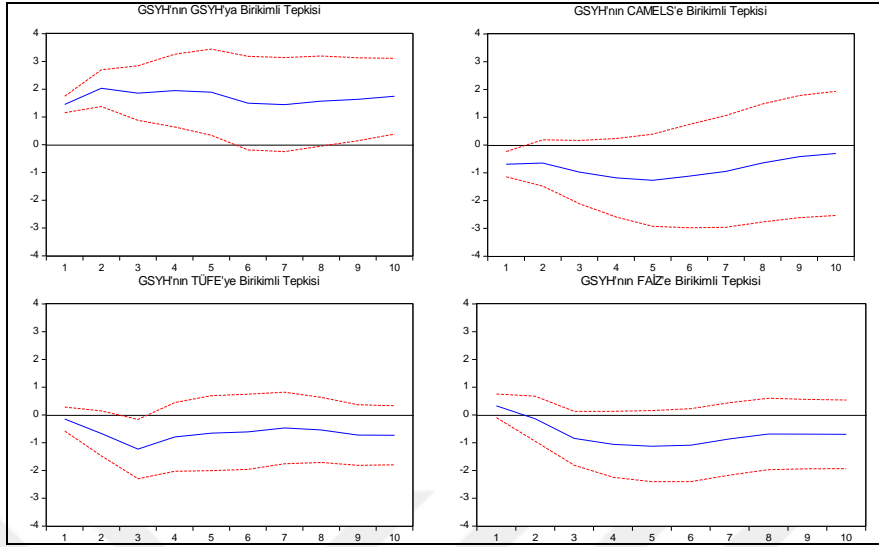
TÜFE'nin birikimli etki-tepki fonksiyonları Grafik 19'da gösterilmiştir. Sonuçlarda FAİZ oranlarında meydana gelen 1 standart hatalık şokun üçüncü dönemin ortalarına kadar TÜFE'yi pozitif bir şekilde etkilediği gözlenmektedir. Ayrıca, bu etkinin yedinci dönemden sonra istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. CAMELS ve GSYH serilerinin TÜFE üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı grafikte görülmektedir.

Grafik 20: FAİZ'in Birikimli Etki-Tepki Fonksiyonları

Grafik 20'de TÜFE ve GSYH'nın FAİZ üzerindeki birikimli etkilerinin sadece birinci ve ikinci dönemde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu, bu dönemden sonra ise etkinin anlamsız olduğu görülmektedir.

Grafik 21: GSYH'nın Birikimli Etki-Tepki Fonksiyonları

GSYH serisinin birikimli etki-tepki fonksiyonları Grafik 21'de gösterilmektedir. Grafik 21'de CAMELS'in GSYH serisi üzerinde sadece başlangıçta pozitif bir etkiye sahip olduğu ve bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu, bu dönemden sonra ise etkinin anlamsız olduğu görülmektedir. Birikimli etki-tepki fonksiyonlarında ayrıca TÜFE'de meydana gelen 1 standart hatalık şokun sadece üçüncü dönemde GSYH'yı negatif bir şekilde etkilediği ve bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu, bu dönemden sonra ise etkinin anlamsız olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal sistem içinde önemli bir yere sahip olan bankalar, tasarruf sahiplerinden elde ettikleri fonları ihtiyaç sahiplerine aktarmaktadırlar. Ekonomik sistemin dolayısıyla finansal sistemin önemli unsuru halini alan bankaların, fon transferindeki temel fonksiyonu diğer sektörlerle işbirliği içinde olmalarını gerektirmektedir. Dolayısıyla, bankacılık sektörünün performansı bir ülkenin finansal istikrarında önemli rol oynamaktadır. Diğer bir ifade ile bankaların performanslarını ve bu performansların çeşitli belirleyicilerini ortaya koymak, finansal sektörden kaynaklanan krizlerin azalmasına ve dolayısıyla sürdürülebilir ekonomik büyümeye neden olabilecektir. Diğer yandan bankacılık sektörü performansının makro ekonomik göstergelerle olan ilişkisinin ortaya konulması ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyinin bir belirleyicisi olarak önemli rol oynamaktadır.

Dolayısıyla, çalışmada Türk Bankacılık Sektörü performansı ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu bağlamda değişkenler arasındaki ilişki iki aşamalı olarak incelenmiştir. İlk aşamada, Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının CAMELS derecelendirme sistemi ile performans endeksleri (bileşenler, gruplar ve genel olarak) oluşturulmuş ve değerlendirilmeleri yapılmıştır. İkinci aşamada ise Türk Bankacılık Sektörü Performansı ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu doğrultuda, çalışmada 3 kamusal sermayeli mevduat bankası, 7 özel sermayeli mevduat bankası ve Türkiye’de kurulmuş ve/veya Türkiye’de şube açmış 12 yabancı sermayeli mevduat bankası olmak üzere toplam 22 mevduat bankası verileri ile CAMELS bileşik endeksi oluşturulmuştur. Makro ekonomik göstergelerle CAMELS bileşik endeksi arasındaki ilişki 2003:Q3-2016:Q2 dönemi için VAR analizi çözümleri yapılarak araştırılmıştır. Bankacılık sektörü performansını temsilen bileşik CAMELS değeri hesaplanmış, makro ekonomik gösterge olarak ise reel GSYH, TÜFE ve FAİZ oranı değişkenleri kullanılmıştır.

Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının CAMELS derecelendirme sistemi ile performans endeksleri bileşenler, gruplar ve genel olarak oluşturulmuş

değerlendirilmeleri yapılmıştır. Türk Bankacılık Sektörü performans endeksi olarak hesaplanan bileşik CAMELS değerine göre Türk Bankacılık Sektörü üç gruba ayrılmıştır. Bu gruplar; sermayesi devlete ait kamusal sermayeli mevduat bankaları, özel sermayeli mevduat bankaları ve Türkiye’de kurulmuş ve/veya şube açmış yabancı sermayeli mevduat bankalarından oluşmaktadır.

Türk Bankacılık Sektörü genel ve gruplar bazında yapılan CAMELS performans endeksi analiz sonuçlarına göre; banka grupları içerisinde ortalama olarak en yüksek performansa sahip grup yabancı sermayeli mevduat bankalarıdır. İkinci sırada en yüksek performansı kamusal sermayeli bankalar göstermiştir. Özel sermayeli bankaların ise en düşük performansa sahip banka grubu olduğu tespit edilmiştir.

Türk Bankacılık Sektörü, yerli ve yabancı sermayeli mevduat bankaları olarak gruplandırılarak yapılan CAMELS performans endeksi analiz sonuçlarına göre; yabancı sermayeli bankalar incelenen dönem içerisinde ortalama olarak yerli sermayeli bankalardan daha yüksek bir performans gösterdikleri belirlenmiştir.

Sermaye yeterliliği bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü hem de gruplar bazında performans analizi yapılmış ve sonuçlar irdelenmiştir. Sermaye yeterliliği bileşenini temsilen çalışmada sermaye yeterlilik rasyosu, özsermaye/toplam aktif ve net dönem karı/toplam aktif oranları olmak üzere üç oran kullanılmıştır. Sermaye yeterlilik bileşeni içerisinde sektörde en fazla değişim net dönem karı/toplam aktif oranında yaşanmıştır. Sermaye yeterlilik rasyosu çalışmada kullanılan tüm bankalarda sektör ve gruplar bazında hemen hemen her dönemde yasal sınır olan %8’in altına düşmemiştir. 2001 yılı finansal kriz sonrası dönemde özellikle kamusal sermayeli bankalarda sermaye yeterlilik rasyosu yüksek bir seviyede olmasına karşın ilerleyen dönemlerde bu oranın düştüğü belirlenmiştir. Bununla beraber sermaye yeterlilik rasyosu kamusal sermayeli bankalarda en yüksek değer aldığı, kamusal sermayeli bankaları sırası ile yabancı ve özel sermayeli bankaların takip ettiği tespit edilmiştir. Bu oranın yüksek olma nedeni “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” çerçevesinde bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması olarak değerlendirilebilir. Ekonomiye büyük bir yük getiren 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan finansal krizler sonrası “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” 15 Mayıs 2001’de yürürlüğe konmuş ve Türkiye’de ekonomik istikrar sağlanmaya çalışmıştır. Bu programla

beraber, istikrarın sağlanması yanında bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması ve güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması ve güçlendirilmesi amacıyla Bankalar Kanunu'nda değişiklikler öngören yasal süreç başlatılmıştır. Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmalar kamusal sermayeli bankalar, TMSF bünyesindeki bankalar ve özel bankalar olmak üzere üç ana grupta ele alınmıştır. Bu değişiklikler ve düzenlemeler kapsamında, kamusal sermayeli bankalar finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmış, TMSF bünyesindeki bankaların problemlerinin en kısa zamanda çözülmesi amaçlanmış, yaşanan krizlerden olumsuz yönde etkilenen bazı özel bankaların sağlam bir yapıya kavuşturulması sağlanmaya çalışılmıştır. Güçlü ekonomiye geçiş programı revize edilerek 2002 yılından itibaren yürürlüğe konmuştur. Yapılan bu açıklamalarla beraber sermaye yeterliliğinin uygulanan politika ve yasal düzenlemelerle güçlendirildiği saptanmıştır. Gruplar bazında sermaye yeterliliği bileşeninde en yüksek performans sektör ortalaması üzerinde olan yabancı sermayeli bankalar tarafından gösterilmiştir. Yabancı sermayeli bankaların performansını, performansı sektör ortalaması altında kalan kamusal sermayeli bankalar izlemiş ve en düşük performansı ise sektör ortalamasının çok altında kalan özel sermayeli bankalar göstermiştir.

Aktif kalitesi bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü geneli için hem de gruplar bazında performans analizi yapılmış ve sonuçlar irdelenmiştir. Aktif kalitesi bileşenini temsilen çalışmada; takipteki krediler (net)/toplam kredi ve alacaklar, duran aktif/toplam aktif, toplam kredi ve alacaklar/toplam aktif oranları olmak üzere üç oran kullanılmıştır. Aktif kalitesi bileşeni içinde en yüksek değişim toplam kredi ve alacaklar/toplam aktif oranında belirlenmiştir. Bankalarda özellikle yurt içi şubelerde kullanılan kredilerin 2004 yılından itibaren artış göstermesi toplam kredi ve alacakların yıllar içinde aktif içindeki payının artmasına neden olmuştur. Gruplar bazında aktif kalitesi bileşeninde en yüksek performansı, sektör ortalaması üzerinde olan yabancı sermayeli bankalar göstermiştir. Yabancı sermayeli bankaları aktif kalitesi bileşeninde performansı sektör ortalaması altında kalan kamusal sermayeli bankalar izlemiştir. Aktif kalitesi bileşeni açısından en düşük performansı ise sektör ortalaması altında kalan özel sermayeli bankalar göstermiştir.

Yönetim kabiliyeti bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü geneli hem de gruplar bazında performans analizi yapılmış ve sonuçlar irdelenmiştir. Yönetim kabiliyeti bileşeninin bileşik CAMELS değeri üzerindeki ağırlığı diğer bileşenlere göre düşüktür. Bu bileşenin bileşik CAMELS değeri üzerindeki etkisi dönem boyunca negatif olarak hesaplanmıştır. Yönetim kabiliyeti bileşenini temsilen çalışmada; takipteki krediler (net)/toplam kredi ve alacaklar, şube başına net kar, diğer faaliyetlerden gider/toplam aktif oranları olmak üzere üç oran kullanılmıştır. Yönetim yeterliliği bileşeni içinde en yüksek değişim toplam kredi ve alacaklar/toplam aktif oranında belirlenmiştir. Bu değişim 2004 yılından itibaren bankaların kullandıkları kredilerdeki artışlardan kaynaklanmış olabilir. Gruplar bazında yönetim kabiliyeti bileşeninde en yüksek performans, sektör ortalaması üzerinde olan kamusal sermayeli bankalar göstermiştir. Kamusal sermayeli bankaların ardından performansı sektör ortalamasının üzerinde olan yabancı sermayeli bankalar ve en düşük performansı ise sektör ortalaması altında kalan özel sermayeli bankalar göstermiştir.

Karlılık bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü geneli hem de gruplar bazında performans analizi yapılmış ve sonuçlar irdelenmiştir. Karlılık bileşenini temsilen çalışmada; net dönem karı/toplam aktif, net dönem karı/özsermaye, vergi öncesi kar/toplam aktif ve net faiz geliri/toplam faaliyet geliri oranları olmak üzere dört oran kullanılmıştır. Karlılık bileşeni içinde en yüksek değişim, net dönem karı/toplam aktif oranında gözlenmiştir. Gruplar bazında karlılık bileşeninde en yüksek performansı sektör ortalaması üzerinde olan kamusal sermayeli bankalar göstermiştir. Kamusal sermayeli bankalar performansı sektör ortalaması altında kalan yabancı sermayeli bankalar izlemiştir. En düşük performansı ise sektör ortalaması altında kalan özel sermayeli bankalar göstermiştir.

Likidite bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü geneli hem de gruplar bazında performans analizi yapılmış ve sonuçlar irdelenmiştir. Likidite bileşenini temsilen çalışmada; likit aktif/toplam aktif, TP likit aktif/toplam aktif ve likit aktif/kısa vadeli yükümlülükler oranları olmak üzere üç oran kullanılmıştır. Likidite bileşeni içinde en yüksek değişim TP likit aktif/toplam aktif oranında belirlenmiştir. Gruplar bazında likidite bileşeninde en yüksek performansı sektör ortalaması üzerinde olan yabancı sermayeli bankalar göstermiştir. Yabancı sermayeli bankaları performansı sektör ortalaması altında

kalan özel sermayeli bankalar izlemiştir. Likidite bileşeni açısından en düşük performansı ise sektör ortalaması altında kalan kamusal sermayeli bankalar göstermiştir.

Piyasa riskine duyarlılık bileşeni açısından hem Türk Bankacılık Sektörü geneli hem de gruplar bazında performans analizi yapılmış ve sonuçlar irdelenmiştir. Piyasa riskine duyarlılık bileşenini temsilen çalışmada; net faiz geliri/toplam aktif, YP aktif /YP pasif, finansal varlık (net)/toplam aktif ve net bilanço pozisyonu/özsermaye oranları olmak üzere dört oran kullanılmıştır. Piyasa riskine duyarlılık bileşeni içinde en yüksek değişim net bilanço pozisyonu/özsermaye oranında gözlenmiştir. Gruplar bazında piyasa riskine duyarlılık bileşeninde en yüksek performansı, sektör ortalaması üzerinde olan özel sermayeli bankalar göstermiştir. Özel sermayeli bankaları, performansı sektör ortalamasına yakın olan kamusal sermayeli bankalar izlemiştir. Bu bileşende en düşük performansı ise sektör ortalaması altında kalan yabancı sermayeli bankalar göstermiştir. Bu sonuç, piyasa riskine en fazla maruz kalan grubun yabancı sermayeli bankalar olduğunu göstermektedir.

CAMELS analiz sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; banka grupları içerisinde bileşik CAMELS değerinde ortalama olarak en yüksek performansı yabancı sermayeli mevduat bankaları göstermiş, bu grubu kamusal sermayeli bankalar izlemiş ve en düşük performansı ise özel sermayeli bankalarının gösterdiği tespit edilmiştir. Türk Bankacılık Sektörü, yerli ve yabancı sermayeli mevduat bankaları CAMELS performans endeksi analiz sonuçlarına göre; yabancı sermayeli bankalar incelenen dönem içerisinde ortalama olarak yerli sermayeli bankalardan daha yüksek bir performans gösterdiği belirlenmiştir.

Bileşenler bazında yapılan analiz sonuçlarına göre, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve likidite bileşenlerinde en yüksek performansı yabancı sermayeli mevduat bankalarının gösterdiği tespit edilmiştir. Yabancı sermayeli mevduat bankaların performanslarının yüksek olması, bu grubun özellikle son yıllarda sektörün %60'nı oluşturmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca yabancı sermayeli mevduat bankalarının kredi verirken müşteri seçmeleri ve yüksek ödeme gücüne sahip müşterileri tercih etmeleri, daha düşük işletme masrafları ve daha yüksek kredi kalitesi ile çalışmalarını aktif kalitelerini artırdığı şeklinde yorumlanabilir. Bunlara ilave olarak yabancı sermayeli mevduat bankalarının dış şoklara daha açık olması, onların daha likit kalmayı tercih etmelerinin

nedeni olduğu öngörülmektedir. Diğer gruplara göre daha kaliteli personel imkanına sahip olmaları, yurt dışından daha ucuza kaynak bulma olanakları yabancı sermayeli mevduat bankalarının sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve likidite bileşenlerinde yüksek performans göstermelerinin nedeni olduğu ifade edilebilir. Diğer yandan, yönetim kabiliyeti ve karlılık bileşenlerinde en yüksek performansı kamusal sermayeli mevduat bankaları göstermiştir. Piyasa riskine duyarlılık bileşeninde ise en yüksek performansı özel sermayeli mevduat bankaları göstermiştir. Genel olarak incelenen dönem içerisinde makro ekonomik göstergelerde yaşanan olumlu gelişmeler kamusal sermayeli bankaları daha düşük bir likiditeyle çalışmaya yöneltmiş olabileceği düşünülmektedir. Bununla beraber kredi portföyünün artması kamusal sermayeli bankaların karlılıklarını olumlu etkilediği şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca yeniden yapılanma programı kapsamı sonucunda devlet iç borçlanma senetlerinden (DİBS) elde edilen faiz gelirlerinin artması kamusal sermayeli mevduat bankalarının kısa vadeli finansman ihtiyaçlarının azalmasına neden olduğu, bunun faiz giderlerini düşürdüğü ve karlılık performanslarında artışa neden olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Özel sermayeli mevduat bankaları, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim kabiliyeti ve karlılık bileşenlerinin hepsinde diğer gruplara göre en düşük performansa sahiptirler. Kamusal sermayeli bankalar likidite bileşeninde, yabancı sermayeli mevduat bankaları ise piyasa riskine duyarlılık bileşeninde en düşük performansa sahiptirler.

Analizin ikinci aşamasında, CAMELS bileşik endeksi ile makro ekonomik göstergeler arasındaki ilişki araştırılmış ve sonuçlar irdelenmiştir. İkinci aşamadan elde edilen bulgulara göre, CAMELS ile TÜFE arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu; TÜFE'den CAMELS'e doğru negatif ilişki, CAMELS'den TÜFE'ye doğru ise pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir. TÜFE'den CAMELS'e doğru negatif nedensellik ilişkisi, enflasyonda meydana gelen bir artışın banka performanslarını olumsuz etkileyeceği şeklinde yorumlanmaktadır. Dolayısıyla yüksek enflasyonun banka performanslarını düşüreceği ve bankaların sıkıntıya girme olasılıklarını artıracığı düşünülmelidir. CAMELS'den TÜFE'ye doğru pozitif ilişki, banka performanslarının yüksek olması, enflasyonu artıracığı şeklinde yorumlanmaktadır. Banka performanslarının yüksek olması kullandıkları kredilerin artmasıyla beraber, toplam talebi oluşturan harcama kalemlerinin artmasına neden olduğu düşünülmektedir. Toplam talebin artması özellikle tüketim harcamalarının artmasıyla enflasyondaki artışa neden olduğu öngörülmektedir.

Nedensellik analizi sonuçlarına göre, CAMELS ile FAİZ arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu; FAİZ'den CAMELS'e doğru pozitif ilişki, CAMELS'den FAİZ'e doğru ise negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. FAİZ'den CAMELS'e doğru pozitif ilişki, faiz oranlarının artması banka performanslarını artıracığı şeklinde yorumlanmaktadır. Özellikle 2001 de yaşanan finansal krizden sonra DİBS ihraç edilerek kamusal sermayeli mevduat bankalarının likidite ihtiyaçlarını karşılanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla DİBS'i satın alarak kamusal sermayeli bankaların likidite ihtiyaçlarını sağlayan diğer bankaların faiz geliri elde ederek performanslarına olumlu şekilde etki ettiği düşünülmektedir. CAMELS'den FAİZ'e doğru ise negatif ilişki, bankaların performanslarının yüksek olmasının, faizi düşüreceği şeklinde yorumlanmaktadır. Faiz oranı olarak DİBS faiz oranı kullanılmıştır. Yatırımcılar için banka faizi ve DİBS faizi alternatif yatırım araçları olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla banka performanslarının yüksek olması mevduat toplayabildikleri ve yatırımcıların banka faizine yöneldikleri düşünülmektedir.

Nedensellik analizi sonuçlarına göre, CAMELS ile GSYH arasında tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu ve CAMELS'den GSYH'ya doğru olan bu ilişkinin negatif olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, banka performanslarının yüksek olması, GSYH'yı düşüreceği şeklinde yorumlanmaktadır. 2001 yılında yaşanan finansal kriz sonrasında Türkiye'de yabancı sermayeli banka sayısında artış görülmüştür. Yabancı bankaları son yıllarda mevduat bankalarının %60'nı oluşturmaktadır. Ayrıca yabancı sermayeli mevduat bankalarının sayısının yıllar itibari ile sektör içerisinde artması, özel sermayeli bankaları satın almaları şeklinde olduğu için özel sermayeli banka sayısı azalmıştır. Yabancı bankalarının sayısının artması, bu bankaların elde ettikleri kazançlarının ve sermayelerinin kendi ülkelerine aktardıkları kısmında da artış olduğu düşünülmektedir. GSYH'da yaşanan olumsuz gelişmenin sermayenin yurt dışına çıkarılmasından kaynaklanmış olduğu öngörülmektedir.

Makro ekonomik göstergelerin kendi aralarındaki nedensellik ilişkileri sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, FAİZ'den TÜFE'ye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiş ve ilişkinin pozitif olduğu saptanmıştır. Yine FAİZ'den GSYH'ya doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiş ve ilişkinin negatif olduğu saptanmıştır.

Çalışmada makro ekonomik göstergeler ile bankacılık sektörü ilişkilerini genel olarak değerlendirdiğimizde sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

Merkez bankasının hükümetle beraber belirlenen enflasyon hedeflerine ulaşmak için politikalar geliştirmesi ve uygulamaya koyması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu politikalarla beraber enflasyon belirlenen hedef civarında düşük kalmasının sağlanması, bankacılık sektörü performansını olumlu şekilde etkileyeceği düşünülmektedir. CAMELS ve TÜFE arasındaki nedensellik ilişkisinin negatif olması, uygulamaya konan makro ekonomik politikalardan ve bankacılık sektörünün yapılandırılmasından kaynaklandığı ifade edilebilir. Enflasyon ile bankacılık sektörü performansı arasındaki ilişkinin olumlu yansımaları için etkin bir para politikasının uygulanması gerekmektedir.

Türkiye’de bankacılık sektörünün pasif yapısının, aktif yapısına oranla daha kısa vadeli olması, kredilerdeki aşırı artış, takipteki kredilerin toplam krediler içindeki payının yüksek olması, geri dönmeyen kredilerin fazlalığı ve borçluluk oranlarının yüksek olması bankaların performanslarının olumsuz etkileyebilecek durumlardır. Ekonomik sistem içerisinde var olan belirsizlik ortamının uzun vadeyi kapsamaması, bankacılık sektöründe kaynakların mümkün olduğu kadar kısa vadeli olarak bulundurulmasına neden olmaktadır. Buna karşılık gerek kamusal kesiminin gerekse özel sektörün uzun vadeli fon ihtiyacı Türkiye’de kaynak ve varlık arasında vade uyumsuzluğunun oluşmasına neden olmaktadır. Bu konularda merkez bankası, hükümet ve diğer otoriterlerin beraber çalışarak bu olumsuzlukların azaltılması ve önlenmesi için etkili politikalar geliştirilebilir ve uygulamaya konulabilir.

Türk Bankacılık Sektöründe, yabancı sermayeli banka girişleri daha çok özel sermayeli bankaları satın alarak veya birleşerek gerçekleşmektedir. Yabancı bankaların ulusal ekonomiye bağlılığının düşük olması veya hiç olmaması bu yolla sermaye kaçışına sebep olmaktadır. Dolayısıyla, yabancı sermayeli bankaların, dolaylı yatırımdan ziyade doğrudan yatırımı teşvik edici politilarla sektörde yer almaları bu olumsuzların giderilemesini sağlayabilir. Buna ilave olarak yabancı sermayeli mevduat bankalarının elde ettikleri sermayeleri Türkiye’de yatırımlara dönüştürmeleri yönünde politikalar ve düzenlemeler geliştirilebilir.

Bankalar finansal sistem içerisindeki rolleri gereği ekonomik büyümeyi tetikleyici bir güce sahiptirler. Ekonomik büyümenin sağlanması ve ülke ekonomisinin istikrarı, güçlü ve istikrarlı bir bankacılık sektörünün varlığı ile yakından ilgilidir. Bir ülkede bankacılık sektörünün performansı, faaliyet gösteren tüm bankaların güçlü olmasına ve periyodik olarak gerekli denetim ve gözetim faaliyetlerinin yapılarak olumsuzlukların giderilmesine yönelik politika ve önlemlerin alınmasına bağlıdır. Bu politika ve önlemler için denetim otoriteleri tarafından yapılan analizlerin çeşitlilik göstermesi yapılan denetim faaliyetlerinin güvenilirliğini artıracaktır. Bu analizler sonucunda alınacak önlemlerde ve uygulanacak politikalarda ise ülke ekonomisinin yapısının göz önüne alınması, uygulamaların daha kalıcı olmasına ve ekonomik istikrarı destekleyici rol almasına neden olacaktır.

Bu çalışmada makro ekonomik göstergeler ile bankacılık sektörü performansı arasındaki ilişkiler araştırılırken zaman serisi analizi kullanılmış ve banka bazında araştırma yapılmamıştır. Ancak ileride araştırmacılar tarafından yapılacak çalışmalara yardımcı olması açısından panel veri ve lojistik regresyon analizleri ile de ilişkiler banka bazında araştırılabilir. Ayrıca döviz kuru, para arzı, kredi temerrüt takası (Credit Default Swap-CDS), sahiplik, büyüklük ve yoğunlaşma değişkenleri de kullanılarak analiz genişletilebilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Abdullayev, Mezahir (2013), “Türk Bankacılık Sektöründe Dezenflasyon Sürecinde Camels Analizi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 37, 97-112.
- Afanasioff, Tarsila Segalla ve diğerleri (2002), “The Determinants of Bank Interest Spread in Brazil”, **Money Affairs**, 15 (2), 183-207.
- Agenor, Pierre-Richard (2003), “Benefits and Cost of International Financial Integration: Theory and Fact”, **The World Economy**, 26 (8), 1089-1118.
- Akal, Zühal (2011), **İşletmelerde Performans Ölçüm ve Denetimi**, 7. Basım, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, 473.
- Aksoy, Dilay (2011), **Türkiye’deki Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Ölçümü Üzerine Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alp, Ali ve diğerleri (1997), “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın İçsel Belirleyicileri”, **İMKB Dergisi**, 12 (46), 1-13.
- Arena, Marco (2003), “**Bank Fundamentals, Bank Failures and Market Discipline: An Empirical Analysis for Latin America and East Asia During The Nineties**”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Maryland.
- Arıçelik, Gülçin (2010), **Ticari Bankalarda Performans Ölçümü: CAMELS Analizine Dayalı Bir İnceleme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atasoy, Hakan (2007), **Türk Bankacılık Sektöründe Gelir-Gider Analizi ve Karlılık Performansının Belirleyicileri**, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü.
- Athanasoglou, Panayiotis P. ve diğerleri (2005), “Bank-Specific, Industry-Specific and Macroeconomic Determinants of Bank Profitability”, **Bank of Greece Working Paper**, 25, 1-37.

- _____ (2006), “Determinants of Bank Profitability in The South Eastern European Region, **Munich Personal RePEc Archive**, 10274, 1-31.
- Atiker, Mustafa (2005), “Basel -I ve Basel -II”, **Konya Ticaret Odası Etüd-Araştırma Servisi**, 41 (08), 1-16.
- Atikoğulları, Mustafa (2009), “An Analysis of The Northern Cyprus Banking Sector in The Post-2001 Period Through The CAMELS Approach”, **International Research Journal of Finance and Economics**, 32 (10), 212-229.
- Aytekin, Sinan ve Sakarya, Şakir (2013), “BİST’deki Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının 2001 ve 2008 Finansal Krizleri Çerçevesinde CAMELS Derecelendirme Sistemi ile Değerlendirilmesi”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 13 (2), 25-58.
- Bakan, İsmail ve Kelleroğlu, Hakan (2003), “Performans Değerlendirme: Çalışanların Performans Değerlendirme Uygulamalarında Beklentileri Konusunda Bir Alan Çalışması”, **Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF**, 8 (1), 103-127.
- Balin, Bryan J. (2008), “Basel I, Basel II, and Emerging Markets: A Nontechnical Analysis”, **Submitted for Review and Approved**, <http://ssrn.com/abstract=1477712> (03.04.2017).
- Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu (2005), “10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II)” https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf (03.04.2017).
- _____ (2009), “Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi”, BDDK Çalışma Tebliği (Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Ankara.
- _____ (2010), “Sorularla Basel III”, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf (03.04.2017).
- Bankacılık Kanunu (2005), **T.C. Resmi Gazete**, 25983, 1 Kasım 2005.
- Bank for International Settlements, <http://www.bis.org/bcbs/history.htm> (03.04.2017).
- _____ (1997), “Core Principles for Effective Banking Supervision (Basle Core Principles)”, <http://www.bis.org/publ/bcbs30a.pdf> (03.04.2017).

- _____ (2012), Core Principles for Effective Banking Supervision, Basel Committee on Banking Supervision, <http://www.bis.org/publ/bcbs230.htm> (03.04.2017).
- Barajas, Adolfo ve diğ erleri (1999), “Interest Spreads in Banking in Colombia, 1974–96”, **IMF Staff Papers**, 46 (2), 196-224.
- Barutçugil, İ smet (2002), **Performans Yönetimi**, 1. Baskı, İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Bassett, William F. ve diğ erleri (2015), “Estimating Changes in Supervisory Standards and Their Economic Effects”, **Journal of Banking & Finance**, 60, 21-43.
- Bayram, Levent (2006), “Geleneksel Performans Değ erlendirme Yöntemlerine Yeni Bir Alternatif: 360 Derece Performans Değ erlendirme”, **Sayıştay Dergisi**, 46, 47-65.
- Bepari, Md. Khokan ve Mollik, A. T. (2008), “Banking System in Bangladesh: Stable or Vulnerable? -A Macropprudential Assessment”, **Journal of Business Administration**, 34 (3-4), 1-34.
- Berger, Allen. N. (1995), “The Relationship between Capital and Earnings in Banking”, **Journal of Money, Credit, and Banking**, 27 (2), 432-456.
- Best, Philip (1999), **Implementing Value At Risk**, Jhon Wiley and Sons Ltd, (2), [https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=HVU2vbsqpgkC&oi=fnd&pg=PR7&dq=\(Philip+Best,+Implementing+Value+At+Risk,++Jhon+Wiley+and+Sons+Ltd,+1999%3B+2](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=HVU2vbsqpgkC&oi=fnd&pg=PR7&dq=(Philip+Best,+Implementing+Value+At+Risk,++Jhon+Wiley+and+Sons+Ltd,+1999%3B+2) (03.04.2017).
- Betz, Frank ve diğ erleri (2014), “Predicting Distress in European Banks”, **Journal of Banking & Finance**, 45, 225-241.
- Beycan, Mehmet (2007), **Bankalarda Performans Değ erlemesi ve Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bingöl, Dursun (2003), **İ nsan Kaynakları Yönetimi**, 5. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Bongini, Paola ve diğ erleri (2002), “How Good is The Market at Assessing Bank Fragility? A Horse Race Between Different Indicators”, **Journal of Banking & Finance**, 26 (5), 1011-1028.

- Brock, Philip L. ve Suarez, Liliana Rojas (2000), “Understanding The Behavior of Bank Spreads in Latin America”, **Journal of Development Economics**, 63, 113–134.
- Candan, Ekrem (2007), “**Türk Bütçe Sisteminde Performans Denetimi**”, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- Cannata, Francesco ve Quagliariello, Mario (2005), “The Value of Market Information in Banking Supervision: Evidence From Italy”, **Journal of Financial Services Research**, 27 (2), 139–162.
- Çağıl, Gülcan ve Mukhtarov, Shahriyar (2014), “Azerbaycan Ticari Bankacılık Sektörünün CAMELS Yöntemi ile Performans Analizi”, **Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi**, 11 (41), 77-94.
- Çelik, Sibel ve Akarım, Yasemin Deniz (2012), “Likidite Riski Yönetimi: Panel Veri Analizi ile İMKB Bankacılık Sektörü Üzerine Ampirik Bir Uygulama”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 13 (1), 1-17.
- Çelik, Faik ve Kızıllı, İhsan (2008), “Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı”, **Doğu Üniversitesi Dergisi**, 9 (1), 19-34.
- Chakravarthy, Balaji S. (1986), “Measuring Strategic Performance”, **Strategic Management Journal**, 7, 437-458.
- Çıkrıkçı, Mustafa (2005), **Finansal Kurumlar ve Piyasalar**, 2. Baskı, Trabzon: Akademi Kitabevi.
- Çınko, Murat ve Avcı, Emin (2008), “CAMELS Dereceleme Sistemi ve Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Başarısızlık Tahmini”, **BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar**, 2 (2), 25-48.
- Cole, Rebel A. ve Gunther Jeffery W. (1995), “A CAMEL Rating's Shelf Life”, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1293504 (03.04.2017).
- Cole, Rebel A. ve Gunther, Jeffery W. (1998), “Predicting Bank Failures: A Comparison of On- and Off-Site Monitoring Systems”, **Journal of Financial Services Research**, 13 (2), 103-117.
- Cole, Rebel A. ve Wu, Qiongbing (2009), “Predicting Bank Failures Using a Simple Dynamic Hazard Model”, **In 22nd Australasian Finance and Banking Conference**, 1-29.

- Collier, Charles ve diğlerleri (2003), "The SCOR System of Off-Site Monitoring: Its Objectives, Functioning and Performance", **FDIC Banking Review**, 15 (3), 17-32.
- Coşkun, Ali (2006), "Bankaların Stratejik Performans Yönetiminde Performans Karnesi Kullanımı", **Bankacılar Dergisi**, 56, 28-39.
- Curry, Timothy J. ve diğlerleri (2003), "Using Market Information to Help Identify Distressed Institutions: A Regulatory Perspective", **FDIC Banking Review**, 15 (3), 1-16.
- Daley, J. ve diğlerleri (2008), "Too-big-to-fail: Bank Failure and Banking Policy in Jamaica", **Journal of International Financial Markets, Institutions and Money**, 18 (3), 290-303.
- Davydenko, Antonina (2011), "Determinants of Bank Profitability in Ukraine", **Undergraduate Economic Review**, 7 (1), 1-30.
- Demirci, M. Kemal (Ed.) (2009), **İşletmecilik Kuram ve Uygulama**, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demirgüç-Kunt, Aslı ve Huizinga, Harry (1998), "Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence", **World Bank Economic Review**, 13 (2), 379-408.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2000), **Kamu Yönetiminin İyileştirilmesi ve Yeniden Yapılandırılması Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara: DPT Yayınları.
- Dhal, Sarat ve diğlerleri (2011), "Financial Stability, Economic Growth, Inflation and Monetary Policy Linkages in India: An Empirical Reflection", **Reserve Bank of India Occasional Papers**, 32 (3), 1-35.
- Dincer, Hasan ve diğlerleri (2011), "A Performance Evaluation of The Turkish Banking Sector After The Global Crisis Via CAMELS Ratios", **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 24, 1530-1545.
- Dinler, Zeynel (2002), **İktisada Giriş**, Sekizinci Basım, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Ecer, Fatih (2013), "Türkiye'deki Özel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: 2008-2011 Dönemi", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 13 (2), 171-19.

- Ege, İlhan ve Diğerleri (2015), “CAMELS Performans Değerleme Modeli: Türkiye’deki Mevduat Bankaları Üzerine Ampirik Bir Uygulama”, **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 8 (4), 109-126.
- Emhan, Abdurrahim (2009), “Yönetim Süreci ve Risk Yönetmekte Kullanılan Teknikler”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 23 (3), 209-220.
- Enders, Walter (1995), “**Applied Econometric Time Series**”, Jhon Wiley & Sons, Inc, ABD New York.
- Ersoy, Ersan (2003), “CAMEL Derecelendirme Sistemi’ne Göre TMSF’ye Devredilen ve Devredilmeyen Bankaların Karşılaştırmalı Analizi”, **Active**, Eylül-Ekim, 1-9.
- Ertuğrul, İrfan ve Karakaşoğlu, Nilsen (2009), “Banka Şube Performanslarının VIKOR Yöntemi ile Değerlendirilmesi”, **Endüstri Mühendisliği Dergisi**, 20 (1), 19-28.
- Esmer, Yusuf ve Bağcı, Haşim (2016), “Katılım Bankalarında Performans Analizi: Türkiye Örneği”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 8 (15), 17-30.
- Federal Deposit Insurance Corporation (t.y.), “**Uniform Financial Institutions Rating System**”, <https://www.fdic.gov/regulations/laws/rules/5000-900.html> (03.04.2017).
- Flapper, Simme Douwe P. ve diğerleri (1994), “Towards Consistent Performance Management Systems”, **International Journal of Operations & Production Management**, 16 (7), 27 – 37.
- Gelbard, Enrique A. ve Leite, Sergio Pereira (1999), “Measuring Financial Development in Sub-Saharan Africa”, **IMF Working Paper**, 105, 1-28.
- Getahun, Mulualem (2015), “**Analyzing Financial Performance of Commercial Banks in Ethiopia: CAMEL Approach**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Addis Ababa University.
- Ghosh, Saibal ve Das, Abhiman (2003), “Market Discipline in The Indian Banking Sector: An Empirical Exploration”, **NSE Research Initiative**, 1-19.
- Gilbert, R. Alton ve diğerleri (1999), “The Role of Supervisory Screens and Econometric Models in Off-Site Surveillance”, **Federal Reserve Bank Of St. Louis**, 31-56.

- _____ (2000), “The Role of a CAMEL Downgrade Model in Bank Surveillance”, **Federal Reserve Bank of St. Louis Working Paper**, 2000-021A, 1-34.
- Guru, Balachandher K. ve diğ erleri (2002), "Determinants of Commercial Bank Profitability in Malaysia." **Journal of Money, Credit, and Banking**, 17, 69-82.
- Gülcü, Aslan ve diğ erleri (2004), “Cumhuriyet Üniversitesi Diğ Hekimliği Fakültesi’nin Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Göreceli Etkinlik Analizi”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 5 (2), 87-104.
- Gülhan, Ünal ve Uzunlar, Evcan (2011), “Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 15 (1), 341-368.
- Gümüş, Fatih B. ve Nalbantoğ lu, Öner (2015), “Türk Bankacılık Sektörünün CAMELS Analizi Yöntemiyle 2002-2013 Yılları Arasında Performans Analizi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi**, 17(2), 83-106.
- Güney, Selami ve Saka Iğ n, Kübra (2015), “ Türk Mevduat Bankalarında CAMELS Modelinin İncelenmesi ve Örnekle Bir Uygulama”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 17 (3), 303-331.
- Güngör, Bener (2007), “Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yerel ve Yabancı Bankaların Karlılık Seviyelerini Etkileyen Faktörler: Panel Veri Analizi”, **İktisat İşletme ve Finans**, 22 (258), 40-63.
- Günsel, Nil (2007), “Financial Ratios and the Probabilistic Prediction of Bank Failure in North Cyprus”, **European Journal of Scientific Research**, 18 (2), 191-200.
- _____ (2012), “Micro and Macro Determinants of Bank Fragility in North Cyprus Economy”, **African Journal of Business Management**, 6 (4), 1323-1329.
- Gonzalez Hermosillo, Brenda ve diğ erleri (1996), “Banking System Fragility; Likelihood Versus Timing of Failure: An Application to the Mexican Financial Crisis”, **International Monetary Fund**, 96 (142), 1-26.
- Gönül, Ayş enur (1999), “Etkin Bankacılık Denetiminde Temel Prensipler: Türkiye ve Diğ er Ülke Uygulamaları”, Devlet Planlama Teş kilatı Yıllık Programlar ve Konjonktür Değ erlendirme Genel Müdürlüğü Mali Piyasalar Dairesi Başkanlığı.

- Gujarati, Damodar N. ve Porter, Dawn C. (2014), **Temel Ekonometri**, (Çev. Ümit Şenesen ve Gülay Günlük Şenesen), 5. Basım, New York: McGraw-Hill.
- Hacıoğlu Deniz, Müjgan ve Işık, Nur (2011), “Banka Birleşmelerinde Verimlilik ve Karlılık Arayışları: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir İnceleme”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 1, 57-78.
- Hadriche, Manel (2015), “Banks Performance Determinants: Comparative Analysis Between Conventional and Islamic Banks from GCC Countries”, **International Journal of Economics and Finance**, 7 (9), 169-177.
- Haftacı, Vasfi (2007), **İşletme Bütçeleri**, 6. Basım, İzmit: Beta Yayınları.
- Hashem, Heba Youssef (2016), “Determinants of Egyptian Banking Sector Profitability: Time-Series Analysis from 2004-2014”, **International Journal of Business and Economic Sciences Applied Research**, 9 (2), 73-78.
- Hays, Fred H. (2009), “Efficiency Ratios and Community Bank Performance”, **Journal of Finance and Accountancy**, 1(1), 1-15.
- Heffernan, Sheelagh ve Fu, Maggie (2008), “The Determinants of Bank Performance in China”, **EMG Working Paper Series**, WP-EMG-03, 1-28.
- Helhel, Yeşim ve Varshalomidze, Mamisa (2014), “Gürcistan’da Faaliyet Gösteren Yerli Sermayeli Özel Ticari Bankaların Camels Derecelendirme Sistemi ile Değerlendirilmesi”, **18. Finans Sempozyumu Denizli**, 413-424.
- Helvacı, M. Akif (2002), “Performans Yönetimi Sürecinde Performans Değerlendirmenin Önemi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 35 (1-2), 155-169.
- Herrero, Alicia García (2005), “Determinants of the Venezuelan Banking Crisis of The Mid-1990s: An Event History Analysis”, **Economia Mexicana NUEVA EPOCA**, 14 (1), 71-115.
- Hilton ve diğerleri (2005), **Cost Management Strategies For Business Decisions**, Third Edition, ABD-New York: Mc Graw-Hill International Edition.
- Hirtle, Beverly J ve Lopez, Jose A. (1999), “Supervisory Information and The Frequency of Bank Examinations”, **FRBNY Economic Policy Review**, 1-18.

- Isıl, H. Özgür (2008), **Türk Bankacılık Sisteminde Performans Ölçümü Ve Yönetimi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- İskenderoğlu, Ömer ve diğerleri (2012), “Türk Bankacılık Sektöründe Büyüme, Büyüklük ve Sermaye Yapısı Kararlarının Karlılığa Etkisinin Analizi”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 7 (1), 291-311.
- John H. Boyd ve David E. Runkle (1993), “Size and Performance of Banking Firms Testing The Predictions of Theory”, **Journal of Monetary Economics**, 31(1), 47-67.
- Kandemir, Tuğrul ve Demirel Arıcı, Nuray (2013), “Mevduat Bankalarında CAMELS Performans Değerleme Modeli Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma (2001-2010)”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 18 (1), 61-87.
- Kantos, Züleyha Ertan (2013), “Performans Değerlendirme Süreci ve 360 Derece Geri Bildirim Sistemi”, **Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi**, 12 (23), 59-76.
- Karaman, Rıfat (2009), “İşletmelerde Performans Ölçümünün Önemi ve Modern Bir Performans Ölçme Aracı Olarak Balanced Scorecard”, **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 1 (16), 410-427.
- Karapınar, Aydın (Ed) (2013), **Bankaların Yönetimi ve Denetimi**, 1. Baskı, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Kaya, Yasemin Türker (2001), “Türk Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi”, **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu MSPD Çalışma Raporu**, 6, 1-20.
- _____ (2002), “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri”, **BDDK Yayınları MSPD Çalışma Raporları**, 1, 1-16.
- Kılıç, Çağlar ve Fettahoğlu, Abdurrahman (2005), “Türk Bankacılık Sektörünün CAMELS Analizi ile Değerlendirilmesi”, **9. Ulusal Finans Sempozyumu**, 89-128.
- Kıraç, Fatih ve Akardeniz, Erhan (2015), “Basel Kriterlerinin Türkiye’deki Bankacılık Sektörüne Yansımaları: T. Vakıflar Bankası T.A.O Örneği”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 3 (12), 357-371.

- Krainer, John ve Lopez, Jose A. (2003), "Using Equity Market Information to Monitor Banking Institutions", **FRBSF Economic Letter**, 1, 1-4.
- Kosmidou, Kyriaki ve diğ erleri (2005), "Determinants of Profitability of Domestic UK Commercial Banks: Panel Evidence from The Period 1995-2002", **In Money Macro and Finance (MMF) Research Group Conference**, 45, 1-27.
- Kubalı, Derya (1998), Performans Denetimi Kavram İlkeler, Metodoloji ve Uygulamalar, Sayıştay Cumhuriyetin75'inci Yıldönümü Dizisi, II.
- Kumar, V. ve diğ erleri (1995), "Aggregate and Disaggregate Sector Forecasting Using Consumer Confidence Measures", **International Journal of Forecasting**, 11 (3), 361-377.
- Küçükkancabaş ve diğ erleri (2006), "İlişki Pazarlaması Bileşenlerinin Şirket Performansı Üzerindeki Etkisi: İçecek Sektöründe Uygulamalı Bir Araştırma", **MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi**, 7 (25), 131-139.
- Lee, Sang M. ve diğ erleri (2004), "Impact of Data Warehousing on Organizational Performance of Retailing Firms", **International Journal of Information Technology & Decision Making**, 3 (1), 61-79.
- Lopez Cabarcos, M. Angeles ve diğ erleri (2015), "Organizational Capabilities and Profitability: The Mediating Role of Business Strategy", **SAGE Open**, 5 (4), 2158244015616852.
- Maechler, Andrea M. ve McDill, Kathleen M. (2006), "Dynamic Depositor Discipline in US Banks", **Journal of Banking & Finance**, 30 (7), 1871-1898.
- Mannasoo, Kadri and Mayes, David G (2009), "Explaining Bank Distress in Eastern European Transition Economies", **Journal of Banking & Finance**, 33 (2), 244-253.
- Matthew, Ntow Gyamfi ve Esther, Laryea Afoley (2012), "A Financial Performance Comparison of Foreign VS Local Banks in Ghana", **International Journal of Business and Social Science**, 3 (21), 82-87.
- Molyneux, Philip ve Thornton, John (1992), "Determinants of European Bank Profitability: A Note", **Journal of Banking and Finance**, 16, 1173-1178.

- Moyo, Jennifer ve diğerkleri (2014), “Financial Sector Reforms, Competition and Banking System Stability in Sub-Saharan Africa”, **IMF Macroeconomic Challenges Facing Low-Income Countries New Perspectives**.
- Mucuk, Mehmet ve Alptekin, Volkan (2008), “Türkiye’de Vergi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: VAR Analizi (1975-2006)”, **Maliye Dergisi**, 155, 159-174.
- Muhmad, Siti Nurain ve Hashim, Hafiza Aishah (2015), “Using The CAMEL Framework in Assessing Bank Performance in Malaysia”, **International Journal of Economics, Management and Accounting**, 23 (1), 109-127.
- Naceur, Samy Ben (2003), “The determinants of The Tunisian Banking Industry Profitability: Panel Evidence”, **Universite Libre de Tunis Working Papers**, 1-17.
- National Credit Union Administration (2000), “Camel Rating System”, **NCUA Letter To Credit Unions**, Letter No.: 00-CU-08.
- Onaolapo, A. A. (2008), “Implications Of Capital Regulation on Bank Financial Health and Nigerian Economic Growth 1990-2006”, **Journal of Economic Theory**, 2 (3), 112-117.
- Ongore, Vincent Okoth ve Kusa, Gemechu Berhanu (2013), “Determinants of Financial Performance of Commercial Banks in Kenya”, **International Journal of Economics and Financial Issues**, 3 (1), 237-252.
- Otley, David (1999), “Performance Management: A Framework for Management Control Systems Research”, **Management Accounting Research**, 10, 363-382.
- Özer, Akif (2009), Performans Yönetimi Uygulamalarında Performansın Ölçümü ve Değerlendirilmesi, **Sayıştay Dergisi**, 73, 3-29.
- Özgen, Ferhat ve Güloğlu, Bülent (2004), “Türkiye’de İç Borçların İktisadi Etkilerinin VAR Tekniğiyle Analizi”, **METU Studies in Development**, 31 (1), 93-114.
- Özmutaf, Nezih Metin (2007), “Örgütlerde Bireysel Performans Unsurları ve Çatışma”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 8 (2), 41-60.
- Öztek, Mehmet Yaman (2005), “Performans Ölçümünde Esas Alınan Ölçütler”, **Öneri Dergisi**, 6 (23), 19-22.
- Parker, Charles (2000), "Performance Measurement", **Work Study**, 49 (2), 63-66.

- Peek, Joe ve diğeri (1998), "Does The Federal Reserve Have An Informational Advantage? You Can Bank on It", **Federal Reserve Bank of Boston**, 98 (2), 1-31.
- Poghosyan, Tigran ve Cihak, Martin (2008), "Distress in European Banks: An Analysis Based on a New Dataset", **IMF Working Paper**, 09 (9), 1-34.
- Ramirez, Carlos D. ve diğeri (2005), "Does Bank Supervision Have Side Effects? Evidence From CAMEL Ratings", **FDIC**, 1-25.
- Robson, Ian (2005), "Professional Practice Implementing a Performance Measurement System Capable of Creating a Culture of High Performance", **International Journal of Productivity and Performance Management**, 54 (2), 137-145.
- Rostami, Malihe (2015), "Determination of CAMELS Model on Bank's Performance", **International Journal of Multidisciplinary Research and Development**, 2 (10), 652-664.
- Rozzani, Nabilah ve Rahman, Rashidah Abdul (2013), "Camels and Performance Evaluation of Banks in Malaysia: Conventional Versus Islamic", **Journal of Islamic Finance and Business Research**, 2 (1), 36-45.
- Rybak, Tatsiana N. ve Aktan, Bora (2008), "Basel Sermaye Uzlaşısı Kapsamında Türk Bankacılık Sektöründeki Nihai Gelişmeler", **Journal of Yasar University**, 3 (10), 1417-1429.
- Safarli, Elmir (2010), "**The Effect of Macroeconomic Factors on The Performance of Azerbaijan Banking System**", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sahajwala, Ranjana ve Bergh, Paul Van Den (2000), "Supervisory Risk Assessment and Early Warning Systems", **Basel Committee On Banking Supervision Working Papers**, 4, 1-53.
- Sarıtaş, Hakan ve Saray, Cengiz (2012), "Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Performansının Analizi", **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 11, 23-37.
- Sarker, Abdul Awwal (2005), "CAMELS Rating System in The Context of Islamic Banking: A Proposed 'S' for Shariah Framework", **Journal of Islamic Economics and Finance**, 1 (1), 78-84.

- Shen, **Chung-Hua** (2003), “**Prediction of Bank Failures Using Combined Micro and Macro Data**”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Department of Money and Banking, National Chengchi University.
- Sims, Christopher A. (1972), “Money, Income, and Causality”, **The American Economic Review**, 62 (4), 540-552.
- Singh, Jitendra V. (1986), “Performance, Slack, and Risk Taking in Organizational Decision Making”, **Academy of Management Journal**, 29 (3), 562-585.
- Taşkın, F. Dilvin (2011), “Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler”, **Ege Akademik Bakış**, 11 (2), 289-298.
- Terzi, Harun ve Pata, Uğur Korkut (2016), “Türkiye'nin İktisadi Büyümesinde Turizm Sektörünün Katkısı”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 48, 45-64.
- Thomson, James B. (1991), “Predicting Bank Failures in The 1980s”, **Economic Review-Federal Reserve Bank of Cleveland**, 27 (1), 9-20.
- Thoraval, Pierre Yves ve Duchateau, Alain (2003), “Financial Stability and The New Basel Accord”, **Financial Stability Review**, 3, 51-65.
- Teker, Suat ve diğerleri (2005), “Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 3 (12), 46-47.
- Tirapat, Sunti ve Nittayagasetwat, Aekkachai (1999), “An Investigation of Thai Listed Firms’ Financial Distress Using Macro and Micro Variables”, **Multinational Finance Journal**, 3 (2), 103-125.
- Topak, Mehmet Sabri ve Nimet Hülya Talu (2016), “Internal Determinants of Bank Profitability: Evidence from Turkish Banking Sector”, **International Journal of Economic Perspectives**, 10 (1), 37-49.
- Tuncer, Mehmet (2011), “Performans Değerleme Uygulamalarının Otel Çalışanları Üzerindeki Etkileri”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 4 (7), 258-279.
- Turan, Ülkü ve Bayyurt, Nizamettin (2013), “Kurumsal Yönetim, Mülkiyet Yapısı ve Performans”, **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, 50 (585), 27-40.

- Tükenmez, Mine ve diğerleri (2010), “Kamu ve Özel Sermayeli Ticari Bankalarda CAMELS Performans Değerleme Modeli Üzerine Bir İnceleme”, **İktisat İşletme ve Finans**, 25 (293), 95-112.
- Türk Dil Kurumu (2016), “performans”, <http://www.tdk.gov.tr/>, 29.07.2016.
- Türkiye Bankalar Birliği (2013), **Sermaye Yeterliliği Şerhi**, Türkiye Bankalar Birliği, No. 299, İstanbul: TBB Yayınları.
- _____ (2000), Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/BIS.doc (03.04.2017).
- _____ (t.y.) Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel Prensipler Basel Komite, https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/etkin_gozetim.doc (03.04.2017).
- Uysal, Şener (2015), “Performans Yönetimi Sisteminin Tanımı, Tarihçesi, Amaç ve Temel Unsurlarına Genel Bir Bakış”, **Electronic Journal of Vocational Colleges**, http://www.ejovoc.org/makaleler/ekim_2015/pdf/04.pdf, 32-39.
- Venkatraman, N. ve Ramanujam, Vasudevan (1986), “Measurement of Business Performance in Strategy Research: A Comparison of Approaches”, **Academy of Management Review**, 11 (4), 801-814.
- Whalen, Gary ve Thomson, James B. (1988), “Using Financial Data to Identify Changes in Bank Condition”, **Economic Review-Federal Reserve Bank of Cleveland**, 24 (2), 17-26.
- Wheelock, David C. ve Wilson, Paul (1999), “The Contribution of On-site Examination Ratings to An Empirical Model of Bank Failures”, **Federal Reserve Bank of St. Louis Working Paper Series**, 023, 1-26.
- Williams, Barry (2003), “Domestic and International Determinants of Bank Profits: Foreign Banks in Australia”, **Journal of Banking & Finance**, 27 (6), 1185-1210.
- Wirnkar, A.D. ve Tanko, M., “Camel(S) and Banks Performance Evaluation: The Way Forward”, <http://ssrn.com/abstract=1150968> (03.04.2017).
- Yamak, Rahmi ve Korkmaz, Abdurrahman (2006), “Prebisch-Singer Hipotezi ve Küçük Açık Ekonomi Varsayımı”, **Selçuk Üniversitesi İİBF Dergisi**, 9 (10), 128-143.

Yenice, Ebru (2006), “Kamu Kesiminde Performans Ölçümü ve Bütçe İlişkisi”, **Sayıştay Dergisi**, 61, 57-68.

Yıldız, Sabahattin (2010), **Entelektüel Sermayenin İşletme Performansına Etkisi: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

_____ (2010), “İşletme Performansının Ölçümü Üzerine Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 36, 179-193.

Yörüker ve diğerleri (2003), Sayıştay’ın Performans Ölçümüne İlişkin Ön Araştırma Raporu, Sayıştay Araştırma/İnceleme/Çeviri Dizisi, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Gülay ÇİZGİCİ, 19.05.1976 tarihinde KKTC’de doğdu. 1987 yılında Esentepe İlkokulu’ndan, 1990 yılında Esentepe Ortaokulu’ndan ve 1993 yılında Lefkoşa Türk Lisesi’nden mezun oldu. Lisans eğitimini 1999 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü’nde tamamladı. Aynı yıl KTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü (SBE) İşletme Anabilim Dalı’nda başladığı yüksek lisans eğitimini 2003’de tamamladı. KTÜ SBE İşletme Anabilim Dalı’nda 2005 yılında doktora eğitimine başladı. Ağustos 2001 yılında KTÜ SBE’ne araştırma görevlisi olarak atandı, 2005 yılında Vakıfkebir Meslek Yüksekokulu’nda okutman olarak göreve başladı ve halen bu görevi sürdürmektedir.

ÇİZGİCİ, evli ve iki çocuk sahibi olup İngilizce bilmektedir.